

AUTONÓMIÁNK.

A SZERVEZŐ KONGRESSZUS ÁLTAL 1897. NOVEMBER
13-ÁN KIKÜLDÖTT

27-ES BIZOTTSÁG TÖBBSÉGE ÉS
KISEBBSÉGE JAVASLATAINAK
MÉLTATÁSA.

ÍRTA

Dr. DUDEK JÁNOS,

AUTONOMIAI KÉPVISELŐ.

NYITRA
HUSZÁR ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA.
1899.

A szerző saját kiadása.

Tartalom.

I. RÉSSZ.

Tanulmányok a két javaslatról.

	Lap.
Bevezetés.....	1
I. Célunk és eszközeink	3
II. A 27-os bizottság irányelvei.....	9
III. A főpapjelölés	14
IV. A királyi kisebb kinevezések.....	20
V. A kath. alapok és alapítványok	26
VI. Az iskolaügy.....	38
VII. A főkegyúr és a püspöki kar az önkormányzatban.....	48
VIII. Az önkormányzat szervezete.....	55
IX. Az önkormányzat hatásköre	68
X. Az önkormányzat jövedelmei	77
XI. Alapítványaink és az önkormányzat.....	86
XII. A kegyuraság.....	91
XIII. Az erdélyi kath. Status, a ruthének és a románok	101
XIV. Módosításaim összegzése	109
Zárószó	116

A javaslatok

I. A 27-es bizottság jelentése	127
II. A bizottsági többség javaslata.....	132
III. A bizottsági kisebbség javaslata	172
(Két fejtegetéssel: Miben különbözik a kisebbség ja- vaslata a többségétől? A kisebbségi jelentés taglalata.)	
IV. A többség javaslata módosításaim szerint átdolgozva. (Magyarázó jegyzetekkel.)	249

Mi magyar katolikusok, eszünkben zsongván folyton a régi emlékek a régi nagyságról, nagy vágyakhoz, merész ábrándokhoz és nagy sóhajokhoz vagyunk szokva, de egyúttal, legalább az utolsó században, a keveset tevéshez is. Ennél pedig százszor jobb a valamivel szerényebb ábránd és több cselekvés; mert akkor tényleg alkotunk is valamit.

Zárószómból.

I. RÉSZ.
Tanulmányok a két javaslatról.

Bevezetés.

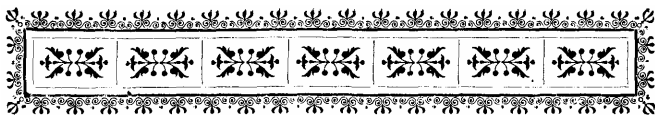
Elöttem fekszik a kongresszus által kiküldött 27-es bizottságnak javaslata a magyarországi kath. önkormányzat szervezetéről. A képviselőkön kívül a kath. közönség alig tud róla valamit, legalább sem magáról a szervezetről, sem az elvekről, melyekre azt a 27-es bizottság alapította, tiszta képe nem lehet. Hírlapjaink érdemlegesen nem foglalkoznak vele; itt-ott egy-egy cikk jelenik meg, tele sopánkodással, elvont s magát a javaslatot vagy éppen nem, vagy csak alig érintő fejtegetésekkel; a „Magyar Állam” erélyesebben, az „Alkotmány” pedig csak nagy általánossággal szól hozzá olykor. Az olvasó-közönség ezekből is csak azt a benyomást merítheti, hogy a hozzászólók nem igen vannak a javaslattal megelégedve, mert hogy az bizonyos megalkuvás eredménye; de hogy valaki idézné paragrafusait s kimutatná, ezért és ezért nem vagyok megelégedve a javaslattal, ez vagy az az elve nem elégít ki, ezt vagy azt kellene tenni helyébe, szóval hogy valaki érdemlegesen fogna fejtegetéséhez, s ezzel az érdemleges eszmecsere megindításához, ilyesmivel nem igen találkozunk.

Mi ennek az oka, nem tudom; de hogy ilyen ölbetett kezekkel, az eszmék előleges tisztázása, a

kath. közönség érdeklődésének felébresztése, tájékoztatása, szóval a dolog alapos ismerete nélkül üdvös intézményeket létesíteni nem lehet, az bizonyos.

Azt gondoltam tehát, hogy hasznos munkát végzek, ha megírom jelen tanulmányomat s kritikailag méltatom a 27-es bizottság javaslatát; ha történeti adatokkal s magyar kath. egyházunk tényleges jogi és társadalmi helyzetének megrajzolásával kísérem annak szakaszait. Kath. közönségünknek és képviselőtársaimnak is a munkáját vélem ezzel megkönnyíteni; mert sok van azokban a szakaszokban, a mi csak ilyen keretbe állítva érthető, s a minek helyes vagy helytelen voltát csak hosszas tanulmányozás után lehet igazán felismerni.

Főszólyt a 27-es bizottság többségének velünk hivatalosan közölt javaslatára fektetek; de folytonos tekintettel vagyok az ugyanazon bizottság kisebbségének a „Magyar Állam” útján nyilvánosságra került külön javaslatára is, melyet mint egyszerű sajtó-terméket sem hagyhattam figyelmen kívül, mert opposita iuxta se posita magis elucescunt. Az ellenkező nézetek megvitatása között világosodik meg minden kérdés. Ott, ahol egyszerűen csak a bizottság javaslatát említem, mindig a bizottsági többség javaslata értendő.

Célunk és eszközeink.

Mit tartalmaz a 27-es bizottság javaslata? Önkormányzat után való törekvéseinkben mi cél vezet s e cél elérésére mily eszközök állanak rendelkezésünkre?

Midőn önkormányzatról beszélünk, két dolog szokott lebegni szemeink előtt, először az 1848. évi XX. t.-c. 2-ik §-a, mely az állam szempontjából a bevett vallások, illetőleg egyházak között tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot alapít meg és másodsor a protestánsok és a görög keletiek autonómiája, illetőleg egyházi függetlenségök s önkormányzati jogaik az állammal szemben. Az elsőnek alapján az autonómia jogát vitatjuk a magunk számára, a második szerint olyan függetlenséget követelünk, a melyet a nevezett vallásfelekezetek világi vonatkozású egyházi ügyeik vezetésében már régén élveznek.

Nevezetesen három pontban összponosulnak kívánalmaink: a kormánytól független főpapjelölés, alapjaink és alapítványaink kiadatása s azoknak az autonómia körében való önálló kezelése s végre iskoláink önálló vezetése. Három jog, mely jelenleg a minisztérium kezelésében van.

Természetesen az állam, mely az 1848. évi XX. t.-c. 2-ik szakaszát egyik alaptörvényének vallja, köteles ebből levonni magára a következtést, a kath. egyház ügyeire vezető befolyást többé nem tulajdoníthat magának, s ha eddig gyakorolta volna is, arról lemondani s azt a katolikusoknak visszaadni köteles. Nevezetesen az említett három jogot, mert hisz azt az autonomikus vallásfelekezetek tényleg élvezik. Hogy pedig a katolikusok a főkegyúri jog mellett is hasonló helyzetbe kerüljenek, az állam szempontjából kimondja a törvény által szentesített egyenlőség.

A 27-es bizottság javaslata — hogy előre jelezsem álláspontját — nem ilyen tisztán és határozottan követeli vissza a magyar katolikusok számára a három alapjogot, hanem a tényleges helyzettel némi megalkuvást statuál, és ilyen, megillető összes jogainkat ki nem merítő és hogy úgy fejezzem ki magamat, a teljes jog kivívását inkább csak a jövőtől váró mai jogrészleten építi fel az autonómia szervezetét.

Hogy milyen jogrészletekkel elégszik meg ma a bizottság javaslata és ennek folytán, mily tartalmat akar adni a most először életbeléptetendő autonómiánknak, azt az illető szakaszok idézésével a következő cikkekben ismertetem.

Itt megállok kissé s egy, már ennél az egyszerű jelzésnél is felmerülhető nézetrel akarok foglalkozni, hogy t. i. miért nem állítja vissza a javaslat a teljes autonómiai jogot? Sokan ugyanis azt gondolják és mondják, hogy adassék meg a katolikusoknak a törvény alapján őket megillető teljes jog egyszerre; azért hogy vagy mindent,

vagy semmit – legyen a jelszó, miután a részlet elfogadása veszedelmes jogfeladást jelentene.

Hogy milyen nézetet vall majd e tekintetben a kongresszus, az a tárgyalásaiból fog kiderülni. Tételben és papiroson magam is azt mondom, hogy a jogok körül, melyek bennünket katolikusokat a törvény szerint megilletnek, semmi, de semmi alkudozásnak helye nincsen. Igen is, vagy mindent, vagy semmit; s ha teljes jogunkat nem bírjuk kivívni most, várjunk jobb időkre.

így áll a dolog a tiszta elmélet szerint. De ha az életet nézem s tekintetbe veszem a vallásfelekezetek autonómiáinak alakulását, valamint a mindenkori politikának elveket módosító befolyásait egyrészt, s tanulmányozom másrészt *a magyar katolikusok állapotát, erő- és munkaképességét*, akkor gondolkozóba esem s az ügy érdekében a merev álláspontokkal megbarátkozni nem tudok.

A mai állam jogi theoriák szerint nem fog akadni kormány, mely a kath. egyháznak a teljes tartalmú autonómiát magától megadná, mert az uralkodó nézetek szerint nálunk inkább konfiskálnak történeti jogot az állam számára, sem hogy valakivel szemben jogbővítéssel élne. Nem adja meg magától, mert bírt jogokat nem szeret kiadni kezéből. Tehát azt kivívni kellene. De itt megint száz éves tapasztalat áll tanulságul előttünk, mely szerint az utolsó száz év alatt az egyház Magyarországon folyton csak veszett, veszít a mai napig s hivei nem hogy új jogokat tudtak volna kivívni, de egyetlen egy már bírt jogot sem mentettek meg, a támadás idején. Ilyen tények és tapasztalatok elég nyomósak a gondolkozó ember előtt a tekintetben,

hogy az ú. n. jobb idők varasával ne igen ámítsa magát.

Bizonyos örökölt önhittség, melynek azonban semmi valóság sem felel meg, a magyar katolicizmust „alvó oroszlánnak” szokta nevezni, hivatkozva a tíz milliónyi számra, melyet a katolikusok képviselnek Magyarországon. Hát kérem, ez csak olyan schematismusi szám, mely keveset jelent az életben. Az utóbbi válságos idő igen kipróbálta ezt a nagy számot s úgy láttuk, hogy a legnagyobb szükség idején éppen a középosztály, mely nélkül sohasem lehetett politikát csinálni Magyarországon, bizony cserben hagyta az egyházat. Hát hagyjunk fel már egyszer azzal az önámítással s önhízelgéssel s ne nézzük oroszlánnak azt, ami jóra való házi ebnek sem illik be.

Vana sine viribus ira. Az egykori államegyház emléke ne tegyen bennünket önhittekké, mert mi tényleg gyengék vagyunk s legkevésbé alkalmasok arra, hogy kikössünk az állammal. Már pedig akinek ereje nincsen, az nem megy bele a hősködésbe, hanem módokat keres, hogyan lehetne okos tapintattal s elveket nem érintő expediensekkel boldogulnia.

Az autonómia felállításával tehát úgy vagyunk ma tényleg, hogy az állam – a modern moloch – jogainkat oly mértékben, a mint megilletnek, ki nem adja; erőnk kivívásukra nincs, ha tehát mégis akarunk elérni valamit, akkor nincs más mód, mint expedienseket keresni. S ha ilyesmit teszünk, nem járunk valami szokatlan úton, mert hisz az egyház az összes államokban így jár el s az egész egyháztörténelem csupa expediensek sorozata. A lármás

enthusiásták rendszeren rossz ismerői a történelemnek s önmaguknak.

A kérdés ilyen nehéz körülmények között tehát csak az lehet: szükségesnek tartjuk-e az autonómiát az egyház javára s van-e mód, ha már a teljes jogot most vissza nem szerezhettük, a visszakapható részletjogok keretében oly autonómiát felállítani, mely kétségtelenül javít az egyház mostani helyzetén s fejlesztve, idővel az összes jogok kivívására vezethet? Mindkét kérdésre – nézetem szerint – minden katolikusként igennel kell felelnie s ha szereti egyházát, oda kell törekednie, hogy az meg is valósítsák. Csak hideg vérell s számat vetve a körülmények nyújtotta lehetőségekkel, kell foglalkozni a kérdéssel.

Mert ha csakugyan szebb idők következhetnek még egyházunkra Magyarországon, azokat az autonómiába bevont s ott az egyház érdekei iránt érdeklődni tanult katolikusok fogják előidézni; míg a mai viszonyok között, midőn a világiak, elszokva az egyház iránti érdeklődéstől, minden vallási kérdést papi ügynek néznek, soha nem fog javulni a helyzet, rosszabbodni igen.

Nem illetheti azért a bizottság javaslatát már előre is szemrehányás, csupán azon a címen, mert dolgozata bizonyos megalkuvás eredménye; az ő helyén más sem tehetett volna másképp, ha nem utópiák után futkosni, hanem valami realizálható eredményt elérni akar. Ezzel teljesen tisztában lehetünk. 1848, de kivált 1867 óta annyi kedvező alkalmat elszalasztottunk s jogaink megőrzése, hát még az elvesztettek visszaszerzése körül annyi hanyagságot tanúsítottunk mi magyar katolikusok,

hogy az autonómia felállítása kivált az újabb alakulások után, miután annak érdekében a már létező törvények módosítására ez idő szerint nem gondolhatunk, számos és nagy nehézségbe ütközik, a melyeket csak rendkívüli tapintattal lehet majd legyőzni.

A cél, mely után törekszünk, tiszta és világos; csak eszközeink, az a mi produktív erőnk – ez idő szerint – gyenge a teljes jog kivívására.

II.

A 27-es bizottság irányelvei.

A többségi javaslat megítélésére elsőben is ismernünk kell az irányelveket, melyek javaslatának kidolgozásában vezették.

A bizottság, amint a javaslatához csatolt jelentésében mondja, három irányelvet tartott szem előtt. Először, hogy oly szervezetet és hatáskört javasoljon az önkormányzat részére, mely nem ütközik az egyetemes római kath. egyház változhatatlan hitelveibe s szervezetébe s egyúttal épségben tartja az ő Felségét megillető főkegyúri és legfőbb felügyeleti jogot. Másodszor, hogy javaslata a fennálló országos törvények változtatása nélkül a főkegyúr jóváhagyásával legyen életbe léptethető. Harmadszor, hogy a kath. önkormányzat szervezeti és hatáskörét oly módon foglalja javaslatába, hogy ezen önkormányzat hatáskörének fejlesztése kizárva ne legyen.

Megjegyzendő, hogy a bizottság sehonnan tájékoztatást vagy útmutatást nem kapott. Az 1895. évi királyi leirat szerint feladata volt módosítani az 1871-ki szervező kongresszus munkálatát, a változott viszonyokra való tekintettel s úgy, hogy az se

a főkegyúri jogba, se pedig az egyház hitelveibe ne ütközzék. De hogy az a régi, az 1871-ki munkálat miben ütközött akár az egyikbe, akár a másikba, arról se a főkegyúr, sem a püspöki kar nem nyilatkozott, Tehát saját belátására volt hagyatva és így, sikeres munka reményében, a saját belátása szerint kellett keresnie azokat az át nem léphető határokat, s ezen határokon belül a szervezetet megalkotnia. Csak az első irányelvet vehette a királyi leiratból, a másik kettőt ő maga állította fel.

Ezek közül a harmadik a másodikból következik. Ha már abból indult ki a bizottság, hogy felállítandó kath. önkormányzatunk az országos törvények változtatása nélkül legyen életbeléptethető, akkor a katolikusokat megillető jogoknak csak a minimumát foglalhatta javaslatába, másképp nem tehetett; de, mint mondja, ezt oly képen igyekezett keresztülvinni, hogy a most – ez idő szerint – megjelölt hatáskör fejlesztése a jövőben kizárva ne legyen. Vagyis hogy a jogminimum elfogadásába senki akár most, akár pedig a jövőben jogfeladást bele ne magyarázhasson.

Úgy gondolom, a bizottság azt a nézetét, hogy az autonómiai szervezet megalkotásánál kerülje a fenálló törvények változtatásának szükségét, a kongresszus hangulatából merítette. A kongresszus tagjainál magam is ezt a hangulatot tapasztaltam. Ugyanis ha mi most a teljes önkormányzati jogot követelnők vissza, akkor a független főpapjelölés érdekében az 1848. III. t.-c. 7. §-át; az alapok és alapítványok birtokbavételénél ugyanezen t.-c. 6. §-át, középiskoláink ügyében az 1883. évi XXX. t.-c. 8, 28, 71. stb. §-ait kellene módosítani, illető-

leg kiegészíteni. Erre pedig, nem kell magyaráznom mely okok miatt, nekünk katolikusoknak ez idő szerint semmi reményünk sem lehet. Ezt kívánni annyi volna, mint már előre agyonütni az autonómiát; mert ilyesminek kivívására mi most egyszerűen gyengék vagyunk.

Ép ezért, tekintve a helyzet kényszerítő voltát, ha nagy önmegtágadás mellett meg is békülök a bizottság ezen irányelveivel, de egy kijelentése nagyon is fúrja az oldalamat, az t. i., hogy a szervezet konstruálásánál a törvények változtatásának szükségét azért kell kerülni, hogy az autonómia „a főkegyúr jóváhagyásával legyen életbe léptethető”, a mi annyit jelent, hogy az autonómiai szervezet megerősítését kizárólag a főkegyúrtól kapná, annak törvénybe cikkelyezése pedig elmaradna.

Már kérem, ilyen nagy horderejű jogi intézményt, a milyennek a kath. autonómia felállítását tartom, Magyarországon a törvényhozás hozzájárulása nélkül felállítani nem lehet, s ha lehetne is, nem tanácsos. Nem lehet azért, mert alkotmányos államban ilyesmi nem történhetik s nálunk tényleg az 1848. évi III. t.-c. a főkegyúri jog gyakorlatát a király és a miniszter között osztotta meg. Hogy miként történhetett ez, nem vitatom, de megtörtént s ezt a tételes jogot figyelmen kívül hagyni nem lehet. Ilyen körülmények között a főkegyúr jóváhagyása, ha egymagában megtörténnék is, vajjon mi értékkel bírhatna?

De az ügy érdekében nem is tanácsos ilyen kerülő utat követni. A protestánsok és a görög-keletiek autonómiája törvénybe van iktatva, hát a mienk ne legyen? Ha nem lesz beiktatva, akkor

nem is fog létezni, mert a mai jogállamban csak az létezik, amit a törvény elismer és szentesít.

Ha tehát akarunk autonómiát, akkor ugyan a legyőzhetetlen nehézségek elkerülése céljából úgy is szervezhetjük azt, hogy konstruálásánál a fenálló törvények módosításának szüksége egyáltalán elkerültessek, de hogy az így – szerény keretben – szervezett autonómiának törvénybe cikkelyezését ne kérjük, azt lehetetlennek tartom. Hisz már az autonómia fogalma is az egyház világi vonatkozású ügyeinek az állammal szemben történő rendezését jelenti; hogy pedig ez az állam tudta, illetőleg a törvényhozás hozzájárulása nélkül nem történhetik meg, gondolom nem szükséges bizonyítani.

A fönlévő autonómiák történetéből ismeretes, hogy azok felállítása is ily módon, s nem másképp történt.

A görög-keletiekről pl. az 1868. évi IX. t.-c. 3. §-a így szól: „a két metropolianak hívei jogosítva vannak egyházi, iskolai és ezekre vonatkozó alapítványi ügyeiket, *az ország törvényeinek korlátai között*, külön-külön és az illető metropoliták által 0 Felségének teendő előleges bejelentés mellett időszakonként egybehívandó egyházi gyülekezeteikben (congresszusaikban) *önállóan* intézni, rendezni és ezen congresszusokon alkotandó és ő Felsége által jóváhagyandó szabályok értelmében saját közegeik útján *önállóan* kezelni és igazgatni.”

A bizottság javaslata a tervezetet szintén az ország törvényeinek érintése nélkül alkotta meg, s mi még az ilyen vékony dongájú autonómia törvénybecikkelyezését – éppen ma, a jog, igazság és törvény uralma idején – se remélhetnők? Tudva

levő dolog, hogy a főkegyuraság a kath. egyház javának előmozdítására felállított intézmény; de ha már ennek a támogatására se számíthatnánk, az autonómia becikkelyezése egyszerűen az 1848. évi XX. t.-c. 2. §-a s az 1895. évi, a vallás szabad gyakorlatáról szóló XLIII. t.-cikk alapján illet meg s nem hiszem, hogy azt megtagadnák tőlünk.

Ennyit a bizottság irányelveiről.

A kisebbség, hogy csak a 12-ik és 135-ik §-ára utaljak, úgy készítette javaslatát, hogy az a törvényváltoztatásnak szükségét feltételezi s így a nehezebb álláspontra helyezkedett.

Már ezekből az irányelvekből is gyaníthatni, hogy az autonómia hatásköre a többségi javaslatban meglehetősen szűkre lehet szorítva, hiszen a 48-ki törvény a kormány részére foglalja le a főpapjelölést, le alapjaink és alapítványaink kezelését; az 1883-ki középiskolai törvény javarészt iskoláinkat teszi le a miniszter kezébe. Ha pedig ezen törvények módosítását ez idő szerint nem remélhetjük, akkor mi maradhat számunkra egyéb, mint csak bizonyos fokú ingerencia a saját ügyeink vezetésére?

Lássuk tehát, hogy ezen szűkre szabott határok között mily jogokat vesz igénybe a bizottság többségének javaslata az autonómia részére?

III. A főpapjelölés.

(A javaslat 112., 113., 114. §-a.)

A 27-es bizottságnak 140 §-ból álló javaslatából első sorban azt a három részletet emelem ki, mely egyházunk az állammal szemben szándékolt újabb, önálló berendezkedésének lényegét képezi, mely körül az egész autonómia forog s ez: a főpapjelölés, az alapok és alapítványok, valamint iskoláink kezelésének joga.

A már meglévő s ezen hármas jogunkat megszorító országos törvények szemeltartásával, vajjon milyen hatáskört akar a bizottság javaslata éppen ezen legfőbb három pontban az autonómia részére biztosítani? Lássuk ezeket sorban s legelőször is a főpapjelölést.

A főpapjelölés jogával a javaslat három §-a foglalkozik.

112. §. *Érseki szék* üresedése esetében az ország Hercegprímása által meghívatnak az érseki méltóságban lévő érsekek (pleonasmus!) és a megüresedett érseki szék tartományához tartozó püspökök; kik három oly méltó egyházi férflat neveznek, kiket a püspöki szék betöltésére érdemeseknek találnak.

Püspöki szék üresedése esetében az illető érsek hívja meg a tartományához tartozó püspököket és ezek neveznek

három oly méltó egyházi férfiút, kiket a püspöki szók betöltésére érdemeseknek találnak. Az érseki tartomány ezen véleménye az ország Hercegrímásához felterjesztendő.

Az ország Hercegrímása *mindkét esetben az igazgató-tanácsot is meghallgatja* és úgy a püspökök, mint az igazgató-tanács *ajánlását*, saját véleménye kíséretében *a miniszterivm útján a főkegyúrhoz fölterjeszti.*

113. §. A gyulafehérvári görög szertartású római kath. érseki és metropoliai szék üresedése esetében az érvényben levő gyakorlat szerint a megejtett jelölésnek felterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnöke útján történik, *aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak lejelenti.*

114. §. Olyan szerzetes-rendi apátságok és prépostságok széküresedéseinek esetében, melyeknél egyfelől a jelölés a rendtag'ok választása által történik, melyek másrésről Ő Felségének, az apostoli királynak kinevezését igénylik, úgy a megüresedett szék betöltésére irányuló eljárás, mint a megejtett jelölésnek fölterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz *az igazgató-tanács elnökének közreműködésével fogantatitak*, aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

Ez az. amit a többségi javaslat a főpapjelölésről tartalmaz. A kisebbség javaslata e pontban szórul-szóra (165., 166., 167. §.) ugyanaz, azon hozzáadással, hogy a püspöki szék üresedése esetében *az illető egyházmegyei tanácsot is meghallgatni kívánja.*

Mi van e három §-ban és mi hiányzik belőle? Es a mennyiben jogot statuál az autonómia részére, mennyire mozdítja elő az egyház függetlenségét a főpapjelölésnél, a mai helyzethez képest?

Á három §. csupán a püspökök és a szerzetesi apátok-prépostok jelölésével foglalkozik; de hallgat a címzetes püspökök, a reális apátok-prépostok és a kanonokok jelöléséről, a kiknek kinevezésében ez idő szerint a kormány csakúgy osz-

tozkodik a főkegyúrral, mint a püspök nevezésben. A javaslat tehát ezt a nagy s mondhatni a magyar kath. egyháznak egyik nyílt sebet képező területet rendezetlenül hagyja.

Ez a többségi javaslatnak hiánya, a melyre még visszatérek.

De amit a *püspök-jelölés* módjáról mond, az mindenesetre méltánylandó s ha a püspöki kinevezések ezentúl ezen javaslat értelmében történének, már az is határozott előnyt jelentene az egyházra nézve, a mai állapothoz képest.

Nálunk ugyanis a püspöki kinevezés a királyi kegyúri joga. Nem felségi jog, hanem egyházi jog, amint azt Fraknói ezen jogról írt kitűnő művében kimutatja s a kisebbek közül, Dedek Crescens Boncznak „A vallás körüli felségjogról” írt műve bírálatában, a történelem mai álláspontja szerint, megvilágítja.*) Azonban a magyar király ezen kegyúri jogának gyakorlatában az 1848-ki III. t.-c. főbenjáró változást idézett elő, midőn ezt, röviden szólva, a király és a felelős kultuszminiszter között megosztotta, vagyis az új alkotmány keretében, más királyi jogokkal együtt, a végrehajtó hatalom körébe vonta.

Azelőtt a király kegyúri jogait a neki felelős kir. kancellária és a helytartótanács útján, tehát

*) A mai álláspont ez: II. Sylvester sz. Istvánt pápai követi hatalommal ruházta fel; ez azonban személyes kiváltság volt s utódaira át nem szállott. Sz. István utódai a donatiók alapján a magyar egyháznak csupán kegyurai voltak. Az „apostoli király” címét Mária Terézia kapta a pápától; azelőtt e címet magyar királyok soha sem használták, mint Deák Ferenc egyik 1873-ki beszédében mondta.

amint az egyedül felel meg ezen jog természetének, kath. férfiak által gyakorolta; az 1848. III. t.-cikkkel egyszerre ez a jog a parlamentáris kormány kezébe került s az egyház a legéletbevágóbb pontján, az egyház gerincét képező hierarchiájában, egy, a saját belső ügyeire nézve idegen tényező önkényének szolgáltatót ki.

Hogyan történhetett ez? A püspöki kar 1848-ki működését megőrkítő „Emlékiratból”, melynek úgy tudom Fogarassy Mihály püspök a szerzője, megtudjuk, hogy püspökeink, előresejtve a történetüket, a márciusi napokban feliratot intéztek V. Ferdinándhoz, kérve őt, „hogy a kath. egyház fö-
lött addig gyakorolt apostoli királyi jogát mint *személyes átruházhatlan sajátját* magának tovább is föntartván, az 1790. 23. t.-c. értelmében gyakorolja azt egy a végre az ország primása, vagy más Ő Felsége által nevezendő püspök elülülése alatt *papi és világi tagokból alakítandó kath. egyházi bizottmány által*, melynek hivatása legyen: az egyház javait, alapítványait Ő Felsége nevében kezelni, a kath. iskolák kormányát vezetni, azok igazgatására felügyelni, *a kath. egyház jogait s egyéb érdekeit minden külső beavatkozástól megvédeni.*”

A feliratra feleletet nem kaptak, hanem márc. 28-án Zsedényi által aláírva érkezett az országgyűléshez királyi leirat „a független felelős magyar minisztérium alakítása” tárgyában, mely szerint az eddig a kir. udvari kancelláriához tartozó ügyeket s ezek között érsekek, püspökök s egyéb főpapok nevezését az illető miniszternek előterjesztésére s illetőleg meghallgatásával fogja a koronás fejedelem intézni. Ennek alapján alkotta meg az ország-

gyűlés a III. t.-c. 6, 7, és 21. §§-t. A kegyúri jog természete így homályosult el s azóta nem egy jogász felségjognak nevezi királyunk kegyúri jogát.

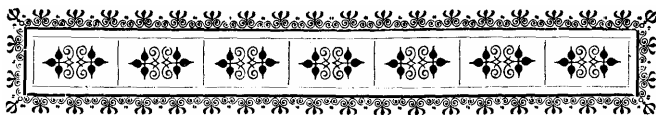
Ennek megfelelő a püspök-nevezésnél a gyakorlat is, a mai napig. Püspöki szék üresedése alkalmával a kormány maga néz jelölt után, mint mikor főispánt keres; se az illető egyházmegyét, se a katolikusokat nem kérdezik meg, hanem a kiben a minisztertanács megállapodik, azt terjeszti fel a kultuszminiszter a király elé. Innen a hercegprimáshoz intéznek kérdést; de ennek az értéke és súlya olyan, hogy még egy erélyesebb primás alatt is kineveztek a kath. körökben nem jó hírnévnek örvendő egyént; ha pedig a primás gyenge, a kérdezés csak alakiság s az egyház kiszámíthatatlan kárára nem egyszer győz a kormány olyan jelölttel, aki sok dologra lehet jó, csak püspöknek nem való.

Ilyen helyzettel szemben, miután semmi kilátás sincs arra, hogy ezt a törvényt a mi kedvünkért módosítanák, a javaslat expedienst kerestett, mely a törvény érintetlenül hagyása mellett, a püspök-nevezésre befolyást biztosít az autonómiának. A mód pedig, melyet a javaslat ajánl, megfelel az ősegyházi gyakorlatnak, hogy a püspökök mellett a nép is hallgattassák meg: a hgprimás *úgy a püspökök, mint az igazgató-tanács ajánlatát* terjeszti fel – a minisztérium útján – a főkegyúrhoz.

A törvény keretén belül így állítja fel a javaslat az autonómia püspök-jelölési jogát, mely jog, bármily kicsinek lássék is első pillanatra, tekintve azt, hogy az igazgató-tanácsot a két elnökön kívül 8 püspök, s az országos kath. gyűlés által

választott 6 egyházi és 23 világi tag, tehát a katolikusok színe-java fogja képezni s ezek mögött az autonomiailag szervezett magyar egyház fog állani, mondom, ez a jog semminek éppen nem mondható. Én elég súlyosnak tartom arra, hogy püspöki székeinkre azontúl igazán csupa püspöki szellemű férfiak kerüljenek, a kiknek kinevezésénél nem a politika fogja játszani a döntő szerepet.

Mérlegelve tehát a körülményeket, a viszonyokhoz képest a javaslat által ajánlott ezen jogrészletet, *megtoldva a kisebbség által ajánlott bővítéssel*, – ez idő szerint – kielégítőnek tartom, de a javaslat három §-át nem tartom teljesnek, azért, mert a többi kinevezéseket hallgatással mellőzi. Ezekkel azonban külön pontban érdemes foglalkozni.

IV.

A királyi kisebb kinevezések.

A. többségi javaslatban igen fontos hiánynak tekintem a királyi kisebb kinevezések mellőzését. A javaslat ugyanis az érsekek, illetőleg a püspökök kinevezésénél részt követel az autonómia számára, de hallgat a címzetes püspökökről, a javadalmas és címzetes prépostokról s apátokról, valamint a javadalmas és címzetes kanonokokról. Pedig a királynak ezekre vonatkozó s kegyúri jogából kifolyó kinevezési jogát az 1848. III. t.-c. 6. és 7. §-a csak *úgy* osztotta meg a kormánylyal, mint a püspök nevezési jogot. Egyrészt a következetesség kívánja tehát, hogy a törvény keretei között az autonómia joga ne csak a püspöki nevezésekre, hanem ezekre a tetemes számú kinevezésekre is biztosíttassék; hiszen ha ezt nem tesszük, akkor az állammal szemben való autonomikus rendezkedésünkben egy igen jelentékeny terület-rész illetéktelen kezekben marad, teljesen; – de kívánja ezt a befolyást másrészt az egyház jól felfogott érdeke is.

Midőn pedig ezekre a királyi kisebb kinevezésekre vonatkozólag így állítom fel a tételt, igaz meggyőződéssel teszem azt; mert mint képviselő nemcsak jogomnak, hanem kötelességemnek is tar-

torn, hogy a javaslat eme hiányának kiemelésénél az autonomikus érdeken kívül egyházam jól felfogott érdekét is hangoztassam.

A címek és javadalmak, melyeket ez a kinevezési jogkör magában foglal, részint történeti emlékek s mint ilyenek magyar specialitások, részint mai mivoltukban elfajult intézmények, melyek – a köztapasztalat szerint – nyomasztó súlylyal nehezednek az egyház életére s annak Krisztustól kijelölt hivatására.

A magyarországi *címzetes* vagy másképp választott *püspökök* az alsó-dunai tartományokban létezett, s hajdanta a magyar koronához tartozott 24 egy-! házmegye emlékét tartják fen, egyszerű áldozárok, de püspöki címmel és jelvényekkel. A *címzetes prépostok* és apátok a török időkben elpusztult szerzetesi apátságok és egyéb papi jószágok címeit őrzik; a javadalmasok pedig a fenmaradt vagy az egyes családok által ilyen címen alapított javadalmakat élvezik, minden további kötelezettség nélkül. Ilyen préposti és apáti cím, melylyel szintén püspöki díszjelvény jár, rengeteg sok van és Fraknoi s egyéb történetíróink kutatásainak sikerült újabban még többet is felszínre hozni a régi homályból; a minisztérium pedig, nagy szüksége lévén rajok, kapvakap rajtok, hacsak annyit is tud össze-vissza a felfedezett apátságról, hogy az valaha a „magyar-lengyel” határon létezett. Nem jól van ez így.

Az egyház és a történelem az idő folyamán a legújabb korba lépett már; minden megújhdott, de a magyar kath. egyházon csak rajta maradtak ezek a feudalisztikus ízű copfok, nyomják folyton s nem engedik, hogy papságunk szíve az ilyen

hiúságok keresésétől elfordulva, nyugodtan s a felesleges vágyaktól nem zaklatva, művelje az Úr szőlőjét olyan pasztorációval, a minőt a legújabbkor ezernyi-ezer igénye kíván. Mert hiszen szinte kínálkoznak ezek a szemkápráztató címek és jelvények, hogy a papban, aki szintén ember, vágyat ébreszsenek s kívánságait maguk felé irányozzák. Ha most ezekhez veszszük még a többi nagy számú, habár más természetű címet és distinctiót, a kano niákat, a pápai praelatusságot, kamarásságot, káplánságot, a cs. és kir. udvari káplánságot, a veres övekkel való alsóbb rendű kitüntetések s egyebeket: akkor igazán be kell vallanunk, hogy magyar egyházunk nagyon célszerűen van berendezve arra, hogy papjai, anélkül, hogy valaki csak szemrehányást is tehetne nekik ezért, ne az egyház kulturmisszióját, hanem örökké csak önmagukat keressék. Mert vajjon ki az, aki önmagát érdemesnek ne tartaná, kivált ha már úgy 30-on felül van; és ki az, akiben az a gondolat ne támadna, hogy ha annyian nyerték el ezeket a szép címeket, egyenes vagy görbe utón, miért ne kaphatná meg ő is? Hogy pedig az ilyen vágy milyen lelki hangulatot idéz elő, s a papot milyen lépésekre ragadhatja, arról csak az alapos emberismerőnek, no meg a minisztériumnak lehet tudomása.

Ami végre a kisebb királyi kinevezések közül a *kanonoki kinevezéseket, illeti*, meg kell jegyezni, hogy a káptalanok más természetű egyházi institúció, mint az imént jellemzett s magyar specialitást képező cím-adományozások. Királyi kinevezés alá is csak 1772 óta esnek. Valaha a káptalanok előkelő helyet foglaltak el a magyar közjogi élet-

ben és az egyházkormányzatban, akkor, midőn még tényleg a püspök működő senátusát képezték. Újabban azonban nálunk sajtószzerű átalakuláson mentek keresztül. Közjogi ténykedéseik megszűntek, a püspököt az egyházlátogatásban segítő archidiakonátus pusztta címmé vált; sem ők, sem a püspökök az egyházmegyét nem látogatják; a lelkipásztorok anynyira szükséges ellenőrzése ott a helyszínén kiment a divatból.

Az egyházkormányzat – ritka kivétellel – egy kézben összpontosul; hogy pedig ez a mai felzaporodott teendők mellett mennyire elégtelen, arról az elintézetlen vagy pedig a csak húzva-halasztva elintézett ügyek sokasága s a lelkipásztorok panaszaik beszélnek kézzelfoghatóan. A káptalanokra tehát pusztán az alapítványok s természetesen a saját jószágaik kezelése, olykor a sz. széki ügyek elintézése s a püspöki szék üresedése esetén az egyházmegye vezetése maradt. Csekély szerepkör, bármily szép paragrafusokba is van az az egyházjog lapjain szedve.

Mi is valóban a kanonoki állás ma? Ha nyugdíjas állásnak nézzük, akkor az magas nyugdíj; ha az alapítványok kezelése miatt létezőnek vesszük, akkor igen drága; pedig volna hivatása, ha most is a püspököknek jobb kezét képeznék, de ma már csak árnyéka a régiebbnek.

Már most mi következik ezen nyilvánvaló s mindenki által ismert tényekből?

Az, hogy az egyház jól felfogott érdeke nagyon is megkívánná, ha az a sok ósdi cím eltöröltetnék s a papság a nagyon is megváltozott idők közepett dicsőségét ne a külső cicomákban, hanem a jól végzett munkában keresné; s ha a káptala-

nok megreformálva, ismét az egyházkormányzatba, mely ma már száz ágú, tényezőkként vonatnának be.

Mivel azonban jól tudjuk, hogy az ilyen, emberi hiúsággal és önzéssel összefüggő egyházi ügyekben az üdvös tisztogatást, legalább így mondja a történelem, vagy csak a forradalmak vagy csak a II. Józsefiek szokták végezni s az emberek magoktól ritkán térnek el attól, amihez egyszer hozzá szoktak; éppen azért az ezen címekkel és javadalmakkal járó bajok némi csökkentésére okvetetlenül szükségesnek mutatkozik, hogy az autonómiának jog biztosításék ezen kinevezésekre.

Mint mondom, kettős címen tartom ezt kívánatosnak; először, mert az egyház autonómiája a kormánynyal szemben ezt épúgy megkívánja, mint a püspök nevezésre való befolyást; másodsor, mert az egyház jól felfogott érdeke kívánja, hogy a püspököknek, a kik saját szemeikkel keveset látván, nagyon sokszor tévednek az emberek méltatásában, az autonómia legyen segítségökre.

Ezen közismert tények lebegvén mindnyájunk szemei előtt, csodálkoznom kell azon, hogy a 27-es bizottság többsége ezt a fontos kérdést teljesen, a kisebbség pedig részben (168. §) mellőzte javaslatában. Pedig az 1871-ki kongresszusi tervezetben, melyet az akkori püspöki kar s a ma is élő Schlauch, Samassa, Zalka, Bende püspökök megszavaztak benne van az erre vonatkozó intézkedés is.

Az akkori szervezet az igazgató-tanács jogköréről szólva, ezeket mondja:

35. §. a) ... az apátságok és prépostságok adományozásánál a püspöki kart és az illető egyházmegyei tanácsot meghallgatja;

c) a káptalani javadalmakra nézve a hármás kijelölést

az illető egyházmegyei tanács meghallgatása mellett az illető megyés püspökökkel, széküresedés esetében a káptalannal egyetértőleg állapítja meg;

d) magán-kegyurak által alapított és adományoztatni szokott prépostságok és apátságok az eddig fennállott módon töltenek be ezentúl is. (V- ö. a 14. és 74. §-t.)

A bizottság jelen tervezetében nincs az igazgató-tanácsnak ilyen direkt jogköre; azért a régi szakaszt is úgy lehetne módosítani, hogy az ilyen szokott egyházmegyei, illetőleg püspöki kijelöléseknél a püspök *az egyházmegyei tanácsosai karöltve* tenné meg a kijelölést, melyet aztán az igazgató-tanács elnöke útján s a minisztérium közvetítésével terjesztene fel a Felsőházhoz. Ha most megjárja, hogy a püspöki előterjesztésekre a miniszteren kívül a főispánnak, a szolgabírónak s nem tudom még kiknek van befolyása; akkor nem derogálhat annak a kijelölésnek az se, ha a katolikusok javából álló egyházmegyei tanács befolyásával ejtetik meg.

A sok cím és javadalom adományozásának ilyen kezelése mellett nem történhetnék meg az, a mi – csak egy példát hozok fel – bizonyos egyházmegyében történt, hogy olyanok nevezettek ki (mind a hatan) címzetes kanonokoknak, akiken mindenki megütközött s más valamire, de nem kitüntetésre méltóknak ismert. Csak úgy fogyhat meg a „morbus canonicus”-ban szenvedő boldogtalanok nagy száma, ha azokat az igen sokszor csak ú. n. s sok szájon forgó érdemeket több (egyházi és világi) szem fogja mérlegelni.

Összegezve a mondottakat, konklúzióm az, hogy a többségi javaslatnak a királyi kinevezésekre vonatkozó három §-át ily értelmű negyedikkel megtoldatni kívánom. (L. alább az önkormányzat hatáskörét.)

V.

A katolikus alapok és alapítványok.

(A javaslat 10., 115–119. és 104. §-a.)

A bizottság javaslatában a második részlet, mely autonómiai berendezkedésünkre lényeges, az alapok és alapítványok ügye, illetőleg a jog, melyet a javaslat az autonómiának e tekintetben biztosítani akar.

Mielőtt azonban a javaslat ezen részletéről érdemlegesen nyilatkoznám, előre kell bocsátanom a szóban lévő alapok és alapítványok rövid történetét s mai kezelési módját; mert csak ennek ismerete mellett s a fenálló törvényes intézkedések szemeltartásával lehet igazán tájékozódni az iránt, mit lehet e tekintetben a törvény változtatása nélkül is – ez idő szerint – az autonómia számára jogosan követelni. Lássuk tehát ezt először.

A magyar katolikuságnak ez idő szerint *kétféle javai* vannak: az egyház tényleges birtokában és kezelése alatt lévő püspöki, káptalani, lelkészi, iskolai, jótékonyági jószágok s alapítványok és a kormány kezelése alatt lévő három jelentékeny alap, t. i. a vallás-, tanulmányi- és egyetemi alapok, valamint más, a katolikus nevelésre és oktatásra tett alapítványok.

Ez utóbbiak, t. i. a kormány kezében lévő javaink azok, a melyekre a bizottság javaslata vonatkozik. Az ily módon *külön kezelt*, de kath. célokra fordítandó alapok története a következő.

A vallás-alap keletkezése még I. Ferdinánd idejére vezetendő vissza, midőn az 1548. évi XII. t.-cikkkel az elpusztult monostorok, kolostorok és káptalanok javai a kath. lelkészek fentartására rendeltettek. Ehhez járultak idővel a III. Ferdinánd és III. Károly által a kamarai jövedelmek terhére rótt 16000 frtnyi járulók, a II. József császár által eltörölt szerzetesrendeknek a vallás-alapba olvasztott javai, a palesztinai szent helyek fentartására szolgáló pénzekből II. József által rendelt 118,601 frt 31 krnyi alap, a főpapok által a papneveldek javára tett 3.000,000 frtnyi alapítvány, az egyházi javadalmak időközi jövedelmei, s a nagy-váradí 1. sz. püspökségtől haszonbér megváltása fejében fizetett 184 ezer frtnyi földtehermentesítési tőke. Ezen pénzekből alakult fundus religionis, vagy *vallás-alap az 1879. évi zárszámadás szerint*, — ez az adat áll rendelkezésemre — tőkékben 10.398,473 frt 55 krt, fekvőségekben és hasznothajtó jogokban pedig 11.045,660 frt 32 72 krt, összesen a hátralékok levonásával: 21.319,058 frt 91 krt tett ki.

A tanulmányi alap csak a múlt században keletkezett, midőn Mária Terézia a jezsuiták eltöröltetése után, ezeknek összes ingó és részben ingatlan javait 1780-ban — főkegyúri jogánál fogva — a „fundus studiorum” címen ugyanazon célra, melynek addig szolgáltak, vagyis a kath. iskolák fentartására s fejlesztésére fordíttatni rendelte. Tehát ez az alap a jezsuiták eladott ingóságai érté-

kéből, több ingatlanából (turóci prépostság, bozóki prépostság fele része, libényi, szalkai apátság stb.) s az ezen ingatlanok után járó földtehermentesítési kötvényekből és szőlőváltási papirokból alakult. Az egész alap *tiszta értéke az 1876. év végén* volt 9.191,247 ft. Jövedelmeiből 4 jogakadémia, 13 fő-, 5 algimnázium, 13 tanítóképző s egyéb tanintézet tartatik fen vagy segélyeztetik. Ezek a „királyi katolikus” címet viselik.

Végre a harmadik, az egyetemi alap Pázmány Péter 100,000 frtnyi alapítványával vette kezdetét (1635), Lippay és Lósy érsekek alapítványával gyarapodott; majd gazdagította Mária Terézia, – főkegyúri jogánál fogva – a jezsuiták által birt több apátsággal és prépostsággal s egyes magánosok számos alapítvány nyal. Ezek jövedelmeiből és az állam hozzájárulásából tartatik fen a mai budapesti egyetem. Az alap ingatlanainak *értéke* 1868-ban: 1.854,260 ft; tőke vagyona 2.812,777 ft 7 kr volt. *)

Ezen ily módon, a katolikusok pénzéből keletkezett alapokat a király-kegyúr nevében a helytartótanács, illetőleg az annak kebelében fenállott egyházi bizottság kezelte. Ennek kezéből az 1848. évi III. t.-c. 6. §-a értelmében a felelős magyar kormány kezelése alá kerültek, mely törvénycikk a királyi kegyúri jog gyakorlatát sajátyszerű módon, az egyház megkérdezése nélkül, a király és a minisztérium között osztotta meg. Majd 1867-ben, az

*) Az alapok értékéről az utolsó évről szóló adatok nem állottak rendelkezésemre; de ez a dolgon mit som változtat, mert ma legfőllebb a jövedelemben beállható változásokról lehet szó.

alkotmány visszaállításakor, ismét a magyar kormány lett kezelőjük s az ő jogkörébe tartoznak a mai napig; azzal a különbséggel, hogy a kormány a vallás- és a tanulmányi alapról kezdettől fogva csak a király-kegyúrnak számol be s az ezekre vonatkozó intézkedések, költségvetés, *sohasem kerülnek az országgyűlés elé*, míg az egyetemi alap, amióta a budapesti Pázmány-egyetemet az 1848. XIX. t.-c. a közoktatási miniszter hatósága alá rendelte, vagy mint mondani szokás, elállamosította, évenként ott szerepel a közokt. miniszternek az országgyűlés elé terjesztett *költségvetésébe befoglalva*. A katolikusok a nyilvánvalóan kath. egyetemi alap illetén elidegenítésébe sohasem nyugodtak bele s püspökeink évenként emelnek óvást ez ellen a főrendiházban, a mely jogfentartásnak az az eredménye, hogy a közokt. miniszterek ennek az alapnak kath. jellegét ismételten hangsúlyozták, sőt annak kiadására is hajlandóknak mutatkoztak, természetesen levonva a nem kath. magán-alapítványokat.

Újabbán a vallás- és a tanulmányi alap kizárólagos miniszteri kezelése körül jelentékeny módosítás történt. Amint t. i. az 1870⁰/₁-ki első autonómiai kongresszus ezen alapoknak a kath. autonómia kezelésébe való átvételét napirendre tűzte, a kérdés, nevezetesen ezen alapok jogi természete, a képviselőházban is szóba került s az a jogi kérdés megvizsgálására 1873. márc. 27-én már ismételten 15 tagú bizottságot küldött ki. Ennek működéséből csak az a mozzanat emelkedik ki, hogy albizottsága 1875. máj. 7-én Hamar Pálon kívül Szepessy Mihályt, a kincstári jogügyek igazgatóját is véleményadásra kérte fel, de ez – önmagának ellent-

mondva – csak a vallás-alap kath. jellegét ismerte el, a másik két alap jogi természetét, Hamarral ellentétben, a jogtörténelemben ma már elavult Kollár-féle josephinistikus elmélettel összebonyolította, a mitől az albizottság nem lett okosabb s a dolog egy időre elpihent. *)

Közben az alapok kezelése körül furcsa hírek kezdtek keringeni; az egyes bérletek miatt majd ez, majd az a képviselő interpellálta Trefortot, úgy hogy ez végre megröstellvén a dolgot, 1877. január 11-én előterjesztést tett a főkegyúrnak, küldene ki az alapok kezelésének megvizsgálására egy, főrendekből és képviselőkből álló bizottságot, melynek névsorát – benne volt a nagy emlékü Haynald is – össze is állította. Ez a „vallás- és tanulmányi alap legutóbbi tíz évi kezelési eredményeinek tekintése céljából” meg is történt.

*) Szepessy fejében ugyanis szintén az forgott, a mit másoktól is hallani, hogy az egyházi javak alapjukban állami javak, mert királyoktól adományoztattak. Ez tévedés. Állami javak újabb intézmény. Sz. István és utódai az Árpádok *családi* birtokából dotálták az egyházakat, mert Sz. István idejében, a maiaktól egészen különböző birtokviszonyok korában, az ú. n. korona jószágokat a királyi család magánvagyonára képezte, amint erről Pauler Gyulának „A magyar nemzet története az árpádházi királyok alatt.” című új művében olvashatni. Magának az országnak mondhatni Nagy Lajosig sajátképeni ingatlan tulajdonát a véghegyek, az erősségek és az ezekhez tartozó földek képezték; már pedig nem ezekből alapították a püspökségek s így jószágaik nem is tekinthetők állami javaknak.

Világos ez magokból az oklevelekből. Fejéjénél olvasuk, hogy Sz. István a nyitrai káptalannak birtokot adott: „. . . adományoztunk nekik egy *kizárólag hozzánk tartozó* helységet a vendégekkel (a bevándorlottakkal) együtt a külváros

A bizottság „megdöbentő” állapotot talált. A vallás-alap tőkái kevés jövedelmet hajtó fekvőségekre helyeztetek, a kincstárnak kötelezvény kiállítása nélkül tetemes kölcsönök adattak, sok pénz a vallás-alap céljával össze nem függő építkezésekre pazaroltatott; más, a vallás-alappal semmi összeköttetésben nem álló alapoknak kamat nélkül való tetemes kölcsönök adattak stb., szóval belátta a bizottság, hogy ily kezelés mellett „a vallás-alap legnagyobb veszélynek néz eléje”. A tanulmányi alap vizsgálatáról meg a bizottság jelentése abban összegződött, hogy „a kezelés eredménye aggasztó nagyságú deficit!”

Ezek alapján a bizottság indítványozta, hogy a Felsőség által „független férfiakból egy kath. bizottság neveztessek ki, melynek hivatása leendő egyrészt a minisztert tanácsával támogatni és az

környékén és az új várat, mely a Kis Nyitra folyó mentében terül el. Hasonlóképen nekik adományoztuk Tormos nevű kis helységet . . . minden vendégeivel és azon terület szőlőivel, a hegyi joggal és tizedekkel használatra és tulajdonul”. (Cod. Dipl. I. p. 286.) IV. Béla a szepesi egyháznak „bizonyos Liszka-Olaszi nevű földet, mely *közvetlenül hozzánk tartozik* és egy szőlőt átruháztunk, adtunk, átadtunk és adományoztunk a szepesi szent Márton egyháznak örökös adomány címén/”. *Igy beszélnek a régiek.*

Innen van, hogy királyaink a megüresedett egyházi javakat soha más célra nem fordíthatták, mint a magvaszakadt nemesek javait; innen van az is, hogy az egyházi birtokból keletkezett vallás- és tanulmányi alap költségvetése a mai napig nem terjesztetik az országgyűlés elé, az egyetemi alap költségvetése pedig csak újabban per abusum. L. különben a magyar kath. egyházi javak magánjogi természetéről: Török Kálmán A magyarországi kath. egyházi vagyon tulajdonjoga 1897. 1G1. s. k. 1.

alapokra vonatkozó fontosabb intézkedéseket folyton szemmel kísérvén, *ellenőrizni*; másrészt pedig kötelességében álland, az alapok költség-előirányzatainak megállapításába befolyjni, a zárszámadásokat megvizsgálni, az alapok törzsvagyonára vonatkozó változtatásokat és a vagyon kezelését illető fontosabb ügyekben véleményét nyilvánítani.” Ez 1880-ban meg is történt.

Azóta ezen két alap kezelésére befoly „a magyar vallás- és tanulmányi alapokra felügyelő és azok kezelését ellenőrző időleges bizottság”, csupa kath. férfiakból összeállítva, és amint üléseinek előttem fekvő s az 1880–6. évekről szóló litografált tárgyalási jegyzőkönyveiből látom, a miniszter azóta egy lépést sem tesz ezen bizottság megkérdezése nélkül. Csak az az egy kár, hogy Haynald nincs többé benne.

A két alap, t. i. a vallás- és a tanulmányi alap jogi természetét illetőleg pedig nevezetes az 1880-ik esztendő. A képviselőház a minisztérium kezelése és felügyelete alatt álló alapok és alapítványi alapok jogi természetének megvizsgálására nov. 15-én újból bizottságot küldött ki, a mely bizottságnak két előadója, Apponyi Albert gróf és Apáthy István képviselők beadott terjedelmes és szakszerű jelentéseikben, az előbbi a vallás-, az utóbbi a tanulmányi alapnak kizárólag a katolikusokat megillető tulajdonjogát ad *evidentiam* kimutatta. Ha ezekhez hozzáveszszük Hamar Pál közalapítványi királyi ügy igazgatónak 1875. december 28-án az akkori képviselőházi bizottság felhívására beterjesztett szakszerű véleményét mind a három, s így a budapesti *egyetemi alapról is*, mely fejtege-

tésében ezen alapnak a katolikusokat megillető tulajdonjogát szintén ad evidentiam kimutatta: akkor az ezen alapokra vonatkozó jogi kérdés a képviselőház előtt is – ha az irigység nem akadékoskodik – eldöntöttnek tekinthető.

Összegezve a mondottakat, a kormány kezelése alatt álló kath. alapok és alapítványok mai állapota ez. A három alapot a kormány kezeli, de a vallási és tanulmányi alap kezelésénél, melybe az országgyűlésnek sohasem volt érdemleges beleszólása, a miniszter mellett 1880. óta egy 15 tagú kath. bizottság, mint véleményező és ellenőrző testület működik; az egyetemi alapról ugyan az országgyűlésnek számol be a miniszter, de a felszólalások alkalmával egyik miniszter se tagadta el annak kath. jellegét. A kiküldött képviselőházi bizottságok pedig mind a három alap kath. jogi természetét forma szerint is tisztázták, a vagyon részletesen összeírva, az okmányok mind össze vannak állítva. S így az alapok kérdése teljesen meg van érelve arra, hogy a megfelelő közeg, az autonómia felállítással, azok végleges, illetékes birtoklása és kezelése iránt törvényes formában az országgyűlés is intézkedhesek.

Ezen keretben, a helyzet teljes ismerete mellett most már érdemlegesen lehet méltatni a bizottsági többség javaslatának ezen alapokra vonatkozó részletét.

A javaslat ide vonatkozó §§-ai a következők.

10. §. A katolikus vallás-, tanulmányi- és egyetemi alapok, valamint a katolikus nevelés- és oktatásra tett alapítványok kezelése a katolikus önkormányzatnak joga.

Addig is, míg az önkormányzat ezen jogát érvényesít-

heti, ezen alapok törzsvagyonának sértetlen fentartása és helyes jövedelmeztetése és azok jövedelmének hova fordítására befolyást gyakorol és ennek foganatosítása céljából ezen alapok költségvetésének és zárszámadásainak megállapítására a jelen szervezet 115–HL §§-ai értelmében Defoly.

115. §. (Az igazgató-tanács) A katolikus vallás- és tanulmányi alap, valamint egyéb a jelen szervezet 8. (hiba: 10 helyett) §-ában föl nem sorolt egyházi és katolikus iskolai célokra rendelt alapok és alapítványok költségvetését évenként megállapítja...

116. §.... zárszámadásait évenként megvizsgálja és észrevételeivel együtt Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz, mint a magyarországi katolikus egyház főkegyurához fölterjeszti és erről jelentést tesz az országos kath. gyűlésnek.

117. §. Ügyel a katolikus vallás- és tanulmányi alap, valamint egyéb egyházi és katolikus iskolai célokra rendelt alapok és alapítványok törzsvagyonának, nemkülönben egyéb vagyonának sértetlen épségben tartására.

118. §. A katolikus vallás- és tanulmányi alap, valamint egyéb egyházi és katolikus iskolai célokra tett alapítványok vagyonának kezelését ellenőrzi.

119. §. A katolikus vallás- és tanulmányi alap törzsvagyonának átváltoztatását, ingatlan vásárlását, eladását, elcserélését és haszonbérleti szerződéseit ellenőrzi.

És 104. §. (Az országos katolikus gyűlés) A katolikus egyetem létesítését az e célra létező alapok felhasználásával foganatosítja.

Mint látjuk, a javaslatnak az alapokra vonatkozó részlete kétfelé oszlik: kimondja az autonómiának ezen alapokra vonatkozó jogát és intézkedik az autonómia befolyásáról ezen alapok kezelésére addig, míg majd azokat a miniszter kezéből saját önálló kezelésébe tényleg átveheti. *A részletet, úgy ahogy van, jogainknak és a helyzetnek megfelelőnek találom s elfogadom.* Annak az ideiglenes befolyásra vonatkozó intézkedései semmi nehézségbe nem ütközhetnek s azonnal életbeléptethetők lesznek; mert

hiszen ezek már az 1880. óta felállított ellenőrző ideiglenes bizottság működésében most is megvannak már; a különbség csak az lesz, hogy míg a mostani ellenőrző bizottság csak mint véleményező testület van a miniszter mellé állítva, addig az autonómia imént körülírt befolyása kötelező lesz a miniszterre. A másik különbség, hogy a mostani ellenőrző bizottságot a miniszter nevezteti ki, az aut. igazgató-tanács pedig a katolikusok választott testülete lesz.

Magának az életbeléptetett autonómiának le-
szen aztán feladata a kezelési jogot végleg érvényesíteni, ami, tekintve a kérdésnek a jogi fejtegetések terén, s a képviselőházban már megérlelt voltát, sokáig elodázható nem lesz.

Csak egy észrevételem van a javaslat szövegére és pedig a 10. §. első pontjára, hogy az mint általános elvi határozat nem elég szabatos és pedig a kormány kezelése alatt létező alapokon kívül, mások kezei között lévő többi kath. alapokra és alapítványokra vonatkozólag. Az autonómia ebbeli jogát jobban, mert részletesebben s azért félre nem érthetőleg a 27-es bizottság kisebbsége javaslatának 10. §-a fejezi ki; azért részemről a többségi javaslat 10. §-át következő módosítással fogadom el:

10. §. A katolikus vallás-, tanulmányi- és egyetemi alapok, valamint a többi, a kormány kezei között lévő s a katolikus nevelés- és oktatásra tett alapítványok kezelése a katolikus önkormányzatnak joga.

Hasonlóképen minden más kath. alap és alapítvány, a szorosan isteni tisztelet céljaira szánt alapok és alapítványok, minők: az oltár, a mise, a keresztszert, a litánia stb. alapítványok, továbbá a javadalmas eltartására szánt alapítványok kivételével, az önkormányzat hatásköréhez tartozik.

Ehhez képest az önkormányzat kötelessége mindazon alapokat és alapítványokat, melyek akár a püspökök, káptalanok, községek, vármegyék, intézetek, vagy más testületek kezelése alatt állanak; – akár a magyar kir. kormány által kezeltetnek, az önkormányzat kezelésébe átvenni.

Természetes, hogy az egyházi, vagy világi testületek, – erkölcsi, vagy jogi személyek, vagy magánosoknak ezen alapok és alapítványokra szerzett mindazon jogai, melyek vagy kánonon, országos törvényen, királyi rendeleten, vagy az alapító szándékán és rendelkezésén alapulnak, az önkormányzat által is tiszteletben tartandók.

11. §. Addig is, míg az önkormányzat az előző 10. §. első pontjában megállapított jogát érvényesítheti, ezen alapok törzsvagyonának sértetlen fentartása és helyes jövedelmeztetés és azok jövedelmének hovafordítására befolyást gyakorol és ennek foganatosítása céljából ezen alapok költségvetésének és zárszámadásainak megállapítására a jelen szervezet 115–119. §§-ai értelmében befoly.

Ezen módosítás következtében elesik a többségi javaslat 8. §-a, mint a mely ebben foglaltatik. Módosul a javaslat 71. §-ának e.) pontja ekkép:

Kezeli, illetőleg ellenőrzi (10. §.) a templomi és alapítványi vagyont.

Módosul a javaslat 85. §-a; erre vonatkozó módosításomat az önkormányzat hatáskörénél adom elő.

A kath. vagyontra, bármely alakjában és bárkinek kezében legyen is, nagy súlyt fektetek, mert annak főbenjáró céljai vannak. Már pedig lehetőleg egységesítve és nyilvános kezelés, illetőleg ellenőrzés alatt jobban szolgálhatja ezen célokat, a mai világ embert megviselő körülményei között, és vagyonkezelő eljárásához képest, mint különféle kezekben.

És ennek végrehajtásában nem is látok nehézséget.

A főkegyúri autonómiánk felállítására hívott bennünket össze, az ő magas szavára és intézkedése folytán ez az ügy a legszebb rendbe lesz hozható.

Ennyit a javaslatnak a kath. alapokra és alapítványokra vonatkozó részletéről.

VI. Az iskolaügy.

(A javaslat 104-8, 125-9 és 87. §-a.)

A harmadik részlet, mely a szervezendő autonómia jogkörében lényeges szerepet játszik, nem kisebb fontossággal, mint a főpapjelölés és a kath. alapok kezelésének joga: a katolikusokat a saját iskoláik vezetésében megillető jog, iskoláinkkal való önálló rendelkezés. Úgy mint ez a felekezetek fenálló autonómiáiban is a sarkalatos jogok egyikét képezi.

Hogy a 27-es bizottság többsége javaslatának erre vonatkozó szakaszait méltathassuk, hasonlóképp a jelen helyzetből, kath. iskoláink mai jogi állapotának ismeretéből kell kiindulnunk; mert csak az iskoláink körül idő folytán kifejlődött jogi helyzetnek ismerete tájékoztathat bennünket ebbeli autonómikus követeléseink jogos mértéke iránt.

Előre is jelezhetem azt a különben minden művelt magyar katolikus előtt ismeretes tényt, hogy iskolaügyünk – jogi szempontból – fölötté siralmas állapotban van. Nagyobb és jelentékenyebb részében letarolt mező az, melyet mi vetettünk, mi műveltünk, de a termést az állam aratta le. Népoktatási intézeteinktől eltekintve, melyekkel még

mi rendelkezünk, az intelligenciát nevelő összes iskoláink: gimnáziumaink, akadémiáink a Pázmány-i alapította egyetemmel együtt az állam kezében vannak. E nemű iskoláikkal rendelkeznek a protestánsok, a görök-keletiek, az unitáriusok: mi katolikusok nem; úgy hogy a tényleges jogi helyzet szempontjából teljesen igaza volt 1881-ben Szász Károlynak, midőn miniszteri tanácsosi korában mindnyájunk megdöbbenésére szélnek eresztette híres szálló-igéjét: a magyar katolikus egyháznak mint ilyenek nincsenek középiskolái.

Iskoláink tényleges jogi helyzetének megismerésére legalkalmasabbak a száraz adatok, hadd szóljanak azok. Veszem pedig őket a leghitelesebb fonásból, a közokt. miniszternek a közoktatás állapotról szóló s 1896-ban, tehát a millenárius évben az országgyűlés elé terjesztett jelentéséből. Kezdjük fölülről.

A budapesti, Pázmány alapította egyetemünk a közokt. miniszter közvetlen vezetése és rendelkezése alatt áll, nekünk katolikusoknak ahhoz semmi szavunk. Jogakadémiánk öt van: a pozsonyi, nagyváradi, kassai, egri, pécsi; a két utóbbit a jelentés joglyceumnak nevezi. Csak kettő: az egri és pécsi áll püspöki hatóság alatt; a kassait 1894-ben elállamosították; a pozsonyival és nagyváradival, jóllehet kizárólag a kath. tanulmányi alapból tartatnak fen, a miniszter rendelkezik, a katolikusoknak nincs rajok befolyásuk. Bezzeg a protestánsok öt jogakadémiáján kizárólagos urak a protestánsok, s ezt a jelentés szépen konstatálja.

Menjünk át a középiskolákra. Bevezető történeti áttekintésében kiemeli a jelentés az 1883. évi

középiskolai törvényt, a XXX. t. cikket, mint korszakalkotó tényezőt közoktatásunk fejlődésében. Ha ezt a jelentést s benne az összes középiskolák osztályozását magával az 1883-iki törvénnyel összehasonlítom, sajátyszerű tapasztalatra jutok.

A törvény csak egy pontjában világos, a 41-ik §-ban, ahol az erdélyi kath. status által fentartott iskolákra a status jogait érintetleneknek mondja ki; ez annyi mint, hogy ezek az iskolák a katolikusok iskolái. Ez világos szó, a többiben a törvény homályos. Állandóan beszél a miniszter rendelkezése és közvetlen vezetése alatt álló középiskolákról, majd a törvényhatóságok, községek, társulatok és egyesek által fentartottokról, beszél a felekezetek által fentartott tanintézetekről; de névszerinti osztályozást nem használ, úgy hogy a törvényben aziránt, ezen címek melyike alá tartoznak voltaképen a mi kath. gimnáziumaink, világosan eligazodni nem lehet. A felekezeti alá nem tartoznak, mert ezen cím alatt a felekezeteknek, úgy mint a második sorban nevezetteknek oly jogokat biztosít a törvény, a minőkkel csak a protestánsok és a görög-keletiek bírnak; mi nem.

Miután pedig valahová csak kell tartozniok, gyaníthatólag oda az első cím alá, a miniszter „közvetlen vezetése” alatt állók közé tartozóknak gondolta őket a törvény; de csak úgy suttyomban gondolta, világosan ki nem mondta, nehogy, ha világosan beszélt volna, tekintettel arra, hogy ezzel szemben milyen szabadságokat, milyen önállóságot biztosít a felekezeti középiskoláknak, esetleg megtaláljanak haragudni a katolikusok.

Csak egy helyen sejteti, hogy nálunk kath.

középiskolák is vannak, midőn a 89-ik §-ban nagy kegyelmesen azt mondja, hogy „a főpapok és szerzetes-rendek által fentartott vagy ellátott közpiskolák tanárai a főpapok és a rend fegyelmi hatósága alatt állanak”; de a hol a törvény jogokról, az iskolák felett való belső rendelkezésről szól, ott se a főpapok, se a szerzetes-rendek által fentartott, tehát jogilag őket megillető középiskolákat nem említi, úgy a hogy említi a felekezetiakat.

A javaslat, melyből ez a törvény készült, világosabban beszélt; de a mint tudjuk, kivált a szerzetes-rendek akkori hatalmas memoranduma folytán, a képviselőházban tanácsosabbnak tartották – így, nem világosan szerkeszteni meg azt. Hja, a protestáns az mindig tud magának jogot biztosítani; a jó, a birka türelmű katolikusoknak elég, ha megsimogatják kissé.

Annyira jutott hazánkban az első iskola-alapító, az ősi kath. egyház, hogy midőn a középiskolákról törvényt hoznak, az ő nevét – nem mondom jogát – már megemlíteni se tartják többé érdemesnek.

Amíg azonban az 1883-ki XXX. t.-c. így bánik a katolikusok középiskolaival, az 1890-1 ki miniszteri jelentés annál őszintébb és világosabb. A 251-ik lapon azt mondja, hogy az 1883-iki törvény középiskoláink három kategóriáját hozta létre; az egyikbe tartoznak a miniszter rendelkezése alatt álló királyi és állami, a másikba a miniszter *vezetése alatt* álló alapítványi, községi, *rom. és gör. katólikus és szerzetes-rendi*, a harmadikba az állam főfelügyelete alatt álló ág. evangélikus, ev. református, unitárius, szerb görög-keleti és román görög-keleti középiskolák.

Íme így állunk: a protestánsok, sőt a szerbek és románok is urak, önálló férfiak Magyarországon; mi ellenben még mindig kiskorúak vagyunk, akiket vezetni kell.

Majd a 283-ik lapon a középiskolák jellegéről szólva, így állítja össze az 1895-ik évről szóló statisztikát:

Az állam rendelkezése alatt álló középiskolák száma	60
Az állam vezetése	68
A gör. kel. egyh. rendelkezése alatt álló középisk. száma	4
Az ág. ev.	25
Az ev. ref.	28
Az unitárius	2

Ebben a sorozatban mindenkit találunk, innen a magyar földről, csak a katolikusokat nem! Ami látszani nem jelenthet egyebet, mint hogy nekünk csakugyan nincsenek középiskoláink. Pedig dehogy nincsenek! Az állam rendelkezése alatt állók rovatába van befoglalva a kath. tanulmányi alapból fentartott 17 középiskola. Ez a mienk. Az. állam vezetése alatt állók rovatába be van foglalva 43 főpapi és szerzetes-rendi középiskola és más 8, szintén katolikus községi és alapítványi középiskola. Ezek is a mieink. Összesen 68 középiskola. Ezek a katolikusok iskolái Isten és ember előtt, de ki vannak véve kezeinkből.

A történeti hűség okáért meg kell azonban említenem, ugyancsak a miniszteri jelentés alapján, hogy a felekezetek autonómiája középiskoláik felett sem oly teljes, mint gondolnók. Ez időszerint 8 ág. ev., 14 ev. ref. és 1 unitárius egyházi főhatóság alatt álló középiskola részesül államsegélyben, s e elmen az állami befolyás is – mint a jelentős a

284. lapon mondja – *nagy mértékben* érvényesül ezen iskolákban. Tény ugyanis, s ezt nézem ki a jelentés összes adataiból, hogy a kormány általános törekvése nagyban az összes középiskolák centralizációjára, saját kezébe kerítésére, s ennek folytán az autonomikus jogok csökkentésére irányul s sikerült már a protestánsok rendelkezési jogába is belenyúlnia. De nagy áron! A jelentés '259. lapján egész litániában következnek a nagy összegek, melyeket a prot. középiskoláknak államsegély címen juttatnak.

Nekünk ellenben nem adnak semmit s tetejébe még a miniszter sine nobis rendelkezik középiskoláinkkal, mintha csak ebben állna a mi előnyünk a főkegyúri jog címén, a fő kegyúr nélkül lévő protestánsokkal szemben.

Eszerint tehát kath. középiskoláink, melyeket elődeink alapítottak, melyek a mieink és pedig a tanulmányi alapból fentartottak a miniszter rendelkezése alatt, a többiek a miniszter vezetése alatt állanak. De ez utóbbiak még sem azonosak a miniszter rendelkezése alatt álló középiskolákkal. Asszonyukat a jelentés 252. lapján így találom körvonalozva. A községi, kath. főpapi és szerzetes-rendi középiskolákban a miniszter tanterve kötelező. A tanítás nyelviének megállapításához a miniszter beleegyezése szükséges. A tankönyvek csak az államilag engedélyezett köztül választhatók. Az iskolai építkezéshez és felszereléshez a miniszter jóváhagyása szükséges. *Ez iskolákban paedagogiai tekintetben a miniszteré a vezetés*, melyet a tankerületi főigazgatók útján gyakorol. A fentartók rendelkeznek iskoláiknál vagyon és költség tekintetében; a kath.

főpapi és szerzetes-rendi középiskolákban a tanárok kinevezését a fentartók csak utólagos jóváhagyás végett bejelentik a miniszternek, s a tanárok feletti fegyelmet a főpapok és a szerzetek főnökei gyakorolják.

Valamiféle árnyékjogok ezek mindenesetre a katolikusokra nézve, t. i. van jogunk fizetni; de ezen iskolák lelke, a paedagogiai administratio, mégis a miniszter kezében van; ez pedig a fő, emiatt mégis csak a miniszter a spiritus régense a mi iskoláinknak; mégis csak az történik ott, amit ő akar s a miniszter háta mögé bújva, ezen jogok dacára, minden bántódás nélkül, akár dacolhat is az ilyen tisztán róm. kath. gimnázium igazgatója a fentartó egyházi hatósággal, amint ezt az igaz kath. nevelés nagyobb dicsőségére pl. a nyitrai kath. főgimnáziumnál tapasztaljuk. Vajjon nem ebben a helyzetben kellene-e keresni egyik okát annak, miért kerülnek ki a protestánsok gimnáziumaiból csupa buzgó protestáns ifjak, a mi főpapi és szerzetesi gimnáziumainkból meg jobbra csak olyanféle hideg lakatosok?

Szó a mi szó, szomorú a mi helyzetünk kath. fő- és középiskoláink jogi viszonyait illetőleg. így fejlődtek azok, ahogy iskoláink vezetését 1848-ban a helytartótanács kezéből a felelős magyar kormány átvette s az 1883-ki középiskolai törvény ezt a helyzetet amúgy suttyomban megpecsételte. A címet hozzá, hogy gyámság alatt maradjunk, a főkegyúri jog adta.

Amint látjuk azonban, maradt még számunkra egy talpalatnyi tér, ahol lábunkat megvethetjük és befolyásunkat iskoláinkra érvényesíthetjük. A tör-

vény egyáltalán nem zárt ki belőle, inkább csak a miniszteri gyakorlat, számítva a mi nembánomságunkra, fejlesztette azt oly szűkre. Lehet tágítani rajta, hisz az említett jelentésben foglalt miniszteri – bizony túlzott – felfogás, nem törvény.

Ezeket szemelőtt tartva, lássuk a bizottság javaslatának iskoláinkra vonatkozó részletét.

104. §. (Az országos kath. gyűlés) A katolikus *egyetem* létesítését az o célra létező alapok felhasználásával fogana-tosítja.

105. §. Egyéb katolikus fő-, közép- és *szakiskolákat*, tanító-tanítónő-, óvóképzőket alapít, fejleszt; létező ilyen intézeteket esetleg megszüntet, vagy leszállít; mindenik esetben Ő Felsége főkegyúri jóváhagyása mellett.

106. §. Amennyiben a katolikus köznevelésnek és az egyházi szolgálat ellátásának szükségletei, a katolikus önkormányzat rendelkezése alatt álló jövedelmi források felhasználása mellett csak a hívek adóztatásával volnának fedezhetőek, az országos katolikus gyűlés állapítja meg ezen *adóztatásnak* mértékét.

107. §. A királyi katolikus (a kath. tanulmányi alaptól fentartott) fő- és középiskolák világi *tanárainak*, valamint a szakiskolák és népiskolák világi tanítóinak, tanítónőinek, óvónőinek fegyelmi és nyugdíjügyére vonatkozólag, az állami törvények rendelkezéseinek figyelemben tartása mellett az igazgató-tanács előterjesztése alapján *szabályrendeletet* alkot.

108. §. A királyi katolikus fő-, közép- és szakiskolák, valamint a népoktatási intézetek *hallgatóinak*, illetve tanulóinak *fegyelmi szabályzatát* az állami törvények rendelkezéseinek figyelemben tartása mellett és az igazgató-tanács előterjesztése alapján megállapítja.

125. §. (Az igazgató-tanács) A katolikus alapokból fön-tartott *fő- és középiskolák*, továbbá az Összes katolikus népoktatási tanintézetek és szakiskolákra nézve a *tanrendszert*, a *rendtartást*, a *tantervet*, a szorgalmi időt, szünnapokat, a tankönyveket és tanszereket állami törvények rendelkezésének és a püspökök részére a jelen szervezet 7. §-ában fön-tartott jogoknak figyelemben tartása mellett megállapítja, illetőleg

szabályrendelet által intézkedik. Az általa alapítandó iskolában a tandíjat megszabja. A szoros értelemben vett papi, zárdai, egyházi növelésre azonban rendelkezései ki nem terjednek.

126. §. A királyi katolikus *jogakadémiák igazgatóit és tanárait* az arra képesítettek közül választja és megerősítés végett ü Felségéhez, az apostoli királyhoz fölterjeszti.

127. §. A királyi katolikus *gimnáziumok* igazgatóit és tanárait az arra képesítettek közül választja.

128. §. A királyi katolikus középiskolák *érettségi* vizsgálatára biztost küld, aki az Írásbeli dolgozatokat átnézi, a szóbeli vizsgálatokon kérdéseket intéz, szavazati jogot gyakorol, a bizonyítványokat aláírja, aláírásának megtagadása esetében a bizonyítvány ki nem adatik. Ily esetben a bizonyítvány kiadása iránt a biztos meghallgatása után a magyar királyi vallás- és közoktatási miniszter dönt.

129. §. Érsekek, püspökök, tanítórendek, városok, községek vagy magánosok által főtartott katolikus fő-, közép-, szakiskoláknál, továbbá néptanító-, néptanítónő-, óvóképzőknél *az iskola fentartóinak jogai épségben tartatnak*, azonban arra, hogy ezen iskolák mint ilyenek fentartassanak és azok katolikus jellege megóvassék, felügyel és ezen felügyeletét kiküldött biztos által gyakorolja.

Es 87. §. (Az egyházmegyei tanács) Felügyel arra, hogy az egyházmegye területén lévő katolikus fő-, közép-, szakiskolákban, néptanító-, néptanítónő- és kisededővónő- (óvó) képzőkben az országos katolikus gyűlés és igazgató-tanács által hozott *határozatok végrehajtassanak*. Felügyel arra, hogy a katolikus iskolák, mint ilyenek főtartassanak és azok katolikus jellege megóvassék, mely célból ezen iskolákhoz egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyással vizsgáló biztost küld ki.

Így vonalozza körül a javaslat a kath. fő- és középiskolai ügyet, s arra való befolyásunkat azon határokon belül, melyeket a törvény a kath. autonómia számára megenged. Szakértelemmel és mindenre kiterjedő figyelemmel vannak megalkotva ezen szakaszok; így kezelve, országos s egységes

vezetés mellett és a világi katolikusok közreműködése folytán fényes jövő várhat iskoláinkra – az egész vonalon. *A javaslat ezen részletét is, mert egyrészt kivihetőnek, másrészt kifogástalan alkotásnak tartom, elfogadom.* Többet a törvények változtatása nélkül, ez idő szerint, elérni nem lehet.

Befejezésül a még teljesen kezeink között lévő népoktatási intézeteinket illetőleg azt jegyzem meg, hogy az önkormányzatnak a jelenleg dívó plébános-igazgató és esperes-tanfelügyelő rendszeren alaposan segítenie kell. A népiskolák vezetéséhez is, mint az ma már minden tanférfitől elvárható, kétségtelen, egyrészt szakértelem kívántatik, másrészt az amolyan hozzávetőleges mellékfoglalkozást semmiképpen sem képezhet.

Ilyen elavult mód mellett népiskoláink felvirágzása lehetetlen.

VII.

A főkegyúr és a püspöki kar az önkormányzatban.

(A javaslat 2.,:5., 4., 5. §-a.)

Magyar kath. egyházunk leginkább három ponton van kiszolgáltatva az állam, illetőleg a kormány beavatkozásának, jobban mondva rendelkezésének, s ezek: a főpajjelölés, a kath. nagy alapok és alapítványok kezelése és az iskolaügy. Első sorban ezen tarthatatlan állapot rendezésére hívta össze Ő Felsége, mint főkegyúr, a kongresszust, s a 27-es bizottság többsége, mint a fennebbiekben láttuk, javaslatának e három főbenjáró pontra vonatkozó részleteiben a rendezés kérdését, a fenálló törvények szemmeltartásával, a lehetőség szerint sikeresen megoldotta. Ebbe a három pontba helyezem én autonómiánknak úgyszólván egész lényegét, s meg vagyok győződve, hogy a javaslat e részeinek elfogadásával az államhoz való jelenlegi abnormális viszonyunk, legalább ez idő szerint, igényeinknek megfelelő orvoslást nyer. S ez most, tisztelt feleim, a földolog, ennek elérésére kell most összes erőinket egyesítenünk.

A bizottsági javaslat többi része nem ilyen fontosságú; az már kizárólag saját belső ügyünk,

az a saját önkormányzati szervezkedésünkre vonatkozik; a minnek megállapításánál nem állunk többé az állammal szemben, hanem az egészen a saját magunk, a körülményeket és a szükségleteket mérlegelni tudó jobb belátásától függ.

Lássuk, hogy a bizottság autonómiánknak ezen szorosán véve belső szervezésére vonatkozó további részleteket hogyan alkotta meg, illetőleg hogyan javasolja.

Első feladata volt *a hatáskör* megállapítása s ezt, tekintettel a királyi leirat figyelmeztetésére, hogy a királyi főkegyúri és főfelügyeleti jogot s az egyház hierarchikus szervezetét szigorúan tartsuk szem előtt, javaslata 2., 3., 4., 5. §§-aiban finom tapintattal meg is oldotta. Elvként állítja föl, hogy *az önkormányzat hatásköre a világi vonatkozású egyházi, iskolai és vagyoni ügyekre terjed ki*, úgy a király főkegyúri és törvényeinkben meghatározott legfőbb felügyeleti jogának épségben tartásával, mint *a római pápa Ő Szentsége legfőbb egyházi hatalma teljességének*, valamint a püspökök tanítói, rendi és joghatósági hatalmának tiszteletben tartásával.

Komoly hang ez, mely fölértette, hogyan illik ennél a kényes ügynél beszélni s a mely egyúttal azt is mutatja, mily nagyot változhatott nálunk az idők és az elmék jarasa 1870 óta; ez a fordulat már egymagában is a siker biztosítékának tekintethető.

Majd a hatáskör jelzése után, a többség javaslatában, első tekintetre különösnek látszó két szakasz következik.

4. §. Ha az országos katolikus gyűlés (ez a legfőbb önkormányzati hatóság!), vagy igazgató-tanács oly határozatot

hozna, melylyel az önkormányzatnak, a jelen szervezet 2. szakaszában az apostoli királynak főkegyúri jogára vonatkozólag megszabott hatáskörét túllépné: az ország Hercegprímása, mint az országos katolikus gyűlés elnöke, jogosítva van a püspöki kar hozzájárulásával Ő Felségéhez, mint főkegyúrhoz folterjesztést intézni. Az ilyen felterjesztett határozat végrehajtása függőben tartandó addig, míg a főkegyúr a hozzá intézett fölterjesztés fölött határoz.

5. §. Ha az országos katolikus gyűlés, vagy az igazgató-tanács oly határozatot hozna, melylyel az önkormányzatnak a jelen szervezet 3. szakaszában az egyház jogára vonatkozólag megszabott hatáskörét túllépné, az ország Hercegprímása, mint az országos kath. gyűlés elnöke, jogosítva van azt a magyar püspöki kar elé terjeszteni. Az ilyen határozat végrehajtása a püspöki kar határozatának meghozataláig függőben tartandó. Ha a püspöki kar a határozatot az egyház jogába ütközőnek nyilvánítja, a határozat érvénytelen.

Mondom, első tekintetre különösnek látszik ez a két szakasz, mert úgy néz ki, mintha egyszerre két főhatóságot is állítana az autonómia fölé, a mi tekintve az autonómia, az önkormányzat fogalmát, nem látszik messze állani a belső ellenmondástól, vagy legalább is olyan derogáló valaminek látszik ez magára az autonómiára.

Nem is csodálom azért, hogy a kisebbség javaslatából ez az intézkedés kimaradt, s csak a főkegyúrra vonatkozólag intézkednek olyképen (4. §), hogy jogainak épségben tartása érdekében a gyűlések jegyzőkönyvei hozzá felterjesztessenek. S valamint a kisebbségnek, úgy talán másoknak is föltűnhetik a püspöki karnak illetően az autonómia fölé való látszólagos fölébe állítása, már csak azért is, mert a javaslat 50. §-a az országos katolikus gyűlés, tehát a legfőbb önkormányzati hatóság tagjai között a püspöki kar tagjait egyenkint sorolja

föl s így közel fekszik a gondolat, hogy azt kérdezze valaki: hogyan lehet a püspöki kar bent is az autonómiában s egyúttal fölötte is?

Hát pedig mindez csak első látszatra ilyen különös; közelebről nézve a szakaszokat, nagyon helyén vannak azok a javaslatban és úgy köznapian szólva, se nem derogálnak az autonómiának, mint önkormányzatnak, sem ellenmondást nem foglalnak magokban a javaslat más szakaszaival összehasonlítva. A 4-ik és 5-ik szakasz ugyanis csak egyszerű logikai folyománya a 2-ik és 3-ik szakasznak. A javaslat t. i. maga körvonalozza az autonómia hatáskörét és kimondja, hogy ez a hatáskör sem a főkegyúri jogot, sem az egyház tanítói, rendi és joghatósági körét nem érintheti. S ha ez mégis megtörténnék, akkor az ilyen határozat fölülbírálása a főkegyurat, illetőleg a püspöki kart illeti. Ez valami természetes, s aki úgy állítja fel az autonómia hatáskörét, mint az a javaslatban – hangsúlyozom: helyesen – foglaltatik, annak állítása folyományait is el kell ismernie. Ezért helyes az a 4-ik és 5-ik szakasz a többségi javaslatban. Ami pedig az 5-ik és az 50-ik § egymáshoz való viszonyát illeti, azok igen szépen megférnek egymással. Az 50-ik § felsorolja a püspöki kar tagjait, mint az országos kath. gyűlés, tehát a legfőbb önkormányzati hatóság tagjait, természetesen azon hatáskörben, mely az autonómiát megilleti, t. i. a világi vonatkozású egyházi, iskolai és vagyoni ügyekben s e tekintetben nem is emeli őket a javaslat az autonómia fölé. Ha ezt tenné, csupán akkor keverednék ellenmondásba az 5-ik § az 50-ikkel. *De az 5-ik § egészen másról szól.* Ez azt mondja,

hogy ha az országos vagy az igazgató-tanácsi-gyűlés a szervezet 3-ik szakaszában az egyház jogára vonatkozólag megszabott hatáskörét túllépné, vagyis ha hitelvi, hittanítási, fegyelmi stb. ügyekben hozna határozatot, akkor ez a határozat kerül a püspöki kar, mint ezen kérdésekben egyedül illetékes hatóság fóruma elé s ő ítél fölötte. Tehát nem az autonómia mint olyan fölé, hanem a hitkérdések fölé helyezi az 5-ik § a püspöki kart, s ennek helyes voltát egy katolikus sem vonhatja kétségbe.

Tehát a kisebbség egyszerűen félreértette a két szakaszt, midőn azt javaslatából törülte. Én azt mondom, hogy akinek agyában az a 4-ik és 5-ik szakasz megfogamzott, az igen nagy barátja az autonómiának és nagyon ismeri azokat az okokat, melyek miatt az 1871-ki autonomikus elaboratum a miniszter fiókjába került. Akik ismerjük az azon időbeli mozgalmakat, tudjuk, hogy egyebek között a ránk figyelő külföldi katolikusok Vering Archivjában, magokban a római kath. lapokban s egyebütt milyen ellenséges hangulattal kísérték mozgalmunkat, egyebek közt azon a címen, hogy abban a katolikum s nevezetesen az egyház *hierarchikus* jellege semmi kifejezést sem nyer. Róma figyelmét erősen felénk irányították s előre kürtöittek, hogy Róma ezért meg ezért nem fogja jóváhagyhatni autonómiánkat, mint egészen új intézményt a kath. világban.

Nekünk nem áll érdekünkben bármely illetékes tényezőt is rosszul hangolni magunk iránt; előttünk fő az, hogy autonómiánk létesüljön, hogy viszonyunk az államhoz rendeztessék s ne legyünk alábbvalók a felekezeteknél. Ezt akarjuk mi és

semmi egyebet. Legkevésbé pedig akarjuk sérteni egyházunkat és egész tisztelettel hozzá tehetem, hogy a kisebbség javaslata sem foglal ilyesfélét magában, de legkevesebbet sem.

Hát így nézve a dolgot, nagyon helyén van a javaslatban az a 4-ik és 5-ik szakasz; az előbbi a főkegyurat tiszteli meg s jogának solemnis kifejezést ad, az utóbbi egyházunk *hierarchikus* szervezetének hódol oly módon, hogy ha, mint már előbb is említettem, az a két szakasz nem is volna logikus folyománya a 2-ik és 3-ik szakasznak; hogy ha eddig hiányzott volna a javaslatból: akkor az autonómia sikerének érdekében most kellene mindkettőt megfogalmazni és újonnan belefoglalni a javaslatba.

Az 5-ik § ezenfelül még más jelentőséggel is bír.

Külön és pedig elvi határozat képében ad kifejezést a magyar katolikusok azon komoly szándékának, hogy ők csupán egyházuk világi vonatkozású ügyeinek *az újabb államjogi alakulások folytán elkerülhetetlenné vált* rendezését akarják, azokét az ügyekét csupán, melyek most is a világiak, a felekezettlenné vált kormány kezeiben vannak; de e mellett feltétlen hódolattal viselkednek a hierarchia isteni eredetű jogai iránt, azokba avatkozni nem akarnak, s így senkinek sem lehet oka, ha még oly féltékeny szemmel nézi is az egyház érinthetetlen institutióit, gyanús szemmel nézni autonómiánkra és az egyházat a maga illetékes területén beállható zavaroktól félteni. E szakaszban nyer kifejezést az az elv, hogy önkormányzatunk nem az egyház elprotestantizálása.

Ép azért a 4-ik és 5-ik szakasz ünnepies ki-nyilatkoztatása annak, hogy autonómiánktól nincs oka félni sem a pápának, sem a püspöki karnak, sem a királynak; amint részemről meg vagyok győződve, hogy ez a két paragrafus soha sem is fog vétetni igénybe; mert lehetetlenné teszi azt a magyar katolikus egyeneslelkűsége, felebbvalói iránti tisztelete s maga a gyűlések napirendje, mely ilyesmit már előre is kizár a lehetőségek sorából.

Ebbe helyezem én a két § jelentőségét.

Amint már most a kisebbség t. tagjait ismerem, meg vagyok győződve, hogy teljesen belenyugosznak ebbe a ténynek megfelelő magyarázatba. A két erdélyi t. képviselőtársam, aki benne él az autonómiában s nincs hozzá szokva az ilyen 5-ik §.-féléhez, szíves lesz tekintetbe venni, hogy az erdélyi autonómia egy egyházmegyére terjed ki csupán, egy püspökkel; a szervezendő autonómiánk ellenben több annál, 23 püspökségről, 5 szerzetesi főnökségről, tehát egy nagy nemzeti területről van ebben szó, hol a katolikus hierarchikumnak igen is kifejezést kell nyernie. Így maradunk aztán katolikusok s lehet majd autonómiánk is, mely már annyira szükséges nekünk, mint a mindennapi kenyér.

A bizottság javaslatában tehát a főkegyúr és a püspöki kar kellő méltánylásban részesül, a miért is az említett szakaszokat elfogadni helyzetünk és katolikus voltunk parancsolja.

VIII. Az önkormányzat szervezete.

(A javaslat 17–64-ik §-a.)

A bizottsági javaslat egyik nagy része, úgy-
szólván a fele – értem a többségét – az autonó-
mia belső szervezésével foglalkozik. Azt a képet
festi meg, hogyan fog kinézni a magyar katholi-
kusság világi vonatkozású ügyeinek önálló kezelése
mellett. S ez a kép, így papírra vetve, rendkívül
felemelő. Egészen másnak látom benne a magyar
katholikusságot, mint a minőnek most ismerem.
Nem egymás mellett hidegen elhaladó pap és vi-
lági katolikus képe néz abból felém; azoké, a kik
most nem igen törődnek egymással, akikben kevés
a kölcsönös ragaszkodás és talán kevés a kölcsö-
nös megbecsülés is s akik közül a világi legtöbbször
magára hagyja a papot egyháza legválságosabb
pillanataiban, mert nem tanult érdeklődni ennek
ügyes-bajos dolgai iránt Ellenkezőleg. Ez a kép
– a javaslat képe – az élet, a tevékenység, az
együttműködés nagyszerű rajza, melyben a pap és
a világi karöltve együtt érdeklődik, együtt fárad
egyháza rábízott ügyeiben; óvja azokat, fejleszti s
a virágzás magas fokára emelni iparkodik.

Ezt a benyomást teszi reám a bizottság ja-

vaslata szerint szervezendő önkormányzatunk. Egy szerves egészbe foglalja össze a most kevés módjára szétszórt magyar katolikusokat s mindenkinek kijelöli a maga tevékenységi terét az autonómia egyetemében. Senkit sem zár ki és senkit sem enged pihenni; s egyházunk világi vonatkozású ügyeit, mindnyájunk közös javaként, közös érdeklődésünk tárgyává emeli. Szervezi pedig a katolikusokat a következőképen. Alulról fölfelé.

Minden plébánia külön *egyházközséggé* alakul, melynek világi vonatkozású ügyeit az egyházközségi gyűlés s a gyűlés által választott saját tanácsa vezeti. A gyűlés tagja minden 24 éves kort betöltött férfiú, ki az egyházközségben 3 év óta állandóan lakik s nem esik a 22. §-ban elősorolt kifogások alá. Az egyházközségi tanács pedig legalább 5 s legfeljebb 16 tagból áll. Mindkettőnek eNőke a plébános, s minden egyházközségben gondnok választandó. A községi gyűlések tagjaik számához képest 6–6 évre választják az egyházmegyei *világi képviselő-választókat* s a községi tanácsok szintén 6 évre az *egyházmegyei tanács világi tagjait*.

Ez az önkormányzat első tagozata.

A második tagozat az egyházközségeket magában foglaló püspöki megye s ennek szerve az *egyházmegyei tanács*, mely az önkormányzat hatásköréhez tartozó összes *egyházmegyei ügyeket* intézi. Elnöke a püspök s tagja 10 egyházi (tanfelügyelő, a káptalani alapítványokat kezelő kanonok s 8 választott pap) és 20, az illető egyházmegye területéről választott világi rendes tag s 4 póttag, kiket, mint említve volt, az egyházközségi tanácsok választanak. Ez az önkormányzat második tagozata.

Amint pedig az egyenkint vett egyházközségek az egyházmegye (püspöki megye) kötelékében érik el magasabb egységeket, akként az összes egyházmegyék, tehát az egész magyar katolikuság az évenként egyszer, Pünkösd havában Budapestre összehívandó és képviseleti alapon szervezett *országos katolikus gyűlésben* fogja bírni *legfőbb önkormányzati orgánumát*, a harmadik tagozatot, mely mint legmagasabb egység az önkormányzati ügyekben a magyarországi katolikus *egyház* képviselője lesz. Tagjai a megyés püspökök és a tanító-rendek főnökei, a káptalanok 8 képviselője, 44 papi képviselő, a kegyurak 6, a főiskolák 4, a gimnáziumok 8, a tanító-képzők 2, a népiskolák 8 s a világi katolikusok 134 képviselője. Úgy az egyházi, mint a világi képviselőnél 30 éves életkor, s az utóbbiaknál csupán írni és olvasni tudás kívántatik. A választás 6 évre szól. Valamennyi választás az országos gyűlésre direkt módon történik, csak az egyházmegyék részéről választott 134 világi képviselő választása indirekt módon, az egyházközségek gyűlései által 6-6 évre választott képviselő-választók útján, esperes-kerületenként, az esperes elnöklete alatt történik. Az országos gyűlés, melynek elnöke a hgprímás, 6 évre világi elnököt, 2 egyházi és 4 világi jegyzőt, valamint háznagyot választ. És ugyancsak az országos gyűlésen választatik 6 évre a gyűlési határozatok végrehajtója: az igazgató-tanács.

Az önkormányzat legfőbb végrehajtó közege tehát az *igazgató-tanács* lesz, mely rendszerint negyedévenként tartja üléseit Budapesten. Elnöke és másodelnöke az országos gyűlés két elnöke, tagjai

a püspöki kar kebeléből 6 évre választott 5 tag s az országos gyűlés által ugyancsak 6 évre választott 6 egyházi és 23 világi férfiú leszen. Az igazgató- tanács saját kebeléből előadót választ, kinek fizetését is ő állapítja meg.

Javaslata 17–64. §§-aiban így kontemplálja a 27-es bizottság többsége autonómiánk jövő szervezetét; itt természetesen csak a szervezetről van szó, az egyes tagozatok hatáskörével külön a következő rész foglalkozik.

Állapodjunk meg ennél a tervezetnél.

Végig tekintve rajta, a tavasz üde s mindent megelevenítő szellőjének hatásával van az emberre. Amint ennek fuvalmára zöldelő fűvet hajt a föld, megszólal a kis madár, a fák lombja rügyet fakaszt, szóval élet és élet jelentkezik mindenfelé az eddig kihalt természetben: úgy – a saját területén – az egyházi életnek egy új tavaszát hirdeti e tervezet a magyar katolikusként. Szinte egy bizonyos nyomasztó s fájós tehertől megszabadulva lélegzünk föl, midőn elmélázva a tervezeten, elgondoljuk: mi a magyar katolikusság most s mivé lehet az önkormányzat ezen tervezetének életbe léptetése után. Élet és halál, a tavaszi és őszi természet, ezer és egy vannak csak oly messze egymástól, mint a mennyire különbözik a mai magyar katolikusság attól, a minőt ez a tervezet autonómiailag szervezve mutat be. Ez visszaad bennünket önmagunknak, saját kezeinkbe teszi le vagy egészben vagy részben a legsajátabb ügyeinket, megeleveníti egyházi életünket, midőn a világi elem bevonásával tétlenségre kárhoztatott annyi ész, erőt és jó akaratot az egyház javára gyümölcsözővé

teszen. Ez lesz az az aeies bene ordináta, mely annyi nemes szívű katolikusnak legedesebb álmát képezi; mely megolvasztja közöttünk a jéghidegkévé vált kebleket s a mely meghozza azt a pillanatot, midőn az ősegyház szelleméhez hasonlóan az eddig egymást alig ismerő pap és világi katolikus testvéri jobbot nyújt egymásnak s azt mondja: üdvözöllek testvér egyházunk felvirágoztatására irányuló közös munkában!

Láncolatossá egészít képez a tervezet s meglátszik rajta, hogy gyakorlati s körültekintő kezek készítették azt, amelyeket nem ragad el a lelkesedés vagy hiú ábránd s a melyek az idealizmust az élet valóságához mérik; szemmel tartva az ilyen egészen új és hozzá országos intézmény életbeléptetésének első idejét s annak nehéz körülményeit, ahhoz a jövő s fejlettebb állapothoz képest, mely előáll majd, ha a magyar katolikusok az önkormányzat palesztráját már hosszú időn átjárták.

Ki is tagadhatná ugyanis, hogy mi újoncok vagyunk e téren, hiányában azon gyakorlati előfeltételeknek, melyek a valamely intézmény szerint sokáig élő s abban gyakorolt emberben csak idő folytán szoktak kifejlődni. A papság nincs hozzá szokva ahhoz, hogy az ilyenféle ügyekben a világiakkal közösségben eljárjon, a világiak pedig – eddig elhanyagolva – csekély kivétellel egyrészt nem ismerik egyházi intézményeink szellemét, másrészt elszoktak attól, hogy az egyház ügyeit, melyeket addig csak papi ügyeknek néztek, a saját ügyeiknek tekintsék. A kezdetnek tehát igenis meglesznek a maga természetes nehézségei, melyeken azonban egyszer által kell esnünk.

A többségi tervezet – ezt nézem ki belőle – ehhez a hosszú ideig tartandó kezdethez van mérve. Nézetem szerint, nagy bölcsen. Teljes, jól kikerekített szervezetet javasol; nem hiányzik belőle semmi, ami az önkormányzati élethez szükséges; életbeléptetve hasonlíthatatlanul jobb, üdvösebb állapotokat hozhat létre, a mai sivár, semmitmondó s szörnyen megalázó állapothoz viszonyítva. *De nincsen oly széles alapra fektetve*, mint, nem mondom az 1871-ki tervezet, mely teljesen túllépte a kellő határokat, hanem mint akár az erdélyi kath. status, akár pedig a bizottsági kisebbség javaslatában foglalt szervezet. És ez irányelveik különböző volta mellett mindkét javaslatra nézve egészen természetes.

A kisebbség ugyanis más, többet markoló irányelvekből indult ki, mint a bizottság többsége. Így az alapoknál tekintetbe veszi az országos törvényt (11 §.), az iskolaügynél nem (12 §.); sőt a királynak, mint legfőbb kegyúrnak véleményező és végrehajtó közege gyanánt, az 1848. III. t.-c. 6. §-a ellenére, az országos kath. gyűlést állítja oda (135 §.) Az önkormányzati testületek önállóságát kiszélesíti s az alsóbbaknak is saját hatáskörükben szabályrendeletek alkotására jogot ad (19 §.), számukat pedig az egyházmegyei gyűléssel megszaportítja. A megyei és országos gyűlésre küldendő képviselők választását direkt módon kívánja megejtetni. Az igazgató-tanács kebelében 3 osztályfőnök kinevezését veszi tervbe (182 §.) Ehhez képest természetesen javaslata is megbővül, (194 §-ból áll), sok részletben eltér a többség javaslatától s erősen mintázza, különösen az egyházmegyei erősen önálló

szervezet ajánlásánál, az erdélyi autonómiát: Egy szóval az általa ajánlt önkormányzati szervezet szélesebb alapon áll, mint a bizottság többségéé.

A kisebbségtől azonban ezért a jó akaratot és jó szándékot eltagadni nem lehet. Vád pedig a legtávolabbról sem értheti. Javaslata bizonyos tekintetben imponálőbb is, mint a többségé, mely szerényebb keretek között mozog; ez azonban logikusabban van keresztülvezetve, mint a kisebbségé; mert felállított irányelveihez következetesen hú, míg a kisebbségé e tekintetben nem egy helyütt ingadozik.

Hogy most már ezen két, az önkormányzat szervezetére vonatkozó, de egymástól eltérő javaslat felől helyes Ítéletet alkothassunk magunknak, a következőket kell tekintetbe venni.

Először is tisztában kell lennünk az iránt, vajjon a kath. önkormányzat létesülését a fenálló országos törvények változtatása nélkül akarjuk-e, vagy azok módosításával? Ha ez utóbbi módon akarjuk, s ide hajlik a kisebbség, akkor – mint tanulmányom első cikkében kimutattam – ez idő szerint mondjunk is le az autonómiáról, mert mi katolikusok nem képezünk ma oly tényezőt az országban, akinek kedvéért alaptörvényeket változtatnának. Tehát csak a másik út áll nyitva számunkra, de akkor az önkormányzat szervezete is mindjárt egyszerűbb, szerényebb, mint ha a teljes jogú autonómia birtokában volnánk.

Nem kell ismételnem a dolgot, hisz előbb mutattam ki, hogy a főpapnevezés, az alapok kezelése és lefoglalt iskoláink tekintetében csak bizonyos mérvű befolyás és ellenőrzés az, amihez

most juthatunk; ez pedig nem annyi, mint az erdélyi kath. autonómia, mely maga kezeli és gyümölcsözteti alapjait és alapítványait, maga vezeti teljes hatalmi körrel középiskoláit.

Igen, mindnyájunk óhaja az, amit a többi között a kisebbségi javaslat kontemplál, hogy országos gyűlésünk legyen a főkegyurnak végrehajtó közege s ne a kormány; sajnos azonban ez ránk nézve ez idő szerint csak a jövő zenéje.

Hasonlóképen vagyunk az egyes önkormányzati testületek szélesebb alapra fektetésével. Mindenesetre teljesen logikus az ilyen követelmény, ha egy régibb s nem egy most először életbeléptendő autonómiáról van szó. És Ugrón Gábor t. képviselőtársam, valamint társainak éles esze be fogja látni, hogy e tekintetben az erdélyi egyházmegyéről, illetőleg annak önkormányzati berendezéséről a mi új autonómiánkban helyt foglalandó egyházmegyék, mint önkormányzati tagozatok számára ma még mintát venni nem lehet.

Az erdélyi egyházmegye autonómiája heves vallási üldöztetések közepett született meg; már pedig az üldözöttek jobban simulnak egymáshoz, közös erővel, testvéri odaadással védik támadott érdekeiket. Az üldözés nagy nevelő iskolája az összetartásnak. Mi nem ilyen körülmények között lépünk az önkormányzatba, hanem mint szétszórt kékék, mint az ilyenmű érdeklődéshez éppen nem szokott katolikusok. Az erdélyi autonómia régi és sok változáson ment keresztül, míg a mai virágzó, igazán rendezett állapotába jutott. Nekünk mind-ezek az előzmények hiányzanak. Ha pedig nemcsak a természetben, de a társadalmi fejlődésben

sincs ugrás, nem lehet kívánni, hogy mindjárt első kezdetnél önkormányzati testületeink oly széles alapra legyenek fektetve, mint teszem azt az erdélyi egyházmegye, hanem szintén szerényebb kezdetből, szerényebb jogkörből kell kiindulniuk. En az idén is gyönyörködtem abban a díszes névsorban, melyet az erdélyi status kolozsvári közgyűléséről hoztak a lapok; hány egyházmegye van azonban az autonómiánkban helyt foglalandó 23 egyházmegye közül, mely ilyen névsorral állhatna elő? Nekünk előbb nevelkednünk kell az ilyesmire, az erdélyi status ellenben már régen túl van ezen a kezdeten.

Saját tapasztalatomból veszek erre analog példát. Tevékeny részt vettem egyházmegyéim papi nyugdíj-intézményének szervezésében. A papság saját kiküldöttei által tartott egyházmegyei konferencián alapította azt meg. Voltunk a gyűlésen 80-on felül, csupa intelligens elem, a püspök elnöke alatt. Ott láttam e kis terjedelmű, úgy szólván csak egy pont körül forgó tárgyaláson, mily nehéz a százfelé ágazó nézeteket egyesíteni, mily nehéz a vitát a kellő mederben megtartani, csak azért, mert a katolikusok nincsenek az ilyennemű tárgyalásokhoz hozzá szokva. Ha pedig már a papság is nehézségekkel küzd az ilyennemű gyűléseken, a melynek a dolog kellő ismeretével, az iránt való kellő tájékozottsággal kellene rendelkeznie: mit mondjunk akkor világi katolikusainkról és az aféle soknemű tárgyat felölelő vegyes gyűlésekről, minők az egyházmegyei gyűlések; midőn az emberek egyrészt nem ismerik eléggé kath. intézményeink szellemét, másrészt nem mentek még át azon

a gyakorlaton, mely az embert a sokféle világi érdekek az egyház magasabb érdekei alá való rendelésére stb. megtanítja? Azért tiszta meggyőződésem az, hogy önkormányzatunk ezen első szervezésénél az egyházmegyei gyűléseket jól nélkülözhetjük s azok beállításával a későbbi időkre várhatunk. Jó lesz előbb a magyar katolikusoknak a községi gyűlések és az országos gyűlés iskoláját végigjárniuk.

Ismétlem, ha jól vesszük szemügyre jelen helyzetünket; ha jól mérlegeljük az összes körülményeket, és beváló intézményt akarunk alkotni, akkor azt kell mondanunk, hogy a többségi javaslatban foglalt szervezet, a maga szerényebb méretei mellett, teljesen megfelel a mai igényeinknek és életbeléptetésre teljesen alkalmas.

Van azonban a kisebbségi javaslatban – ezen szervezet kapcsán – két eszme, mely vitatás tárgyát képezheti s ez a direkt választás és az igazgató-tanácsban a három osztályfőnök felállításának eszméje.

A többségi javaslat ugyanis azt indítványozza, hogy az országos gyűlésre küldendő 134 világi képviselő – de csak ezek –, valamint az egyházmegyei tanácsba küldendő tagok indirekt módon, vagyis nem az összes világi katolikusok személy szerint való szavazásával, hanem az egyházközségi gyűlések által választott bizonyos számú képviselő-választók, illetőleg a községi tanácsok útján választassanak. A kisebbség a direkt választás mellett kardoskodik.

Azt gondolom, felfogás és egyéni appreciáció dolga ez, amint a politikai választások terén is az

európai államok között igen nagy e tekintetben a változatosság. A cél t. i. ugyanaz, csak a módban van különbség; mert utoljára is mindkét mód mellett minden katolikus választó választja a képviselőt, ott közvetlenül, itt közvetve.

Én részemről a direkt választásnak vagyok híve; a többségi javaslatban azonban bizonyos óvatosságot és előrelátást gyanítok, melyet az én látóköröm szerint ugyan nem látok beigazoltnak, hisz a múlt aut. választások is a legnagyobb rendben mentek végbe az egész országban. Ha azonban a bizottság azt kifejti előttem, miután nem tartom oly fontosnak a kérdést, elvi ellenállást nem fejték ki ellene. Nagyobb értékű előttem a jelen esetben a kongresszus egyetértő tárgyalása, semhogy másodrendű kérdésekből kázust akarnék csinálni.

Másodrendűnek nevezem a direkt vagy indirekt választás kérdését; mert ismerem a mi választásainkat. Nem ott állunk mi a nép értelmisége tekintetében, ahol a külföld, hogy minden választó akár a politikai, akár – mondjuk – az egyházi választásoknál saját legjobb egyéni belátása szerint élne jogával. Nincs még annyira felnevelve népünk, intelligenciánkban pedig kevés a függetlenség; egyik is, másik is befolyások alatt áll s jobbára mások véleményét követi. Hogy körülbelül így áll a dolog a mi választásainkkal, azt nem rég nem kisebb politikus konstatálta, mint éppen Ugrón Gábor t. képviselőtársam. Miután tehát az indirekt választás mellett is szavaz mindenki, csak hogy közvetve s így igenis gyakorolja jogát: én a mai körülmények között e kérdést másminőnek, mint másodrendűnek nem tekinthetem.

A kisebbségi javaslat átvette végre az 1871-ki elaboratumból az igazgató-tanácsban a három osztályfőnök felállításának eszméjét (182. §), kik közül az egyik a személyi, másik a tanügyi, harmadik a vagyonkezelési ügyek osztályát vezetné, míg a többségi javaslat csupán csak egy előadót javasol. Ha a teljes jogú autonómiát kapnók meg, úgy hogy magunk kezelnök alapjainkat és iskoláinkat, akkor a kisebbségi javaslat indokolt volna; így azonban, a jelen kilátásaink mellett, valami nagy hivatalnoki apparátusra aligha lesz szükségünk.

Mindazonáltal részemről, még a többség által kontemplált szűkebb körű autonómia mellett is, szintén kevésnek tartok egy előadót. A jelenleg fenálló 15-ös ellenőrző kath. bizottság üléseinek jegyzőkönyveiből látom, hogy még azon esetben is munka lesz elég. Azért ha kezdetben takarékoskodni akarnánk is, mégis két előadót kellene az igazgató-tanácsnak választania, illetőleg két ilyen hivatalt szerveznie; az egyik a személyi és vagyoni, a másik az iskolai ügyeket készítené elő, illetőleg ezeknek előadója lenne az igazgató-tanács üléseiben.

Azért gondolnám ezt így, mert az önkormányzati szervektől, első sorban pedig az igazgató-tanácsból munkát, nagy munkát kívánok s ha arra kerülne a sor, hogy amint most az egyházi schematismusainkból láthatjuk, hogy vannak az egyházmegyékben címek és hivatalok, melyeknek nyomát az életben nem látjuk: ha az autonómiánál is ilyesmi történnék, én leszek a legelső közt annak az önkormányzati szervnek a leghevesebb támadója.

Elég volt már a semmittevésből, sok a tennivalónk, már dolgozni kell. De egy ember még sem képes

mindenre, egy előadó sem lesz elég, munkafelosztás szükséges. Ez különben a felmerülő szükség szerint bármikor valósítható, mivel az ügyvezetés szabályainak megállapítása amúgy is a nagygyűléshez tartozik. Ez a nézetem a szervezetre vonatkozó mindkét bizottsági javaslatról. Minél fogva oda konkludálok, hogy az imént tett megjegyzésektől eltekintve, az önkormányzat szervezetére vonatkozó *többségi javaslatot találok helyesnek* s életbeléptetésétől sok jót remélek egyházamra. Hisz Krisztus Urunk is azt mondta, hogy kicsi a mag, de nagy fa nőhet belőle. Hát vessük el már egyszer azt a magot!

IX.

Az önkormányzat hatásköre.

(A javaslat 65–131. §-a)

A bizottsági többség javaslata, mint az imént láttuk, három tagozatot alapít meg önkormányzatunkban: az egyházközségeket, az egyházmegyei tanácsot s legfelsőbb fórumként: az országos kath. gyűlést, melynek végrehajtó közege az igazgatótanács leszen. Ezen három tagozatra osztva s egymást kiegészítve fog egységesen folyni önkormányzati életünk, oly szervezettel, mint aminőt az előbbi pontban vázoltam s oly hatáskörre kiterjedőleg, amint ezt ezen többségi javaslat szakaszai alapján azonnal bemutatom.

Hogy ez a hatáskör is valamivel szerényebb, mint a kisebbségi javaslaté, hasonlóképp mint a szervezetnél láttuk, az már az irányelvek és nézőpontok különbözőségéből következik, melyekből a két javaslat hívei kiindulnak. De ha, mint már ismételten kifejtettem, a teljes autonomikus jogunk visszaadását gátló országos törvényeket, nevezetesen pedig az 1848. évi III. t.-c. 6. és 7. §-át, mely pedig alaptörvény közjogunkban, nem módosítják, akkor hiába javasolunk ennél nagyobb szervezetet és szélesebb hatáskört autonómiánk számára, az

rajtunk nem segít; azt valósítani nem lehet. A létező törvények keretén belül pedig – ez idő szerint – csak ilyen szerényebb lehet önkormányzatunk hatásköre, mint a minőt a többség javasol.

Ne is mondja senki, ismétlem, hogy ha nem kapjuk meg a teljes jogú autonómiát, hagyjuk abba a dolgot és várjunk jobb időkre. Így nem tanácsos többé beszélünk. Először is azért, mert az a szerényebbnek nevezett önkormányzat, melyet a bizottsági többség javasol, nem semmi, hanem végzetlenülül többet ér a mostani állapotnál és a további fejlesztésre teljesen alkalmas; másodsor azért, mert egyházunk történelme Mária Terézia korától egész a mai napig, csak folytonos hanyatlásról, jogvesztésről beszél és saját magunk tapasztalata is bőven rátaníthat arra, hogy ne beszéljünk annyit a jobb időkről, hanem még rosszabbak bekövetkezését várják, amikor majd igazán nem lesz mit önkormányozni. Ha engem tanulmányaim és az idők s emberek megfigyelése hasonló álmokból ki nem ábrándítottak volna, most erősen tudnék rálicitálni még a kisebbség javaslatára is. A rideg való azonban nagyon kijózanított. Annak a bizonyos veszett fejének a nyelére gondolok tehát, midőn azt mondom, hogy világi vonatkozású javaink és jogaink ilyen-amolyan megmentésére ma már egyedüli mód csak az önkormányzat felállítása, s ezzel se jó soká késedelmeskedni, mert csak a vak nem látja, hogy már lábunk alatt ég a talaj.

Így nézván a dolgot, folytassuk a javaslatok taglalását.

Az önkormányzat hatásköre, amint azt a többségi javaslat ajánja, főbb vonásaiban a következő.

A legalsóbb tagozat, melyben mindnyájan élünk, az *egyházközség*, évenként legalább egyszer tart gyűlést, azon választja tanácsát, a fő közegét, és az egyházmegyei képviselő-választókat hat évre. A gyűlés veti ki a szükséges egyházi és iskolai adót, határoz az egyházi és iskolai vagyon elidegenítése, elcserélése, megterhelése vagy az ingatlanok szerzése iránt. A község ügyeit a tanács vezeti, mely havonként legalább egyszer tart ülést, választ gondnokot, kezeli az egyházközségi vagyont, ellenőrzi a templomi és alapítványi vagyont, végzi az iskolaszéki teendőket, az egyházmegyei tanács világi tagjait választja s működéséről a gyűlésen számol be. Szóval végzi a vagyoni és iskolai adminisztrációt, a gyűlés tagjainak a névjegyzékét állítja össze s igazítja ki; folytonos összeköttetésben áll az egyházmegyei tanácssal s rendeleteinek végrehajtására felügyel. – így néznek majd ki az egyházközségek az önkormányzatban; ez lesz a teendőjük a többségi javaslat szerint.

A második tagozat, az *egyházmegyei tanács*, havonként tart ülést. Mint felettes hatóság határoz az egyházközségektől érkezett ügyek és panaszok felett. A választási ügyekben intézkedik. A káptalánoknál kezelt templomi, iskolai, jótékonyági és közművelődési alapok s alapítványok zárszámadásait a püspöki jóváhagyás után átveszi s tudomásvétel céljából az igazgató-tanácsához fölterjeszti. Felügyel a területén lévő összes kath. tanintézetekre, s azok ügyeiben intézkedik. Felügyel a kegyúri kötelességek teljesítésére, szóval az önkormányzatnak az egyházmegye területére kiterjedő összes számai kezében pontosulnak össze.

A legfőbb önkormányzati hatóság: az *országos katolikus gyűlés*, mely az egyházat az önkormányzat hatáskörébe tartozó ügyekben képviseli. Evenkint egyszer jön össze s tárgyalja az igazgató-tanács évi jelentését s javaslatai fölött határoz. Az önkormányzat körében felmerült sérelmek és szabálytalanságok orvoslása iránt intézkedik. Hivatásához tartozik a kath. egyetem létesítése, iskolák fejlesztése, alapítása; ha a szükség kívánja, a közadóztatásnak mértékét ő határozza meg. Az összes tanintézetekre vonatkozólag a tanárok és tanulók fegyelmi szabályait előírja, a tanári nyugdíj-ügyet rendezi. Végrehajtó közege: az *igazgató-tanács*. Részesedéséről a főpapjelölésnél, az alapok és alapítványok kezelésénél és ellenőrzésénél, valamint a tanulmányi alapból fentartott iskoláknál már előbb külön pontokban szoltam. Hozzá tartozik a kath. tanintézetekben a tanterv, tankönyvek stb. iránt való intézkedés. Püspöki széküresedés idején a javak átvételéről, a vagyonkezelésről gondoskodik, a püspöki javadalmak életében a javak csorbítatlan épségben tartását ellenőrzi, a káptalanoknál kezelt alapítványok zárszámadásait nyilvántartja; a hozzá felebbezett ügyekben határoz s egyházunk igazait oltalmazza.

Ez volna a többségi javaslat szerint önkormányzatunk hatásköre. Hasonlítsa azt bárki össze a mai állapottal s kezét a szívére tevén, kérdezze magától, vajjon a szerényebbnek nevezett önkormányzat semmi-e? Pedig ez a hatáskör úgy van kontemplálva, hogy miatta a fenálló országos törvényeken egy betűt sem fog kelleni változtatni – most.

Világi vonatkozású ügyeinkbe mily rendet fog ez behozni s világi katolikusainkat mennyire fogja ez csatolni az egyház érdekkörébe! Mily elevenség, munka és érdeklődés fog támadni nyomában! Nem mindjárt, de idővel igen. Sok nehézséggel fog kelleni előbb megküzdeni, míg az önkormányzat csak ezen hatáskörével is teljesen testet ölt. Valljuk be, mindkét részről új nemzedéknek kell következnie, hogy egyházunk ezen önkormányzat áldásait igazán élvezhesse; mi nekünk, mai nemzedéknek, az úttörés nehézségeit fog kelleni előbb elviselni. A papságnak érzékenykedéséből s a régi módból, a világiaknak a nembánomságból sokat fog kelleni előbb engedni, hogy önkormányzatunk szépen, elevenen nézzen ki. De hát az erdélyi autonómia múltja talán csupa rózsákkal volt megrakva? S melyik intézmény az a világon, a mely mindjárt fejlett állapotában állott volna elő? Mi is előbb gyermekek voltunk, mielőtt férfiakká lettünk.

Midőn azonban a többség javaslatát a hatáskör tekintetében is helyeslem és elfogadom, nem állítom azt, mintha azt a hatáskört az egyes tagozatoknál, a kisebbség javaslata nyomán, némileg bővíteni ne lehetne. Nem értem ezek alatt az olyan intézkedéseket, minők a kisebbség javaslatában az önkormányzati tisztviselők esküje, anyagi felelőssége (21. 22. §), a közgyűlések külső rendjének fentartása (26. §), a tagok kifogásolására vonatkozó eljárás (40. 42. §), a községi gyűlésre vonatkozó eljárás (44. 46. §), hasonlókép a tanács üléseire vonatkozó eljárás (62. 65. §) s hasonlók; ilyenekről az országos gyűlés szabályrendeletileg intézkedhetik, valamint az országos törvényekben is jobbra csak

az elv mondatik ki, részletes alkalmazása a kísérő miniszteri rendeletben íratik körül.

De felveendőnek tartom a többségi javaslatba, az egyházközségi tanács hatáskörébe, a 71. § c) pontjának másutt ajánlott módosításán kívül, a 71. §. g) után 1.:

h) Az egyházközségi tanács oly egyházközségben, mely a lelkész választás (kijelölés) jogával bír, választás útján kijelöli a lelkészt. Ott pedig, hol eddig a választást vagy kijelölést a politikai község gyakorolta, ott ezentúl ezen jogot szintén az egyházközségi tanács fogja gyakorolni. Ha az egyházközségi tanács által kijelölt vagy megválasztott lelkész ellen kánonjogi akadály fen nem forog, az illetékes egyházi hatóság az investitúrát hat hónap alatt megadni köteles. (Kis. jav. 47. § f) p.)

Az egyházközségek szervezésével egyidejűleg ezt a kérdést is meg kellene oldani; mert ez a középkorai intézmény oda fajult már, hogy az ilyen községekben protestánsok és zsidók is választanak lelkészt a katolikusoknak. A magyar kegyúri jog rendezéséig (9. §) legalább ez az anomália legyen rendezve.

2. Felveendőnek tartom a 74. § e) pontja után:

f) Az egyházközség szegényeinek segélyezése és a politikai község ily irányú feladatának elősegítése és támogatása. (Kis. jav. 66. § k) p.)

Rendezett kath. községi élet mellett a szegény-ügy mai módra rendezetlenül nem maradhat.

3. Továbbá a 76. § c) pontjához:

Az állam ellenes üzemiokről a feljelentés (a tanítóknál) az 1876. évi XXVIII. t.-c. 13. §-ának szem előtt tartásával a vármegyei közigazgatási bizottságnál is megteendő. (Kisebbs. jav. 70. § f) p.)

4. Felveendőnek tartom a többségi javaslatba, az egyházmegyei tanács hatáskörébe, a 84. § után:

85. §. a) Püspöki szék üresedése esetében az ország hgprimásával a kijelölendő személyt illető véleményét közli s a hgprimás ezen ajánlatot is fölterjeszti a főkegyúrhoz.

b) A címzetes püspökségek, apátságok és prépostságok, valamint a kanonoki cím adományozása, úgyszintén a káptalani javadalmakra való hármassal kijelölés, illetőleg e nemű fölterjesztések az egyházmegyei tanács egyetértésével történnek. A püspök esetről-esetre meghallgatja ez ügyben a tanács véleményét.

c) A magán-kegyurak által alapított és adományoztatni szokott prépostságok és apátságok az eddig fenállott módon töltenek be ezentúl is.

5. A többségi javaslatba annak 85. §-a helyett ezt tartom felveendőnek:

86. §. Átveszi (az e. tanács) a 10. §-ban körülírt és területén levő alapokat és alapítványokat, (a kath. vallás- és tanulmányi alap kivételével) és ezeket, valamint a tulajdonát képező vagyont, alapokat és alapítványokat az országos kath. gyűlés által megállapított szabályrendelet értelmében kezeli, illetve azok kezelését ellenőrzi és különösen örökösöknek a fölött, hogy az alapok és alapítványok csonkíttatlanul fönmaradjanak és céljaikra fordíttassanak; gondoskodik nevezetesen arról, hogy ezen vagyon-alapok és alapítványok leltára, költségvetése és zárszámadása évenként a költségvetés és zárszámadásokban pontosan beállíttassanak.

Azon vagyonok, alapok és alapítványok tekintetében, melyeknek kezelése (10. §. negyedik bekezdés) *az alapítók kifejezett rendelkezése szerint még mindig létező egyházi testület avagy hatóságra bízott*, az alapítók rendelkezésének szellemében való kezelését és felhasználását ellenőrzi, nevezetesen a káptalanoknál úgy jár el, hogy az általok kezelt templomi, iskolai, jótékonyági és közművelődési alapok s alapítványok zárszámadásait egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyás után átveszi és azokat tudomásvétel céljából az igazgató-tanácsához felterjeszti.

E célokból intézkedik, hogy ezen vagyonok, alapok és alapítványok (a kath. vallás- és tanulmányi alap kivételével) bárki által kezeltessenek, pontosan leltározassanak, ezen leltárak, nem különben a különböző leltár szerinti vagyonok, alapítványok és alapítványokra vonatkozó zárszámadások és költségvetések évenként előterjesztessenek – a káptalaniak azonban a fönnebbi módon –, melyeket saját véleményes jelentése kíséretében az igazgató-tanácsához fölterjeszteni köteles. (Kis. jav. 104. § p. és q.)

Nem kell bővebben indokolnom, miért kell a többségi javaslat 85. §-át ily részletesen és szabatosan körülírni. Sok az egyházi alapítvány s ma alig látjuk valamelyes hatását; pedig a sok segélyezettnek a lelkületén a jótékonyság valami nyomának mégis csak kellene nyilatkoznia; azután azt az anomáliát is tapasztaljuk, hogy az alapítványozók feledésbe mennek s pénzeikkel rendelkezők rakják zsebre a hálát; végre talán a kezeléshez is; szó férne itt-ott. Az egyházmegyei tanács kezelése, illetőleg ellenőrzése mellett sokat nyer az alapítványok ügye; a segélyezésben lesz rendszer, a segélyezettekben nyerni fog az egyház s az alapítók szándéka szépen és észrevehetőleg fog gyümölcsözni.

6. Felveendőnek tartom végre, az országos kath. gyűlés hatáskörébe, a 109. §-hoz bővítésül:

és az alsóbb testületek és közegek részére az ügymenetre és kezelésre vonatkozó kötelező szabályrendeleteket alkot.

Legjobb meggyőződésem szerint legalább ez a hat-hét pont az, melylyel a többségi javaslatnak az önkormányzat hatásköréről szóló részletét bővíteni kellene.

Valamint azonban hiába tűznék ki valaki elé bizonyos célt s hiába ruháznám fel e tekintetben

megfelelő hatáskörrel, ha egyúttal nem gondoskodom az e célra öt segítő eszközökről: úgy vagyunk önkormányzatunkkal is. Az ezt a szép hatáskörét, melyről imént szóltam, nem fogja betölthetni megfelelő vagyon, megfelelő jövedelmek, szóval pénz nélkül. Nagy feladatokat csak nagy eszközökkel, vagy legalább arányos eszközökkel lehet megoldani. S így a logikai egymásután az önkormányzati jövedelmek fontos kérdéséhez vezet bennünket, a melyről azonban külön pontban kell szólanom.

X.

Az önkormányzat jövedelmei.

(A javaslat 120., 121., 122. és 68. s 106. §-a.)

Az önkormányzat szervezése és hatáskörének lelkiismeretes betöltése nagy feladatot ró a magyar katolikusokra. Nem a kath. hitélet felélesztése lesz az, mint némelyek tévesen gondolják, az a feladata magasztán álló papság működéséhez tartozik; az önkormányzat tevékenységi köre erre nem terjed ki. Mindenesetre, a mennyiben az önkormányzat a katolikusokat jobban egyesíti, bennök az összetartozandóság érzetét hatékonyan emeli és fejleszti, az önkormányzat az egyházi hitéletre is van, illetőleg lesz, és pedig – úgy vélem – jó hatással. Azonban magát az eleven, erőteljes hitéletet, mint olyat, nem az autonómia, hanem egyházunk természeténél fogva csak a szentségekhez való járulás teremtheti meg.

A püspöki, káptalani stb. javakhoz sem nyúlhat az önkormányzat, sem mint kezelő, sem mint ellenőrző közeg. Nem mint kezelő közeg; mert azoknak a javaknak jogalánya maga az illető püspökség, káptalan, apátság stb. és pedig mint az adományozó oklevelek mondják „*proprietas plena, dominio pleno*”, teljes tulajdoni joggal. De mint el-

lenőrző közeg sera nyúlhat hozzájuk; mert ilyent is kizárnak az adományozó oklevelek. Így pl. a kanonoki kinevezési okmányban a Felső mint kegyúr ezt írja: ... megürült kanonokságot minden jövedelmével, hasznával s illetményével együtt öneki . . . adtuk és adományoztuk . . . ezennel szigorúan meghagyván, parancsoljuk, miszerint . . . ezen kanonokság valamennyi jövedelmei és bevételeiről *egyedül neki és senki másnak felelni, vagy az illetők által feleltetni . . . tartozzatok*”, t. i. az illető káptalan. Gondolom ez elég világos arra, hogy minden tulajdonjog-tisztelő ember az önkormányzat hatáskörének ezen irányban való kiterjesztését a tervezés köréből kizárja. Es valóban az 1871-ki kongresszus óta tisztultak is e tekintetben a jogi nézetek és a többségi javaslat erre vonatkozólag már csak ennyit foglal magában:

122. §. (Az igazgató-tanács) A püspöki javadalmasok életében a javak *állaga* (a törzsvagyon) csonkítatlan épségben tartását megbízottai által állandóan ellenőrzi, észlelt hiányok esetén pedig 0 Felsőgéhez, a főkegyúrhoz fölterjesztést intéz.

Es ezzel kapcsolatban, mintegy annak logikai folyományaképpen, a püspökök halála esetére, igen bölcsen a következő két §-t állítja be:

120. §. Püspöki széküresedés esetében a javak átvételére, valamint az új javadalmas részére történő átadására megbízottat küld ki.

121. §. Püspöki széküresedés tartama alatt a vagyonek kezelés felügyeletére megbízottat küld ki.

Technikai szempontból azonban ezt a két §-t az előbbi után kell a javaslatban elhelyezni.

Természetesen mint az egész javaslatnál, úgy ezen szakaszoknál is Ő Felsőge, a fők egy úr, hozzájárulása föltételeztetik.

Ezen javaslat, illetőleg ezen §§-ok oka abban van, hogy ezt a funkciót, t. i. a törzsvagyon ellenőrzését most a káptalannal együtt a kormány végzi; tehát az önkormányzatnak is, miután általa éppen az államhoz való viszonyunkat akarjuk az egész vonalon rendezni, ebben a pontban szintén kell állást foglalnia. Amihez részemről csak azt a megjegyzést csatolom, hogy nemcsak a püspöki javadalmasok törzsvagyónáról szóljon ez az intézkedés, hanem aequali ratione a káptalanok, a javadalmas prépostságok és apátságok, továbbá az oltárnokok (altariae) törzsvagyonáról is. S ezt ezennel a 122. §-hoz csatolandó módosítványként indítványozom.

Tehát sem ez, sem amaz ügy nem képezheti az önkormányzat feladatát, hanem csupán az, amit számára az egyház világi vonatkozású ügyeiben a 2. § kijelöl és hatásköréről szóló intézkedések – mint láttuk – körülírnak.

Igen szép és nagy terjedelmű feladat ez a komoly katolikus számára. Rengeteg sokat tettünk, ha csak ezt az egészet is a maga igaz szellemében megvalósítottuk, nevezetesen, ha az államhoz való jelenlegi kuszált és megalázó viszonyunkat a három főkérdésben rendeztük.

Az önkormányzat ezt a nagy s épen nem kicsinylendő feladatát három tagozatban: az egyházközségben, az egyházmegyei tanácsban s az országos kath. gyűlésen, illetőleg az igazgató-tanács útján fogja végezni. Be fog rendezkedni, felállítja hivatalait, ezekbe beállítja a hivatalos közegeket s megindul a nagy organizmus, az egyháznak és a közművelődésnek szentelt útján.

Azonban ehhez a berendezkedéshez és az ön-

kormányzati feladatok végzéséhez pénz kell. Lesznek az önkormányzatnak hivatalnokai, a kiket fizetni kell; az irodai berendezés, a nyomtatványok s több effélék mind pénzbe kerülnek. Iskolákat fog akarni fejleszteni, tanítókat jutalmazni stb., stb.

Honnan teremti elő az önkormányzat az erre szükséges jövedelmeket?

Ha ezen a nervus rerum gerendarum szempontjából – gondolom – eléggé fontos kérdésre a többségi és a kisebbségi javaslatról feleletet várunk, azt látjuk, hogy a többségi javaslat erre csak egy forrással: az egyházi adóval felel, a kisebbségi javaslat ellenben több más forrást is megnevez.

A többségi javaslatban erre vonatkozólag két §-t találók:

68. §. Az egyházközségi gyűlés állapítja meg az esetleg kivetendő egyházi vagy iskolai adók nemét s mérvét és vállalhat magára rendkívüli teherviselést.

106. §. Amennyiben a katolikus köznevelésnek s az egyházi szolgálat ellátásának szükségletei, a katolikus önkormányzat rendelkezése alatt álló jövedelmi források (melyek azok?) felhasználása mellett csak a hívek adóztatásával volnának fedezhetők, az országos katolikus gyűlés állapítja meg ezen adóztatásnak mértékét.

Es csak egy fizetendő hivatalnokot említ, az igazgató-tanács előadóját. (64. §.)

Ez igen idealisztikus felfogás, mely a gyakorlati élet követelményeinek aligha felel meg. Nem helyes először is fő jövedelmi forrásul az adót jelölni meg. Nem mintha adót egyáltalán nem lehetne a hívekre kivetni, hanem nem helyes erre mint egyedüli jövedelmi forrásra utalni. A magyar katolikusok nincsenek az egyházi adó fizetéséhez szokva, sőt ellenkezőleg a legszükségesebb kiadá-

soknál is, milyen az iskolaépítés, a tanító fizetése, a templom építése és fentartása stb. úgy tapasztalták mindig, hogy azt helyettük a püspök teszi, vagy jó részben a terheket Ő viseli. Mindig más tesz helyettük. A mi embereink nincsenek úgy nevelve, mint a külföldi katolikusok, hogy az egyházért a saját erejükből is tegyenek valamit, pl. Lyon talán egymagában annyit gyűjt évenként a missziókra, mint az összes magyar katolikusok, a párisi katolikusok maguk tartják fenn templomaikat. Sőt azt lehet mondani, hogy a mi embereink e tekintetben teljesen el vannak nevelve, mint valaki szellemesen megjegyezte, nálunk már sz. István rontotta el még a koldusokat is. Mi a szegénységet is úgy véljük felségíteni, ha kész pénzt adunk, ahelyett, hogy munkát adnánk neki, hogy munkálkodva ő maga saját becsületéből legyen képes megszerezni szükségleteit. Mi alamizsnát adunk, de jót ritkán teszünk; mert a mit a szegényeknek adunk, abból ritkán van valami hasznuk. Pedig ha nálunk magyaroknál az lett volna a szokás, mint másutt, hogy hozzá szoktattuk volna az embereket saját munkájokkal megszerezni a mindennapi kenyeret, ezzel emberi öntudatukat is emeltük volna, míg a kész alamizsnában, a pénz adásban, mindig van valami lealázó.

De hát már ez így van nálunk ez idő szerint; s ehhez az adakozási szokatlansághoz járul még a nép szegénysége, a létező adókkal való túlterhelése is; mert nem kell ám néhány gazdagabb községről venni a mintát, hanem rá kell gondolni pl. az egész szegény felföldre. Ezen kívül ne felejtkezzünk meg arról a jó magyar szokásról sem,

hogy a szegény talán még szívesebben fizet, mint a gazdag.

Ebből csak azt akarom kihozni, hogy az adóval, mint önkormányzati jövedelmi forrással, kivált az első időkben, nagyon csínján bánjunk, a míg t. i. a nép gondolkozása azzal meg nem barátkozik; mert rossz vért szülhet a dolog. Azért okvetetlenül más jövedelmi forrásokról is kell gondoskodnunk.

Azután azt sem. vagyok képes elhinni, hogy az önkormányzat egész organizmusában elég lenne egy fizetett hivatalnok. Vegyük csak az egyházközségben a gondnokot s annak a javaslatban elősorolt teendőit; vegyük hogy az egyházmegyei tanács sem lehet előadó, vagy talán hivatalfőnök és alantasai nélkül; mert lesz ám munka elég, sőt talán több is, mint előre gondolnók. Vegyük és ezt már egész biztosan vehetjük, hogy az igazgatótanács, melynek kezében fog tulajdonkép egész önkormányzatunk összpontosulni, egész nagy hivatal lesz: vegyük ezeket amúgy praktikusán és elképzelhetjük-e, hogy azok az emberek mind csupán a szent ügyért való lelkesedésből ingyen fognak hivataloskodni? Akadnak majd ilyenek is, elhiszem; de vajjon mind-e? S ha egyik-másik szegényebb, de ügyes ember meg is akarná tenni ingyen, teheti-e ezt, ha esetleg családos ember? Hisz lesznek hivatalaink, melyek egész embert kívannak. Ne gondoljunk és ne akarjunk tehát lehetetlent.

A többség javaslatát ezeknél fogva nem találhatom kielégítőnek.

A kisebbség javaslata már beszél fizetett hivatalnokokról és önkormányzati jövedelmi forrásokul a következőket jelöli meg:

105. §. Az egyházmegye jövedelmét képezik:

a) az egyházmegye önkormányzati hatásköréhez tartozó alapok és alapítványok jövedelme, amennyiben az külön meghatározott célra nem fordítandó;

b) az üresedésben lévő kanonoki javadalmak időközi jövedelme, kivéve a gör. szert. kath. püspöki megyéket, a hol ezen jövedelmek ezentúl is a megyebeli papok özvegyei és árvái alapjába fognak befolyjni;

c) az üresedésben levő püspöki javadalom jövedelmeinek az országos kath. gyűlés által átengedett hányada;

d) a magasabb javadalmat élvezők részéről fizetendő és az orsz. kath. gyűlés által megállapított évi járadék;

e) a lelkészi javadalomnak 1200 forintot meghaladó jövedelméből fizetendő és az egyházmegyei gyűlés által megállapított évi járulék;

f) az egyházi és iskolai célokra kivetett és a hívek által hordozandó egyházmegyei *adó*. Ezt azonban a d) és e) alattiakra kivetni nem lehet.

Lám ez a javaslat – okosan – utolsó helyre teszi az adót és az önkormányzat egyházmegyei tagozata számára, mely az egyházközségeket magában foglalja, mégis elég jövedelmi forrást talál. Némelyek ezek közül a beneficium megterhelésével járnak, vagy némely ez idő szerinti intézkedéssel ellenkeznek; de ez legyőzhetetlen akadályt nem képezhet, mert a magyar király, mint kegyúr, a múltban is eszközölt ilyen változtatásokat, tehát a jelenben is teheti, lévén itt az egyháznak saját szükségletéről szó.

Én részemről azonban még *egy* jövedelmi forrásra utalok s ezek *a magasabb egyházi distinctiókért járó díjak*. Rejtelmes *egy* forrás, de gazdag. T. i. a címzetes püspökségért, – hogy a reálisat ne is említsem – továbbá a reális és címzetes prépostságért-apátságért, reális és címzetes kanonokságért,

illetőleg az árrá való kinevezésért – az irodai költségeken kívül – tetemes díjat kell fizetni. Tudtommal pl. a cím. apátságért 420, cím. kanoniáért 105 fjt stb. fizetendő. Bevallom, nem tudom, hová és mire fordítatik most ez a pénz, csak annyit tudhattam meg, hogy az adóhivatalba kell azt befizetni. Azt az egyet azonban tudom, hogy egyházi férfiaktól egyházi címért járó pénz ez, mely még sem tartozhatik az állami kasszába; s ha már ezeknek a másutt jellemzett, jobbára hiú dolgoknak, illetőleg kinevezéseknek fen kell maradniok, hát legyen abból legalább az egyháznak, az önkormányzatnak haszna s azért ezt a forrást is a főnebbiekhez csatolni indítványozom s akkor a §. kiegészítve lesz:

g) az egyházi magasabb (címz. püspökség; címz. és reális prépostság, apátság; címz. és reális kanonokság) kinevezésekért járó díjak.

Ezen forrásokból látná el az egyházmegye az egyházm. tanács és az egyházközségek anyagi kiadásait és csak ezen jövedelmek elégtelensége esetében kellene megfelelő mérvben az adóztatáshoz fordulni. Az országos kath. gyűlés pedig a saját és az igazgató-tanács költségeit szintén ezekből és esetleg a vallás-alapból fedezné, természetesen a főkegyúr jóváhagyásával. Ámbár azt hiszem, hogy a fennebbi források jövedelme a többség által kontemplált egyszerűbb önkormányzat berendezésére adó nélkül is elégséges lesz.

Eszerint a többségi javaslatba a 85. §. után új §. állíttatnék be, mely így szól:

86. (illetőleg a változtatásokhoz képest más számú) §. Az egyházmegyei tanácshoz tartozik az egyházmegye önkormányzati jövedelmeinek kezelése. Ezen jövedelmeket képezik:

a) az egyházmegye stb. mint fentebb.

Ezekről rendes számadásokat vezet s azokat évenként az igazgató-tanácsnak beterjeszti.

Ennek folytán az igazgató-tanács hatáskörébe a 124. §. után szintén új §. lesz beillesztendő:

125. §. Az egyházmegyei tanácsok által kezelt egyházmegyei önkormányzati jövedelmeket ellenőrzi.

Az önkormányzati jövedelmekre vonatkozó fontos kérdést így gondolom megoldandónak.

XI

Alapítványaink és az önkormányzat.

Csupán az egyház kezén lévő alapítványokról s azok kezeléséről akarok most beszélni. Már az alapoknál s az önkormányzat hatásköréről szólva foglalkoztam velök s ugyanott a többségi javaslat 10. §-ához csatolt módosításom kapcsán fejeztem ki kezelésükre vonatkozó nézetemet. Én ugyanis ezeket az alapítványokat, világi vonatkozású egyházi ügyeink lehetőleg egységes rendezése céljából, az Önkormányzat kezelésébe óhajtanám átadni. Tudom azonban, hogy ez ma még olyan noli me tangere-főle kérdés; tudom, hogy ezt sokan félreértik, s épen azért minden félreértést elkerülni óhajtván, még egyszer visszatérek reá s itt e helyütt részletesebben foglalkozom vele.

Hogy az ilyen indítványtól távol áll a szekularizáció szándéka, az a dolog természetéből következik. Hisz az egyház hívei azok, akik az önkormányzat ténykedésébe belépnek; az egyháznak pedig saját hívei előtt nincs rejtegetni valója. S ki bízna meg őket az ilyen kezeléssel? A legilletékesebb két tényező: a főkegyúr és a püspöki kar, a kik nélkül nem jöhet létre az önkormányzat. Éppen azért nem kell olyan nagyon ijedezni attól az ön-

kormányzati kezeléstől; a változhatatlan dogma terét nem érinti, az egyháznak elementum seculare-ja pedig – s nem egyebek a mi alapítványaink – bizvást rábízható a világiakra, karöltve a papsággal, akkor, midőn annak az egyházközségi tanácsnak elnöke a plébános, az egyházmegyei tanácsnak elnöke a püspök, az országos gyűlésnek elnöke a hgprimás. így van ez különben a franciáknál alakuló félben lévő hitközségi szervezetben is, a fabricae ecclesiae-k felállításánál.

Egyik helyen talán egy ilyen kezelhető alapítvány sem található, másutt ismét talán éppen szép tőkéből áll; az ilyen helyen lesz mit kezelni és a tanács nagy segítségére lehet majd ebben a plébánosnak, aki olykor nem is ért az ilyen kezeléshez, máskor meg talán – s ilyen eset sem lehetetlen – elhanyagolja azt.

De távol áll ettől az indítványtól az alapítók szándékainak megsértése vagy a megsértésnek pusztán kísérlete is. Hisz abban az indítványozott módosításomban van egy pont, melyet ennek az indítványnak a megítélésénél nem kell figyelmen kívül hagyni s a mely így 'hangzik:

Természetes, hogy az egyházi, vagy világi testületek, – erkölcsi, vagy jogi személyek, vagy magánosoknak ezen alapok és alapítványokra szerzett mindazon jogai, melyek vagy kánonon, országos törvényen, királyi rendeleten vagy *az alapító szándékán és rendelkezésén alapulnak*, az önkormányzat által is tiszteletben tartatnak.

Ha tehát az alapító a káptalanra bízta alapítványának kezelését, akkor annak a kezelésében marad az; ha a plébánosra, a plébánoséban. Az önkormányzat nem lesz kommunista testület, hanem

igenis tiszteletreméltó egy intézmény, mely respec-tálja a jogokat. De ha valamely alapítvány az ala-pító szándékának épségben tartása mellett átmehet az önkormányzat kezelésébe, hát menjen át oda, jó helyen lesz, az egyház körében marad; és azt gondolom, ha már egyszer arra a rettegett szekula-rizációra kerülne a sor, akkor azok a világiak ha-marább fogják elhárítani az egyháztól az ilyen veszedelmet, mint a papság egymagában.

Ebben is, másban is, mint az egész önkor-mányzat felállításában, csak több kölcsönös biza-lomra és kevesebb félelemre van szükség. A papok se szentek mind, a világiak meg nem merő rász-lelkek; igen sok jellemes, okos, tapasztalt világi katolikus létezik s viszont nem egy plébánost tudnék megnevezni, a kinek kezében egyszerűen elpárolgott az egyházi alapítvány. Hát az ilyen alapítvány már jó helyen volt, mert felszentelt kéz verte el? Csak több tárgyilagossággal nézzük a világ folyását és az embereket, s mindjárt köny-nyebb lesz összeegyeztetni a nézeteket. Tiszta meg-győződéseim legalább nekem az, hogy az önkor-mányzat kezelésében az egyházi közcélokra szolgáló alapítványok rendszeresebben, gyümölcsözőbben s nagyobb hatást elérve fognak kezeltetni, mint a mostani egyoldalú és sokszor ellenőrzést nélküli kezelés mellett.

Hogy világi katolikusaink iránt több biza-lommal viseltessenek az illetékes körök, annak il-lusztrálására 1848-ból hozok fel példát.

Egyházunk, mint ismeretes, rosszul járt ak-kor; elvesztette államegyházi jellegét, a mi ismerve az akkori állapotokat, még nem lett volna a legna-

gyobb baj; de elvesztette tekintélyét s minden befolyását, oly annyira, hogy midőn április 7-én az alsó táblán Rónay János, Csanád követe, benyújtotta a „petitiót” a katolikusok önállósítása, illetőleg autonómiája iránt, a rendek ezt a XX. t. cikkből folyó legméltányosabb kérelmet, mint „elkésztet” szépszerivel elutasították. Akkor hökkent meg igazán a papság s maga a főrendi táblán összegyűlt püspöki kar. Scitovszky János, akkori pécsi püspök, primás nem létében a kar legidősebbje, a magyarhoni püspöki megyék valamennyi kormányzóihoz május 3-án körlevelet intézett, melyben panaszkodik arról, hogyan jártak az országgyűlésen. Azt mondja, hogy miután a katolikusok igazságos kérése s kívánsága teljesítetlenül hagyatott, következő napon délután több püspök, a káptalani követek s meghívására mindkét tábla világi tagjai közül számosan lakásán gyűltek össze s kijelentették, hogy a kath. közügyet illető tanácskozásokban örömet vesznek részt s addig is részt vettek volna, hogy ha ez iránt fölszóllíttatnak.

A levél további tartalma azt a benyomást teszi reám, mintha azt akarná mondani Scitovszky: miért is nem érintkeztünk már előbb világi urainkkal, híveinkkel, talán azok érdeklődése, velünk tartása mellett nem bánt volna el mi velünk oly kurtán az alsó tábla, mint a hogy azt tette.

Elmondja aztán, hogy a meghívott világiakkal karöltve s azok buzdítására elhatározta a tanácskozmány, hogy nagy mozgalmat indít országszerte az autonómia érdekében s levelében közli az erre vonatkozó intézkedéseket is.

Meg is indult a mozgalom, de a közbejött is-

mert események miatt eredménye nem lehetett; mert hisz az 1849-iki év új, nyomasztó korszakot hozott reánk.

Lám, ez a példa beszél, hogy akihez a püspöki kar akkor, válságos pillanatában s igazán végső szükségében fordult s akinek érdeklődését, támogatását mi is nélkülözzük a mai napig, az a világi elem, azok a világi katolikusaink voltak. Ez a tartalék sereg – ne adja Isten, hogy úgy legyen, – de még nagy segítségére lehet az egyháznak; azért legyünk bizalommal iránta.

Annyi tagadhatatlan, hogy a világi elem ma eléggé hideg egyházával szemben, de hát legyünk méltányosak s valljuk be, vajjon lehet-e ez máskép, ha az a világi katolikus elég sokszor azt kénytelen tapasztalni, hogy ő csak olyan ötödik kerék a szekéren? Ne apelláljunk folyton vallási kötelességeire, hogy hiszen egyháza iránt érdeklődni önkormányzat nélkül is szent kötelessége. Ember ember marad. Adjunk csak egy kis teret is érdeklődése számára s a következő generáció majd máskép néz ki, mint a mostani; de addig s ezt is jó lesz hozzatenni, talán a papság zöme is megváltozik egy kicsit s számos tagja talán majd jobban néz utána hivatásos munkájának, mint ez idő szerint.

Szóval nem találok okot arra, miért ne vonhatnók be az illető alapítványok kezelését, illetőleg ellenőrzését, magának az egyháznak előnyével, az önkormányzat körébe.

XII.

A kegyuraság.

(A javaslat 9. és 100. §-a.)

Egyházi életünkben a legkuszáltabb viszonyok között leledzik a kegyuraság s nevezetesen a magán kegyuraság kérdése. Egyházunk egyik nyílt sebe ez, a múltnak a jelen időbe nehezen illeszkedő emléke. Nemcsak hogy vagy öt-hatféle a kegyuraság: kincstári, alapítványi, szabad kir. városi, községi és magán (nem ritkán sok képű) kegyuraság, ami utoljára is még nem volna olyan nagy baj; hanem a velejáró kötelezettségek vagy régi elavult viszonyok szerint méretnek ma is, vagy egyes esetekben a canonica visitatio kevésbé szabatos fogalmazásánál fogva határozatlanok, vagy pedig kivált a szorosán vett magánkegyuraságoknál a birtokkal járó folytonos gazdacserélés folytán örökös hullámlásnak, pörpatvarnak vannak kitéve.

Az anyagi visszasságokhoz járul a kegyúr személyi kérdése is, melynél nem egyszer az a képtelen helyzet áll elő, hogy nem kath. vallású birtokos jelöl kath. plébániának, kath. híveknek lelkészt s ő kénytelen viselni egy kath. intézménynek, a kegyuraságnak gondjait. Nem a mai, előhaladott időbe illő állapot ez.

Az egyháznak ugyan nem áll érdekében meg-

szüntetni a kegyúri intézményt, de azt egyöntetűen s egy kath. intézmény szellemének megfelelő módon szabályozni, nálunk égető szükség. Erre kedvező alkalmul szolgál önkormányzatunk felállítása, midőn összes világi vonatkozású egyházi ügyeinket rendezni kívánjuk.

A 27-es bizottság többsége javaslatában erre vonatkozólag két §-t találunk.

9. §. Ezen önkormányzat hatásköre nem csorbítja a katolikus kegyuraknak a canon-jogon, az országos törvényen és királyi rendeleteken alapuló jogkörét.

100. §. (Az egyházmegyei tanács) Felügyel arra, hogy a világi kegyurak kötelességeiket pontosan teljesítsék és erre nézve az egyházmegyei főhatóságnak (érseknek, püspöknek) jelentést tesz.

A 9-ik §. elvi kijelentést foglal magában, s én két szempontból nem vagyok vele megelégedve. Először azért, mert kizárólag csak kath. kegyurakról szól s azt mondja, hogy önkormányzatunk hatásköre ezeknek kegyúri jogkörét nem csorbítja; nem veszi tehát tudomásul, hogy vannak nálunk protestáns vallású kegyurak és amint jogi fictióval beszélni szokás: zsidó uradalmi kegyuraságok is. A nyitrai egyházmegyében pl. mindjárt két protestáns kegyurat és két, illetőleg három ilyen kegyurasággal járó zsidó uradalmat találok; egy plébániának a kegyuraságában meg éppen négyen osztozkodnak: az egyházmegye, egy világi katolikus és két zsidó. A javaslat negatív kijelentése ezekről s ilyenekről nem szól, vagy hallgatása éppen séggel oda is lenne magyarázható, hogy az önkormányzat hatásköre ezeknek jogkörét már csorbítja.

Ilyen, a kérdést ki nem merítő, esetleg félre-

magyarázható s így csak zavarra alkalmat adó elvi kijelentések nem jól veszik ki magukat egy a rendezetlen viszonyokat rendezni akaró javaslatban.

A másik ok, a miért nem lehetek ezen §-al megelégedve, az, hogy egyszerűen negatív természetű, a helyzet javítására, szabályozására positive semmit sem javasol s nom jelöli meg legalább elvi kijelentéssel az önkormányzatnak e tekintetben való jövőendő teendőit. Mert hogy a mai zavart kegyurasági helyzeten rögtönösen segíteni nem lehet, minden hozzáértő tudja; de hogy ne is akarjunk tenni valamit, nevezetesen hogy a felállítandó önkormányzatnak egyik fontos teendője gyanánt ne jelöljük meg elvileg a kegyurasági kérdés egyöntetű szabályozásának szükségét, az megbocsáthatatlan mulasztás lenne. Ennek azonban magokban a szervezeti alapszabályokban kell határozott kifejezést nyernie.

Ezen két oknál fogva a többségi javaslat 9. §-át el nem fogadhatom s helyébe a kisebbségi javaslat 7. §-át tenni kívánom, mely némileg módosítva így hangzik:

Addig is, míg a magán kegyúri jogok és jogviszonyok egyöntetűen szabályoztatni fognak, a magán kegyuraknak a kanonjogban, az országos törvényben és királyi rendeletekben gyökerező jogai és kötelességei csorbíthatatlanul fentartatnak.

Ez szabatosan van mondva s benne egyúttal az egyöntetű szabályozás szüksége is nyer kifejezést.

Egyelőre tehát maradna a helyzet úgy, ahogy van, mert a kegyuraság egyöntetű szabályozása elég sok nehézséggel van összekötve. De komoly akarat és kellő tapintat mellett utoljára egy kérdés sem megoldhatatlan. A magán kegyuraság kérdése sem.

Nehogy azonban pusztá elvi kijelentésnél re-

kedjek, fölvetem a kérdést: mi volna tehát a teendő? Hogyan lehetne majdan a kegyuraságot egyöntetűen szabályozni?

Mihalovics Ede dr. tanártársam jeles művet írt: A kegyúri jog, különös tekintettel hazánkra – címen s abban a magyar kegyuraság történeti fejlődésének és jelen kuszált helyzetének kellő megvilágítása mellett, a kegyuraság egyöntetű szabályozásának kérdésével is foglalkozik (318 s. k. 1.). Vizsgálván ezen egyházi intézménynek személyi és anyagi oldalait; boncolgatván a rávonatkozó kanonjogi és hazai jogi intézkedéseket, tekintettel a tetemesen változott viszonyokra és körülményekre, erre a konklúzióra jut: hiszen úgyszólván nincs is törvényünk, mely a kegyuraságot illetné, csak a jogszokás és egyes rendeletek alkotják azt a mezőt, melyen a kegyuraságnak szabad mozgása van; csakhogy ez nagyon kétes értékű, mert több perlekedésre ad okot, mint a mennyit belőle kivehető elvek alapján igazságosan eldönteni lehet. Tehát új intézkedésekre, *új törvényekre van szükség*, hogy a helyzet tisztuljon.

Végül beható fejtegetés alapján a magyar kegyuraság egyöntetű szabályozására törvénytervezetet is csatolt művéhez, melyet eszmecsere megkönnyítése céljából ide írok.

A kegyuraságról szóló törvény-tervezet.

I.

1. §. A kegyuraság a katolikus egyháznak oly intézménye, melyet a honi törvények elismernek és *közjogi* jelleggel ruháznak föl.

2. §. Minthogy a kegyuraság katholikus egyháznak különös intézménye, a kegyuraságnak *csak katholikus* lehet alanya.

3. §. Az előbbi pontnak rendelkezése ki nem zárja azt, hogy *testületek is*, mint városok és községek, bírjanak ezen kiváltsággal.

4. §. A kegyuraság megszerezhető azon tények és módok által, melyeket a *canonjog előír*, s a menyiben ingatlan birtokhoz vannak kötve, *átruházható* olyan tények által, melyeket az országos törvényhozás jogok átruházásának alapjául elismer. Megjegyzendő azonban, hogy a kegyuraság magában nem képezheti adás-vevési szerződéseknek tárgyát.

5. §. A mint valamely birtok, melynek alapján valaki kegyúri jogokkal bír, *nem katholikusnak* kezére jut, a kegyuraság egyszer s mindenkorra *megszűnik*.

6. §. Épen azért valahányszor oly birtok, melyen kegyúri terhek nyugosznak, eladásra kerül, az illető javadalomnak, mely a nevezett kegyuraság alá tartozik, *egyházi fölöttes hatósága értesítendő*, hogy a kellő intézkedéseket megtehesse.

7. §. Ha a nevezett birtok vásárlás által jut nem katholikusnak tulajdonába, akkor a vételárból oly összeg *foglalandó le*, melynek jövedelmeiből a kegyúri költségeket fedezni lehet, és az *előbbi birtokos megmarad kegyúri* jogainak élvezetében.

8. §. Ha azonban a birtok nem vétel útján, hanem más módon kerül nem katholikusnak tulajdonába, akkor ez köteles a *megfelelő összeget letenni*, s a kegyuraság *megszűnik*.

9. §. Ha a birtok szétdaraboltatik, akkor irányadó az, milyen részekre osztatik. A kegyúri jogok

és terhek minden esetben arra szállanak, a ki a birtok két harmad részét szerzi meg. Ha a birtok nem ilyen arányban osztatik föl, akkor a kegyúri jogok és terhek arra haramiának ugyan, a ki a legnagyobb részhez jutott, do a többiek részöknek megfelelő összeggel tartoznak őt kárpótolni. *Meg nem egyezés* esetében a birtoknak hivatalos becslésén alapuló *összeg vettetik ki* minden egyes részesre s a *kegyuraság megszűnik*.

10. §. Az ilyen eljárásnál felmerülő költségeket mindig a volt birtokos fizeti.

11. §. A *telekkönyvi átíratásnak* addig nincs helye, mig ezen ügy elintézve nincsen.

12. §. A kegyuraság jogszerű megszűnése esetében kivetendő összeg következőleg állapítatik meg: 1. Tekintetbe veendők azon rendes évi szolgálmányok, melyeket a kegyúr akár a templom, akár a javadalmas, akár az iskola javára teljesíteni köteles, s ezeknek, *mint kamatoknak, megfelelő tőke* képezi az összeg egyik elemét. 2. Alapul veendők még a rendkívüli kisebb kiadások és pedig *tíz évre eső résznek középosztásával* s a megállapítandó összeget azon tőke fogja képezni, melynek kamatait az ilyen felosztás által *egy évre eső összeg* képezi. 3. Végre *szakértők véleménye alapján* megállapítandó a javadalmi épületek jelenlegi állapota és azon időszakok, melyekben nagyobb mérvű építkezések szüksége visszatér; s ezekből kiszámítandó azon összeg, melynek jövedelmei megfelelő időben fedezhetik mindazt, a mire a kegyúr köteleztetik. Ezen egyes tételek összege a kegyuraság megváltási díja.

13. §. A honi törvények szerint ezentúl társ-

kegyuraságnak nincsen helye, a mi alól csak a már fennállók vétetnek ki.

14. §. A kegyúri terhek minden esetben *első helyen* betáblázottaknak tekintetnek, s azért behajtásuk minden más követelést megelőz.

π.

15. §. A kegyúr jogai, a mennyiben a jelen törvény által nem módosíttatnak, a *canonjogban* és az eddigi szokás által megállapított terjedelemmel és érvénnyel bírnak.

16. §. A kegyúrnak kijelölési joga úgy módosíttatik, hogy a *püspök által javasolt három egyén közül* választhat ki egyet kijelölés végett.

17. §. Kijelölni csak az egyházi törvények szerinti *képesítéssel* bíró egyént lehet; az ezen törvény ellen vétő kegyúr ez esetben elveszti kijelölő jogát.

18. §. A ki pénzért, vagy más tisztességtelen módon gyakorolja kijelölési jogát, az egyszer s mindenkorra elveszti ebbeli jogát; a mi azonban jogutódjaira ki nem terjed.

19. §. Oly társkegyuraságoknál, melyeknél a társkegyurak egyike, vagy másika a joggal járó terhek viselésére képtelen, kijelölési jogával sem élhet. Kivételt képez azon eset, ha ki tudja mutatni, hogy ő, vagy jogelődje bizonyos összeg letételével eleget tett egyszer s mindenkorra kegyúri kötelemeinek.

20. §. A városok és községek, mint kegyurak, a képviselőtestület által gyakorolják kijelölési jogukat; megjegyzendő azonban, hogy ennél a ténykedésnél a képviselőtestületnek *csakis katolikus tagjai*

vehetnek részt, s azért minden más e törvénnyel ellenkező szokás, vagy szervezeti szabály hatályon kívül helyeztetik.

III.

21. §. A kegyurak mindazon terhek viselésére köteleztetnek, melyeket a *canonjog és a honi szokás* a kegyurasággal összekötött, de a jelen törvény módosításaival.

22. §. A kegyúr kötelessége a javadalmat fenntartani, vagyis azt eszközölni, hogy minden, a mi a javadalomhoz akár mint alkotó, akár mint kiegészítő rész tartozik, ép és használható állapotban legyen.

23. §. Ide a következő részek sorozandók: 1. a templom összes felszerelésével és környékével; 2. a plébániaiak az összes gazdasági épületekkel; 3. az iskola összes hozzátartozókkal.

24. §. A templomi építkezéseknél és a szükséges felszerelés, mint orgona, padok, gyóntatószék, templomi ruhák s ehhez hasonlók, megszerzésénél, a mennyiben a templomi pénztár erre képtelen, a kiadásokat *kétharmad részben a kegyúr* s egyharmad részben a hívek tartoznak fedezni. Ha a kegyúr a nyers anyagot természetben szolgáltatja, akkor az az építés idejében általánosan elfogadott ár szerint az ő javára számíttatik.

25. §. A plébániaiak és gazdasági épületeknél különbséget kell tenni a kisebb és nagyobb javítások között. Kisebbeknek vétetnek azok, melyek tételenként *15 frtot meg nem haladnak*; s ezeket a javadalmas tartozik fedezni. Az ezen összeget meg-

haladók nagyobbaknak vétetnek és azoknak terhére eszközöltetnek, a kik a templomi építkezéseknél erre kötelezve vannak.

26. §. Az iskolák fenntartására nézve ugyanaz áll, a mi a paplak fenntartására vonatkozik, de azon különbséggel, hogy a tanítói – illetőleg kántorlaknál a kisebb kiadások maximuma 8 *frt*, és hogy az iskolára bármilyen tekintettel fordítandó kiadásoknál a templomi pénztár nem vehető igénybe.

27. §. Azon évi szolgálmányokat, melyeket a kegyúr akár a lelkész, akár a tanító, akár más a javadalommal viszonyban álló személy javára teljesített, ezentúl is teljesíteni tartozik, hacsak erre nézve új megállapodások nem történnek.

28. §. Ezen törvényeknek intézkedései alól a *községek és városok*, mint kegyurak *ki nem vétetnek*.

IV.

29. §. Midőn vita tárgyát képezi, vajjon a canonjog szerint bír-e valaki azon kellékekkel, melyek a kegyúri kiváltságok bírásának föltételei, az illető helynek egyházi hatósága illetékes a kérdés eldöntésére.

30. Midőn a kegyúri jog gyakorlásának idejéről és módozatairól van szó, szintén az egyházi hatóság bír ítélkezési joggal.

31. §. Ugyanazon elbírálás alá kerülnek azon kérdések is, melyek a kegyúri terhekre, mint a kegyuraságból folyó kötelezettségre vonatkoznak. Azért a püspök ítél afölött, vajjon az adott esetben a kegyúr kegyurasági viszonyánál fogva tartozik-e bizonyos terheket viselni s mikor köteles a kövételnek eleget tenni.

32. §. Annak eldöntésére, vajjon az adott esetben a kegyúri jog és kötelezettség kire száll az országos törvények értelmében, a rendes bíróság illetékes. S azért annak meghatározása, mi képezi a concret esetekben a kegyuraság alapját, a kir. törvényszékeknek jogkörébe tartozik.

33. §. Azon vitás kérdéseknek, melyek a kegyúri terhek mennyiségére és minőségére vonatkoznak, megoldására a *közigazgatási* közegek vannak hivatva. Azért midőn arról van szó, vajjon a javadalom ezen, vagy azon tárgyának helyrehozásához, vagy megszerzéséhez a kegyúr tartozik-e, és milyen mértékben hozzájárulni, mindig a közigazgatási hivataloknak feladata végérvényesen határozni. És pedig első fokon a főszolgabíró, második fokon az alispán, harmadik fokon a közigazgatási bizottság s végre a vall. és közokt. miniszter illetékes.

34. §. Az illetékes bíróság ítélete ellen beadott *felebbezésnek nincsen felfüggesztő hatása*; s azért az első döntésnek azonnal érvényt kell szerezni, s ha a felsőbb bíróság megváltoztatja az ítéletet, kötelessége az illető közegeknek az ügyet az új döntés értelmében elintézni.

35. §. A kegyurasági ügyekben hozott Ítéleteket a közigazgatási közegek a hivatalos tudomásvétel után haladéktalanul kötelesek végrehajtani.

36. §. A kegyúri joggal bíró szabad királyi városokra nézve azon kegyurasági kérdésekben, melyek a közigazgatás elé tartoznak, közvetlenül a vallás- és közoktatásügyi miniszter dönt. A rendezett tanácsú városokban pedig ugyanezen ügyekben az első fokú bíróságot az alispán képezi.

XIII.

Az erdélyi kath. Status, a ruthének és a románok.

(A javaslat 6., 113. és 51. §-a.)

Történeti fejlődés nálunk, hogy gazdagok vagyunk nemzetiségekben és megosztva vagyunk valóságilag. De maga a katolikus egység sem oly zavartalan Magyarországon, mint más nagy európai nemzeteknél, a franciáknál, olaszoknál, spanyoloknál; ezen is nálunk az idő változásainak nyomai tarkállanak. Az erdélyi egyházmegye Erdély sorában részesedvén, külön fejlődéssel bír a többi magyarországi egyházmegyéhez viszonyítva; régtől fogva bír autonómiával, melynek körében világi vonatkozású ügyeit a papság és a világiak részvételével önállóan kezeli. Statust képez, önálló a maga ügyeiben, míg a magyarországi rész, a magyar katolicizmus csak most készül erre. A magyar katolikusság további részét képező és a 17-ik században a görög keleti vallásról áttért ruthének, (Munkács, Eperjes) s még inkább a románok (a gyulafehérvári érsekség, a nagyváradi, lugosi és szamosújvári püspökségekkel), mint görög szertartású római katolikusok szintén külön fejlődést mutatnak.

Ez a körülmény sincs minden nehézség híjával önkormányzatunk felállításánál. Érezte ezt már az 1870-ki kongresszus, nevezetesen a román ajkú görög katolikusok részéről, akik képviselőket sem küldtek a gyűlésre; csupán a nagyváradi és lugosi püspök jelent meg és később a nagyváradi gör. kath. egyházmegye részéről Papfy Jusztin két társával, de ez utóbbiak is csak azért, hogy a román gör. katolikusok tiltakozását terjeszszék a kongresszus elé. A román ajkú görög katolikusoknak ugyanis megerősített egyháztartományi autonómiájuk van, a mely, mint a tiltakozásban mondták, „az esztergomi prímási széktől oly független nemzeti egyházat képez, hogy saját belügyeit vezetni s rendezni egyedül maga, mások befolyása és beavatkozása nélkül van hivatva s jogosítva . . . másokkal közös ügyet nem csinálhat.”

Az erdélyi kath. Status képviselői ellenben részt vettek a kongresszuson, valamint a ruthének is, de ez utóbbiak részéről ismét Popovits Jenő és társai adtak be határozati javaslatot, a görög katolikus ruthének külön autonómiájának szervezése, a püspökválasztás s egyéb autonóm jogosítványaik visszaszerzése iránt.

Valóban igaz tehát, hogy Magyarországon nemcsak politikát nehéz csinálni, hanem ilyen körülmények között a kath. önkormányzat megvalósítása sem oly könnyű, mint azt némely kath. ember gondolná, midőn annak nemcsak külső, de ilyenféle belső nehézségekkel és akadályokkal is kell előbb megküzdenie. Éppen azért annál nagyobb szükség van az autonómia őszinte barátjainak egyetértésére és összetartására; szükség Van arra, hogy

felhagyván az elvont és sokszor a dologra sem tartozó elvi vitákkal, valamint a másodrendű kérdések feszegetésével, erőiket a főcélra: az autonómia felállítására s az akadályok elhárítására egyessítsék. Közös érdeke ez úgy a latin, mint a görög szertartású római katolikusoknak, kiknek igazán a helyzet magaslatára kellene most emelkedniök, hogy kölcsönösen belássák, miszerint a felállítandó önkormányzat jogokat nem vesz el, ellenkezőleg csak használ, a mennyiben minden tagozatnak, minden katolikusnak jogos igényeit támogatni van hivatva.

Kölcsönös támogatás és megértés mellett lehet csak megtalálni azokat a kapcsokat, amelyekkel az eddigi történeti fejlődményeket az újonnan szervezendő országos kath. önkormányzathoz lehet majd fűzni.

Milyen álláspontot foglal el e tekintetben a többség javaslata?

Az erdélyi kath. Statusnak önkormányzatunkhoz való viszonyát illetőleg a 6-ik §. azt mondja: ezen önkormányzat hatásköre az erdélyi püspök-megyei római katolikus statusnak önkormányzati jogát csak azon ügyekre nézve érinti, melyek közőseknek fognak ismertetni.

A legbarátságosabb kijelentés a Királyhágón innenről Erdély felé, a melyben foglalt jogtisztelet könnyűvé teszi a megegyezést az öregebb társ és az új önkormányzat között.

A kisebbség javaslata (6. §.), melyet a két erdélyi képviselő, Ugrón Gábor és dr. Győrffy Gyula is aláírt, hozzáteszi, hogy: mindamellert az erdélyi róm. kath. Statusnak szabadságában áll vagy egé-

szén, vagy ügyeinek csak egy részével ezen önkormányzatba bármikor beolvadni.

Ezek között könnyű lesz tehát a megegyezés, mert, mint látjuk, átérzik a kath. közös ügynek fontosságát és az erőegyesülés nagy hordereje!

A ruthénekről nem emlékezik meg külön a többség javaslata, mert a ruthéneknek ha vannak is külön óhajaik, de tényleg nincsenek olyan külön szerzett jogaik, vagy legalább nincsenek olyanok gyakorlatában, melyek őket külön autonomikus tényezőként állítanak az alakítandó önkormányzattal szemben. A tervezet egész terjedelmében őket is magában foglalja. A kisebbség javaslata s c pontban én is követem, szintén csak egy helyen emlékszik meg róluk külön, a 105. §-ban, az egyházmegyei jövedelmek felsorolásánál, midőn az üresedésben levő kanonoki javadalmak időközi jövedelmeit az önkormányzat jövedelmei közé sorolja, kivéve – így mond a kisebbségi javaslat – a gör. szert. kath. püspöki megyéket, a hol ezen jövedelmek ezentúl is a megyebeli papok özvegyei és árvái alapjába fognak befolyjni.

Már 1870-ben, az első aut. kongresszus idején hozták szóba a ruthének szabad püspökválasztási jogukat, de a munkácsi és eperjesi aut. képviselők nézetei eltértek egymástól, a mennyiben az eperjesiek vitatták, hogy az 1649-ben megkötött uniójuk alkalmával a püspökválasztás joga csakugyan biztosított a ruthéneknek, a munkácsiak ellenben tagadták ezt s maga Pankovics István munkácsi püspök vitatta, hogy náluk a választási jog soha sem volt érvényben. Tény is, hogy legalább ez idő szerint királyi kinevezés útján nyernek püspököket.

A mostani bizottsági javaslat tehát teljesen korrektil járt el, midőn külön nem emlékezett meg róluk, hanem az általános szabályzat alá tartozóknak tekintette őket.

Két év előtt, midőn a jelen kongresszusra először összegyűltünk, észrevettem, hogy a ruthének nyomban tanácskozást tartottak, a miből lehet következtetni, hogy külön kívánságaik lesznek. A kongresszus bizonyára méltányos is lesz minden jogosult kívánság iránt, csak az az egy óhajtandó, hogy a hazafias ruthének, a kiknél a vallás még nem olvadt fel holmi túlzott nemzetiségi velleitásokba, kívánságaikat ne az önkormányzat felállításának akadályoztatásával akarják majd érvényesíteni, mert be kell látniok, hogy ami kívánni valójuk van, azt csak az önkormányzat felállításával, nem pedig annak ellenére érhetik el. Nem a separatistikus állásfoglalásokban, hanem az együttartásban szokott rejleni a siker ereje.

Nehezebb lesz a kongresszus helyzete a román ajkú görög kath. testvéreinkkel szemben, a kik képviselőket sem küldtek a kongresszusra, hanem püspökeik, illetőleg a metropolita útján tiltakozást jelentettek be. Rám azt a benyomást gyakorolja eljárásuk, hogy ezen merev állásfoglalásuknál nem annyira jogi, mint inkább érzelmi érvek szerepelnek, legalább egyetemi hallgató koromban úgy észleltem, hogy ifjaiknál a vallás nagyon egygyéolvadt, sőt csaknem felcserélődött a nemzetiséggel, mely már a józan önszeretet határain is túl megy.

Azt mondják, nem tartoznak a hgrímás érseki joghatósága alá, mert hogy Scitovszky lemondott arról; az abszolutizmus idején külön egyház-

tartomány lettek, tehát hogy külön román autonómia illeti meg okét. Mintha az alakuló kath. önkormányzat meg akarna valakit fosztani szerzett jogaitól! Más valami rejlik ott ezen okok mögött, amitől bizonyos politikai színezetet alig lehet elvitatni, annak a látszata, mint ha magyar kath. testvéreikkel még csak együtt tanácskozni, velük érintkezni sem akarnának.

Mert jól tudhatnák különben, hogy külön egyháztartományyá való alakulásuk a magyar közjogi kapcsolatot nem szüntette meg és tudhatják mint kalholikusok, hogy az egyház egysége érdekében a közösügy előmozdítására, ha arra ugyan szükség volna, még lehető engedményektől sem volna szabad visszariadniok. Nem, ők tartózkodnak és tiltakoznak, mintha valaki a IX. Piustól 1854. feb. 22-én kapott bullájukat akarná bántani s őket egyházi kiváltságaiktól megfosztani.

Sajnos, érzelmi érvekről lévén szó, nehéz őket kapacitálni; sőt ezt tenni annál nehezebb, mivel mint a „Magyar Állam” egyik novemberi számában volt olvasható, egyik kiválóbb theológusuk Perrenak az egyházzól szóló egész traktatusát rukkoltatja ki önkormányzatunk ellen, mintha tudja Isten micsoda dogmatikai felforgatás készülne az önkormányzat életbeléptetésével.

Ilyen „amabilis confusio”, hozzátevén még nemzetiségi gondolkozásukat, nem igen alkalmas a helyzet tisztázására, és a román ajkú gör. katolikusok felvilágosítására, annak dacára, hogy maga XIII. Leo pápa sem idegenkedik autonómiai mozgalmainktól s csak nemrég is, mint Szemnecznél olvasom (Kath. autonómia 158 l.), azt mondta egyik

magyar püspöknek: „Facite, facite, tantum caute.”
Csináljátok, de óvatosan!

Önkormányzatunk alkotmányos közjogi institúció lesz s azért a gyulafehérvár-fogarasi érsekséget közjogi kötelékébe tartozónak kell vallania; de a békés megoldás céljából, én legalább azt gondolom, elég lesz, ha – elismerve autonómiáját – önkormányzatunk csak a legfelsőbb ponton érintkezik vele. Tovább alig mehet, s ha mehetne is, azt tenni nem igen tanácsos. Igen okosan jegyzi meg ugyanis a fennebb említett író, hogy önkormányzatunk, ha ugyan szabad ilyen kitévelt használni, politikailag csak örülhet, ha a románok nemzetiségi velleitásai folytán reá szakadható kellemetlenségektől és a kongnia rendezésnél nagyrészt ezen érseki tartomány nagy szükséglete folytán reá váró teher legjelentékenyebb részétől s a román iskolai ügyekből származható politikai kellemetlenségektől e címen megmenekülhet.

Mindkét javaslat, a többségé a 113., a kisebbségé a 166. §-ában szóról-szóra megegyezőleg, ezt mondja:

A gyulafehérvári görög szertartású római katolikus érseki és metropoliai szék üresedése esetében az érvényben levő gyakorlat szerint a megejtett jelölésnek felterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnöke útján történik, aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

Legyen ebben kifejezve a metropolia közjogi kapcsa önkormányzatunkhoz, egyébként pedig hagyjuk meg őket önállóságuk mellett, hadd őrizzék jogaikat és vagyonukat. E szerint a többségi javaslat 51-ik §-a b) pontja alá foglalt gyulafehérvári

érseki tartomány káptalani képvisellete kihagyandó lenne. Remélhetőleg ezen 113. § ellen még Perronéban se fognak találni dogmatikai kifogást, ha ugyan pusztán dogmatikai kételyeik tartják őket vissza tőlünk, magyar katolikusoktól és világi vonatkozású ügyeinkben való közös egyezségtől.

XIV.

Módosításaim összegzése.

Eddigi fejtegetéseimben végig mentem a 27-es bizottság többségének és kisebbségének javaslatán; teljesen részeire bontottam mind a kettőt; az egyes szakaszokat önmagokban méregettem, majd oda állítottam őket a jogtörténeti fejlődés és magyar kath. egyházunk jelen jogi s társadalmi helyzetének keretébe és úgy becsültem meg. Számba vettem a jogokat és a lehetőségeket s mindenben egyházzam érdekét kerestem.

Beható tanulmányozás s a két javaslatnak komoly egybevetése után arra a meggyőződésre jutottam, hogy a bizottsági többség javaslata jobb; szerényebb keretben mozog ugyan, mint a kisebbségé, de nekünk ez idő szerint jobban felel meg és könnyebben vihető keresztül.

En tehát a többség javaslatát fogadom el.

De úgy találtam, hogy több szakasza okvetetlenül módosítandó; egy-két helyen pedig új szakaszoknak fölvétele mutatkozik szükségesnek. A javításokat rajta a kisebbség javaslata szerint eszközöltem, csak egy helyen mentem túl mindkettőn, a királyi kisebb kinevezéseknél, a többségi javaslat 84. §. után ajánlott új szakaszban.

Semmit sem állítok, vagy kívánok indokolás nélkül. Azért tanulmányaim között foglaltatnak módosításaim, kellően megbizonyítva. Könnyebb áttekintés céljából itt újból összeállítottam őket, mindenik mellett jelezvén a lapot, a hol az illető módosítás indokolása olvasható. Á mű végéhez pedig csatolom a többség teljes javaslatát módosításaim szerint átdolgozva, hogy az érdeklődőknek megkönnyítsem a tájékozódást,

A többség javaslatához a következő módosításokat, illetőleg új szakaszokat ajánlom:

8. §. kimarad. (36. 1.)

9. §. Addig is, míg a magán kegyúri jogok és jogviszonyok egyöntetűen szabályoztatni fognak, a magán kegyuraknak a kánonjogban, az országos törvényben és királyi rendeletekben gyökerező jogai és kötelességei csorbíthatatlanul fentartatnak. (93. 1.)

10. §. A katolikus vallás-, tanulmányi- és egyetemi alapok, valamint a többi, a kormány kezei között lévő s a katolikus nevelés- és oktatásra tett alapítványok kezelése a katolikus önkormányzatnak joga.

Hasonlóképen minden más kath. alap és alapítvány, a szorosán isteni tisztelet céljaira szánt alapok és alapítványok, a minők: az oltár, a mise, a kereszt, a litánia stb. alapítványok, továbbá a javadalmas eltartására szánt alapítványok kivételével, az önkormányzat hatásköréhez tartozik.

Ehhez képest az önkormányzat kötelessége mindazon alapokat és alapítványokat, me-

lyek akár a püspökök, káptalanok, községek, vármegyék, intézetek, vagy más testületek kezelése alatt állanak; – akár a magyar kir. kormány által kezeltetnek, az önkormányzat kezelésébe átvenni.

Természetes, hogy az egyházi, vagy világi testületek, – erkölcsi, vagy jogi személyek, vagy magánosoknak ezen alapok és alapítványokra szerzett mindazon jogai, melyek vagy kánonon, országos törvényen, királyi rendeleten, vagy az alapító szándékán és rendelkezésén alapulnak, az önkormányzat által is tiszteletben tartatnak.

11. §. Addig is, míg az önkormányzat az előző 10. § első pontjában megállapított jogát érvényesítheti, ezen alapok törzsvagyonának sértetlen fentartása és helyes jövedelmeztetése és azok jövedelmének hováfordítására befolyást gyakorol és ennek foganatosítása céljából ezen alapok költségvetésének és zárószámadásainak megállapítására a jelen szervezet 115-119. §§-ai értelmében befoly. (35. 1.)

A 11. § lesz 12. § s így tovább.

51. §. b) pontja alatt a gyulafehérvári érseki tartományhoz tartozó káptalanok által választott 2 tag kimarad. (107. 1.)

64. §. Az igazgató-tanács saját kebeléből két előadót választ, kiknek fizetését ő állapítja meg. (66. 1.)

71. §. . . .

c) Kezeli, illetőleg ellenőrzi (10. §) a templomi és alapítványi vagyont. (36. 1.) . . .

h) *(Újpon.)* Az egyházközségi tanács oly egyház-

községben, mely a lelkészválasztás (kijelölés) jogával bír, választás útján kijelöli a lelkészt. Ott pedig, hol eddig a választást vagy kijelölést a politikai község gyakorolta, ott ezentúl ezen jogot szintén az egyházközségi tanács fogja gyakorolni. Ha az egyházközségi tanács által kijelölt vagy megválasztott lelkész ellen kánonjogi akadály fen nem forog, az illetékes egyházi hatóság az investitúrát hat hónap alatt megadni köteles. (73. 1.)

74. §. . . .

f) Az egyházközség szegényeinek segélyezése és a politikai község ily irányú feladatának elősegítése és támogatása. (73. 1.)

76. §. c) pontjához:

Az állam ellenes üzelmekről a feljelentés az 1876. évi XXVIII. t.-c. 13. §-ának szem előtt tartásával a vármegyei közigazgatási bizottságnál is megteendő. (73. 1.)

A 84. § után új szakaszként:

85. §. a) Püspöki szék üresedése esetében (112. §) az ország hgprimásával a kijelölendő személyt illető véleményét közli s a hgprimás ezen ajánlatot is fölterjeszti a főkegyúrhoz.

b) A címzetes püspökségek, apátságok és prépostságok, valamint a kanonoki cím adományozása, úgyszintén a káptalani javadalmakra való hármassal kijelölés, illetőleg e nemű fölterjesztések az egyházmegyei tanács egyetértésével történnek. A püspök esetről-esetre meghallgatja ez ügyben a tanács véleményét.

c) A magán-kegyurak által alapított és adományoztatni szokott prépostságok és apátságok

az eddig fenállott módon töltenek be ezentúl is. (19, 25 és 74. 1.)

A javaslat 85. §-a helyébe:

86. §. Átveszi a 10. §-ban körülírt és területén lévő alapokat és alapítványokat, (a kath. vallás- és tanulmányi alap kivételével) és ezeket, valamint a tulajdonát képező vagyont, alapokat és alapítványokat az országos kath. gyűlés által megállapított szabályrendelet értelmében kezeli, illetve azok kezelését ellenőrzi és különösen öröködik a fölött, hogy az alapok és alapítványok csonkíttatlanul fönmaradjanak és céljaikra fordíttassanak; gondoskodik nevezetesen arról, hogy ezen vagyon-alapok és alapítványok leltára, költségvetése és zárószámadása évenként a költségvetésben és zárószámadásokban pontosan beállíttassanak.

Azon vagyonok, alapok és alapítványok tekintetében, melyeknek kezelése (10. § negyedik bekezdés) az alapítók kifejezett rendelkezése szerint még mindig létező egyházi testületre avagy hatóságra bízott, az alapítók rendelkezésének szellemében való kezelését és felhasználását ellenőrzi, nevezetesen a káptalanoknál úgy jár el, hogy az általok kezelt templomi, iskolai, jótékonyági és közművelődési alapok s alapítványok zárószámadásait egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyás után átveszi és azokat tudomásvétel céljából az igazgató-tanácsához felterjeszti.

E célokból intézkedik, hogy ezen vagyonok, alapok és alapítványok (a kath. vallás és tanulmányi alap kivételével), bárki által kezel-

tessenek, pontosan leltározassanak, ezen leltárak, nemkülömben a különböző leltár szerinti vagyonok, alapítványok és alapítványokra vonatkozó zárószámadások és költségvetések évenként előterjesztessenek, – a káptalaniak azonban a fennebbi módon, – melyeket saját véleményes jelentése kíséretében az igazgató-tanácsához fölterjeszteni köteles. (74. 1.)

87. §. (*Új szakasz.*) Az egyházmegyei tanácshoz tartozik az egyházmegye önkormányzati jövedelmeinek kezelése. Ezen jövedelmeket képezik:

a) az egyházmegye önkormányzati hatásköréhez tartozó alapok és alapítványok jövedelme, a mennyiben az külön meghatározott célra nem fordítandó;

b) az üresedésben lévő kanonoki javadalmak időközi jövedelme, kivéve a gör. szert kath. püspöki megyéket, ahol ezen jövedelmek ezenkívül is a megyebeli papok özvegyei és árvái alapjába fognak befolyni;

c) az üresedésben lévő püspöki javadalom jövedelmeinek az országos kath. gyűlés által átengedett hányada;

d) a magasabb javadalmat élvezők részéről fizetendő és az országos kath. gyűlés által megállapított évi járadék;

e) a lelkeszi javadalomnak 1200 firtot meghaladó jövedelméből fizetendő és az egyházmegyei tanács által megállapított évi járulék;

f) az egyházi magasabb (címz. püspökség s címz. és reális prépostság, apátság; címz. és reális kanonokság) kinevezésekért járó díjak;

g) az egyházi és iskolai célokra kivetett és a

hívek által viselendő egyházmegyei adó. Ezt azonban a d) és e) alattiakra kivetni nem lehet.

Ezen jövedelmekről rendes számadásokat vezet s azokat évenként az igazgató-tanácsnak beterjeszti. (84. 1.)

109. §. kiegészítve:

és az alsóbb testületek és közegek részére az ügymenetre és kezelésre vonatkozó kötelező szabályrendeleteket alkot. (75. 1.)

112. §. . . . meghivatnak az érsekek és a megüresedett érseki szék tartományához tartozó püspökök. . . .

Az ország hercegprímása mindkét esetben az igazgató-tanácsot, valamint az illető egyházmegyei tanácsot is meghallgatja és úgy a püspökök, mint az igazgató – s az illető egyházmegyei tanács ajánlását, saját véleménye kíséretében a minisztérium útján a főkegyúrhoz fölterjeszti. (19. 1.)

115. §. . . . a jelen szervezet 10. §-ában név szerint föl nem sorolt. . . (34. 1.)

122. §. A püspöki és káptalani javadalmak, valamint a javadalmak prépostok, apátok és oltárnokok életében a javak állaga csonkíttatlan épségben tartását megbízottai által állandóan ellenőrzi. . . (79. 1.)

A 120. és 121. § a logikai menet szempontjából a 122. § után teendő. (78. 1.)

124. § után *új szakasz* .:

125. §. Az egyházmegyei tanácsok által kezelt egyházmegyei önkormányzati jövedelmeket ellenőrzi. (85. 1.)

Zárószó.

Itt áll szemeink előtt megrajzolva, részeiben és egészében, a nagy közjogi alkotás, melyet magyarországi kath. önkormányzatnak nevezünk. Oda van állítva egyházunk isteni szervezete mellé, melyet nem érint, melyből egy követ se vesz ki, hogy megbomlaszsa, hanem mint jogosult emberi mű, az illetékes tényezőktől felállítva, oda illeszkedik hozzája, hogy segítője és támogatója legyen földi eszközeinek kezelésében, melyeket hívő lelkek idő folyamán az egyház céljainak érdekében összehordtak. Egy friss cementdarab az egyház épületének ősi falán ...

1848 ápril 7-én nyújtotta be Rónay János csanádi követ az első „petitiót” a magyar kath. autonómia felállításáért a rendi táblához, utána nyomban a püspöki kar országos autonómiai mozgalmat indított; azt tárgyalta konferenciáin ismételtén az 50-es években; 1869-ben Simor hgprímással az élén mint egy ember sorakozott a mozgalomhoz s ma végre új kongresszus foglalkozik vele – és ez a mi önkormányzatunk még mindig csak terv, míg mindig a jámbor óhajok országában honol s nem tud leszállni e földre, hogy testet öltjön s valóban életerős egészszé forrassa össze a magyar katholicizmust.

Hosszá idő ez, emberi kéz is nagy műveket képes alkotni ilyen idő alatt. Autonómiánk azonban eddig nem jött létre; mert nem kedveztek neki az idők s nem kedveztek az emberek s csak a Mindenható tudná megmondani, hogy talán jól is volt ez így. Nagy mű ez, melyre sokáig kellett érlelődniök a szellemeknek, hogy kath. önkormányzatot akarjanak s ne mást; hogy átlássák, miszerint ennek az egyház isteni szervezetébe úgy kell beilleszkednie, hogy ne rontson azon, ne nyúljon hozzá, hanem mint hasznos tényező úgy helyezkedjék melléje, hogy belőle az egyháznak haszna sok, kára egy csepp se támadjon.

S a hosszú idő, a sok vajúadás, a szellemek ezen érettségét meg is hozta. Nem múlt el haszontalanul. Jó iskola volt az, melynek haszna két irányban is szembetűnő. Először is az első kongresszus óta elmúlt idő már jól megnyitotta szemünket a tekintetben, hogy mivé lesznek egyházunk világi vonatkozású ügyei önkormányzat nélkül. Egyházunk nem államegyház többé s ezek az ügyek csak úgy vannak illetéktelen kezekben, mint nem rendelkezhetünk velük a félszázad előtt megboldogult helytartótanács idején. Sőt most vannak csak igazán rendezetlen állapotban, midőn a felekezetlené lett állam kezeibe kerültek. Teljesen átérezzük, papok és világiak, a megalázó állapotot, hogy midőn minden felekezet rendelkezik alapjaival, iskoláival, mi csak kiskorúságra vagyunk kárhóztatva, mint a század elején voltunk, és a felekezetlen állam minisztere vezet bennünket saját ügyeinkben.

De a hosszú idő meghozta az eszmék tisztulását is a magyar katolikusok közé. Micsoda for-

rongás, micsoda eszmezavar volt az, az 1870-1-ki kongresszus idején? Hisz akkor nem annyira az ellenség, mint inkább önfiai támadták az egyházat önkormányzat címén; mert új volt a dolog, mert legtöbbje egyáltalán nem volt tisztában az iránt, hogyan lehet és szabad a katolikusnak beszélni és tenni, ha egyháza javát akarja. Ma egészen máskép állunk. Legjobb bizonyíték erre a bizottsági két javaslat, az első kongresszusi többség és kisebbség javaslatával összehasonlítva.

Mindkettőn mérséklet, okosság nyilatkozik és a célnak tiszta tudata, mely nem lépi át a változhatatlan katolikumnak határait. Es 1871-ben? Nem is említem a kisebbség javaslatát, annál kevésbé kongresszusi beszédeit, csak a többség által elfogadott szervezetre utalok. Akárhány pontja van annak, mely kifogás alá esik s meg vagyok győződve arról, hogy az a nagy többség, mely akkor megszavazta, ma már sokat kifogásolna rajta, kivált egyházjogi szempontból. Hiába, akkor új volt a dolog, azóta azonban sokat tanultak a katolikusok.

A. hosszú idő nem múlt el hiába.

Ma már teljesen tisztában vagyunk azon két régi ellenvetés értéke iránt is, melyet a múltban azon jó barátaink szoktak volt hangoztatni, akiknek rendesen a mi fejünk szokott fájni; hogy az önkormányzat, a világi hívek közreműködésére támaszkodva, nem fér össze egyházunk hierarchikus szervezetével, vagy hogy az apostoli király legfelsőbb kegyúri jogával ellenkezik.

Elavult két mondás, melynek az okos ember előtt többé nincs értéke. Tudjuk, mi lesz önkormányzatunk tartalma és hatásköre. Semmi egyéb,

mint amit egykor a helytartótanács gyakorolt, vagy most a miniszter gyakorol; vagy nagyban és az egész országra kiterjesztve az, a mit most a kegyurak az egyes plébániák körül, az iskolaszékek az iskolák körül gyakorolnak, csakhogy rendszeresítve és az illetékes tényezőktől átengedett némely jogokkal megtoldva. Az egésznek képe pedig a régóta fenálló erdélyi kath. autonómia, mely annyira nem derogál püspöke hierarchikus jogainak, annyira nem rontja tekintélyét, hogy Majláth Gusztáv püspök éppen ma az ország egyik legtekintélyesebb és legtiszteltebb püspöke.

Ma már nehéz ilyen váddal előállani, anélkül, hogy felhozója nevetség tárgyává ne váljék. Hisz éppen az a felséges főkegyúr írta ki a kongresszust, s annak a hierarchiának a feje – hgprímás – hívta azt össze, akiket a jó barátok féltének az önkormányzattól. Hát ezek az illetékes tényezők azért akarják a kongresszussal megalkotni az önkormányzatot, mert az az ő jogaikkal ellenkezik? Ah értjük mi ezt a nótát, melyet jó barátaink füttyülnek nekünk, de többé nem akad balek, aki induljon utána. Mert látjuk, hogy amíg az állam gyámság alatt tart bennünket, míg a miniszter intézkedik velünk, addig Krisztus intézkedése szerint történik minden; de ha a kath. hívők serege a kereszttségben nyert jogánál fogva részesíttetik az egyház világi vonatkozású ügyeinek kezelésében, az már az egyház ellen van, – az egyházon kívüliek szerint.

A hosszú idő tehát nem múlt el hiába, az eszmék tisztultak, a nagy mű megalkotásra vár. Sőt van még egy más körülmény is, mely kedvezőbbé

teszi helyzetünket az 1871-ki kongresszushoz képest, s ez az, hogy Wlassics Gyula kultuszminister az 1896. évi költségvetési vita alkalmával az országgyűlésnek is bejelentette a király elhatározását, a kongresszus összehívása iránt. Ezen királyi elhatározásnak a törvényhozásban történt tudomásvétele elosztatja az 1871-ki kongresszus ellen emelt azon kifogást, hogy az a törvényhozás tudomása nélkül hivatott össze.

Katholikus testvérek! tehát rajtunk van most a sor, hogy a jól előkészített talajon alkossuk meg azt a művet, melylyel az újabb államjogi fejlemények között magunknak tartozunk, s a melyre az illetékes tényezők felhívtak bennünket. Okuljunk a multakon, nevezetesen az első kongresszus lefolyásán s egymást megértve, a nagy ügyben közös érdekünket nézve, vállvetett munkássággal – a többség javaslata alapján – alkossuk meg végre önkormányzatunkat. A felekezetek ügyeibe, jogaiba nem avatkozunk, tiszteljük az állami hatalmat, a törvényt megtartjuk: Isten és ember előtt igaz, jogos ügyünket rendezzük csupán.

Itt fekszik előttünk a többség javaslata; egészét s minden porcikáját megismertettem az olvasóval: szép, hasznos és nagyrahitott mű képét tárja elibénk a jelen tanulmány, oly önkormányzatot, melyért viszonyainkhoz képest érdemes lelkesedni minden magyar katolikusnak. Múljkék el hát az a lehangoltság, mely a többségi javaslatról kiszivárgott híreket kísérte. A törvény korlátai közt nem tartalmazhat többet, mint a mi benne van. Igaz, hogy mi magyar katolikusok, eszünkben zsongván folyton a régi emlékek a régi nagyság-

ról, nagy vágyakhoz, merész ábrándokhoz és nagy sóhajokhoz vagyunk szokva, de egyúttal legalább az utolsó században a keveset tevéshez is. Ennél pedig százszor jobb a valamivel szerényebb ábránd és több cselekvés; mert akkor tényleg alkotunk is valamit. így, ha ez idő szerint nem kaphatjuk meg a teljes jogú autonómiát, hát ragadjuk meg a kevesebbet és az a kevesebb megmérhetetlenül többet fog érni a mostani semminél és idővel majd nagygyá fejlődhetik; mert jósló tehetség nélkül is bizton lehet állítani, hogy csak ezen autonómia körében fognak majd nevelkedni tetterős kath. férfiak, abból a középosztályból, mely ma mintha nem is léteznék egyházunkra.

Én az ügy sikere érdekében nagyban bízom azon előkelő férfiak ambíciójában, akiknek a mostani kongresszuson vezető szerep jutott. S valóban szebb emléket nem is állíthatnak maguknak, mint ha buzgalmuknak, tapintatuknak és a szent ügyért való lelkesedésüknek sikerül végre életre hívni az önkormányzatot. A férfi emlékéit ugyanis nagy tettei őrzik és a férfi sokra képes, ha erősen akar; mert örökké igazak maradnak Arany János szavai:

Előtted a küzdés, előtted a pálya,
Az erőtlén csügged, az erős megállja,
És tudod, az erő micsoda? – *Akarat,*
Mely előbb vagy utóbb, de borostyánt arat.

Ez az erős akarat teremtette meg egykor egyházunknak Forgách Ferencet és Pázmány Pétert, s hazánknek a jelen század újjáteremtőit: Széchenyi István grófot és Deák Ferencet. Hát ez az ősi magyar erő nem apadt meg; hogy alkosson, teremtsen az utolsó félszázad alatt, inkább csak alkalmá hi-

ányzott erre. Most íme itt a kedvező alkalom s nem kételkedem benne, hogy nagy katolikus őseinkhez méltó alakokkal fogunk nemsokára találkozni a kongresszuson, a kik addig nem lépnek le a szinterről, nem hagyják ott a teret, hová őket a íokeyúr szava szólította, míg nem lesz meg az önkormányzat. Az egyik úgy mint a másik, mind kiveszi majd a maga részét a szép munkából s egy se fog találkozni, a ki képviselői állását az egyház ellen s ne az egyház javára használná fel.

Ha mi magyar katolikusok – mint mondani szokás – gyengék vagyunk, az inkább csak a politikára vonatkozik, mert az szokta megosztani az embereket; de egyházi érdekeink magasabbak a napi politikánál, azért lehetetlennek tartom, hogy azok ne egyesítsenek bennünket most, midőn közös kath. ügyről, a magunk helyzetének méltóvá tételéről van szó. Hisz az a legutolsó felekezet is érvényesülni akar, önállóságra törekszik: hát hogy maradhatna el a magyar katolikus, akinek nagy múltja van e hazában, hogy akarhatna továbbra is megmaradni jelen megalázó helyzetében? Ha a jelen kongresszusunk is, a jól előkészített talaj dacára, az 1871-kinek sorsára kerülne; ha eredménytelenül múltna el: melyik autonómiai képviselő volna képes elviselni ezért az utódok kárhóztató Ítéletét?

Jól előkészítettnek nézem a talajt önkormányzatunk számára. Ez alatt nemcsak a magyar katolikusok tisztultabb gondolkozását értem a felállítandó önkormányzat természetéről, jogköréről, a 20-30 év előtti gondolkozáshoz képest; hanem értem az emelkedő kath. lelkületet és a korszellemnek oly irányú örvendetes változását, hogy igen-

igen sok világi katolikusaink, a mi azelőtt ritkaság számba ment, már nyíltan is meri magát katolikusnak nevezni, már nyíltan is lép ki sorompóba a kath. ügyért, a köztéren, sőt magán az országgyűlésen is.

1890 óta ugyanis nagyban megváltozott a magyar katolicizmus színe, össze sem lehet hasonlítani a múlttal. Kath. körök keletkeztek, kath. sajtónk azelőtt ismeretlen mérvben lendült fel, egyes-egylethez sorakozik, mind kath. zászló alatt, mind világi katolikusokból sorozva tagjait. Mintha az egyházpolitika az azelőtt elzárt elméket és megdermedt szíveket részvételre indította volna a meghajszolt katolicizmus iránt.

Nem becsülöm ugyan túl a jelen helyzetnek ezen kedvező változását s elhamarkodva nem azonosítom az örvendetes szimptomákat a dolgok lényegével; de ismervén a 80-as és azelőtt a 70-es évek magyar katolicizmusát; olvasván Lonovicsnak a „Josephinismusról” írt művét, melyben a század első feléből festi le a magyar katolikusokat, papokat és világiakat, a kik már gondolkozni is elfelejtettek s csak a helytartó-tanács fejével szerettek elmélkedni, mondom, összehasonlítván a jelent a múlttal, a mai magyar katolikusságnál határozott emelkedést, javulást kell konstatálnom.

Volt a század folyamán is mindig több derék fia egyházunknak, papok és világiak közt egyaránt, de ma e szám határozottan megsokszorozódott, ma egyetemesebb és tisztultabb a kath. légkör, szívekben is, elmékben is, mint az egész századon át. A mi különben csak megnyugtatóra szolgálhat a felséges főkegyúrnak és a

püspöki karnak, önkormányzatunk jövő sorsa tekintetében.

Nem hiányoztak mondom a múltban sem egyes kiemelkedő kath. alakok. Rari liantes in gurgite vasto.

Scitovszky volt hgprímás a már említett 1848-ki autonómiai levelében beszéli, hogy midőn a rendi tábla a katolikusoknak az autonómia ügyében benyújtott „petícióját” félretette s ő erre másnap mindkét tábláról, a további teendők megbeszélése céljából, világi katolikusokat hívott magához: gr. Andrássy György, gr. Cziráky János, gr. Széchen Antal, gr. Forgách Antal, gr. Zichy Károly, gr. Zichy Henrik, Czindery László, Urményi József, Tarnóczy Kázmér, Rónay János, Babarczy Antal, Kubicza Pál s mások a legnagyobb lelkesedéssel sorakoztak köréje, mint mondja, „a kath. egyház igazainak védelmére”, s ha a politikai viszonyok közbe nem jönnek, bizonyosra vehetjük, hogy meg is alkották volna az autonómiát.

Ma azonban ennél kedvezőbb a helyzet.

Bízunk azért benne, hogy a jelen aut. kongresszus tagjai nem kevesebb lelkesedéssel és ambícióval fognak az ügghöz, mint 48-ki elődeik és megértik az idő intő szavát, mely többé nem a különféle nézetek mutogatását, nem kicsinyes súrlódást, hanem egyetértést, alkotást követel.

A magam részéről pedig életem legszebb és legboldogabb pillanatának fogom tekinteni azt, ha amint most jelen művemmel az eszmék tisztázásánál, úgy majd szavazatommal az önkormányzat megszervezésénél lehetek szerencsés közreműködni.

II. RÉSZ.

A javaslatok.

I.

A latin és görög szertartású római katolikus egyház magyarországi önkormányzatának szervezésére Ő Felség e az apostoli király 1897. évi május hó 14-én kelt legkegyelmesebb elhatározásával összehívott kongresszus által kiküldött 27-es bizottság

JELENTÉSE*

a szervező országos katolikus gyűléshez.

A szervező országos katolikus gyűlés 1897. november 13-án tartott ülésén azzal bízta meg a kebeléből kiküldött 27-es bizottságát, hogy a latin és görög szertartású római katolikus egyház magyarországi önkormányzatának szervezetére javaslatot készítsen.

Ezen megbízás alapján van szerencsénk a 27-es bizottság javaslatát betervezni.

Ő császári és apostoli királyi Felségének 1895. évi november hó 29-én kelt legkegyelmesebb leirata szerint feladatunk az volt, hogy az 1870-71-ik szervező kongresszus munkálatát, a változott viszonyokra való tekintettel, valamint az Ő Felségét megillető főkegyúri s legfőbb felügyeleti jogok és a római katolikus egyház szervezetének szigorú szem előtt tartásával megfontolás alá vegyük és kellően módosítsuk.

*) A bizottság többségéé.

Az iránt, hogy melyek az 1870-71-iki szervezeti javaslatnak azon rendelkezései, melyek a legkegyelmesebb elhatározás értelmében sérelmeknek vagy aggályosaknak találtattak s ennél fogva módosítandók, semmi tájékoztatást nem nyertünk, az 1897-ben kiosztott félhivatalos emlékirat sem nyújtott erre kellő támpontot és így a 27-es bizottság arra volt utalva, hogy saját belátása szerint maga keresse azon határokat, melyeket tervezete készítésénél, ha sikeres munkára törekszik, figyelembe kellett vennie.

A bizottság szem előtt tartotta azon tényt, hogy 1871 óta közel 3 évtized múlt el, a nélkül, hogy az 1871-ben kidolgozott javaslat alapján az önkormányzat létesülhetett volna és tudatában volt annak, hogy az önkormányzat most is csak az esetben valósulhat meg, ha az önkormányzat szervezete és az annak adandó hatáskör nem ütközik az egyetemes római katolikus egyház változhatlan hitelveibe s szervezetébe, és ha nem ütközik a fentidézett legkegyelmesebb elhatározás azon rendelkezésébe, hogy az Ő Felségét megillető főkegyúri és legfőbb felügyeleti jog épségben tartassák.

Ez okból a 27-es bizottság főfeladatának tekintette e két határvonal szigorú betartásával javaslatát oly alapra helyezni, melyen a magyarországi katolikusok önkormányzatát létesítendőnek véli, úgy az egyetemes római katolikus egyház szervezetének, mint az Ő Felségét megillető főkegyúri és legfőbb felügyeleti jognak szigorú tiszteletben tartásával.

A bizottság törekvésének tárgya volt továbbá az, hogy a szervező országos katolikus gyűlés

által elfogadandó javaslat a fennálló országos törvények változtatása nélkül a főkegyúr jóváhagyásával életbe léptetheti) legyen, mert ha a fennálló törvény módosítása válnék szükségessé, ez csak késleltetné a katolikus önkormányzat hatályba lépését.

A bizottság kötelességének tartotta végre, a katolikus önkormányzat szervezetét és hatáskörét oly módon hozni javaslatba, hogy az esetre, ha a bizalom az önkormányzat iránt minden oldalról megszilárdul, hatáskörének fejlesztése kizárva ne legyen.

A 27-es bizottságot munkálata készítésében ezen szempontok vezették és ezekre való tekintetből kénytelen volt a bizottság sok tekintetben eltérni az 1870-71. munkálat azon határozmányaitól, melyek esetleg eddig is akadályozták az önkormányzat életbeléptetését; de szerkezeti beosztására nézve is különbözik javaslatunk az 1870-71-diki munkálattól és pedig főképp abban, hogy javaslatunkban külön foglaltatnak a szervezetre és külön a hatáskörre vonatkozó rendelkezések, s hogy javaslatunk az egyházközségi szervezetről kiindulva halad fölfelé az országos katolikus gyűlés szervezetéig.

Munkálatunkban gondos figyelemmel ügyelünk arra, hogy az erdélyi katolikus statusnak hosszú joggyakorlat és a törvény által megállapított jogkörét, az újonnan létesítendő országos szervezet szűkebbre ne szorítsa és mégis az országos katolikus gyűlésen az erdélyi egyházmegye is képviselve legyen s az új országos önkormányzat hatásköre az erdélyi részekre is terjedjen ki.

A bizottság tárgyalás alá vette a gyulafehérvári s fogarasi érseki és metropoliai tartományhoz tartozó görög szertartású római katolikusok előterjesztését, melyben azon kívánságuknak adnak kifejezést, hogy ők ez országos önkormányzati szervezetből hagyassanak ki, illetve hogy a gyulafehérvári és fogarasi gör. szertartású érseki és metropoliai tartomány önkormányzata szerveztessék külön. A bizottság e kívánságot teljesíthetőnek nem tartotta: mert a görög szertartású római katolikusok kihagyása ez országos szervezetből, ellenkeznék Ő Felsége legkegyelmesebb leiratával; mert az összes magyar katolikusok érdeke azt kívánja, hogy egyházunk e szervezetben a maga épségében együtt maradjon és mert maguknak görög szertartású római katolikus hitsorsosaink érdekében fekvőnek tartjuk, hogy a létesítendő önkormányzat előnyeiben ők is részesüljenek.

Örömmel tapasztaltuk azt, hogy a 27-es bizottság minden tagja őszintén óhajtja a katolikus önkormányzat létesítését.

Reméljük, hogy az összes hivatott, érdekelt tényező jóakaratóval sikerülni fog az esetleg még fenforgó nehézségek elhárítása.

Ezen önkormányzat létesítése által a világi híveknek módot és alkalmat kívánunk nyújtani arra, hogy buzgó közreműködésükkel szolgálhassák egyházunk és hazánk javát.

Meg vagyunk győződve, hogy a világi elemek részvétele azon ügyek intézésében, melyek a javaslat szerint, az önkormányzat körébe soroztatnak, sem egyházunk szervezetével, sem a főkegyúri és legfőbb felügyeleti jogokkal ellentétben nem áll s

hogy a világi hívek közreműködése a tanító egyház feladatát könnyíteni s a hívekben egyházunkhoz és hazánkhoz való tántoríthatlan ragaszkodást fokozni fogja.

Midőn a bizottság megbízásából van szerencsénk a latin és görög szertartású római katolikus egyház magyarországi önkormányzatának szervezetiére vonatkozó javaslatot az országos katolikus szervező gyűléshez tisztelettel betérjeszteni, meg kell még említenünk, hogy a 27-es bizottság néhány tagja bejelentette, hogy e javaslattal szemben külön véleményt szándékozik az országos katolikus gyűléshez benyújtani.

Budapest, 1899. Pünkösdi hó 25.

A 27-es bizottság nevében:

Gróf Szapáry Gyula,
a 27-es bizottság elnöke.

Dr. Hoványi Gyula,
a 27-es bizottság előadója.

II.

A latin és görög szertartású római katolikus egyház magyarországi önkormányzatának

SZERVEZETE

a szervező kongresszus által kiküldött 27-es bizottságnak javaslata szerint.

I. RÉSZ.

Általános határozatok.

1. §. Az 1848. XX. törvénycikk 2 szakasza alapján, Ő Felseége az apostoli király, mint főkegyúr legkegyelmesebb felhívása következtében a magyarországi római katolikusok az ezen szervezetben foglalt, vagy annak hatáskörébe vonandó ügyek intézésére önkormányzati szervezetet létesítenek, melyben az odatartozó ügyek az egyházi és világi elem közös részvéte és befolyása mellett intéztetnek.

2. §. Ezen önkormányzat hatásköre, Ő Felseége, az apostoli királynak főkegyúri és törvényekben meghatározott legfőbb felügyeleti joga épességben tartásával, a világi vonatkozású egyházi, iskolai és vagyoni ügyekre terjed ki.

8. §. Ezen önkormányzat hatásköréből ki vannak zárva a hitelvi, hittanítási, liturgiái, egyház-kormányzati és egyház legyei mi ügyek, melyek úgy a római pápa Ő Szentsége legfőbb egyházi hatalma teljességének, mint a püspökök *tanítói*, rendi és joghatósági hatalmának tiszteletben tartásával, kizárólag az egyházkormányzatot illetik.

4. §. Ha az országos katolikus gyűlés, vagy igazgató-tanács oly határozatot hozna, melylyel az önkormányzatnak, a jelen szervezet 2. szakaszában az apostoli királynak főkegyúri jogára vonatkozólag megszabott hatáskörét túllépné: az ország Hercegprímása, mint az országos katolikus gyűlés elnöke, jogosítva van a püspöki kar hozzájárulásával Ő Felségéhez, mint főkegyúrhoz felterjesztést intézni.

Az ilyen felterjesztett határozat végrehajtása függőben tartandó addig, míg a főkegyúr a hozzá intézett fölterjesztés fölött határoz.

5. §. Ha az országos katolikus gyűlés, vagy az igazgató-tanács oly határozatot hozna, melylyel az önkormányzatnak a jelen szervezet 3. szakaszában az egyház jogára vonatkozólag megszabott hatáskörét túllépné, az ország Hercegprímása, mint az országos katolikus gyűlés elnöke, jogosítva van azt a magyar püspöki kar elé terjeszteni.

Az ilyen határozat végrehajtása a püspöki kar határozatának meghozataláig függőben tartandó.

Ha a püspöki kar a határozatot az egyház jogába ütközőnek nyilvánítja, a határozat érvénytelen.

6. §. Ezen önkormányzat hatásköre az erdélyi

püspök-megyei római katolikus statusnak önkormányzati jogát, – mely alapszik az Approb. P. I. t. 1. art. 3.; a Leopold-féle diploma 1. pontján; Ferenc királynak 1792-ik évi május hó 26-án az országgyűléshez intézett levele 45. pontján; Ő Felségének 1867. évi augusztus 19-én és 1893. évi nov. 4-én kelt legkegyelmesebb elhatározásán; az 1868. évi XLIII. t.-e. 14. §-án – csak azon ügyekre nézve érinti, melyek közösöknek lógnak ismertetni.

7. §. Ezen önkormányzati szervezet mellett épségben tartatnak a püspökök részére a katolikus elemi-, közép-, lő- és szakiskolákban, valamint a tanító-, tanítónő- és kiseddévónő- (óvó) képzőkben a vallásoktatás és a katolikus tanintézetek minden fokozatában, a katolikus tápintézetekben az oktatás és nevelés intézése úgy a vallás mint a hitélet szempontjából.

8. §. Ezen önkormányzat hatásköre nem érinti a megyés püspököknek és a káptalanoknak, az utóbbiak által gondozott alapokra és alapítványokra vonatkozó, a canonjogon, a királyi rendeleteken és az alapítók szándékán nyugvó jogát.

9. §. Ezen önkormányzat hatásköre nem csorbítja a katolikus kegyuraknak a canonjogon, az országos törvényen és királyi rendeleteken alapuló jogkörét.

10. §. A katolikus vallás-, tanulmányi- és egyetemi alapok, valamint a katolikus nevelés- és oktatásra tett alapítványok kezelése a katolikus önkormányzatnak joga.

Addig is, míg az önkormányzat ezen jogát érvényesítheti, ezen alapok törzsvagyónának sér-

tétlen l'en tartása és helyes jövedelmeztetése és azok jövedelmének hova fordítására befolyást gyakorol és ennek fogantatosítása céljából ezen alapok költségvetésének és zárszámadásának megállapítására a jelen szervezet 115–119. §§-ai értelmében befoly.

11. §. Azon esetre, ha az önkormányzati testületek és közegek hatáskörükben hozott szabályrendeleteiket, határozataikat, vagy ítéleteiket saját hatáskörükben nem fogantatosíthatnák, azok végrehajtása végett jogosítva vannak a közhatóságok segédkezését igénybe venni.

12. §. A közhatóságok segédkezése különösen igénybe vehető:

1. Az illetékes önkormányzati testületek, közegek által jogerősen kivetett, az Egyházlátogatás (Canonica visitatio), vagy egyéb szerződések által megállapított egyházi, iskolai és mindennemű adóknak, szolgálmányoknak a lelkész, önkormányzati tisztviselő és alkalmazott járandóságainak és a kegyúri szolgáltatásoknak behajtása céljából;

2. Az illetékes önkormányzati testületek és közegek által saját hatáskörükben hozott és jogerős határozatok végrehajtása céljából, melyek által önkormányzati világi tisztviselő, vagy alkalmazott elmozdítása, felfüggesztése, vagy állásba behelyezése, visszahelyezése, az eljárási költségekben való marasztalás mondatott ki és az önkormányzati testület és világi tisztviselő, vagy alkalmazott ellen-szegül;

3. Ha az önkormányzatnak bírói tevékenységgel felruházott illetékes testülete, vagy közege által tárgyalásra beidézett, de meg nem jelent és megjelenni vonakodó tanú hallgatandó ki, vagy a meg-

jelent tanú a vallomástételt megtagadja, vagy pedig vallomása erősítendő meg.

13. §. A közhatóságok segédkezése az egyházközségek részéről az egyházközségi adók, valamint a lelkész és egyházközségi világi alkalmazottak járandóságaira nézve az egyháztanács útján az elsőfokú közigazgatási hatóságnál kérhető; ennek sikertelensége esetében az egyházmegyei tanács útján a törvényhatóság első tisztviselőjénél.

Az egyházmegyei tanács részéről kérendő ki a közhatóságok segédkezése, ha országos adó, kegyúri szolgáltatás behajtása, önkormányzati világi tisztviselő, vagy alkalmazott elmozdítása, felfüggesztése, állásba behelyezése, vagy visszahelyezése, tanú elővezettetése és tanúvallomás megerősítése (eskü, ünnepélyes fogadás) szükséges.

A közhatóságok, a végrehajtásban való segédkezést meg nem tagadhatják s kötelesek a végrehajtást saját közegeik által foganatosítani.

14. §. Jelen szervezetben, ha ez iránt más intézkedés nincs, minden testületben és bizottságban a jelenlevő tagok érvényesen határoznak, szavazategyenlőség esetén az elnök dönt és minden választás viszonylagos szótöbbséggel történik.

15. §. Ott, hol a jelen szervezet plébánosról szól, az alatt értendő a plébános-helyettes, a lelkész és a lelkész-helyettes is; néptanító elnevezés alatt pedig értendő a segéd-tanító, kántor-tanító is.

16. §. Az önkormányzat különböző fokozatain a következő testületek és közegek szerveztetnek.

Egyházközségi gyűlés és tanács;

Egyházmegyei tanács;

Országos katolikus gyűlés és igazgató-tanács.

II. RÉSZ.

Az önkormányzat szervezete.

I. FEJEZET.

Az egyházközség szervezete.

17. §. Minden római katolikus plébánia rendszert (134. §.) külön egyházközséget képez.

A fiókegyházak az egyházmegyei tanács megállapítása (86. §.) szerint akár külön, akár az anya egyházzal együtt alkothatnak egyházközséget.

18. §. Minden római katolikus azon egyházközségnek tagja, mely egyházközség (plébánia, anyaegyház, fiókegyház) területén ingatlannal, vagy hat héten túl állandó lakással bír.

19. §. Az egyházközséget képviseli:

- a) az egyházközségi gyűlés,
- b) az egyházközségi tanács.

A) Az egyházközségi gyűlés.

20. §. Az egyházközségi gyűlés elnöke a plébános.

21. §. Az egyházközségi gyűlés világi másodelnökét és jegyzőjét az egyházközségi gyűlés saját kebeléből három évre választja.

22. §. Az egyházközségi gyűlés tagja minden 24 éves kort betöltött római katolikus férfiú, ki az egyházközség területén legalább 3 év óta állandóan lakik.

23. Az egyházközségi gyűlés tagja: – még ha

az egyházközség területén nem is lakik – a kegyúr, ha római katolikus és azon római katolikus férfiú, ki az egyházközségi terhek viselésében az egyházközség területén fekvő ingatlana után állandóan résztvesz.

Az áldozópapra és néptanítóra nézve som a 24 éves kor, sem a 3 éves lakás nem kívántatik.

Nem lehet azonban tagja az:

aki gyámság, vagy gondnokság alatt áll,

aki a hadsereg, haditengerészet, m. kir. honvédség, csendőrség állományában tetteleg szolgál;

aki egyházi bíróság által kiszabott fenyíték hatálya alatt áll;

aki házasságát egyházilag meg nem kötötte;

aki büntett, nyereségvágyból való vétség, a válás és közszemérem elleni bűnös cselekmény miatt jogérvényesen kiszabott szabadságvesztés-büntetés végrehajtása alatt áll, vagy feltételes szabadságon van;

aki az egyház által kárhoztatott valamely társulat tagja,

23. §. Az egyházközség azon tagja, ki a reá jogérvényesen kivetett, az Egyházlátogatás (Canonica visitatio), vagy egyéb szerződések által megállapított szolgálmányokat az arra kitűzött végső határidőre le nem rója, nem lehet választó, nem választható, elfoglalt tisztében nem működhetik, míg elmaradt szolgálmányát nem teljesíti.

24. §. Az egyházközségi gyűlések az egyházmegyei világi képviselő-választókat hat-hat évre a következő számarányban választják:

a) minden egyházközségi gyűlés, melynek 400 tagja van, vagy azon alul, választ két képviselő-választót és egy póttagot;

h) minden egyházközségi gyűlés, melynek tagja 400-on felül, de 1000-en alul van, választ 4 képviselő-választót és két póttagot;

c) minden egyházközségi gyűlés, melynek 1000 tagja van, választ 6 képviselő-választót és 8 póttagot, ha 1000-en felül van, minden további 500 tag után egy képviselő-választóval többet.

25. §. A választás foganatosítására az egyházközséget minden hatodik évben a megyés-püspök (az egyházmegyei tanács elnöke) hívja fel.

26. §. Azon egyházközségi gyűlést megelőzőleg, melyen a világi képviselő-választók választandók, az egyházközségi tanács a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és egy póttagot akár saját kebeléből, akár az egyházközségi gyűlés tagjai sorából (71. §. g. pont) választ. A szavazatszedő küldöttség elnöke a plébános, ennek akadályoztatása esetén a világi másodelnök.

27. §. A szavazás úgy történik, hogy az egyházközségi gyűlés tagjai személyesen adják be zárt szavazó-lapjaikat a szavazatszedő küldöttség elnökének, ki a szavazó nevét följegyzi és a szavazólapot átveszi.

28. §. A szavazó-lapra annyi név írandó, a hány képviselő-választó, illetőleg póttag választandó. Ha egy szavazó-lapra több név van írva, az utolsó nevek érvénytelenek.

29. §. A szavazatszedő küldöttség összesámítja a beadott szavazatokat és a választás lefolyásáról jegyzőkönyvet vezet.

30. §. Azok, kik viszonylagosan legtöbb szavazatot nyertek, lesznek az egyházközség képviselő-választói, illetőleg póttagjai.

81. §. A képviselő-választó megbízó levelét a szavazatszedő küldöttség által kiállított jegyzőkönyvi kivonat képezi, mely minden képviselő-választónak, illetőleg póttagnak külön kiállítandó és melyet a szavazatszedő küldöttség elnöke és jegyzője írnak alá.

32. §. Egyházmegyei világi képviselő-választónak választható az egyházközségi gyűlés írni s olvasni tudó világi tagja.

Nem választható azonban az:

a) aki állami, megyei, városi, vagy községi hivatalt visel, vagy közszolgálatban alkalmazott;

b) aki az állam által kezelt valamely vállalatnak állandó alkalmazottja,

Az a) és b) alatt említettek azonban csak azon egyházközségi gyűlés által nem választhatók, mely egyházközség területére, vagy híveire az illető hatóság, vagy vállalat alkalmazottjának működési köre kiterjed.

33. §. Egyházmegyei világi képviselő-választók továbbá az egyházmegye területén levő, a tanszékeket világi tanerőkkel ellátó katolikus fő-, középiskolák, tanító- és tanítónőképzők, szakoktatási intézetek igazgatói és mindenegyes ilyen intézet világi tanári karának kebeléből választott egy-egy világi tanár.

Minden világi tanári kar általános szótöbbséggel választja tagjai sorából képviselő-választóját.

Ezen képviselő-választók szavazó-lapjaikat azon esperességi kerület székhelyén adják be, melynek területén fő- vagy középiskolájuk, tanító- és tanítónő-képzőjük, szakoktatási intézetük van.

34. §. Az egyházközségi gyűlés választja hat

évre az egyházközségi tanács választás alá eső tagjait, (38. §.)

A választás felkiáltással történik a tanács minden tagjára nézve külön, de ha az egyházközségi gyűlés 20 tagja szavazást kíván, az elrendelendő.

Az egyházközségi tanács tagjainak választása ugyanolyan módon történik, mint a világi képviselő-választók választása. (27-30. §§)

Az egyházközségi tanács tagjává csak az választható, aki a jelen szervezet 32. §-a szerint képviselő-választónak választható.

35. §. A képviselő-választók és az egyházközségi tanács tagjainak választása ellen esetleg emelendő panaszok a választás napjától számított 15 napon belül az egyházmegyei tanácshoz (80. §) nyújtandók be, mely a beadott panaszok fölött az esetleg szükséges vizsgálat befejezése után végérvényesen dönt és a választás megsemmisítése esetén az egyházközséget új választás megejtésére hívja föl.

B) *Egyházközségi tanács.*

36. §. Minden egyházközségben egyházközségi tanács alakítandó, mely 5 és legfeljebb 16 tagból áll.

A fiókegyházak akár külön, akár az anyaegyházzal együtt alakíthatnak egyházközségi tanácsot,

Ha az anyaegyház és a fiókegyházak az egyházközségi tanács alakítása iránt megegyezni nem tudnak és az egyesítést az egyházmegyei tanács mindkettő érdekében fekvőnek találja: az egyesítés módját az egyházmegyei tanács határozza meg. (86. §)

37. §. Az egyházközségi tanács elnöke a plébános.

A tanács saját világi tagjai közül választ egy másodelnököt, ki a plébánost akadályoztatása esetében helyettesíti és választ szintén tagjai sorából egy jegyzőt.

38. §. Az egyházközségi tanács tagjai:

a) Oly egyházközségben, hol állandó káplán nincs, a plébános, a rangidősb tanító és 3 az egyházközségi gyűlés által hat évre választott világi tag.

b) Oly egyházközségben, hol állandó káplán van, rendszerint az egyháztanács legalább 8 tagból áll; ez esetben az a) pont alatt foglalt plébános és tanítón kívül tagjai a tanácsnak a káplán és 5 választott világi tag.

c) Oly egyházközségben, hol több káplán és több tanító van alkalmazva, a tanács tagjai a plébános, a helyben idősb egy, vagy két káplán, a rangidősb egy, vagy két tanító és 8, illetve 10 választott világi tag a szerint, hogy a választott tagok, a kegyurat ide nem számítva, a tanács tagjai $\frac{2}{3}$ -át képezzék.

d) Oly egyházközségben, hol kegyúr van, ha az katolikus, a fentjelzettekén kívül tagja az egyházközségi tanácsnak. A kegyúr katolikus megbízott által képviseltetheti magát az egyházközségi tanácsban. Ott, hol több kegyúr van, ezek maguk közül választják azon katolikus kegyurat, ki tagja lesz az egyházközségi tanácsnak.

39. §. Minden egyházközségben gondnok választandó. A gondnokot, illetve gondnokokat (71. § e) pont) világi tagjai sorából az egyházközségi tanács választja; a megválasztott gondnokot tisztében

az egyházmegyei tanács értesítése mellett az egyházmegyei főhatóság (érsek, püspök) erősíti meg.

40. §. Az egyházmegyéhez tartozó egyházközségi tanácsok választják hat évre az egyházmegyei tanács világi tagjait és pedig 20 rendes és 4 póttagot. A választás foganatosítására az egyházmegyei tanács elnöke, a megyés püspök hívja föl az egyházközségi tanácsokat.

41. §. A szavazás akként történik, hogy az egyházközségi tanács tagjai tanácsülésben adják be szavazatukat 20 rendes és 4 póttagra. A szavazatok ugyanazon tanácsülésben számíttatnak össze; a szavazás lefolyása és eredménye jegyzőkönyvbe foglalandó és ezt az egyházközségi tanács elnöke a megyés püspökhöz, az egyházmegyei tanács elnökéhez küldi be.

42. §. Az egyházközségi tanácsoktól beérkezett jegyzőkönyvekben foglalt szavazatokat a püspök, vagy annak helyettese és az egyházmegyei tanács által kiküldött két világi tag számítja össze. A legtöbb szavazatot nyert férfiak lesznek az egyházmegyei tanács világi rendes és póttagjai. Megválasztásukról őket az egyházmegyei tanács elnöke értesíti, csatolván az egyházmegyei tanácsülés jegyzőkönyvének erre vonatkozó kivonatát,

43. §. Az egyházmegyei tanács tagjává csak az választható, aki a 32. § szerint képviselő-választónak választható.

44. §. Ha valamely egyházközségi tanácsnak egy vagy több tagja a választás ellen a választás napjától számított 15 napon belől panaszt emel: ezen panasz fölött az esetleg szükséges vizsgálat befejezése után végérvényesen az egyházmegyei

tanács filial kiküldött igazoló bizottság dönt, Ezen bizottság elnöke az egyházmegyei tanács elnöke, vagy ennek helyettese; két tagját az egyházmegyei tanács választja. (81. §)

II. FEJEZET.

Az egyházmegyei tanács szervezete.

45. §. Minden püspöki megyében, valamint a pannonhalmi főapátság területén a püspök, illetve a főapát elnöklete alatt egyházmegyei tanács szerveztetik, mely az önkormányzat hatásköréhez tartozó egyházmegyei ügyeket intézi.

46. §. Az egyházmegyei tanács üléseit a megyés püspök székhelyén tartja.

47. §. A megyés püspök, illetve coadjutor magát az egyházmegyei tanács ülésein bármikor helyettesítheti. A püspök (illetve coadjutor) helyettese ilyen alkalommal ugyanazon jogokat gyakorolja, melyek a jelen szervezet szerint a püspököt (illetve coadjutort) illetik.

Széküresedés esetében a megyés püspök, és a pannonhalmi főapát jogát a káptalani helynök gyakorolja.

48. §. Az egyházmegyei tanács tagjai az elnökön vagy helyettesén kívül:

a) az egyházmegyei tanfelügyelő és a káptalani alapítványokat kezelő kanonok;

b) 8 választott egyházi férfin, ezek közül kettőt a káptalan, illetve a káptalanok kebelükből választanak; 6 rendes és 2 póttagot az egyházmegyei tanács választ.

gyei áldozópapok az 56. §-ban foglalt módon választanak.

c) 20 világi rendes tag és 4 póttag. Ezeket az egyházmegye egyházközségi tanácsai választják. (40. §)

Az egyházi és világi póttagok szavazattal csak az esetben bírnak, ha a rendes tagok akadályoztatása esetében helyettük behivatnak.

49. §. Az egyházmegyei tanács saját kebeléből választ egy egyházi és egy világi jegyzőt.

III. FEJEZET.

Az országos katolikus gyűlés és az igazgató-tanács.

A) *Az országos katolikus gyűlés.*

50. §. Az országos katolikus gyűlés elnöke az ország Hercegprímása. Ha az esztergomi érseki szék betöltve nincs, azon főpap, kire a primási teendők haramiának.

51. §. Az országos katolikus gyűlés egyházi tagjai:

a) A kalocsai, az egri s a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert, érsekek; a besztercebányai, eperjesi gör. szert., győri, munkácsi gör. szert., nyitrai, pécsi, székesfehérvári, szombathelyi, váci, veszprémi, esanádi, erdélyi, nagyváradi lat. szert., kassai, rozsnói, szatmári, szepesi, lugosi gör. szert., nagyváradi gör. szert., szamosújvári gör. szert, püspökök, a pannonhalmi főapát, (illetőleg az érsekek és püspökök coadjutorai), széküresedés esetén a káptalani helynökök; a zirci apát, a jaszói és csornai pré-

postok és a kegyes tanítórend tartományi főnöke, széküresedés esetén a kormányzó perjel, illetve a helyettes rendfőnök.

b) Az esztergomi, kalocsai, egri és gyulafehérvári érseki tartományokhoz tartozó káptalanok által érseki tartományonként a káptalani tagok közül választott 2–2 tag.

c) Az egyházmegyék részéről a megyei áldozópapok és az egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szervezetek áldozópapjai (a.) által saját kebelükből választott 44 egyházi képviselő, jelesen:

az esztergomi egyházmegyéből	3
a besztercebányai	1
az eperjesi gör. szert.	1
a győri	2
a munkácsi gör. szert.	2
a nyitrai	2
a pécsi	2
a székes-fehérvári	1
a szombathelyi	2
a váci	2
a veszprémi	2
a kalocsai	3
a csanádi	2
az erdélyi	2
a nagyváradai lat. szert.	1
az egri	3
a kassai	2
a rozsnyói	1
a szatmári	1
a szepesi	1
a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert. egyházmegyéből	3

a lugosi gör. szert, egyházmegyéből	1
a nagyváradai gör. szert, „	1
a szamosújvári „ „ „	2
a pannonhalmi „	1

52. §. Az országos katolikus gyűlés világi tagjai:

a) A világi katolikus kegyurak által kebelükből választott 6 tag és pedig az esztergomi, kalocsai s egri érseki tartományhoz tartozó kegyurak két-két tagot választanak.

b) A katolikus főiskolák világi férfi tanárai által kebelükből választott négy tag.

c) A tanszéket világi tanerőkkel ellátó katolikus középiskolák világi férfi tanárai által kebelükből választott 8 tag.

d) A katolikus tanító- és tanítónő-képezdek világi férfi tanárai által kebelükből választott 2 tag.

e) A katolikus népiskolák világi tanítói által kebelükből választott 8 tag.

f) Az egyházmegyék részéről, ide számítva a pannonhalmi főapátság területét is, választott 134 világi képviselő, jelesen:

az esztergomi egyházmegyéből	16
a besztercebányai „	3
az eperjesi gör. szert. „	3
a győri „	6
a munkácsi gör. szert. „	7
a nyitrai „	5
a pécsi „	7
a székesfehérvári „	3
a szombathelyi „	5
a váci „	7

a veszprémi egyházmegyéből	7
a kalocsai „	8
a csanádi „	10
az erdélyi „	5
a nagyváradai lat. szert, egyházmegyéből	2
az egri egyházmegyéből	8
a kassai „	5
a rozsnói „	3
a szatmári „	2
a szepesi „	4
a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert, egyházmegyéből	6
a lugosi gör. szert. „	2
a nagyváradai gör. szert, egyházmegyéből	2
a szamosujvári gör. szert, egyházmegyéből	7
a pannonhalmi egyházmegyéből	1

53. §. Világi képviselőnek választható bármely egyházközségi gyűlésnek írni s olvasni tudó világi tagja, ki életének 30. évét betöltötte.

Nem választható azonban: a főszolgabíró, szolgabíró, polgármester, községi bíró, községi vagy körjegyző azon területen, melyre működési köre egészben vagy részben kiterjed.

54. §. Egyházi képviselőnek választható minden áldozópap, aki valamely egyházközségi gyűlés tagja, ha 30-ik életévét betöltötte, ha egyházi fenyték hatálya alatt nem áll és nem deficiens.

55. §. Az összes választott, úgy egyházi, mint világi képviselők 6 évre választatnak; ha valamelyik választott képviselő időközben meghal, lemond,

vagy választói képességét (22., 23., 53. §§) elveszti, az országos katolikus gyűlés új választást rendel. Az ily módon választott képviselő megbízása csak a legközelebbi általános választásig tart.

56. §. Az egyházmegyénkint választott 44 egyházi képviselő választása ekként történik:

a) Minden egyházmegye világi papsága és az egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szerzetek (51. §. a.) áldozópapjai az országos katolikus gyűlésre választanak annyi egyházi képviselőt, a hány az illető egyházmegyére esik. (51. §. o.)

b) A választás maga az esperesi kerülethez tartozó áldozópapok részéről az e végett egybehívott esperes-kerületi gyűlésen, az esperesi kerülethez be nem osztott püspöki székvárosok, vagy más helyek papsága és az egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szerzetek (51. § a.) áldozópapjai részéről pedig az illető főesperes által e célból összehívott külön papi gyülekezeten akként történik, hogy beadatván a szavazó-lapok, azok összeszámíttatnak és arról, ki mennyi szavazatot nyert, jegyzőkönyv vétetik fel, mely a megyés püspökhöz küldetik be.

Azon áldozópapok részéről, kik egyházmegyénkön kívül, de az országban tartózkodnak, a szavazás olyképp foganosíttatik, hogy annak nevét, illetve azoknak neveit, kikre szavazatjukat adják, lepecsételt boríték alatt, melyre följegyeztetik, hogy e levél az önkormányzati választásra vonatkozik, saját megyés püspökhöz küldik be; az átvett levél pedig annak idején fölbontatlanul az egyházmegyei tanács elé terjesztetik.

c) A megyés püspök, vagy annak helyettese és az egyházmegyei tanács által kiküldött két egyházi tag a szavazatokat összeszámítja, annak, illetve azoknak, kik viszonylagosan legtöbb szavazatot nyertek, a megbízó levelet kiállítja és azok lesznek az egyházmegye megválasztott egyházi képviselői.

57. §. Az egyházmegyénként választandó 134 világi képviselő választása ekként ejtetik meg:

a) Minden egyházmegye annyi választó-kerületre osztandó, a hány világi képviselő illeti az egyházmegyét. Ezen felosztásnál figyelemben tartandó, hogy az *egy* esperességi kerülethez tartozó világi képviselő-választók együtt osztassanak be egy választó kerületbe. A választó kerületek beosztását az egyházmegyei tanács javaslata alapján és az igazgató-tanács előterjesztésére az országos katolikus gyűlés állapítja meg.

b) A választás foganatosítására az egyházközségenként megválasztott képviselő-választókat a megyés püspök hívja meg azon esperes-kerület székhelyére, melyhez az illető egyházközség tartozik. A választás napját, óráját és helyiségét a megyés püspök állapítja meg.

c) A szavazatszedő küldöttség elnöke az esperes, kinek akadályoztatása esetére a megyés püspök helyettest nevez, – a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és *egy* póttagot az egyházmegyei tanács jelöl ki. (82. §)

d) A képviselő-választók megbízó levelük (31. §.) bemutatása mellett a szavazatszedő küldöttség elnökének adják át zárt szavazó-lapjaikat.

e) A szavazás lefolyásáról jegyzőkönyv veze-

tendő, melybe feljegyzendők azon képviselő-választók nevei, kik szavazó-lapjaikat beadták.

f) A szavazatszedő küldöttség a beadott lepecsételt szavazó-lapokat a felvett jegyzőkönyvvel együtt az egyházmegyei tanács elnökének beterjeszti.

g) Az egyházmegyei tanács elnöke az esperességi székhelyekről beérkezett szavazó-lapokat az egyházmegyei tanácsnak adja át. A szavazatok összeszámítása választó-kerületen kívül nyilvános ülésben történik, ott bontatván fel a lepecsételt szavazó-lapok.

h) Ha egy szavazó-lapra egynél több név van írva, csak az első név vehető számításba.

i) Aki azon választó-kerülethez tartozó képviselő-választók részéről viszonylagosan legtöbb szavazatot nyert, az lesz ezen választó-kerület által megválasztott világi képviselő.

j) A megbízó-leveleket egyéenként külön az egyházmegyei tanács elnöke állítja ki, – mellékelve az egyházmegyei tanács-ülés jegyzőkönyvének kivonatát.

58. §. Az országos katolikus gyűlés saját kebeléből 6 évre világi elnököt választ, aki az ország Hercegprímásának akadályoztatása esetén elnököl. Választ ezen kívül 2 egyházi és 4 világi jegyzőt, valamint háznagyot.

59. §. Az országos katolikus gyűlés első napján az elnök által egy egyházi és két világi korjegyző kijelöltetvén, 2 egyházi és 4 világi tagból álló igazoló-bizottság választatik a megbízó-levelek átvizsgálására.

60. §. Mind az egyházi, mind a világi képviselők általános többségének megbízó-levele rendben

találattván, az igazolt tagok alakuló gyűlésre elnökileg egybehívatnak.

61. §. Az országos katolikus gyűlés igazgatótanácsot 6 évre választ. (63. §.)

B) *Az igazgató-tanács.*

62. §. Az igazgató-tanács élén az ország Hercegprímása áll, annak másod elnöke az országos katolikus gyűlés által választott világi elnök. (58. §.)

63. §. Az egyházi elnök és a világi elnökön kívül az igazgató-tanács tagjai:

a) A magyar püspöki kar által kebeléből 6 évre választott 5 tag;

b) Az országos katolikus gyűlés által 6 évre választott 6 egyházi és 23 világi tag.

64. §. Az igazgató-tanács kebeléből előadót választ, kinek fizetését az igazgató-tanács állapítja meg.

III. RÉSZ.

Az önkormányzat hatásköre.

I. FEJEZET.

Az egyházközségi gyűlés és tanács hatásköre.

A) *Az egyházközségi gyűlés hatásköre.*

65. §. Az egyházközségi gyűlés évenként legalább egyszer hívandó össze, rendszerint Szent-Mihály hava utolsó vasárnapján.

66. §. Az egyházközségi gyűlés választja hat évre, írni és olvasni tudó világi tagjai közül az egyházközségi tanács választás alá eső tagjait. (34. §.)

67. §. Az egyházközségi gyűlés választja hat évre az egyházmegyei képviselő-választókat. (25-30. §§.)

68. §. Az egyházközségi gyűlés állapítja meg az esetleg kivetendő egyházi vagy népiskolai adó nemét s mérvét és vállalhat magára rendkívüli teherviselést. (98. §.) Az egyházközségi gyűlésnek e tárgyban hozott határozata az egyházközség tagja (18. §.) által az egyházmegyei tanácshoz (80. §.) és onnan az igazgató-tanácshoz (130. §.) felelbevezhető.

69. §. Az egyházközségi gyűlés határoz az egyházközségi tanács javaslata (71. §. b pont.) alapján az egyházi és iskolai vagyon elidegenítése, elcserélése, vagy megterhelése, illetőleg ingatlanok szerzése iránt. Bármely törzsvagyonnak elidegenítése, vagy ideiglenes átengedése csak annyiban foganatosítható, amennyiben az az alapítók rendelkezésével nem ellenkezik. Az egyházközségi gyűlésnek ily határozata jóváhagyás végett az egyházmegyei tanácshoz (98. §.) felterjesztendő és csak jóváhagyás után foganatosítható.

B) *Az egyházközségi tanács hatásköre.*

71.* §.) Az egyházközségi tanács, mely minden hóban legalább egyszer összehívandó:

a) Kezeli az egyházközségben levő egyházközségi vagyont.

b) Javaslatot készít, ha az egyházi és iskolai vagyon elidegenítésének, elcserélésének, megterhelésének, vagy ingatlan szerzésének szüksége felfogott.

*) A javaslat egy §-al ugrik.

c) Ellenőrzi a templomi és alapítványi vagyont. (72. §)

d) Végzi az iskolaszéki teendőket,

e) Választja a gondnokot, illetve gondnokokat világi tagjai sorából.

f) Választja az egyházmegyei tanács világi tagjait. (40-41. §§)

g) Az egyházközségi gyűlés által választandó világi képviselő-választók, valamint az egyházközségi tanács tagjainak (34. §) választásához a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és egy póttagot választ. (26. §)

h) Evi működéséről az egyházközségi gyűlés részére jelentést készít.

72. §. A gondnok ügyel a templomnak és az iskolának az egyházközségben létező vagyonára és jelentését évenként legalább egyszer az egyházközségi tanács elé terjeszti. (71. §. c.) Kisebb egyházközségi tanács megbízásából a gondnok végzi az iskolalátogatói teendőket is. (76. § h.) Nagyobb egyházközségekben ezen hatáskör elkülöníthető, vagyis egyik gondnok ügyel a vagyonra és a másik gondnok az iskolára.

73. §. A gondnok, illetve gondnokok hatáskörét tekintettel a fennálló szabályokra az országos katolikus gyűlés által alkotandó szabályrendelet állapítandja meg.

74. §. Az egyházközség vagyoni ügyeire nézve az egyházközségi tanács hatáskörébe tartozik:

a) Az egyházközség költségvetésének megállapítása és zárszámadásának vizsgálása;

b) A vagyongondnok működésének ellenőrzése és a gondnoki számadások felülvizsgálása;

c) Az Egyházlátogatás (Canonica visitatio), egyéb szerződések, vagy az egyházközségi gyűlés által megállapított adónak, vagy köztehernek egyónenkint való kivetése és behajtása, valamint a plébános, káplán, néptanító, tanítónő, óvónő, kántor és egyéb személyzet járandóságainak behajtása;

d) A templom, iskola, paplak építésére vagy javítására, esetleg más beruházásokra az Egyházlátogatás (Canonica visitatio), egyéb szerződések, vagy az egyházközségi gyűlés által megállapított terhek és szolgálmányok kivetése és behajtása;

e) Az egyházi és iskolai adó kivetésének előkészítése, az egyházközségi gyűlés által kivetett és az egyházmegyei tanács által (98. §) megerősített adó behajtása.

75. §. Az egyházközségi tanács hatásköre az iskola vagyoni ügyeit illetően:

a) Az iskola ingatlan és ingó vagyonát és jövedelmeit az országos katolikus gyűlés által alkotandó szabályrendelet szerint kezeli;

b) Az iskola személyi és dologi szükségletéről – utalással az iskola jövedelmi forrására – költségvetést készít, melyet az egyházmegyei tanácsnak felterjeszt;

c) Felügyel az iskolai épület és tanító-lak jó karban tartására és ez iránt a szükséghez képest intézkedik;

d) Új és nagyobb iskolai építkezések iránt terv és költségvetés melléklésével, az egyházmegyei tanácshoz felterjesztést intéz; az építést az engedély megnyerése után az egyházmegyei tanács rendelete szerint foganatosítja (99. §);

e) Halasztást nem tűrő javításokat az iskola-

épület és tanítólakon az egyházmegyei tanácshoz való utólagos fölterjesztés mellett rögtön fogantatosított;

f) Az iskolai leltárt évenként elkészíti és rendben tartja (96. §);

g) Az iskola zárszámadását megvizsgálja és felülvizsgálat (97. §) céljából az egyházmegyei tanácshoz felterjeszti.

76. §. Az iskola tanügyére nézve az egyházközségi tanács hatásköre a következő:

a) Választja a néptanítókat, tanítónőket, óvónőket, kántort. A választási jegyzőkönyv a tanítói, tanítónői, óvónői, kántori fizetést megállapító díjlevél tervezetével együtt helybenhagyás céljából az egyházmegyei tanács útján az egyházmegyei főhathoz (érsek, püspök) felterjesztendő. Gondoskodik a néptanítók, tanítónők, óvónők, kántorok illetményeinek pontos kiszolgáltatásáról;

b) Szigorúan felügyel a néptanítók, tanítónők, óvónők, kántorok erkölcsi magaviseletére, hivatali kötelességük pontos teljesítésére, a tanulókkal való bánásmódjukra, valamint arra is, hogy a népiskolai törvény 141. §-a értelmében a tanító kántori teendőkön kívül semmi más hivatalt ne viseljen, vagy az egyházmegyei tanács által meg nem engedett mellékfoglalkozást ne gyakoroljon (94. §.);

c) Az olyan néptanítót, tanítónőt, óvónőt, kántort, aki ellen fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúja forog fenn: az egyházmegyei tanácsnak bejelenti, (89. §.) ellenben a szorgalmas és kitűnő tanítót, tanítónőt, óvónőt, kántort jutalmazásra és kitüntetésre ajánlja (92. §.);

d) Felügyel, hogy a néptanítók, tanítónők, óvó-

nők az igazgató-tanács által megállapított (125. §.) tantervet, szünnapokat, szorgalmi időt szorosan megtartsák;

e) Felügyel arra, hogy a katolikus iskolákban oly könyvek és taneszközök ne használtassanak, melyek törvény szerint tiltvák, vagy az egyházmegyei főhatóság, illetve az igazgató-tanács által engedélyezve nincsenek (125. §.);

f) Gondoskodik az iskolának tanszerekkel való ellátásáról;

g) Az összeírt tankötelesek névsorát a községi előjáróságtól átveszi és szigorúan felügyel, hogy ezek az iskolába, templomba rendesen eljárjanak; a mulasztók szüleit, gondviselőit elő izben meginti, az iskolamulasztók jegyzékét minden két hétben a községi előjáróságnak a büntetések kiszabása végett átadja, attól a behajtott büntetéspenzeket átveszi;

h) Iskolai gondnoka által az iskolákat meglátogatgatja. Ezen gondnok a tanításba bele nem szólhat, hanem csak az iskolát és a tanítás menetét szemléli; különösen tudomást szerez arról, vajjon a gyermekek rendesen járnak-e az iskolába, az előírt imádságokat elvégzik-e. A tapasztaltakról és az iskola szükségéi felől az egyházközségi tanácsnak jelentést tesz;

i) Az évi vizsgálatokon képviselteti magát és erről nyert jelentése alapján a kitűnő és jó magaviseletű tanulók jutalmazásáról gondoskodik;

j) A tanügyi statisztikai adatokat elkészíti és az egyházmegyei tanácshoz fölterjeszti;

k) Felügyel az iskolákban a közegészségügy állapotára és az országos törvényekben foglalt rendelkezések megtartására;

I) Javaslatot terjeszt elő az egyházmegyei tanácsnak a tandíj mérvének megállapítása és elengedése iránt tekintettel a népiskolai törvény rendelkezéseire, melyben a szegények tandíjmentessége van kimondva;

m) Általában felügyel, hogy az igazgató-tanácsnak és az egyházmegyei tanácsnak az iskolaügyre vonatkozó rendeletei pontosan végrehajthassanak.

77. §. Az egyházközségi tanács minden határozata az egyházmegyei tanácshoz felebbezhető.

78. §. Az egyházközségi gyűlés tagjainak névjegyzéke az egyházközségi tanács által állíttatik össze s évenként hivatalból igazíttatik ki.

Az egyházközségi gyűlés tagjai névjegyzékének összeírására és évenkénti kiigazítására az egyházközségi tanács a plébános elnöklete alatt 3 tagból álló küldöttséget választ.

Az összeíró küldöttség elnöke meghatározza a napot, melyen az összeírás foganatosíttatni fog. Ezen nap az összeírást 8 nappal megelőzőleg alkalmas módon kihirdetendő, közbejött elháríthatatlan akadály esetén új határnap tűzendő ki, mely hasonlólag 8 nappal előbb kihirdetendő.

Aki a jelen szervezet 22. §-a szerint egyházközségi gyűlési tagsági jogosultsággal bír, az a névjegyzékbe felveendő, habár személyesen nem is jelentkezett. Ha valaki a küldöttség előtt egyházközségi gyűlési tagsági jogosultsága végett személyesen megjelent, meghallgatandó.

Minden egyházközségi gyűlési tag azon egyházközség névjegyzékébe veendő föl, melyben legalább 3 év óta állandóan lakik.

Ezen szabály alól kivételt képeznek az egyházközségi gyűlés következő tagjai:

- a) a kegyúr, ha római katolikus;
- b) az áldozópap és néptanító;
- c) azon római katolikus férfiú, ki az egyházközségi terhek viselésében az egyházközség területén fekvő ingatlana után állandóan részt vesz.

A névjegyzék évenkénti kiigazításánál ugyanazon eljárás alkalmazandó, mely az első összeíráskor követetett.

A kiigazításnál mindazok, kik meghaltak, jogosultságukat elvesztették, a névjegyzékből kihagyandók, ellenben azok, akik jogosultsággal bírnak és a névjegyzékben fölveve nincsenek, a névjegyzékbe fölveendők.

Az egyházközségi tanács hirdetményt bocsát ki, melyben felveendő, hogy az összeállított ideiglenes névjegyzék hol és mily időben lesz közszemlére kitéve; továbbá, hogy a kimaradt egyházközségi gyűlési tag a névjegyzék ellen írásban a névjegyzék nyilvános kitételét követő 10 nap bármelyikén az egyházközségi tanács előtt felszólalhat.

Az egyházközségi tanács határozata a felszólalóval írásban közlendő.

A felszólaló a kézbesítéstől számított 10 napon belül az ellen az egyházmegyei tanácshoz feleltezhet. Ennek határozata végérvényes.

II. FEJEZET.

Az egyházmegyei tanács hatásköre.

79. §. Az egyházmegyei tanács havonként legalább egyszer tartja üléseit.

80. §. Az egyházmegyei tanács határoz az egyházközségi gyűlési tagságra vonatkozó jogosultság tekintetében, valamint egyházmegyei képviselő-választók és az egyházközségi tanácstagok választása ellen beadott panaszok fölött.

Az egyházmegyei tanács dönt az egyházközségi tanács határozata ellen beadott felebbezésben és az egyházközségi tanács eljárása következtében felmerülhető sérelmek és panaszok fölött.

81. §. Az egyházmegyei tanács 2 tagot választ saját kebeléből az igazoló bizottságba, mely az egyházmegyei tanács világi tagjainak választása ellen beadott panaszok fölött dönt. (44. §.)

82. §. Az országos katolikus gyűlési világi képviselők választásához az esperességi székhelyekre 2 tagot és 1 póttagot jelöl ki (57. §. c), kik az esperes elnöklete alatt beszedik a beadott szavazólapokat.

83. §. Az egyházmegyei tanács az esperesi kerületekből beérkezett, a képviselő-választásra vonatkozó szavazó-lapokat összeszámítja és a szavazás eredményét megállapítja. (42. §.)

84. §. Az országos katolikus gyűlésre választott képviselők választása ellen a választás eredményének kihirdetésétől számított 15 napon belül lehet az egyházmegyei tanácshoz panaszt beadni, mely azt az igazgató-tanácshoz fölterjeszti.

85. §. A káptalanoknál kezelt templomi, iskolai, jótékonyági és közművelődési alapok s alapítványok zárszámadását egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyás után átveszi és azokat tudomásvétel céljából az igazgató-tanácshoz fölterjeszti. (124. §.)

86. §. Az anyaegyháznak a fiókegyházzal *egy* egyházközséggé való egyesítését, valamint úgy az anyaegyház, mint a fiókegyháznak külön-külön egyházközséggé való alakulását, amint azt érdekében fekvőnek találja: az egyházmegyei tanács állapítja meg.

Azon esetre, ha az egyesítendő anya- és fiókegyházak az egyházközségi tanács alakítására, vagy a tanács tagjai arányára nézve nem tudnak megegyezni, ezt is az egyházmegyei tanács állapítja meg. (36. §.)

87. §. Felügyel arra, hogy az egyházmegye területén levő katolikus fő-, közép-, szakiskolákban, néptanító-, néptanítónő- és kisededóvónő- (óvó) képzőkben az országos katolikus gyűlés és az igazgató-tanács által hozott határozatok végrehajtásának.

Felügyel arra, hogy a katolikus iskolák, mint ilyenek főtartassanak és azok katolikus jellege megóvassék, mely célból ezen iskolákhoz egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyással vizsgáló biztost küld ki.

88. §. Az egyházmegyéhez tartozó néptanítói-, néptanítónői-, óvónői-, kántori állomásokra a pályázatot kitűzi, illetőleg az egyházmegyei főhatóság (érsek, püspök) által hirdetett pályázatot tudomásul veszi.

89. §. Katolikus népiskolák világi tanítói, tanítónői, óvónői, s a kántorok ellen az egyházközségi tanács jelentése (76. §. c), vagy panasz alapján a szükségesnek ítélt fegyelmi eljárást elrendeli, foganatosítja, a megalkotandó fegyelmi szabályrendelet értelmében fegyelmileg bíraskodik.

A néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok fegyelmi ügyében hozott határozat foganatosításához az egyházmegyei főhatóság (érsek, püspök) jóváhagyása szükséges.

90. §. Katholikus világi tanárok, néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok nyugdíjazása, illetve hivatali képtelensége ügyében az országos katolikus gyűlés által alkotandó szabályrendelet értelmében határoz.

91. §. A katolikus néptanítók, néptanítónők, óvónők és kántorok járandóságai, vagy hátralékos követelései iránt intézkedik.

92. §. A szorgalmas és kitűnő néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok jutalmazásáról az egyházközségi tanács ajánlata (76. §. c), vagy saját közegének jelentése alapján gondoskodik.

93. §. A néptanítói, néptanítónői, óvónői, kántori díjlevelek; néptanító-, néptanítónő-, óvónő-, kántor-előd és utód, valamint a néptanítók özvegyeinek járandósága tárgyában felmerülő vitás kérdésekben határoz.

94. §. Az egyházmegye területén katolikus népiskolák felállítása, új néptanítói, néptanítónői, óvónői, kántori állomások szervezése, a katolikus népiskolákban a tandíj mérvének megállapítása és elengedése, a néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok által gyakorolható mellékfoglalkozások tekintetében határoz és intézkedik.

95. §. Az egyházmegye területén katolikus bölcsődék, óvodák, gyermekmenedékházak felállításáról és főtartásáról egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyás mellett a rendelkezésre álló anyagi eszközök mérvéig gondoskodik.

96. §. Felügyel arra, hogy az egyházmegye területén lévő iskolai vagyon és iskolai felszerelések évenként leltározassanak.

97. §. Az egyházközségi tanácsok által készített egyházközségi költségvetéseket és zárszámadásokat felülvizsgálja.

98. §. Az egyházközségi gyűlések által megállapított (68. §.) egyházi, vagy iskolai adót, vagy rendkívüli teher vállalását; egyházi és iskolai vagyon elidegenítését, elcserélését, megterhelését, ingatlan szerzését (69. §.) megerősíti.

99. §. Új iskolai építkezések tervét (75. § d.) és költségvetését jóváhagyja, azokon az esetleg szükséges módosításokat elrendeli.

100. §. Felügyel arra, hogy a világi kegyurak kegyúri kötelességeiket pontosan teljesítsék és erre nézve az egyházmegyei főhatóságnak (érseknek, püspöknek) jelentést tesz.

III. FEJEZET.

Az országos katolikus gyűlés és igazgató-tanács hatásköre.

A) *Az országos katolikus gyűlés hatásköre,*

101. §. Az országos katolikus gyűlés az ország Hercegprímása által évenként egyszer Pünkösöd havában Budapestre hívandó össze.

102. §. Az országos katolikus gyűlés a legfőbb, önkormányzati hatóság, mely a magyarországi katolikus egyházat az önkormányzat hatáskörébe tartozó ügyekben képviseli.

103. §. Az országos katolikus gyűlés tárgyalja az igazgató-tanács évi jelentését és javaslatait és azok fölött határoz. Az önkormányzat körében felmerült sérelmek és szabálytalanságok orvoslása iránt intézkedik.

104. §. A katolikus egyetem létesítését az e célra létező alapok felhasználásával fogatosítja.

105. §. Egyéb katolikus fő-, közép- és szakiskolákat, tanító-, tanítónő-, óvóképzőket alapít, fejleszt; létező ilyen intézeteket esetleg megszüntet, vagy leszállít; mindenik esetben Ő Felsége főkegyúri jóváhagyása mellett.

106. §. Amennyiben a katolikus köznevelésnek s az egyházi szolgálat ellátásának szükségletei, a katolikus önkormányzat rendelkezése alatt álló jövedelmi források felhasználása mellett csak a hívek adóztatásával volnának fedezhetőek, az országos katolikus gyűlés állapítja meg ezen adóztatásnak mértékét.

107. §. A királyi katolikus fő- és középiskolák világi tanárainak, valamint a szakiskolák és népiskolák világi tanítóinak, tanítónőinek, óvónőinek fegyelmi és nyugdíjügyére vonatkozólag, az állami törvények rendelkezéseinek figyelemben tartása mellett az igazgató-tanács előterjesztése alapján szabályrendeletet alkot.

108. §. A királyi katolikus fő-, közép- és szakiskolák, valamint a népoktatási intézetek hallgatóinak, illetve tanulóinak fegyelmi szabályzatát az állami törvények rendelkezéseinek figyelemben tartása mellett az igazgató-tanács előterjesztése alapján megállapítja.

109. §. Az országos katolikus gyűlés tanács-

kozási ügyrendét önmaga készíti és kötelező szabályrendeleteket alkot.

110. §. Az országos katolikus gyűlés az igazgató-tanács által foganatosítja határozatainak végrehajtását.

B) *Az igazgató-tanács hatásköre.*

111. §. Az igazgató-tanács rendszerint negyed-évenként tartja üléseit Budapesten. Érvényes határozathozatalra az elnökön kívül 12 tag jelenléte szükséges.

112. §. Érseki szék üresedése esetében az ország Hercegprímása (50. §.) által meghivatnak az érseki méltóságban levő érsekek és a megüresedett érseki szék tartományához tartozó püspökök; kik három oly méltó egyházi férfiút neveznek, kiket a püspöki szék betöltésére érdemeseknek találnak.

Püspöki szék üresedése esetében az illető érsek hívja meg a tartományához tartozó püspököket és ezek neveznek három oly méltó egyházi férfiút, kiket a püspöki szék betöltésére érdemeseknek találnak.

Az érseki tartomány ezen véleménye az ország Hercegprímásához felterjesztendő.

Az ország Hercegprímása mindkét esetben az igazgató-tanácsot is meghallgatja és úgy a püspökök, mint az igazgató-tanács ajánlását, saját véleménye kíséretében a minisztérium útján a főkegyurhoz fölterjeszti.

113. §. A gyulafehérvári görög szertartású római katolikus érseki és metropoliai szék üresedése esetében az érvényben levő gyakorlat szerint a meg-

ejtett jelölésnek felterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnöke útján történik, aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

114. §. Olyan szerzetes rendi apátságok és prépostságok széküresedéseinek esetében, melyeknél egyfelől a jelölés a rendtagok választása által történik, melyek másrésztől Ő Felségének, az apostoli királynak kinevezését igénylik, úgy a megüresedett szék betöltésére irán}oiló eljárás, mint a megejtett jelölésnek fölterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnökének közreműködésével foganatosíttatik, aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

115. §. A katolikus vallás és tanulmányi alap, valamint egyéb a jelen szervezet 8. §-ában föl nem sorolt egyházi és katolikus iskolai célokra rendelt alapok és alapítványok költségvetését évenként megállapítja és észrevételeivel együtt Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz, mint a magyarországi katolikus egyház főkegyurához felterjeszti és erről jelentést tesz az országos katolikus gyűlésnek.

116. §. A katolikus vallás- és tanulmányi alap, valamint egyéb egyházi és katolikus iskolai célokra rendelt alapok és alapítványok zárszámadásait évenként megvizsgálja és észrevételeivel együtt Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz, mint a magyarországi katolikus egyház főkegyurához fölterjeszti és erről jelentést tesz az országos katolikus gyűlésnek.

117. §. Ügyel a katolikus vallás- és tanulmányi alap, valamint egyéb egyházi és katolikus iskolai célokra rendelt alapok és alapítványok törzs-

vagyonának, nemkülönben egyéb vagyonának sér-
tetlen épségben tartására.

118. §. A katolikus vallás- és tanulmányi
alap valamint egyéb egyházi és katolikus iskolai
célokra tett alapítványok vagyonának kezelését el-
lenőrzi.

119. §. A katolikus vallás- és tanulmányi
alap törzsvagyonának átváltoztatását, ingatlan vá-
sárlását, eladását, elcserélését és haszonbérleti szer-
ződéseit ellenőrzi.

120. §. Püspöki széküresedés esetében a javak
átvételére, valamint az új javadalmas részére tör-
tendő átadására megbízottat küld ki.

121. Püspöki széküresedés tartama alatt a
vagyonkezelés felügyeletére megbízottat küld ki.

122. §. A püspöki javadalmasok életében a
javak állaga csonkítatlan épségben tartását megbí-
zottai által állandóan ellenőrzi, észlelt hiányok
esetén pedig 0 Felségéhez, a főkegyúrhoz felter-
jesztést intéz.

123. §. Az előző három §-ban foglalt esetek-
ben az eljárás Ő Felsége, az apostoli király által
helyben hagyandó szabályrendeletben lesz megál-
lapítandó.

124. §. A káptalanoknál kezelt templomi, is-
kolai, jótékonyági és közművelődési alapok- s
alapítványokról készített zárszámadásokat nyilván-
tartja.

125. §. A katolikus alapokból főtartott fő-
és középiskolák, továbbá az összes katolikus nép-
oktatási tanintézetek és szakiskolákra nézve a
tanrendszert, a rendtartást, a tantervet, a szorgalmi
időt, szünnapokat, a tankönyveket és tanszereket

állami törvények rendelkezésének és a püspökök részére a jelen szervezet 7. §-ában fõntartott jogoknak figyelemben tartása mellett megállapítja, illetõleg szabályrendelet által intézkedik.

Az általa alapítandó iskolában a tandíjat megszabja.

A szoros értelemben vett papi, zárdai, egyházi nevelésre azonban rendelkezései ki nem terjednek.

126. §. A királyi katolikus jogakadémiák igazgatóit és tanárait az arra képesítettek közül választja és megerõsítés végett Õ Felségéhez, az apostoli királyhoz fölterjeszti.

127. §. A királyi katolikus gimnáziumok igazgatóit és tanárait az arra képesítettek közül választja.

128. §. A királyi katolikus középiskolák érettségi vizsgálatára biztost küld, aki az írásbeli dolgozatokat átnézi, a szóbeli vizsgálatokon kérdéseket intéz, szavazati jogot gyakorol, a bizonyítványokat aláírja, aláírásának megtagadása esetében a bizonyítvány ki nem adatik. Ily esetben a bizonyítvány kiadása iránt a biztos meghallgatása után a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter dönt.

129. §. Érsekek, püspökök, tanítórendek, városok, községek vagy magánosok által fõntartott katolikus fõ-, közép-, szakiskoláknál, továbbá néptanító-, néptanítónõ-, óvóképzõknél az iskola fentartóinak jogai épségben tartatnak, azonban arra, hogy ezen iskolák mint ilyenek fentartassanak és azok katolikus jellege megóvassék, felügyel és ezen felügyeletét kiküldött biztosa által gyakorolja.

130. §. Az igazgató-tanács a hozzá felelõs ügyekben határoz.

131. §. Általában pedig az igazgató-tanács hivatása lesz, hogy az országos katolikus gyűlés által hozott határozatok végrehajtását ellenőrizze és hogy a magyarországi katolikus egyház jogaira és hazánkbeli érdekeire őrszemmel ügyet vessen és egyházunk igazait oltalmazza.

IV. RÉSZ.

Vegyes határozatok.

132. §. Az erdélyi egyházmegyére eső egyházi és világi képviselőket a status gyűlés választja.

Jelen szervezetnek az egyházközségi gyűlés, továbbá az egyházközségi tanács és egyházmegyei tanács szervezetére és hatáskörére vonatkozó rendelkezései az erdélyi egyházmegyére nem terjednek ki.

133. §. Budapest székesfőváros latin és görög szert, római katolikus egyházközségi szervezetére vonatkozó szabályrendelet alkotása a székesfőváros és az igazgató-tanács meghallgatása után az országos katolikus gyűlés feladata lesz.

134. §. Ha egy politikai község, vagy város területén több plébánia, tehát több egyházközség van, az egyházközségek bármelyikének kezdeményezésére, ha az egybeolvasztásba az összes érdekelt egyházközségek beleegyeznek, azokat az egyházmegyei tanács egy összesített egyházközségbe egyesíti.

135. §. Első alkalommal azok névjegyzékét, kik az egyházközségi gyűlésen a 22. §. rendelke-

zései szerint résztvenni jogosítvák, a megyés püspök által kinevezett bizottság a 78. §. szerint készíti el, ennek elnöke a plébános, tagjai a megyés püspök által felkért két világi katolikus férfiú.

136. §. Első alkalommal az egyházközségi tanács választásához a szavazatszedő küldöttség két tagját az egyházközségi gyűlés választja. Az egyházmegyei képviselő-választók választására már a megalakult egyházközségi tanács választja meg a szavazatszedő küldöttség tagjait. (26. §.)

137. §. Az esperesi szavazatszedő küldöttségbe (82. §.) küldendő tagokat, az egyházmegyei tanácsosok választásánál a szavazatok összeszámítása céljából elnököt és két tagot (42. és 56. §. c) és az egyházmegyei tanács igazoló bizottságát (81. §.) első alkalommal a megyés püspök nevezi ki.

Első alkalommal ugyancsak a megyés püspök alakítja meg az esperességi kerületekből a választó kerületeket. (57. §. a)

138. §. Az országos katolikus gyűlésre választott képviselők választása ellen, a választás eredményének kihirdetésétől számított 15 napon belül az egyházmegyei tanácshoz beadott panasz, első alkalommal az ország Hercegprimásához terjesztendő föl.

139. §. A létező kormány- vagy püspök-hatóságilag megerősített szabályrendeleteken, avagy szokásokon nyugvó egyházközségek a jelen szervezet életbeléptetésétől számított két év leforgása alatt tartoznak szervezetüket a jelen szervezet egyházközségi szervezetének megfelelőleg újjászervezni.

140. §. Ha létező egyházközség 2 év leforgása alatt szervezetét nem szervezné újra, vagy ha va-

lamely egyházközség az egyházközségi tanácsot megalakítani nem akarná, ezen esetben az egyházközségi tanácsnak a jelen szervezet 38. §-a szerint választás alá eső tagjait az egyházmegyei tanács elnöke (a megyés püspök, káptalani helynök) nevezi ki; ezeknek működése 1 évig és ezután addig tart, míg az egyházközségi gyűlés választói jogával élni nem akar, illetőleg az egyházközség magát a jelen szervezet szerint újjá nem szervezi.

Budapest, a 27-es bizottságnak 1899. Pütkösd hava 25-én tartott üléséből.

Gróf Szapáry Gyula,
a 27-es bizottság elnöke.

Dr. Hoványi Gyula,
a 27-es bizottság előadója.

III.

Melléklet a „Magyar Állani” 1899. évi 240-12.169. számához.

A latin és görög szertartású római katolikus egyház magyarországi önkormányzatának

SZERVEZETE

a szervező kongresszus által kiküldött 27-es bizottság kisebbségének javaslata. *)

Beterjesztik:

*Ugrón Gábor, Dr. Gyó'rffy Gyula, Dr. Sághy Gyula,
Dr. Hortoványi József.*

I. RÉSZ.

Általános határozatok.

Az önkormányzat.

1. §. A mindkét szertartású magyarországi katolikusok az 1848. évi XX. t.-c. 2. §-a alapján és ő Felsége az apostoli király, mint főkegyur legkegyelmesebb felhívása következtében az egyházi és világi elem közös részvételén alapuló önkormányzatot létesítenek.

* Minden félreértés kikerülése okáért különösen kiemelem, hogy a bizottsági kisebbségnek ezen itt következő javaslata nem abban különbözik a többségtől, mintha a három kath. főjognak, mely ez idő szerint az 1848. évi III. t.-c. folytán a miniszter kezében van, t. i.: a főpajjelölésnek, az ala-

Hatásköre.

2. §; Az apostoli király főkegyúri és legfőbb felügyeleti jogát az önkormányzat nem érinti.

3. §. Éppen úgy ki vannak zárva az önkormányzat hatásköréből a hitelvi, hittanítási, liturgiái, egyházkormányzati és egyházfegyelmi ügyek, melyek mint a római pápa ő Szentsége legfőbb egy-

pok és alapítványok kezelésének és fő- és középiskoláinknak a tervezett önkormányzat kezelésébe azonnal való teljes átadását, tehát a teljes jogú kath. önkormányzatnak felállítását követelné. Nem; a kisebbség javaslata se teszi ezt. Ebben a sarkalatos pontban, mely ma a magyar katolikusok főóháját képezi, a kisebbség javaslata szintúgy számbaveszi a lehetőséget, mint a többségé; mindakettő ennek a teljes jognak kivívását a jövő idő céljául tüzi ki s ebben egyformán térnek el. az 1871-ki elaboratumtól.

Az 1871-ki javaslat világosan és egyszerűen kimondta: „az államkormány kezei közt levő katolikus vallási, tanulmányi s egyéb alapok további kezelés \\'égett az önkormányzat által, céljok szerinti rendelkezésre *átvétetnek'* (4. §.) Továbbá: „mindazon kinevezéseknél és magasabb egyházi javadalmak adományozásánál, melyekre nézve a kinevezés jogát az apostoli király *ekkorig az állami kormányzat útján gyakorolta*, az előterjesztést *ezentúl az országos kath. gyűlés a szabályszerűleg alakított igazgató-tanács által eszközli.*” (14. §.) S végre: „mindazon intézetekben, melyek ... a magyarországi kath. egyház részéről az országos kath. gyűlés által tartatnak fenn, vagy segélyeztetnek (természetesen az alapok átvételével ide értendők az összes mostani kir. kath. fő- és középiskolák is), *ez rendelkezik az intézeti ügyek kezelése fölött.*” (17. §.)

Ez a három jog az tulaj donképen, a mit a magyar katolikusok óhajtanak és amit a tulajdonképeni teljes önkormányzat alatt érteni szoktak; csakhog³ az a fenálló országos törvények megváltoztatása nélkül ez idő szerint vissza nem szerezhető. S éppen azért ennek tudatában a kisebbség is je-

házi hatalma teljességének és a püspökök tanítói, rendi és joghatósági hatalmának tárgyai kizárólag az egyházi kormányzatot illetik meg.

4. §. Az apostoli király főkegyúri és legfőbb felügyeleti jogának épségben tartása érdekében rendeltetik, hogy az országos kath. gyűlés és az egyházmegyei közgyűlések jegyzőkönyvei, lezárásuk után legkésőbb 30 nap alatt ő Felségéhez a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján felterjesztessenek.

lenleg a katolikusok részére csupán ezen jogokra való bizonyos mérvű befolyást követel, hasonlóképen, mint a többségi javaslat.

A kisebbségi javaslat ugyanis, épp úgy mint a többségé, csupán elvben jelenti ki, hogy minden kath. alap és alapítvány az önkormányzat hatáskörébe tartozik (10. §.); de nyomban hozzáteszi, hogy: addig is, míg a kath. vallás-, tanulmányi- és egyetemi alapok az önkormányzat kezelésébe tetteleg átadatnak, ez azok kezelését csupán ellenőrzi. (11. §).

A főpapjelölésnél épen szórói-szóra egyezik a két javaslat (112. § és 165. §).

Az iskolaügynél a kisebbség javaslata ugyan eltér a többségétől, a mennyiben a jogilag kath. iskoláknak rendelkezésünkbe való tényleges átadását jelenti ki (12. §); de ez a kijelentése inkább csak jogászai szórakozottságból történhetett; mert az ez idő szerint a miniszter rendelkezése alatt álló kir. kath. intézeteknek rendelkezésünkbe való átadása a tanulmányi alap tényleges átadásával jár, erről pedig az előző 11. §-ban maga a kisebbség is föltételezi, hogy az az átadás azonnal nem fog megtörténni.

Hasonló ellenmondás van a kisebbségi javaslatban a tekintetben, hogy míg a 135. §-ban, az 1848. III. t.-c. 6. §-a ellenére, ő Felségének, mint kegyúrnak, „végrehajtó” közege gyanánt az országos kath. gyűlést jelenti ki, addig a főpapjelölésnél, a 165. §-ban, ragaszkodva az 1848. III. t.-c. 6. és 7. §-ához, a püspökjelölteknek a főkegyúrhoz való fölterjesztését „a vallás- és közoktatási miniszter útján” kívánja intéztetni.

Szóval a három főpontban a bizottsági kisebbség és

A mennyiben a főkegyúr a közgyűlési jegyzőkönyvekből, hozzá érkezett panaszokból, vagy más felterjesztésekből meggyőződik, hogy az önkormányzat valamely szerve, vagy közege a főkegyúri, vagy legfőbb felügyeleti jogba ütköző határozatot hozott vagy intézkedést tett, az ilyen illetéktelen határozatot, vagy intézkedés végrehajtását azonnal felfüggesztheti és az igazgató-tanács előzetes meghallgatása után hatályon kívül helyezheti.

többség javaslata között lényeges különbség nincs, mindkettő ez idő szerint pusztán bizonyos jogrészlettel elégszik meg s egyik sem tesz eleget, amint ez idő szerint nem is lehet, a katolikusok ismert teljes óhajának.

Midőn pedig ezt a mindkét javaslatot egyformán jellemző tényt konstatalem, egyúttal nem mulasztom el az olvasó figyelmét arra a körülményre felhívni, hogy a kisebbséghez Ugrón Gábor képviselő is tartozik, aki ha látja, hogy a teljes jogú kath. autonómia ez idő szerint lehetséges, bizonyára el nem mulasztotta volna az 1871-ki elaboratumot e három pontban megismételni; de ez ma, mint művemben ismételtén kifejtettem, törvényváltoztatás nélkül teljesen lehetetlen s így ő maga is, mint praktikus férfiú, minden jogfeladás elhárításával, kénytelen volt annak az elvnek útjára lépni, hogy jobb ma egy veréb, mint egy tüzök – talán soha.

A kisebbség és a többség javaslata között tehát nem ebben, hanem csupán az *önkormányzat belső terjedelme tekintetében van különbség*; különböznek az egyes önkormányzati tagozatok belső hatásköre, a választások módja s hasonlók tekintetében; azután abban, hogy a kisebbség javaslata az egyházmegyei gyűlést is, mint tagozatot ajánlja, a többség nem; (az 1871-ki elaboratum még az esperes-kerületi tanácsot is fölvetve a tagozatok közé, de ebben már a mostani kisebbség sem követte.) Ezekről az eltérésekről különben az önkormányzat szervezetről és hatásköréről szólva, elmondtam nézetemet.

A kisebbség javaslatának jellemzésére ennyit véltem szükségesnek itt még egyszer megismételni.

5. §. Az egyházkormányzat hatalmi körének sérthetlensége felett az önkormányzat keretén belől szervezett testületek és hatóságok élén álló egyházi elnökök (26. §.) öröködnék.

6. §. Az önkormányzat hatásköre az erd. róm. kath. Statusnak az Approb. P. I. t. I. art, 3., a Lipót-féle diploma 1. pontján, Ferenc királynak 1792. évi május hó 26-án az országgyűléshez intézett levele 45. pontján, ő Felségének 1867. évi aug. 19-én és 1893. évi nov. 4-én kelt legfelső elhatározásán; 1868. évi 43. t.-c. 14. §. és 1883. évi 30. t.-c. 41. §-ában gyökerező önkormányzati jogát nem érinti.

Mindamellet az erd. róm. kath. Statusnak szabadságában áll vagy egészen, vagy ügyeinek csak egy részével ezen önkormányzatba bármikor beolvadni.

7. §. Addig is, míg a magán kegyúri jogok és jogviszonyok egyöntetűen szabályoztatni fognak, a magán kegyuraknak a kanon jog és királyi rendeletekben gyökerező jogai és kötelességei csorbíthatlanul fentartatnak.

8. §. A püspökök részére sértetlenül fentartatik ezentúl is azon hatáskör, mely őket a vallás-oktatás a vallás és hitélet szempontjából a katólikus iskolákban és tanintézetekben eddig is megillette, nevezetesen:

a) a kath. elemi iskolák, népoktatási tanintézetek (tanító-, tanítónő-, kiseddóvónő- és óvóképzők) és szakiskolákban a püspököt illeti meg a vallásoktatás, valamint az oktatás és nevelésnek a vallás és hitélet szempontjából való intézése, melyet az országos népoktatási törvények és rendelkezések szem előtt tartásával jövőre is gyakorolni fognak.

b) a kath. középiskolákban ugyancsak a püspököt illeti meg a vallásoktatás intézése, nemkülönben az oktatás és nevelés ellenőrzése a vallás és hitélet szempontjából;

c) a főiskolák tanrendszerében a vallásoktatás felvéve nincs, mindazonáltal a püspököket saját főiskoláikban az oktatás intézése, ellenőrzése ezen túl is megilleti, melyet a legfőbb felügyeleti jog korlátain belől gyakorolnak.

9. §. Az önkormányzat hatásköre a jelen szerv, szab. 2. 3. 6. 7. és 8. §§-ainak figyelembe vételével kiterjed a főkegyúr által gyakorolt személyi kinevezési ügyekben, a közoktatás terén, a közjótékony-ság, az egyházi és iskolai javak és alapítványok tekintetében és egyáltalán a katolikusok minden világi vonatkozású összes ügyeiben mindazokra, miket a jelen szervezeti szabályok hatáskörébe utalnak.

10. §. Minden kath. alap és alapítvány, a szorosan isteni tisztelet céljaira szánt alapok és alapítványok, minők: az oltár, a mise, a kereszt stb. alapítványok, továbbá a javadalmas eltartására szánt alapítványok kivételével, az önkormányzat hatáskörébe tartozik.

Ehhez képest az önkormányzat kötelessége mindazon alapokat és alapítványokat, melyek akár a püspökök, káptalanok, községek, vármegyék, intézetek, vagy más testületek kezelése alatt állanak; – akár a m agy. kir kormány által kezeltetnek, az önkormányzat kezelésébe átvenni.

Természetes, hogy az egyházi vagy világi testületek, – erkölcsi, vagy jogi személyek, vagy magánosoknak ezen alapok és alapítványokra szerzett

mindazon jogai, melyek vagy kánonon, országos törvényen, királyi rendeleten, vagy az alapító szándékán és rendelkezésén alapulnak, az önkormányzat által is tiszteletben tartandók.

11. §. Addig is azonban, míg a kath. vallás, tanulmányi és egyetemi alapok, valamint a nevelés és oktatásra tett más alapítványok (10 §.) az önkormányzat kezelésébe tetteleg átadatnak, az önkormányzat kötelessége a jelen szabályzatok keretében megállapított módon ezen alapok és alapítványok törzsvagyonának sértetlen fentartására, jövedelmeztetésére, – a jövedelmek hováfordítására, befolyást gyakorolni, – azok kezelését ellenőrizni.

12. §. Az önkormányzat hatáskörébe tartozik a katolikusok összes közoktatási, szakoktatási, elemi oktatási és nevelési ügye; ennél fogva hatáskörébe tartoznak az összes kath. főiskolák, kir. kath. középiskolák, szakiskolák, elemi és népiskolák, továbbá az oktatás és nevelésügygyel kapcsolatos minden tan-, nevelő és jótékonyági intézetek.

13. §. Az önkormányzatot az oktatás és nevelés egységének biztosítása érdekében az ellenőrzés, általában pedig a felügyeleti jog illeti meg azon kath. fő-, közép- szakiskolák, továbbá a néptanító és néptanítónői, óvó, képző és jótékonyági intézetekben is, a melyeket érsekek, püspökök, tanítórendek, városok, községek, testületek, jogi személyek vagy magánosok tartanak fenn.

14. §. Az önkormányzat a hatásköréhez tartozó ügyekre nézve saját maga alkotja meg szabályait, – azok végrehajtását a jelen szerv, szabályokban meghatározott fokozatos testületek és ha-

tóságok intézik, egyúttal ezek képviselik az állami hatóságok és más felekezetekkel szemben az önkormányzat egyházi, közoktatási, nevelési, jótékonyági és vagyoni érdekeit.

15. §. A mennyiben az önkormányzati testületek és hatóságok saját hatáskörükben hozott rendszabályaikat, határozataikat és ítéleteiket önhatóságukkal nem foganatosíthatnák, jogosítva vannak azok végrehajtása végett a közhatóságok segédkezését igénybe venni.

A közhatóságok segédkezése különösen igénybe vehető:

a) az illetékes önkormányzati testületek, hatóságok által jogerősen kivetett, az egyház látogatás (*canonica visitatio*) vagy egyéb szerződések által megállapított egyházi, iskolai és mindennemű adóknak, szolgálmányoknak, a lelkész, önkormányzati tisztviselő vagy alkalmazott járandóságainak és kegyúri szolgáltatásoknak behajtása céljából;

b) az illetékes önkormányzati testületek és hatóságok által saját körükben hozott jogerős határozatok végrehajtása céljából, melyek által önkormányzati tisztviselő vagy alkalmazott elmozdítása, felfüggesztése, vagy állásba való visszahelyezése, behelyezése mondatott ki és az önkormányzati testület, a tisztviselő vagy alkalmazott ellensegül;

c) az önkormányzatnak bírói hatósággal felruházott testülete vagy közege által a tárgyalásra beidézett, de meg nem jelent és megjelenni vonakodó, a vallomást jogos ok nélkül megtagadó tanú kihallgatása végett, továbbá a vallomásoknak meg-

erősítésére szolgáló eskük, ünnepélyes fogadalmak kivétele végett;

d) az a), b) és c) alatt felsorolt esetekben felmerült eljárási költségek és kiszabott bírságok, vagy büntetéspénzek behajtása végett.

16. §. A közhatóságok segédkezése az egyházközségek részéről az egyházközségi adók és járandóságok, valamint a lelkész és egyházi személyzet (kántor, tanító stb.), az egyházközségi világi alkalmazottak járandóságainak behajtása végett az egyháztanács útján az első fokú közigazgatási hatóságnál, – ennek sikertelensége esetében az egyházmegyei tanács útján a törvényhatóság első tisztviselőjénél kérhető.

Országos adó, kegyúri szolgáltatás behajtása, önkormányzati tisztviselő, vagy alkalmazott elmozdítása, felfüggesztése, állásba való helyezése, vagy visszahelyezése, tanú elővezettetése és tanúvallomás megerősítése eseteiben, a közhatóságok segédkezése mindig az egyházmegyei tanács útján kérendő ki.

17. §. A közhatóságok a végrehajtásban való segédkezést meg nem tagadhatjuk és kötelesek ez iránti szabályszerű megkereséseket saját közegeik által foganatosítani.

18. §. Minden önkormányzati testület vagy hatóság közvetlenül a legközelebbi felsőbb fokú testületnek, vagy hatóságnak, ennek közvetítésével pedig a felsőbb fokozatnak van alávetve. Minden felsőbb hatóságnak kötelessége az alsóbb fokú önkormányzati testületek és közegek jog- és hatáskörének épségben tartása felett őrködni.

19. §. A szerv. szab. és felsőbb önkormányzati

testületek által alkotott szabályrendeletek sérelme nélkül, minden önkormányzati testületnek joga van törvényes hatáskörében külön szabályrendeleteket alkotni. Az ilyen külön szabályrendeletek érvényességéhez azonban szükséges, hogy a felsőbb hatóság által jóváhagyassék.

20. §. Mindennemű adók, pénzbeli járulékok és szolgálmányok egyénenkénti kivetésének, behajtásának és kezelésének a módját az országos kath. gyűlés, – a természetbeni szolgáltatások kivetési és behajtási módját pedig az egyházközségek szabályrendelettel állapítják meg.

21. §. Az önkormányzati testületek által választott hatóságok minden tagja, – az önkormányzati testületek vagy hatóságok által választott, alkalmazott vagy kinevezett közeg és tisztviselő hivatalba lépésekor az országos kath. gyűlés által megállapított hivatali vagy szolgálati esküt tartozik letenni.

22. §. Az önkormányzat minden közege és tisztviselője, megbízottja, vagy kiküldöttje, alkalmazottja, ezen minőségben elkövetett cselekvésének, vagy mulasztásának következményeiért felelős és a szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból okozott kárt megtéríteni tartozik.

23. §. Az önkormányzat minden tagjának joga van az önkormányzati testületek közgyűléseihöz kérvénnyel, – az önkormányzati testületek vagy közegek jogsértő cselekményei miatt pedig a felsőbb fokú testület, vagy hatósághoz panaszszal járulni és a szabályszerű jogorvoslatokkal élni; azonban a határidők elmulasztása esetén e jogorvoslatok hivatalból utasítandók vissza.

24. §. Az önkormányzati testületek közgyűlései nyilvánosak és azokban a többségnek törvényesen nyilvánult akarata dönt; a választás viszonylagos szótöbbséggel történik minden oly esetben, hol a szerv. szab. vagy külön alkotott szabályrendeletek másként nem intézkednek. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata elönt. A közgyűlésekről rendes jegyzőkönyv vezetendő és szabályszerűen hitelesítendő.

25. §. Valamely közgyűlés szabályszerűen hozott érdemleges határozatát csak egy későbbi közgyűlés változtathatja meg, vagy szüntetheti meg, újabb szabályszerű határozattal. A mennyiben pedig az érdemleges határozat választásra vonatkozik, az egy későbbi közgyűlés által sem változtatható meg.

26. §. Ha az önkormányzat valamely közgyűlésén a rend fenntartására szolgáló eszközök elégtelennek mutatkoznának, vagy attól lehetne tartani, hogy a gyűlés hatáskörén túl terjeszkedő határozatot hoz, az elnöknek joga és kötelessége a tárgyalást felfüggeszteni, s ha ez nem vezetne sikerre, a gyűlést berekeszteni és egyúttal eljárása okait és panaszát intézkedés végett a felettes hatóságnak előterjeszteni.

27. §. Plébános alatt értendő a plébános helyettes, a lelkész és lelkész-helyettes is; néptanító alatt értendő a kántor-tanító és segédtanító is.

28. §. Az önkormányzat különböző fokain a következő testületek és hatóságok szervezetnek:

- a) egyházközségi gyűlés és tanács,
- b) egyházmegyei gyűlés és tanács,
- c) országos kath. gyűlés és igazgató-tanács.

II. RÉSZ. Első cím.

Az egyházközség.

29. §. Minden latin és görög szertartású római kathohkus plébánia rendszeren *egy* önálló egyházközséget képez; fiók-egyházak azok, melyek önállóan plébániát nem alkotnak és valamely más plébániához tartoznak.

30. §. Ha az anyaegyházhoz *egy vagy több* fiók-egyház is tartozik, úgy az anyaegyház az utóbbiakkal együtt képezi az egyházközséget.

31. §. Az anyaegyház és fiókegyházak egymáshoz való viszonya, s az ennek alapján keletkező jogok és kötelességek, az érdekeltek közt létesítendő egyezség útján szabályozandók. Ha ily egyezség nem sikerülne, ugyanezen viszonyokat első fokon az egyházmegyei tanács, – másodfokon és végérvényesen az igazgató-tanács állapítja meg.

32. §. Az anyaegyháznak a fiókegyházakkal *egy* egyházközséggé való egyesüléséhez, valamint a fiókegyházaknak önálló egyházközségekké való alakulásához, az igazgató-tanácsnak az egyházmegyei tanács meghallgatása után adandó engedélye szükséges.

33. §. Az egyházközségi kötelékből kilépő és önálló egyházközséggé alakuló fiókegyház, a régi egyházközséggel közösen használt vagyonból csak annyit követelhet, a mennyi őt a nevére szóló hagyomány, alapító levél, vagy szerződés szerint megilleti.

34. §. Az egyházközségeknek nyelvek szerinti elnevezése vagy megjelölése meg nem engedhető.

35. §. Minden római katolikus azon egyházközségnek tagja, mely egyházközség (plébánia, anyaegyház, fiókegyház) területén ingatlannal, – vagy hat héten túl állandó lakással bír.

36. §. Az egyházközség a maga jogát és kötelességeit:

- a) az egyházközségi gyűlés és
- b) az egyházközségi tanács által gyakorolja.

Második cím.

Az egyházközségi gyűlés.

37. §. Az egyházközségi gyűlésnek tagja minden 24 éves kort betöltött római katolikus férfiú, ki az egyházközség területén legalább három év óta állandó lakással bír. Ezenkívül az egyházközségi gyűlésnek tagjai:

a) a kegyúr, ha római katolikus, tekintet nélkül arra, hogy az egyházközség területén lakik-e, vagy nem;

b) azon katolikus férfiú, ki az egyházközségi terheket az egyházközség területén fekvő ingatlanai után viseli;

c) hivataluknál fogva az egyházközség területén alkalmazott áldozárok, segédlelkészek, nyugdíjas lelkészek, tanítók, kántorok, továbbá az egyházközség, vagy az önkormányzat által fentartott iskolák, intézetek tanárai, tanítói és tisztviselői.

38. §. Az egyházközségi gyűlésnek tagja nem lehet:

a) a ki gyámság, gondnokság, vagy csőd alatt áll;

b) a ki egyházi bíróság által kiszabott fenyíték hatálya alatt áll, vagy a ki a házasságot egyházi-
lag meg nem kötötte és a ki az egyház által kár-
hozottatott valamely társulat tagja;

c) a ki büntett, nyereségvágyból elkövetett vét-
ség, a vallás és közszemérem elleni bűnös cselek-
mény miatt jogérvényesen szabadságvesztésre Íté-
tetett, az ítélet hatályának tartama alatt;

d) a ki a hadsereg, haditengerészet, m. kir.
honvédség és csendőrség tettlegetes állományában
szolgál.

39. §. Az egyházközség azon tagja, ki a jog-
érvényesen kivetett, az egyházlátogatás (canonica
visitatio) vagy egyéb szerződések által megállapí-
tott szolgálmányokat a teljesítésre kiszabott határ-
időben le nem rója, mindaddig, míg ezen köteles-
ségét nem teljesíti, nem választó és nem válasz-
tható, ha pedig már választva volna, tisztjében fel-
függesztendő.

40. §. Ha valakire nézve a 38. és 39. §§-ok
valamely esete fenforog, azt bárki, a ki valamely
egyházközségnek igazolt tagja, bejelentheti:

a) az egyházközségi tag, egyházközségi taná-
csos és tisztviselő ellen az illető egyházközségi ta-
nácsnál;

b) az egyházmegyei képviselő, egyházmegyei
tanácsos ellen az illetékes egyházmegyei közgyű-
lésnél vagy tanácsnál, – egyházmegyei tisztviselő
ellen az egyházmegyei tanácsnál;

c) országos kath. gyűlési tag vagy igazgató-
tanácsos ellen az orsz. kath. gyűlésnél vagy igaz-

gató-tanácsnál, és csak az igazgató-tanácsnál, ha az illető annak alkalmazottja, közege vagy tisztviselője.

A mennyiben a bejelentés az egyházmegyei, illetve igazgató-tanácsnál történt, de az eset az egyházmegyei gyűlés vagy országos kath. gyűlés hatáskörébe tartozik, illetékes elbírálás végett a bejelentés oda haladéktalanul átteendő.

41. §. Ezen bejelentés felett a 40. §. a) pontja esetében előzetes vizsgálat alapján első fokon az egyházközségi tanács, másod fokon az egyházmegyei tanács és harmad fokon az igazgató-tanács határoz.

A 40. §. c) pontja esetében, ha a bejelentés egyházmegyei képviselő vagy tanácsosra vonatkozik, előzetes vizsgálat alapján első fokon az egyházmegyei közgyűlés, másod fokon az igazgató-tanács határoz; ha tisztviselőkre vonatkozik, úgy első fokon az egyházmegyei tanács fegyelmi választmánya, másod fokon az igazgató-tanács fegyelmi bírósága.

A 40. §. c) pontja esetében, ha a bejelentés országos kath. gyűlési tag vagy igazgató-tanácsosra vonatkozik, úgy az igazgató-tanács által teljesített előzetes vizsgálat és az országos kath. gyűlés állandó igazoló-bizottságának jelentése alapján az országos kath. gyűlés határoz; ha pedig tisztviselőre vonatkozik, úgy az igazgató-tanács fegyelmi bírósága határoz első fokon, – másod fokon az orsz. kath. gyűlés. A felelősség csak birtokon kívül van megengedve.

42. §. A 38. §. alkalmazása esetén nemcsak a képviselői megbízás és hivatal elvesztése, hanem

az illetékes névjegyzékből való törlés is kimondandó. A 39. §. alkalmazása esetén a képviselői megbízatás elvesztése szintén kimondandó, a tisztviselő és egyháztanácsosra nézve azonban csupán a felfüggesztés is kimondható; a névjegyzékben a választói jog felfüggesztésének feljegyzése elrendelendő. Azonban a 39. §. esetében ha az eljárás folyama alatt a tartozás lerovatik, akkor a további eljárás haladéktalanul megszüntetendő.

43. §. Az egyházközségi gyűlés elnökei és jegyzői ugyanazok, kik az egyházközségi tanácsnak elnökei és jegyzői.

44. §. Az egyházközségi gyűlést mindig az elnök hívja össze. A meghívónak a tárgysorozatot tartalmaznia kell.

Az évi zárszámadások megvizsgálására és a jövő évi költségelőirányzat megállapítására évenként egyszer és pedig az egyházközségi szabályrendeletben meghatározott időre, az egyházközségi gyűlés rendszeren összehívandó, – ezen kívül az elnök által összehívható bármikor és az egyháztanács egyharmadának kívánságára összehívandó mindekor.

45. §. A közgyűlési meghívó és tárgysorozat az egyházközségi szabályrendeletben előirt módon, de legalább 14 nappal a gyűlést megelőzőleg közzéteendő.

46. §. A gyűlésről szabályszerű jegyzőkönyv vezetendő, melyet két példányban az elnök és jegyző aláírnak, a gyűlés által e célra kiküldött két tag pedig hitelesít.

A jegyzőkönyv egyik példánya megőrizendő, – a másik a gyűlés által helybenhagyott évi zár-

számadással és az elfogadott költségvetési előiránnyal együtt, tudomásul vétel végett az egyházmegyei tanácshoz felterjesztendő.

47. §. Az egyházközségi gyűlés hatásköre:

a) megválasztja az egyházközségi tanácsnak választás alá eső tagjait;

b) nyilatkozik az önkormányzati hatóságok, vagy testületek által véleményadás végett hozzá küldött ügyekben;

c) tárgyalja az egyházközségi tanács évi jelentését, annak kapcsán felülvizsgálja a jövő évi költségelőirányzatot, megvizsgálja a zárszámadásokat és megadja, vagy megtagadja a felmentvényt;

d) intézkedik az egyházi és iskolai szükségletek fedezéséről, – egyházközségi terhek megállapításáról, kivetéséről, kölcsönfelvételről, pénzelhelyezésről, ingatlan szerzéséről és eladásáról, avagy megterheléséről, – új építkezésekről, szóval az egyházközség anyagi ügyeire vonatkozó rendszabályokról. Azonban új egyházi terhek kivetését és az egyházközségi terhek kivetési kulcsának meghatározását, ingatlan szerzését, eladását, vagy megterhelését, vagy új építkezéseket tárgyazó határozatok érvényességéhez az egyházmegyei tanács jóváhagyása szükséges. Az egyházmegyei tanács, mielőtt hasonló határozatok jóváhagyását megadná, vagy megtagadná, a megyés püspök véleményét kikérni tartozik;

e) iskolák, nevelő és jótékonyági intézetek felállítása az egyházmegyei tanács engedélye, vagy közvetítésével kieszközölt felsőbb engedély mellett tanári, tanítói állások rendszeresítése az egyház-

megyei tanács, vagy felsőbb önkormányzati hatóságok jóváhagyása mellett;

f) oly egyházközségben, mely a lelkészválasztás (kijelölés) jogával bír, választás útján kijelöli a lelkészt. Ott pedig, hol eddig a választást vagy kijelölést a politikai község gyakorolta, ott ezentúl ezen jogot szintén az egyházközségi gyűlés fogja gyakorolni.

Ha az egyházközségi gyűlés által kijelölt vagy megválasztott lelkész ellen kánonjogi akadály fenn nem forog, az illetékes egyházi hatóság az investitúrát hat hónap alatt megadni köteles;

g) minden az egyházközséget érdeklő és más önkormányzati hatóság hatáskörébe nem utalt ügyben határoz és intézkedik, végül

h) hitelesíti az egyházközségi tagokról az egyházközségi tanács által megállapított és előterjesztett névjegyzéket. A hitelesített névjegyzék egy eredeti példánya az egyházközségi tanácsnál marad; egy-egy eredeti példány pedig az egyházmegyei, illetve igazgató-tanácsához terjesztendő fel;

i) szabályrendeleteket alkot a 19. § keretében.

48. §. Minden szavazás az egyházközségben az egyházközségi gyűlés által (47. § h. pont) hitelesített névjegyzék szerint történik.

49. §. Az egyházközségi gyűlés által megejtendő minden választás esetén az egyházközségi gyűlés elnöke egy szavazatszedő küldöttséget nevez ki és megállapítja a határidőt, melyen belől a szavazásnak meg kell történnie.

50. §. Az egyházközségi gyűlés tagjai a választandó egyháztanács valamennyi tagjára egy szavazó lapon szavaznak, melyet a kitűzött határidőben

a szavazatszedő küldöttségnek személyesen tartoznak beadni. A szavazatszedő küldöttség elnöke a szavazásról jegyzéket vezet, melyben a szavazók névszerint és jelentkezések sorrendjében vétetnek fel. A szavazásra kitűzött határidő leteltével a szavazatszedő küldöttség elnöke a szavazást bezárja és a küldöttség a beadott szavazatokat összeszámítja. A szavazásról jegyzőkönyv vezetendő, melybe a szavazás megkezdésének és bezárásának ideje, – a visszautasított szavazók neve és a visszautasítás oka, a szavazásnál felmerült és a szavazás eredményét befolyásolható incidens, valamint annak elintézési módja, végül a szavazás eredménye vétetik fel.

A jegyzőkönyv a küldöttség minden tagja által aláírandó és a szavazási lajstrom hozzáfűzendő és lepecsételendő.

A küldöttség elnöke a felvett jegyzőkönyv kapcsán a gyűlésnek jelentést tesz az eredményről, mihez képest az egyházközségi gyűlés elnöke a legtöbb szavazatot nyert tagokat megválasztottaknak jelenti ki. Azok, a kik a megválasztottak után a legtöbb szavazatot nyerték, lesznek az egyházközségi tanács póttagjai.

51. §. Az egyházközségi tanácstagok választása a szavazás mellőzésével közfelkiáltás útján is történhetik, ha az egyházközségi gyűlésnek oly tagja, ki nem hivatalos állásánál fogva tagja a gyűlésnek, ily értelmű indítványt tesz és az elfogadtat ik.

52. §. Az egyházközségi gyűlés minden határozata ellen a gyűlés napjától számított 15 nap alatt felebbezésnek van helye. A felebbezések az

egyházközségi tanácsnál nyújtandók be, mely azokat a szükségesnek látszó adatokkal és a mennyiben az egyházközségi tanács tagjainak választása támadtatnék meg, a szavazatszedő küldöttség jegyzőkönyvével 3 nap alatt az egyházmegyei tanácshoz felterjeszteni köteles.

53. §. Az egyházmegyei tanácsnak a megtámadott választás érvényessége felett hozott határozata végérvényes és a mennyiben a választást megsemmisíti, egyúttal az új választást is köteles elrendelni. Az egyházmegyei tanácsnak egyéb, a megtámadott határozat vagy intézkedést helybenhagyó határozatai ellen sincs további jogorvoslásnak helye.

54. §. Az egyházmegyei tanács azon határozatai ellen, melyek az egyházközség határozatát, vagy intézkedését megváltoztatják, a sérelmes határozat vételétől számított 15 nap alatt az igazgatótanácshoz, további felebbezésnek van helye.

Ezen felebbezés szintén az egyházközségi tanácsnál nyújtandó be, mely azt az iratokkal együtt haladéktalanul az egyházmegyei tanácshoz köteles felterjeszteni.

Ez utóbbi a hozzá érkezett felebbezést jelentés kíséretében három nap alatt az igazgatótanácshoz terjeszti fel. Az igazgatótanács végérvényesen határoz.

Harmadik cím.

Az egyházközségi tanács.

55. §. Az egyházközségi tanács az egyházközségi ügyeket intézi.

56. §. Az egyházközségi tanács két harmada választott tagokból áll, egy harmada pedig olyanokból, kik hivataluknál fogva tagjai az egyháztanácsnak. Ilyenek a plébános, vagy helyettese, a kath. kegyúr, vagy ha többen vannak: a kit maguk közül választanak; a hitoktató és tanító; az egyházközség által fenntartott tan-, nevelő- és jótékonyági intézetek igazgatói; az ügyész, a különböző tan-, nevelő- és jótékonyági intézetek tanárai és tisztviselői közül, – továbbá, ha több hitoktató és elemi iskolai tanító van, ezek közül tagjai az egyház-tanácsnak azok, kiket az egyházközségi szabályrendelet kijelöl.

Megjegyeztetik, hogy a kath. kegyúr, vagy a kegyurak által választott tag magát kath. megbízott által is képviseltetheti, azonban ezen megbízott elnöki tisztet be nem tölthet.

57. §. Az egyházközségi tanács választott tagjainak megbízása 6 évre terjed, mely idő elteltével új választásnak van helye.

58. §. Az egyházközségi tanács választott tagjainak számát az egyházközség szabályrendeletileg állapítja meg. Azonban az összes tagoknak száma 9-nél kevesebb és 54-nél több nem lehet; ott, ahol az egyházközséget fiókegyházak alkotják, a választott tagok az anyaegyház és a fiókegyház, vagy egyházak között a lélekszám aránya szerint osztandók meg.

59. §. Szabályrendeletileg az egyházközség állapítja meg a póttagok számát is. Póttag behívásának van helye a 41., 42. §§. esetében és akkor is, ha valamely tanácstag a hat év folyama alatt

elhalna, vagy lemondana. A póttag behívásánál azok választási sorrendje betartandó.

60. §. Az egyházközségi tanács egyházi elnöke a plébános, világi elnöke a kath. kegyúr, vagy ha ilyen nincs, az egyházközségi tanács által választott elnök. Az egyházközségi gyűlésen a világi elnök az egyházi elnökkel együttesen elnököl ugyan és a jegyzőkönyvet együttesen írja alá, de a gyűlésen is a vezetés az egyházi elnököt illeti meg; különben pedig az elnöki teendőket csak akkor látja el a világi elnök, ha az egyházi elnök akadályozva van.

Jegyzőt az egyháztanács saját kebeléből választ.

61. §. Az elnök képviseli az egyházközségi gyűlést és tanácsot az egyházi és politikai hatóságok előtt és harmadik személyekkel szemben. Ugyancsak az egyházközségi tanács határozata alapján a közhatalóságok segédkezését (16. §.) az elnök kéri.

62. §. Az egyházközségi tanácsot évnegyedenkint rendszeren, ha szükség többször is, az elnök hívja össze. Érvényes határozat hozatalára a tanácsnak legalább is egyharmadának jelenléte szükséges; ha azonban ugyanazon tárgysorozattal másodszori összehívásra sem jelennének meg annyian, úgy a jelenlevők többsége érvényesen határoz.

63. §. Minden ülésről pontos és kimerítő jegyzőkönyv vezetendő és annak hitelesítésére egy tag kiküldendő. Ezenkívül a következő ülésen, a múlt ülés jegyzőkönyve tudomás vétel végett mindig felolvasandó.

64. §. Az egyházközségi tanácsnak minden tagja a vétkes gondatlanság, vagy mulasztás által

okozott károkért anyagi felelőséggel tartozik. Azonban ezen kártérítési kötelezettség sem azokat, kik a káros vagy hátrányos intézkedésben részt nem vettek, sem azokat, kik a határozatot, vagy intézkedést ellenezték, nem terheli.

Éppen ezért egyházi és iskolai vagyonú gyekben intézkedő határozatok hozatalával a mellette és ellene szavazók a jegyzőkönyvben névszerint kitűn téten dők.

65. §. Oly egyházközségi tanácsos, ki valamely határozatnál érdekelt, a tárgyaláson nem lehet jelen és a szavazásban nem vehet részt.

66. §. Az egyházközségi tanács hatásköre:

A) Egyházközségi ügyekben:

megállapítja saját ügykezelési rendjét;

a) megválasztja a saját kebeléből a vagyonkezelő és iskola gondnokot, a jegyzőt és mindazon közegeket, a melyeket az egyházközségi szabályrendelet szükségeseknek tart.

Ügyésznek nem egyházközségi tag is, de mindenestre katolikus egyén választható;

c) saját vagyoni felelősségének épségben tartása mellett, különböző bizottságokat küld ki és tisztviselőket alkalmaz;

d) végrehajtja a felsőbb önkormányzati testületek és hatóságok rendeleteit és jogérvényes határozatait;

e) egy évenként kiveti és behajtja a jogérvényesen megállapított egyházi és iskolai adókat, járulékokat és szolgálmányokat;

f) gondoskodik a plébános, káplán, néptanító, kántor és minden hatásköréhez tartozó iskola és intézet személyzetének és egyáltalán minden egyéb

személyzet járandóságának pontos behajtása és kiszolgáltatásáról;

g) ellenőrzi a vagyonkezelő gondnok működését, a pénztárt és gondnoki számadásokat felülvizsgálja;

h) összeírja, nyilvántartja és évről-évre igazítja az egyházközségi gyűlés tagjainak névjegyzékét s az úgy megállapított névjegyzéket az évi rendes egyházközségi gyűlésnek hitelesítés végett beterjeszti;

i) előkészíti az egyházközségi gyűlés tárgyalási anyagát és a saját hatáskörét meghaladó ügyeket illetőleg indokolt előterjesztéseket tesz az egyházközségi gyűlésnek és más önkormányzati felsőbb testületek vagy hatóságoknak;

j) az egyházközségi tisztviselők, alkalmazottak és a tanítók fegyelmi ügyeiben az orsz. kath. gyűlés által hozott fegyelmi szabályok értelmében első fokon határoz;

k) gondoskodik az egyházközség szegényeinek segélyezéséről és a politikai község ily irányú feladatát elősegíti és támogatja;

l) gondoskodik, hogy az egyházközségnek a plébániai hivataltól külön saját köriratú pecsétje legyen, mely az elnök és vagyonkezelő gondnok felügyelete alatt áll.

B) Az egyházközség templomi és alapítványi vagyona tekintetében:

67. §. a) az egyházközségben levő templomi vagyronról és mindennemű egyházi vagy vallási alapítványról évenként pontos leltárt készít, a gondnokot, ezen vagyon- és alapítványok kezelésében, jövedelmeztetésében ellenőrzi, számadásait megvizs-

gálja, a zárszámadásokat és költségvetéseket felülvizsgálja, azokat megerősítés és helybenhagyás végett az egyházmegyei tanács útján a megyés püspökhöz oly időben köteles felterjeszteni, hogy azoknak már megerősített és helybenhagyott eredményei az általános zárszámadások és költségvetésbe felvehetőek legyenek;

b) gondoskodik a templomi, papi és kántori lak és vallási szükségletek fedezéséről és az egyházközségi temető jó karban tartásáról, a mennyiben ezek fentartása nem a kegyurat, vagy más tényezőt terhel. Azonban az utóbbiakat kötelezettségük teljesítésére szorítja;

c) nagyobb egyházi építkezések iránt a terv és költségvetés csatolása mellett az egyházmegyei tanács útján a megyés püspöknél előterjesztést tesz.

d) *G) Az iskolák és intézetek vagyoni ügyeiben:*

68. a) az általa fentartott iskolák és intézetek, vagy a területén levő elemi iskolák vagyonáról, alapítványairól évenként pontos leltárt készít;

b) az iskolák, intézetek ingó és ingatlan vagyonát az orsz. kath. gyűlés által alkotott szabályrendelet értelmében kezeli és jövedelmezteti, a vagyonkezelő gondnokot ellenőrzi és számadásait megvizsgálja;

c) gondoskodik a tanárok, tanítók, intézeti tisztviselők és alkalmazottak személyi járandóságairól és a dologi kiadások fedezéséről;

d) gondoskodik az iskolai és intézeti épületek jó karban tartásáról és nagyobb építkezések iránt a terv és költségvetés csatolása mellett az egyházmegyei tanácsnak előterjesztést tesz.

D) Az egyházközségi vagyonban:

69. §. a) az egyházközségi vagyonról évenként leltárt készít;

b) kezeli az egyházközség jövedelmeit és vagyonát az orsz. kath. gyűlés által alkotott szabályrendelet értelmében;

c) ellenőrzi a vagyonkezelő gondnokot és pénztárt, a számadásait megvizsgálja;

d) az évi zárszámadásokat és költségvetést a 66. §. 69. §. rendelkezéseinek figyelembe vételével összeállítja, felülvizsgálja és mindkettőt az egyházközségi rendes gyűlésnek beterjeszti.

E) Tan- és oktatási ügyekben:

70. §. a) az egyházközségi tanács az egyházközségnek iskolaszéke is, azonban választhat kebeléből külön iskolaszéket is, de mindkét esetben intézi az 1876. évi XXVIII. t.-c. 9. és 13. §§-aiban előírt teendőket;

b) választja az iskolagondnokot saját kebeléből;

c) hatáskörébe tartozik minden általa fentartott tan- és nevelő és jótékonyági intézet és minden a területén létező kath. elemi iskola, az általa fentartott tan-, nevelő- és jótékonyági intézetek tanári, tanítói vagy tisztviselői állásokra, továbbá az elemi iskolák tanítói állásaira a pályázatokat kiírni, köteles lévén ezen pályázati hirdetményeket az egyházmegyei tanácsnak is beterjeszteni. Az említett intézetek tanárait, tanítóit, tisztviselőit és az elemi tanítókat az orsz. kath. gyűlés által megállapított szabályok szerint választani, részükre az okmányt vagy díjlevelet kiállítani és megerősítés végett az egyháztanácsnak beterjeszteni;

d) szigorúan felügyel az iskolai gondnok útján

az iskolákban a tanítás menetére, valláserkölcsi nevelésre és a vallási kötelmek pontos teljesítésére; különösen ellenőrzi, hogy a tankötelesek rendesen látogatják-e az iskolákat és templomot, továbbá felügyel az iskolák és intézetek közegészségügyi állapotára. A tapasztalatokról a felettes hatóságnak azonnal jelentést tesz, valamint később az egyházközségi gyűlésnek is és esetleg javaslatokat is tesz;

e) intézkedik, hogy a tankötelesek a községi elöljáróság által pontosan összeírassanak, azok névsorát átveszi és szigorúan felügyel, hogy a tankötelesek az iskolát és templomot pontosan látogassák. Az iskola mulasztásokról pontos jegyzéket vezet. A mulasztók szülőit, vagy gondviselőt első ízben megintsi, a megintés után is a mulasztók jegyzékét minden két hétben a büntetések kiszabása végett a községi elöljáróságnak átadja és az utóbitól a behajtott büntetéspénzt átveszi;

f) szigorúan felügyel a tanárok, tanítók és intézeti tisztviselők erkölcsi magaviseletére, hivatali kötelességük pontos teljesítésére, a tanulókkal való bánásmódjára, valamint arra is, hogy a tanárok, tanítók, vagy intézeti felügyelők az egyházmegyei tanács által meg nem engedett mellékfoglalkozást ne gyakorolhassanak, a tanító különösen a kántori teendőkön kívül más hivatalt, az egyházközségi tanács jegyzői tiszte kivételével, ne viseljen. Az olyan tanár, tanító, vagy intézeti tisztviselő ellen, a kit fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúja terhel, vagy hanyag: az egyházmegyei tanácsnak feljelenti, a szorgalmas tanárt, tanítót és intézeti tisztviselőt ellenben kitüntetésre ajánlja.

Az állam ellenes üzelmekről a feljelentés az

1876. évi XXVm. t.-e. 13. §-ának szem előtt tartásával a vármegyei közigazgatási bizottságnál is megteendő;

g) szigorúan felügyel arra, hogy az igazgatótanács által megállapított tantervek, szün- és szorgalmi idők pontosan betartassanak;

h) felügyel arra, hogy az általa fentartott, vagy hatáskörébe tartozó tan- és nevelő-intézetekben, a területén lévő elemi iskolákban oly tankönyvek és térképek ne használtassanak, melyek az államkormány által tiltva vannak, vagy a melyek az igazgató tanács által engedélyezve nincsenek;

i) gondoskodik a vagyontalan tankötelesek iskoláztatásáról, továbbá az iskoláknak tanszerekkel való ellátásáról;

j) iskolai gondnoka, vagy más kiküldöttje által az évi vizsgálatokon magát képviselteti, az eredményről az egyházközségi gyűlésnek jelentést tesz és a kitűnő, jó viseletű tanulók jutalmazásáról gondoskodik;

k) a népiskolai törvény rendelkezéseinek figyelembe vételével az évi tandíj mérvét megállapítja, a tandíjmentességet engedélyezi;

l) tanügyi, statisztikai adatokat vezet és azokat kellő időben az egyházmegyei tanácsnak be-terjeszti;

m) általában gondoskodik arról, hogy önkormányzati tanhatóságoknak tanügyi és iskolai rendeletei pontosan megtartassanak;

n) összeállítja az évi jelentést és a rendes egyházközségi gyűlésnek beterjeszti.

71. §. Minden fíókegyház részére, melynek

lélekszáma az 500-at meghaladja, az ezen fiókegyház tanácsosai közül külön vagyongazdálkodók és ha iskola van, külön iskola-gazdálkodók választandó. A vagyongazdálkodók választását az egyházmegyei tanács útján a püspök, az iskola-gazdálkodókat az egyházmegyei tanács erősíti meg.

72. §. Ha külön pénztárnok nincs, a vagyongazdálkodó kezeli az egyházközségi pénztárt is, a pénztári ellenőr, ha külön ellenőr nincs, mindig az elnök, a kinél a pénztárellenőr kulcsa is áll.

73. §. A jóváhagyott költségvetésben az előirányzott minden kiadási tételnek megfelelő fizetések, az elnök utalványára és megfelelő szabályszerű nyugta ellenében történnek, a bevételek ellen nyugta alapján számolandók el.

A gazdálkodó a kezelés érdekében apróbb fizetéseket utalvány nélkül is teljesíthet, az elnök költségelőirányzat nélkül is utalványozhat, de ezen utalvány nélküli fizetés ősz utalványozás eseteit és korlátait az orsz. kath. gyűlés, illetve az egyházközségi szabályrendelet állapítja meg.

74. §. Az egyházközségi tanácsnak a mindenemű adók, járulékok és szolgáltatások egyéenként kivetése, behajtása (66. §. e pont) körüli intézkedése, továbbá a 66. §. c, d, e, f, g pontjai, a 67. §. a, b pontjai, a 68. §. c, d, e pontjai, a 79. §. c, d, e, f, g, h, i, j, k, l pontjai és végül a 73. §. eseteiben az egyházmegyei tanácshoz benyújtandó panasznak van helye.

Az egyházmegyei tanács határozata ellen pedig a kézbesítéstől számított 15 nap alatt az igazgató-tanácshoz jogorvoslattal lehet élni.

Ezen jogorvoslat az egyházközségi tanács útján

az egyházmegyei tárnicsnál nyújtandó be, mely azt jelentés kíséretében 8 nap alatt felterjeszteni köteles.

Az egyházközségi tanácsnak a (66. §. j. pont) fegyelmi ügyekben hozott határozatai ellen az egyházközségi tanács útján az egyházmegyei tanácshoz jogorvoslatnak van helye. A jogorvoslat rendjét az országos katolikus gyűlés fegy. szab. állapítja meg.

III. RÉSZ.

Első cím.

Az egyházmegye.

75. §. Minden püspökség és a pannonhalmi főapátság egy önálló egyházmegyét alkot és saját önkormányzati hatósággal bír. Mint ilyen a területén levő egyházközségeknek közvetlen önkormányzati felsőbb hatósága is.

76. §. Az egyházmegye önkormányzati joghatóságát:

a) az egyházmegyei közgyűlés és

b) az egyházmegyei tanács által gyakorolja. Mindkettőnek székhelye ugyanaz, mint a megyés püspöké, illetve főapaté.

Második cím.

Az egyházmegyei gyűlés.

77. §. Az egyházmegyei gyűlés tagjai:

a) a megyés püspök; (pannonhalmi főapát)

akadályoztatása esetén a coadjutor, vagy püspöki közhelynök, széküresedés esetén pedig a káptalani helynök;

b) a székes káptalanok valóságos kanonokjai;

c) a társas káptalanok egy-egy képviselője;

d) a főesperesek és esperesek;

e) a szerzetes-rendeknek a megye területén lakó tartományi főnökei;

f) a birtokos apátok és prépostok, a mennyiben székhelyök a megye területén van;

g) az esperesi kerületek papsága által választott egy-egy papi követ. A székhelybeli papság azon része, mely *a)*, *b)*, *c)*, *d)*, *e)*, *f)* és *g)* pontok alá nem foglalható, külön egy esperesi kerületnek tekintendő és szintén egy képviselőt választ;

h) a püspöki theologiai intézetnek igazgatója;

i) az egyházmegye területén levő és joghatósága alatt álló kath. jogakadémiák, fő- és algimnáziumok, tanítóképezdék és kath. reáliskoláknak az illető intézet tanárai által választott egy-egy képviselője;

j) az egyházmegye területén levő kath. nyilvános elemi és népiskolák rendes tanítói által választott 6 néptanító képviselő, végre

k) az esperesi kerületekben az egyházmegyei gyűlés által meghatározott számban választandó világi képviselők.

78. §. Az egyházmegyei gyűlés állapítja meg és időnként kiigazítja azon számot, mely szerint az egyházmegyei gyűlésbe a világi képviselők választandók. Ennek megállapításánál azonban:

a) az összes világi képviselők számának meghatározása akképpen történik, hogy az egyházmegye

gyei gyűlés ezen választott világi tagjainak (77. §. i) j) k) száma mindenkor két annyi legyen, mint a papi (77. §. a) b) e) d) e) f) g) h) tagok száma;

h) a világi képviselők száma (77. §. k) az egyházmegye esperesi kerületei között akképpen osztandó fel, hogy az az egyes esperesi kerületek lélekszám arányának megfelelően;

o) *lia egy* esperesi kerületbe egynél több világi képviselő esnék, úgy az esperesi kerület megfelelő választó-kerületre osztandó fel.

79. §. Az egyházmegyei gyűlés állapítja meg a 77. §. j) pontja szerint az egyházmegye 6 választó-kerületét és azok székhelyét, a hol az elemi és népiskolai tanítók választanak.

80. §. A papok, tanárok és tanítók választói névjegyzékét kerületenként az egyházközség hiteles névjegyzéke alapján az egyházmegyei tanács állítja össze és igazítja ki évenként,

81. §. Az egyházmegyei gyűlés szabályrendeletileg állapítja meg a 77. §. c) i) pontok alatt meghatározott tagok választásánál követendő eljárási szabályokat.

Ezen tagok szintén megbízói levéllel látandók el.

82. §. A választott papi (77. §. c) g) és világi (77. §. i) j) k) képviselők megbízása három évre terjed. Ha a választott képviselő időközben lemond, meghal vagy választási képességét (42. §) elveszíti, az egyházmegyei gyűlés új választást rendel.

83. §. Egyházmegyei képviselőnek választható az egyházmegye területén valamely esperesi kerülethez tartozó és valamely egyházközségi érvényes névjegyzékbe felvett minden áldozó-pap, ki egyházi fenyték alatt nem áll és nem deficiens és

minden 24 évet betöltött kath. férfiú, ki az egyházmegye területén valamely egyházközség érvényes névjegyzékébe fel van véve, magyarul írni és olvasni tud. A tanár és tanító ezenkívül nem választható, ha fegyelmi vizsgálat alatt áll.

84. §. Választó mindenki, a ki a 80. §-ban említett névjegyzék valamelyikében, vagy az egyházközség hitelesített névjegyzékében (47. § h) fel van véve. Ezen jogát mindenki csak saját egyházközségben gyakorolhatja.

A 77. §. b) d) e) f) h) pontjai alatt említettek, mint személyes megjelenésre jogosultak, – továbbá a 77. §. c) g) i) j) pont alatt említettek, mint a kik külön képviselőre jogosítottak, az egyházközségben szavazati jogot nem gyakorolhatnak.

85. §. Úgy a papi, mint a világi képviselői választásokat kivétel nélkül az egyházmegyei tanács intézi és vezeti. Nevezetesen: az egyházmegyei tanács tűzi ki a választások határidejét, melyben belül a választások megejtendők; az egyházmegyei tanács nevezi ki a kerületek számára a szavazatszedő küldöttségeket; meghatározza a napot, a melyre a választási jegyzőkönyvek a 77. §. e) g) i) j) k) alatt említett választásokról az egyházmegyei tanácshoz beterjesztendők; végül az illető választási elnököknek az egyházmegyei tanács küldi meg a 80. §-ban említett papi-tanári és tanítói névjegyzéket.

86. §. A választási elnökök úgy a világi, mint a papi választó-kerületekben rendszeren a ker. esperes vagy alesperesek. A tanítói kerületek választási elnökeit az egyházmegyei tanács nevezi ki.

87. §. A választásra nézve és pedig:

a) a papi képviselő választás úgy történik,

hogy a választási elnök, mihelyt a választási névjegyzéket kézhez kapja, azonnal összehívja a szavazatszedő küldöttséget és meghatározza a választás helyét, napját, kezdetének és bezárásának óráját, miről szabatos jegyzőkönyvet vesz fel. Ezen jegyzőkönyv alapján a választási elnök a szavazás napjának, helyének, kezdetének és bezárásának idejét pontosan kitüntető és vétív mellett minden egyes a névjegyzékben felvett választónak megküldendő meghívóval összehívja a kerületbeli világi és szerzetes papokat. A kitűzött napon, helyen és időben a szavazatszedő küldöttség a választók szavazatait jelentkezésük sorrendjében beveszi.

Azoknak, kik személyesen meg nem jelenhetnek, joguk van szavazatukat a választás napjára, de a szavazásra kitűzött időben a választási elnökhöz intézett zárt levélben beküldeni, – azon szavazatok is a szavazási lajstromba felveendők.

Azonban a szavazatot tartalmazó levél borítékára küldőjének neve, érkezési ideje rávezetendő és úgy ezen borítékok, valamint a meghívók vétsívei a jegyzőkönyvhöz csatolandók.

Ezen szavazásról a jegyzőkönyv éppen úgy veendő fel, mint azt az 50. §. az egyházközségi tanács tagjainak választására nézve rendeli.

A választás eredményét a választási elnök kihirdeti és a megválasztott képviselőnek a szavazatszedő küldöttség a megbízó levelet azonnal kiállítja, mely körülményt a jegyzőkönyvbe is fel kell venni.

A választásról felvett jegyzőkönyvek egy példánya és azzal az iratok az egyházmegyei tanácshoz haladéktalanul fel térj esztendők;

h) tanítói kerületek választási eljárása az a) alattal teljesen azonos;

c) a világi képviselőválasztás akként történik, hogy a választói elnök a választásra kitűzött határidőn belül összehívja a szavazatszedő küldöttséget és az kitűzi a választás napját, a melyen az egyházközségi választási gyűlések a kerületben megtartandók, továbbá meghatározza a napot, helyet, órát, a melyre a kerület egyházközségei a választási jegyzőkönyvet a választási elnök kezéhez beküldeni tartoznak. Erről a választási elnök által az egyházközségi elnökök vótív mellett, írásban értesítendőek, mely vétívek a szavazatszedő küldöttség által felvett jegyzőkönyvhöz csatolandók.

A választási elnök a kerület egyházközségeit bezárja és meggyőződést szerez arról, hogy a választási gyűléseknek van-e akadálya – és ha van, annak elhárításáról saját hatáskörében intézkedik, vagy sürgős intézkedést kér az egyházmegyei tanácstól.

Az egyházközségek választó gyűlései éppen nyg szavaznak le, mint azt a egyházközségi tanácsosok választására nézve az 50. §. megszabja és ugyanolyan jegyzőkönyv veendő fel. Az egyházközségi elnök ezen jegyzőkönyvet vótív mellett és lepecsételt borítékban haladéktalanul beküldi a kitűzött helyre és napra a választási elnök kezéhez. A kitűzött napon a szavazatszedő küldöttség összeülvén újra, a beküldött jegyzőkönyvek a szavazatszedő küldöttség előtt felbontatnak, azokból a kerület szavazási lajstroma elkészítetik és az eredmény megállapíttatván, kihirdettetik. Ennek alapján a megválasztott képviselőnek a megbízó-levél

haladéktalanul kiállítatik és átadatik, a mi a jegyzőkönyvben megemlítendő. A szavazatszedő küldöttség jegyzőkönyvei egy példánya az iratok, az egyházközségi jegyzőkönyvek csatolása mellett az egyházmegyei tanácsnak haladéktalanul felterjesztendő.

88. §. A papi képviselők választása ellen kérvényezni csupán a megyés püspökhöz lehet, azok megsemmisítését is csak a megyés püspök mondhatja ki; ezért a papi kerületek választási iratait az egyházmegyei tanács saját észrevételei kíséretében a megyés püspökhöz átteni tartozik.

Azonban, ha az egyházmegyei tanács a választási iratokból arról győződik meg, hogy a választáson az eredményt befolyásoló mulasztás vagy visszaélés történt, úgy a megyés püspöknél a választás haladéktalan megsemmisítését követelheti. Ha a megyés püspök a választást megsemmisíti, az esetben is az új választást, csak az egyházmegyei tanács rendelheti el.

89. §. A világi képviselők választása (77. §. i) j) k) a választás napja után 30 napon belül kérvénnyel támadható meg. Ezen kérvényt közhitelű módon, az egyházközségi elnökség által igazolt legalább 10 jogosult szavazónak kell aláírni és az egyházmegyei tanácshoz kell benyújtani.

90. §. Az egyházmegyei tanács a választás érvényessége ellen beadott kérvény tárgyában haladéktalanul vizsgálatot indít, annak eredményéhez képest a választás érvényessége kérdésében a vizsgálat befejezése után nyomban határoz és erről a kérvényezőket értesíti.

Ha a választást megsemmisíti, az új választást haladéktalanul el kell rendelnie.

91. §. Ha a választás valamely egyházközségi gyűlés által elkövetett szabálytalanság avagy visszaélés miatt semmisítették meg, úgy ezen egyházközség az új választásnál választói jogától el is tiltható. Ha pedig a megválasztott képviselő szolgáltatott okot a megsemmisítésre, úgy tőle az új választásnál a választhatási képesség megvonható.

92. §. Az egyházmegyei tanácsnak a 90. és 91. §. szerint hozott határozatai jogorvoslattal meg nem támadhatók.

Harmadik cím.

Az egyházmegyei gyűlés egybehívásának és tárgyalásának rendje.

93. §. Egyházmegyei gyűlés minden évben és pedig az egyházmegyei gyűlés által szabályrendelileg megállapított időben rendszeren egyszer az egyházi elnök által összehívandó. Azonban az egyházi elnök jogosítva, – az egyházmegyei tanács előterjesztésére pedig kötelezve van a rendkívüli gyűlést bármikor összehívni.

94. §. Az egyházmegyei gyűlést az egyházmegyei tanács által javasolt tárgysorozat figyelembe vételével az egyházi elnök körlevél útján hívja össze, mely a gyűlés napja előtt legalább két héttel szétküldendő és pedig a hivataluknál fogva jogosultaknak, vagy választott képviselőknek saját kezéhez, a képviseltetésre jogosult testületeknek pedig elnökeik vagy főnökeik kezéhez küldendő meg. A körlevélnek tartalmaznia kell az egyház-

megyei gyűlés idejét és a tárgyalás alá veendő fontosabb ügyeket.

95. §. Az egyházmegyei gyűlés mindenkor isteni tisztelet tartásával nyitattik meg. Annak utána a kitűzött időben és helyen az elnök a gyűlést megnyitván, a megbízó levelek és az egyházmegyei tanács vonatkozó jelentésének megvizsgálására igazoló bizottság küldetik ki és annak működési idejére a gyűlés felfüggesztetik. Az igazoló bizottság működését befejezván, az eredményről a gyűlésnek jelentést tesz. Ha a jogosult tagok kétharmada igazoltatott, elnök az egyházmegyei gyűlést megalakultnak jelenti ki.

96. §. Az egyházmegyei gyűlés mindenekelőtt megválasztja a világi elnököt és két jegyzőt, egyiket az egyházi, másikat a világiak közül. Ezen választás közfelkiáltás útján történhetik, de 20 tag kívánságára titkos szavazás útján ejtendő meg.

Világi elnök és jegyzők három évi ülőszakra választatnak meg.

97. §. A világi elnök az egyházi elnökkel együttesen elnököl, azonban a gyűlést csak akkor vezeti, ha azt az egyházi elnök átengedi, különben pedig az egyházi elnököt, ha coadjutor vagy püspöki közhelynök nincs, akadályoztatása esetén mindig a világi elnök helyettesíti.

98. §. Minden tagnak joga van az egyházmegyei gyűlésen felszólalni és indítványokat előterjeszteni. Az önálló indítvány azonban legalább is 10 tag által aláírandó és a gyűlés előtt legalább 24 órával az elnöknél bejelentendő, ki azt a gyűlés elé terjeszti. Tárgyalásának idejét és sorát az egyházmegyei gyűlés állapítja meg.

99. §. Titkos szavazásnál az elnök szavazata a szavazatok egyenlősége esetén döntő hatálylyal nem bír.

100. §. Alapvagyon szerzéséről, átszállásáról, átváltoztatásáról vagy megterheltetéséről szóló határozatok csak úgy érvényesek, ha a jelenlevők kétharmadának szavazatával hozatnak.

101. §. Az egyházmegyei gyűlés minden üléséről három példányban jegyzőkönyv vezetetik, mely mindig a következő napi ülés kezdetén, az utolsó napi gyűlés jegyzőkönyve pedig az egyházmegyei gyűlés végén a gyűlés által hitelesítettik.

102. §. A jegyzőkönyv egyik példányát az egyházmegyei tanács őrzi meg; a másik példány a püspöknek küldendő meg és egy-egy példány a gyűlést követő 30 napon belül a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez és az igazgató-tanácsához terjesztendő fel. A múlt egyházmegyei gyűlés jegyzőkönyve kinyomatandó és a meghívóval együtt a tagoknak megküldendő.

103. §. Az egyházmegyei gyűlés minden határozatát és kiadványát az elnök és mindkét jegyző írják alá.

Negyedik cím.

Az egyházmegyei gyűlés hatásköre.

104. §. Az egyházmegyei gyűlés a püspökkel egyetértőleg

a) saját önkormányzati joghatóságánál fogva és az országos kath. gyűlésen hozott általános érvényű szabályrendeletek sérelme nélkül, az egy-

házmegye területére nézve kiterjedő joghatálylyal szabályrendeleteket alkot. Ilyen szabályrendeletek az igazgató-tanács által megerősítendőik;

b) a saját és az egyházmegyei tanács ügyrendjét megállapítja;

c) az országos kath. gyűlés által megszavazott országos adókat, járulékokat és szolgálmányokat saját közegeivel behajtja és az igazgató-tanács pénztárába beszolgáltatja; az országos kath. gyűlés és igazgató-tanács rendeleteit, jogérvényes határozatait saját közegeivel végrehajtja. A végrehajtás előtt azonban az igazgató-tanácsnál egyszeri előterjesztéssel élhet;

d) a legfőbb kegyúr, az országos kath. gyűlés és igazgató-tanács vagy az állam kormányának felhívására véleményt nyilvánít, az igazgató-tanács útján ő Felségéhez, mint legfőbb kegyúrhoz, az állam kormányához és országos kath. gyűléshez felterjesztéseket tesz; érintkezik az egyházmegyék, egyházi hatóságok, állami és közigazgatási hatóságokkal;

e) az egyházmegye területén levő kath. középiskolák, líceumok, reáliskolák, tanító- és tanítónőképezdek, kisdedovónőképzők, elemi iskolák és óvodák felett az országos kath. gyűlés által megállapított tanrendszer alkalmazásával intézkedik, – a tanítást, oktatást és nevelést ellenőrzi és vezeti;

f) az egyházmegye területén létező minden kath. árvaház vagy jótékonyági intézet felett, a mennyiben azok nem magánosok vagy testületek, egyletek által tartatnak fenn, legfelsőbb fokon intézkedik. A magánosok, testületek vagy egyletek által fentartott hason intézetek felett a felügyeletet gyakorolja;

g) mindennemű iskolákat, tan-, nevelési és jótékonyági intézeteket állít fel, – azok ellátásáról gondoskodik. Akadémiák, középiskolák és tanítóképezdek felállításához azonban ő Felsége engedélye a kir. kormány útján kikérendő.

Magánosok, testületek avagy egyletek által felállítani célzott hasonló iskolák és intézetek felállítására az engedélyt megadja, illetve a királyi kormány útján ő Felsége engedélyét kieszközli;

h) az általa fentartott iskolákban a tandíjat megállapítja; a személyi és dologi kiadások mértékét megállapítja és azok fedezéséről gondoskodik;

i) gondoskodik az egyházi és iskolai építkezésekről, a mennyiben azok sem az egyházközségek, sem a püspökség vagy más harmadik személyek terhét nem képezik; gondoskodik a templomi, iskolai és jótékonyági intézetek épületeinek fentartásáról;

j) ellenőrzi, hogy a magánosok, testületek és egyletek által fentartott iskolák és mindennemű kath. intézetek szükségleteiről a fentartók kellően gondoskodjanak;

k) választja az egyházmegyei tanácsot, annak alelnökét, titkárát, jegyzőjét és az előadókat, kiknek számát szabályrendeletileg állapítja meg;

l) tárgyalja az igazgató-tanács évi jelentését, annak nyomán nyilvántartja az egyházmegye összes viszonyait, különösen pedig az egyházközségek vagyonkezelését, iskolai és nevelés-ügyét és elrendeli a szükségesnek mutatkozó teendőket;

m) a kir. kormány, orsz. kath. gyűlés és igazgató-tanács rendeleteit érdemileg elintézi vagy tu-

domásul veszi, az egyházmegyei tanács előterjesztése alapján az egyházmegyei zárszámadások fölött határoz és a költségvetést megállapítja. Az elfogadott költségvetést és helybenhagyott zárszámadásokat az igazgató tanács útján ő Felségének föl terjeszti;

n) saját egyházi, iskola és jótékonyági szükségleteinek fedezésére egyházmegyei adót vet ki és annak kulcsát megállapítja;

o) alapvagyon szerzéséről, eladásáról, mogterheltetéséről a 100. §. korlátai között határoz, ezekre vonatkozó határozatai azonban, még ha a 100. §. szerint hozattak is meg, csak úgy érvényesek, ha azokat ő Felsége az igazgató-tanács útján teendő fölterjesztésre jóváhagyta;

p) átveszi a 10. §-ban körülirt és területén levő alapokat és alapítványokat, (a kath. vallás- és tanulmányi alap kivételével) és ezeket, valamint a tulajdonát képező vagyont, alapokat és alapítványokat az orsz. kath. gyűlés által megállapított szabályrendelet értelmében kezeli, illetve azok kezelését ellenőrzi és különösen őrködik a fölött, hogy az alapok és alapítványok csonkítatlanul fönmaradjanak és céljaikra fordítottassanak; gondoskodik nevezetesen arról, hogy ezen vagyonalapok és alapítványok leltára, költségvetése és zárszámadása évenként a költségvetés és számadásokba pontosan beállittassék;

q) azon vagyonok, alapok és alapítványok tekintetében, melyeknek kezelése (10. §. második bekezdés) az alapítók kifejezett rendelkezése szerint még mindig létező egyházi testület avagy hatóságra bízott, az alapítók rendelkezésének szellemében való kezelését és felhasználását ellenőrzi.

E célokból intézkedik, hogy ezen vagyonok, alapok és alapítványok (a kath. vallás- és tanulmányi alap kivételével) bárki által kezeltessenek is azok, pontosan leltározassanak, ezen leltárak, nemkülönben a különböző leltár szerinti vagyonok, alapítványok és alapítványokra vonatkozó zárszámadások és költségvetések éven kint előterjesztessenek, melyeket saját véleményes jelentése kíséretében az igazgató tanácshoz fölterjeszteni köteles.

r) bizottságot küld ki, egyes tagjait megbízásokkal látja el, tárgyalja azok jelentéseit, valamint a benyújtott indítványokat, kérvényeket, panaszokat, a tisztviselők jelentéseit s a szükséghez képest intézkedik;

s) örökdi, hogy az alsóbb fokú hatóságok saját hatáskörükben megmaradjanak és abban pontosan teljesítsék köteleességüket;

t) általában határoz és intézkedik az egyházmegyét érdeklő minden oly ügyben, mely más önkormányzati hatósághoz utalva nincs.

105. §. Az egyházmegye jövedelmét a saját ingó és ingatlan vagyonának jövedelmén kívül a következő jövedelmek képezik:

a) az egyházmegye önkormányzati hatásköréhez tartozó (104. §. p) alapok és alapítványok jövedelme, a mennyiben az külön meghatározott célra nem fordítandó;

b) az üresedésben levő kanonoki javadalmak időközi jövedelme, kivéve a gör. szert. kath. püspöki megyéket, a hol ezen jövedelmek ezentúl is a megyebeli papok özvegyei és árvái alapjába fognak befolyni;

c) az üresedésben levő püspöki javadalom jö-

védelseinek az orsz. kath. gyűlés által átengedett hányada;

d) a magasabb javadalmat élvezők részéről fizetendő és az orsz. kath. gyűlés által megállapított évi járadék;

e) a lelkészi javadalomnak 1200 frtot meghaladó jövedelméből fizetendő és az egyházmegyei gyűlés által megállapított évi járulék;

f) az egyházi és iskolai célokra kivetett és a hívek által hordozandó egyházmegyei adó. Ezt azonban a d) és e) alattiakra kivetni nem lehet.

106. §. Az egyházmegye területén levő kath. vallás- és tanulmányi, továbbá egyetemi alapok jövedelme, nemkülönben az orsz. kath. gyűlés tulajdonát képező és az egyházmegye területén levő egyéb vagyonok és alapok jövedelme szintén az egyházmegyei pénztárba folynak be, de azok felett kizárólag az igazgató-tanács rendelkezik.

107. §. Az egyházmegye területén levő és az igazgató-tanács fennhatósága alatt álló különböző iskolák, akadémiák, tan-, nevelő- és jótékonsági intézetek, stb. személyi és dologi kiadásai az igazgató-tanács utalványára és terhére az egyházmegyei pénztár útján teljesíttetnek.

Ötödik cím.

Az egyházmegyei tanács.

108. §. Az egyházmegyei gyűlés jogait annak nevében és megbízásából ezen szervezeti szabályok és az egyházmegyei gyűlés határozatai, rendeletei

és utasításai értelmében az egyházmegyei tanács gyakorolja.

Mint ilyen:

a) végrehajtó közege az egyházmegyei gyűlésnek, az orsz. kath. gyűlés és igazgató-tanácsnak; az egyházközség és egyházközségi tanács felettes hatósága;

b) fegyelmi ügyekben részint másodfokú, részint mint elsőfokú fegyelmi bíróság jár el;

c) iskolai és nevelési ügyekben az egyházmegye főtanhatósága;

d) az egyházmegye vagyonának, alapjaik és alapítványainak kezelője; nem az egyházmegye kezelése alatt álló, de a területén levő egyéb kath. vagyon, alapok és alapítványok kezelésének és a területén levő egyházközségek törzsvagyonának és vagyonkezelésének legfőbb ellenőre;

e) az egyházmegye területén levő egyházi, templomi, iskolai és jótékonyági, tan- és nevelő intézetek épületeinek gondozója és fentartója;

f) az egyházmegyét az orsz. kath. gyűlés, az igazgató-tanács, a kir. kormány, az állami, megyei hatóságok előtt, más felekezetek és harmadik személyekkel szemben képviseli és az egyházmegyékkel érintkezik.

109. §. Az egyházmegye címerével és saját körirattal ellátott pecsétje van, melyet minden hivatalos okmányán, annak hitelessége okából, használni tartozik;

110. §. Az egyházmegyei tanács tagjai:

a) az egyházmegye egyházi és világi elnöke;

b) az egyházmegyei gyűlés által választott al-elnök, az előadók és a jegyző;

c) az egyházmegyei gyűlés által az egyházi rendből és világiak közül, titkos szavazás útján választott 8 egyházi és 16 világi tag. Az egyházmegyei tanács többi tisztviselői, u. m. jogtanácsos, titkár, mérnök, pénztárnok, számvevő stb. a tanács rendeletére az ülésben megjelenni tartoznak ugyan, de csak tanácskozási szavazatuk van.

111. §. Az egyházmegyei tanács elnöke, ha jelen van, az egyházi elnök, másodsorban a világi elnök. Rendes elnöke azonban az alelnök, ki egyúttal az ügyvivő elnök is.

112. §. Az egyházmegyei tanács tagjává választható az egyházmegyei gyűlésnek minden tagja. Kivételesen választható nem gyűlési tag is, ha az egyházmegye területén szavazati joggal bír az illető és ez esetben egyúttal az egyházmegyei gyűlési tagságot is elnyeri.

113. §. Az egyházmegyei tanács ügyvivő alelnöke életfogytiglan választandó; a tanács tagjai pedig 6 évre választatnak: de minden három évben az ülésszak végével fele és pedig 4 egyházi és 8 világi kilép. Azonban ezek újra választhatók.

Addig is, míg a tanácsosok szolgálati idejük szerint léphetnek ki, a kilépő tagok sorshúzás útján jelölendők ki.

114. §. Az egyházmegyei tanács havonként egyszer rendesen ülést tart, melyre a tagok a tárgysorozat kapcsán az ügyvivő alelnök által meghívandók.

115. §. Érvényes határozatok hozatalára legalább 7 tag jelenléte szükséges.

Érdekelt tag a reávonatkozó ügy tárgyalásában és az a feletti határozat hozatalában részt nem vehet.

A gyűlésekről rendes jegyzőkönyv vétetik föl, melyet az ülési elnök és jegyző írnak alá és két kiküldött tag hitelesít. Az ülési jegyzőkönyv a következő ülésen mindig fölolvassandó.

116. §. Az egyházmegyei tanács a hatásköréhez utalt ügyek és tárgyak természetének megfelelő szakbizottságokat alakít, melyeknek szakelőadói az előadók, titkár, jegyző, esetleg jogtanácsos vagy más tisztviselő. Az egyházmegyei tanács-ülés napirendjére, a sürgős esetek kivételével, oly tárgyat kitézni nem lehet, melyet az illető szakbizottság nem tárgyalt.

117. §. Az egyházmegyei tanács ügyrendjét, beosztását, az ügy és irattári kezelést, az irodai személyzet szervezését, azok fizetését és a szolgálati szabályokat az egyházmegyei közgyűlés szabályrendeletileg állapítja meg.

Ellenben az egyes tisztviselők részére az utasításokat az egyházmegyei tanács, illetve hivatali főnökök adják meg.

118. §. Az egyházmegyei tanács tagjai minden határozatukért egyénenként anyagi felelősséggel tartoznak. Ezért az ülési jegyzőkönyvben a jelenlevők felsorolandók és szavazás esetén a szavazatok névszerint veendőik föl.

119. §. Az egyházmegyei tanács hivatalos viszonya a megyés püspökhöz a következőkben szabályoztatik:

a) minden fontosabb tárgy elintézése előtt vele hivatalosan közöltetik és az a feletti határozat az ő véleménye vagy ajánlatának figyelembe vételével hozatik;

b) a fölterjesztéseket, kiadványokat, mint el-

nők ő írja alá, azonban ezen jogát időről-időre a világi elnök- vagy alelnökre is, de mindig írásban, átruházhatja;

c) a papi tanárok, továbbá az összes tanárok, tanítók, tisztviselők és alkalmazottak minden fegyelmi ügyeiben, melyekben valláselleni vétség vagy kihágás miatt az eljárás folyamatban volt, a fegyelmi bíróság határozata a fegyelmi iratok kapcsán a megyés püspökhöz megerősítés végett átteendő;

d) a püspök intézkedései ellen panaszokat, folyamodványokat vagy egyáltalán beadványokat az egyházmegyei tanács el nem fogadhat.

20. §. Az egyházmegyei tanács hatásköre:

a) választja saját tisztviselőit és alkalmazza vagy elmozdítja saját közegeit; megalkotja a szakbizottságokat és a fegyelmi bíróságot;

b) az egyházmegye közigazgatását világi vonatkozású ügyeiben a jelen szervezeti szabályok és szabályrendeletek szerint intézi;

c) végrehajtja az orsz. kath. gyűlés, igazgatótanács és egyházmegye rendeleteit, határozatait, illetve azok végrehajtását ellenőrzi; vagy a végrehajtás akadályairól az illetékes hatóságnak jelentést tesz;

d) az egyházközségeket a szervezeti szabályok szerinti hatáskörük pontos betartására rászorítja, működésüket ellenőrzi és ezért az egyházközségi gyűlések jegyzőkönyveit tudomásul veszi, vagy az illetéktelenül hozott határozatokat megsemmisíti és az egyházközséget szabályszerű eljárásra utasítja; az egyházközségek szabályrendeleteit megerősíti;

e) az egyházközségeknek az országos kath.

gyűlés vagy az egyházmegyei gyűlés által megállapított szabályok szerinti vagyongazdálkodását a költségvetési előirányzat és zárszámadások alapján, vagy időnként fogantatosított pénztárvizsgálatok útján ellenőrzi, a költségvetési előirányzatokat helybenhagyja vagy helyesbíti, a zárszámadásokat fölülvizsgálja, jóváhagyja, és a vagyongazdálkodóknak a felmentvényt megadja vagy megtagadja; a 47. § e) pontjában felsorolt határozatokat az ott körülírt módon jóváhagyja, vagy a jóváhagyást megtagadja; a vagyongazdálkodó gondnokokat a püspök által (71. §) megerősíti; a hanyag vagy éppen vétkes vagyongazdálkodók ellen az eljárást megindítja és az okozott kár megtérítése biztosítása iránti intézkedések fogantatosítását elrendeli;

f) az egyházközségi építkezések terveit és költségvetéseit saját közegével fölül vizsgálhatja és az építési engedélyt megadja vagy megtagadja;

g) közhatóságok segédkezését a 16. § értelmében igénybe veszi;

h) határoz mindazon ügyekben, melyek jelen szervezeti szabályok szerint hozzá utaltattak, vagy az orsz. kath. gyűlési igazgató-tanács és egyházmegyei gyűlés által hozzá fognak utaltatni; az orsz. kath. gyűlés által megállapított fegyelmi szabályok szerint gyakorolja a fegyelmi bíraskodást;

i) az egyházmegyéek törzsvagyongáról évenként leltárt készít; a vagyont, alapokat és alapítványokat az országos kath. gyűlés és az egyházmegyei gyűlés által megállapított szabályok szerint kezeli; azok föntartásáról és jövedelmeztetésükről gondoskodik; jövedelmüket a meghatározott célokra fordítja;

j) az egyházmegye területén levő mindazon alapokat és alapítványokat, melyek a 10. § harmadik bekezdése szerint nem az önkormányzati hatóságok által kezeltetnek, leltároztatja, kezelésüket ellenőrzi, intézkedik, hogy azok költségvetése és zárszámadása hozzá beterjesztessenek, melyeket saját észrevételeivel együtt az egyházmegyei gyűlésnek előterjeszt; felügyel arra, hogy az alapok és alapítványok jövedelme rendeltetésük céljaira fordíttassanak;

k) vagyongazdálkodó és pénztári tisztviselőit és azok kezelését ellenőrzi, ezen tisztviselőket megszámloltatja, a felmentvényt nekik megadja vagy őket marasztalja;

l) az orsz. kath. gyűlés és az egyházmegyei gyűlés által kivetett adókat az egyházközségekkel beszédeti és saját pénztárába beszállíttatja; az orsz. adópénzeket az igazgató-tanács rendelete szerint kezeli, vagy a központi pénztárba szállítja;

m) az egyházmegye összes vagyonának zárszámadásait összeállítja; a költségvetési előirányzatot elkészíti, az évi rendes egyházmegyei gyűlésnek előterjeszti, kinyomatja és a meghívókkal együtt az egyházmegyei gyűlés tagjainak szétküldi;

n) az egyházi, iskolai és intézeti épületek jókarban tartásáról gondoskodik és pedig azon épületekről, melyeknek fentartása az egyházmegyét terheli közvetlenül, egyéb épületek jókarban tartására azok fentartóit rászorítja. Az egyházmegyei új templomi, egyházi, iskolai és intézeti építkezéseket foganatosítja;

o) az egyházmegye kegyúri jogait gyakorolja, kegyúri kötelelességeit teljesíti és ellenőrzi, hogy

hasonló kötelezettségüket a többi kegyurak is teljesítsék;

p) a költségvetésileg megállapított jövedelmeket beszedi: a személyi és dologi kiadásokat a költségvetés keretében utalványozza, sőt annak keretén túl is, saját felelősségére teljesíthet sürgős utalványozásokat, de ezen túllépést az egyházmegye legközelebbi gyűlésén igazolni tartozik;

q) az egyházmegye szükségleteinek fedezéséről gondoskodik, erre vonatkozólag és egyáltalán az egyházmegyei gyűlésnek javaslatokat tesz;

r) az egyházmegyei gyűlés számára a jelentéseket, a napirend tárgyait a tárgyalásra előkészíti;

s) a jótékonyági intézeteket és a jótékonyági alapokat kezeli; a mennyiben pedig ilyenek nem az egyházmegye által tartatnak fenn, vagy nem általa kezeltetnek, azok kezelését ellenőrzi;

t) a katolikus vallás-, tanulmányi és egyetemi alapoknak területén levő vagyona tekintetében az igazgató-tanácsnak közege és mint ilyen az igazgató-tanács utasításait teljesíteni tartozik;

u) az egyházközségeket a szükséges nyomtatványokkal ellátja és az ügykezelés egyöntetőségéről az egyházközségekben ily módon is gondoskodik;

v) ellenőrzi az önkormányzati testületek, tisztviselők, közegek működését, azt irányítja, vezeti, támogatja, tapasztalt visszaéléseket saját hatáskörében megszüntet, vagy azok megszüntetése iránt illetékes helyen előterjesztést tesz, szükség esetén az egyházmegyei gyűlés rendkívüli összehívását a 93. § értelmében szorgalmazza.

121. §. Mint főtanhatóságnak:

a) hatáskörébe tartoznak az akadémiák és kir.

kath. középiskolák, továbbá az országos kath. gyűlés, illetve igazgató-tanács által alapított és fenntartott iskolák, tan- és nevelő-intézetek kivételével minden, az egyházmegye területén létező kath. iskola, tan- és nevelő-intézetek, képezdék stb.;

b) az elemi iskolák részére egyházmegyei tanfelügyelőt választ, megerősíti az iskola-gondnokokat, ezek működését és az iskolaszékek eljárását a tanfelügyelő útján ellenőrzi. Felügyel, hogy az egyházközségek az elemi iskolák szükségleteit pontosan teljesítsék; az egyházközségi tanács útján az elemi iskolai tanítói állások betöltésére hirdetett pályázatokat tudomásul veszi, vagy helyesbíti, a tanítói díjleveleket megerősíti, a néptanítók változtatásánál a vitás járandóságok, valamint a néptanítók özvegyei járandósága körül felmerülő vitás kérdésekben, továbbá a néptanítók nyugdíjazása iránt határoz; a népiskolai tanítók mellékfoglalkozását belátása szerint engedélyezi, vagy megtagadja; az egyházmegye területén népiskolák felállítását, új tanítói állások szervezését engedélyezi; ilyeneket és bölcsődéket, óvodákat, gyermek-menedékházakat a szükséghez és vagyoni erejéhez mérten maga állít és azok fentartásáról gondoskodik, szóval az országos kath. gyűlés által megállapított tanrendszer szerint az állami törvények és a püspökök részére a 8. §-ban fentartott jogok figyelembe vételével, ezen szervezeti szabályok értelmében az egyházközségek útján is, saját tanfelügyelője által intézi, vezeti és ellenőrzi az elemi oktatást;

c) azon középiskolákban és más tan- és nevelő-intézetekben, melyeket az egyházközségek, püspökség, testületek tartanak fenn, a tanári pályázatok

kiírását tudomásul veszi; a kinevezési okmányokat megerősíti, felügyel, hogy ezen iskolák személyi, dologi ügyei pontosan teljesíttessenek, ilyen közép- és szakiskolák, továbbá képezdek alapítására az engedélyt kieszközli;

d) az egyházmegye területén levő, de az igazgató-tanács hatáskörébe tartozó fő-, közép- és szakiskolák, a képezdek tanári és tisztviselői pályázatait meghirdeti, a pályázatokat a kinevezésre vonatkozó javaslatával az igazgató-tanácsához felterjeszti; ezen iskolák és intézetek személyi és dologi kiadásait az igazgató-tanáctól bevételezi és annak utalványozásához képest saját pénztárából fizeti;

e) minden más középiskolában vagy azzal egyenrangú intézet- és képezdekben a tanári és tisztviselői állásokra pályázatokat hirdet, ezen tanárokat, tisztviselőket és más közegeket kinevezi, részükre a kinevezési okmányt kiállítja; a fizetéseket és járandóságokat utalványozza. A szerzetes tanító-rendek által fenntartott és vezetett iskolákban a világi tanárokat és közegeket kinevezi, a szerzetes-tanárokat és tanítókat megerősíti;

f) a) c) d) e) pontok alatt említett iskolákban, intézetekben, képezdekben az állami törvények rendelkezéseinek s a püspökök részére a 8. §-ban fenntartott jogok figyelembe vételével az országos kath. gyűlés által megállapított tanterv és rendtartás értelmében az oktatást vezeti és intézi; az egyes iskolák és intézetek részére gondnokokat nevez ki, ezek és saját szakközegének ellenőrzése útján az oktatás menetéről magának meggyőződést szerez és jelentéseik alapján intézkedik;

g) az orsz. kath. gyűlés által megállapított fe-

gyelmi rendtartás értelmében a tanulók fegyelmi ügyében másodfokon, a közép- és szakiskolák, képezdek stb. tanárai, tanítói, tisztviselői és más közegei felett elsőfokon fegyelmileg bíraskodik;

l) az egyházközségek iskolai számadásait felülvizsgálja, az egyházmegye iskolai és intézeti szükségleteinek fedezéséről gondoskodik, azok számadásait, leltári vagyont ellenőrzi; az igazgató-tanács hatáskörébe tartozó iskolák és oktatás állapotáról pedig az igazgató-tanácsnak évnegyedenként rendszeren, különben pedig a szükséghez képest jelentést tesz;

i) az iskolák és intézetek kath. jellegének megóvásáról gondoskodik;

j) az iskolai és intézeti felszerelésekről gondoskodik és felügyel, hogy az iskolák és intézetek hasonló felszereléseiről azok fentartói gondoskodjanak; az iskolai és intézeti építkezéseket foganatosítja, az épületek fentartásáról gondoskodik és felügyel, hogy ugyancsak az iskolai fentartók is teljesítsék ebbeli kötelességüket;

k) tanítók jutalmazásáról az egyháztanács javaslatára gondoskodik és adományozza az alapítványokat és ösztöndíjakat;

l) iskolák alapítása iránt az egyházmegyei gyűlésnek javaslatot tesz – és végre végrehajtja a felsőbb önkormányzati hatóságok tanügyi rendeleteit, – intézkedik az oktatásügy mindazon kérdéseiben, melyek más hatósághoz utasítva nincsenek.

122. §. Az egyházmegyei tanács évi működéséről az egyházmegyei rendes gyűlésnek évenként a fontosabb eseményeket, – rendeleteket, – az egyházmegye közigazgatási, a közoktatási, közép-

iskolák, elemi iskolák, tan-, nevelő- és jótékony-sági intézetek, ösztöndíjak és alapítványok, egyházi és iskolai építkezések, gazdasági, pénzügyi és jog-ügyi állapotát feltüntető jelentést tesz. Ezen jelen-tést kinyomatja és a meghívóval szétküldi az egy-házmegyei gyűlés tagjainak.

123. §. A középiskolák érettségi vizsgálataira saját tagjai közül biztosokat nevez ki. Ezen bizto-sok az írásbeli dolgozatokat átnézik, a szóbeli vizs-gálaton kérdéseket intéznek, a minősítő és zárér-tekezleten szavazati jogot gyakorolnak és a bizo-nyítványokat aláírják.

Aláírásuk megtagadása esetén csakis a vallás-os közoktatási miniszter határozata alapján adható ki a bizonyítvány.

124. §. Nyilvántartja az országos kath. gyűlés illetőleg igazgató-tanács által megállapított tanári és tanítói fizetéseket.

125. §. A tanárok, tanítók és tisztviselők mi-nősítvényi táblázatát kitölti, azokban a változaso-kat bevezeti; egyúttal nevezettekről vezeti a törzs-lapokat.

126. §. A nagyobb egyházi javadalmak átvé-telénél és átadásánál, valamint az ily javadalmak átadása, átvétele és kezelésénél az illető káptalan egyetértésével és az orsz. kath. gyűlés által meg-állapított szabályrendelet értelmében teljesíti mind-azt, mivel az igazgató-tanács által megbízatik.

Azonban a birtok álladék és a leltári vagyon épségben tartása felett állandó felügyet és ellenör-zés ezen javadalomra nézve is az egyházmegyei tanácsot illeti meg.

127.§. Teljesíti azon feladatot, mely az érseki,

illetőleg püspöki szék betöltésénél, valamint az apáti, préposti és kanonoki kinevezéseknél a 165. és 168. §§-ok értelmében az egyházmegyei tanácsot illeti.

128. §. Az egyházmegyei tanács tüzi ki az egyházmegyei és orsz. kath. gyűlési képviselő választások határidejét, (85. §.) nevezi ki a szavazatszedő küldöttségeket és elnököket.

129. §. Nyilvántartja az egyházmegyei és tanító kerületek választási névjegyzékét, a hitelesített névjegyzékekben megjelöli a külön képviselettel bíró vagy személyes képviseletre jogosult szavazókat és ezen névjegyzékeket a megfelelő nyomtatványokkal kiadja a választási elnököknek.

130. §. Az egyházmegyei világi képviselő választás érvényét megtámadó kérvények fölött dönt, – a nyilván szabálytalan választást megsemmisíti; az egyházmegyei papi képviselő választási iratokat (88. §.) a megyés püspökhöz átteszi. Az esetleges új választás iránt intézkedik.

131. §. Az orsz. kath. gyűlés papi és világi képviselők választási jegyzőkönyveit a névjegyzékekkel és választási iratokkal, a netaláni kérvényekkel és az egyházi választásokra a megyés püspök, a többire nézve saját véleményének kíséretében az igazgató-tanácsához felterjeszti.

132. §. Az egyházmegyei tanács mint felülvizsgálati hatóság határoz mindazon panaszok és felfolyamodások fölött, melyek az egyházközségi tanácsok határozatai és végzései ellen beadatnak, mint felebbezési hatóság határoz a hozzá felebbezett ügyekben.

133. §. Az egyházmegyei tanács határozatai ellen akár az egyházközségnél, akár hozzá beadott

felebbezések felterjesztését köteles az egyházmegyei tanács törvényes időben késedelem nélkül eszközölni.

IV. RÉSZ.

Első cím.

Az országos kath. gyűlés.

134. §. A magyarországi latin és görög szer-tartású róm. kath. egyház önkormányzatának leg-főbb testülete az orsz. kath. gyűlés, mely a ma-gyarországi kath. egyházat a jelen szervezeti sza-bályokban meghatározott világi vonatkozású ügyei-ben képviseli.

135. §. Az országos kath. gyűlés ő felségének, mint a magyarországi kath. egyház legfőbb kegy-urának véleményező és végrehajtó közege.

136. §. Az orsz. kath. gyűlés elnöke az oszág hercegprímása. Ha az esztergomi érseki szék be-töltve nincs, a rang idősebb érsek.

137. §. Az országos katolikus gyűlés szék-helye Budapest szék- és főváros.

138. §. Az országos kath. gyűlés egyházi tagjai:

a) a kalocsai, az egrí s a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert, érsekek; a besztercebányai, eper-jesi gör. szert., győri, munkácsi gör. szert., nyitrai, pécsi, székesfejérvári, szombathelyi, váci, veszprémi, csanádi, erdélyi, nagyváradi lat. szert., kassai, rozs-nyói, szatmári, szepesi, lugosi gör. szert, püspökök, a pannonhalmi főapát, (illetőleg az érsekek és püs-pökök coadjutorai) széküresedés esetén a káptalani

holynökök; a zirci apát, a jászói és csornai prépostok és a kegyes tanítórend tartományi főnöke, széküresedés esetén a kormányzó perjel, illetve a helyettes rendfőnök;

b) az esztergomi, kalocsai, egri és gyulafehérvári érseki tartományokhoz tartozó káptalanok által érseki tartományonként a káptalani tagok közül választott 2–2 tag;

c) az egyházmegyék részéről a meg[^]ei áldozó papok és egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szervezetek áldozó papjai (a) által saját kebelükből választott 44 egyházi képviselő, jelesen:

az esztergomi egyházmegyéből	3
a besztercebányai „	1
az eperjesi gör. szert. „	1
a győri „	2
a munkácsi gör. szert. „	2
a nyitrai „	2
a pécsi „	2
a székesfejérvári „	1
a szombathelyi „	2
a váci „	2
a veszprémi „	2
a kalocsai „	3
a csanádi „	2
az erdélyi „	2
a nagyváradai lat. szert. „	1
az egri „	3
a kassai „	2
a rozsnyói „	1
a szatmári „	1
a szepesi „	1

a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert. egyházmegyéből	3
a lugosi gör. szert, egyházmegyéből	1
a nagyvárad	1
a szamosujvári	2
a pannonhalmi	1

139. §. Az orsz. kath. gyűlés világi tagjai:

a) a világi katolikus kegyurak által kebelükből választott 6 tag és pedig az esztergomi, kalocsai s egri érseki tartományokhoz tartozó kegyurak két-két tagot választanak;

b) a kath. főiskolák, világi férfi tanárai által kebelükből választott négy tag;

c) a tanszéket világi tanerőkkel ellátó kath. középiskolák világi férfi tanárai által kebelükből választott 8 tag;

d) a kath. tanító- és tanítónő-képezdek világi férfitanárai által kebelükből választott 2 tag;

e) a kath. népiskolák világi tanítói által kebelükből választott 8 tag;

f) az egyházmegyék részéről, ide számítva a pannonhalmi főapátság területét is, választott 134 világi képviselő, jelesen:

az esztergomi egyházmegyéből	16
a besztercebányai	3
az eperjesi gör. szert.	3
a győri	6
a munkácsi	7
a nyitrai	5
a pécsi	7
a székesfejérvári	3
a szombathelyi	5
a váci	7

a veszprémi egyházmegyéből	7
a kalocsai „	8
a csanádi „	10
az erdélyi „	5
a nagyváradai lat. szert, egyházm.	2
az egri egyházmegyéből	8
a kassai „	5
a rozsnói „	3
a szatmári „	2
a szepesi „	4
a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert. egyházmegyéből	6
a lugosi gör. szert, egyházmegyéből	2
a nagyváradai „	2
a szamosujvári „	7
a pannonhalmi „	1

140. §. Az egyes egyházmegyék között felosztott 44 egyházi és 134 világi képviselők választókerületenként választandók.

Ezen választó-kerületeket az egyházmegyei gyűlések javaslatai és az igazgató-tanács előterjesztése alapján egyházmegyénként az országos kath. gyűlés állapítja meg.

A mennyiben valamely egyházmegye az országos kath. gyűlésbe a 138. és 139. §§. szerint egynél több egyházi, illetőleg világi képviselőt választ, az illető egyházmegye megfelelő egyházi és világi kerületekbe osztandó be és a képviselő minden kerületből külön választandó.

Az egyházmegyéknek a kerületekre leendő ezen beosztásánál az egyházi képviselők választását illetőleg az áldozó papok száma, a világiak válasz-

tását illetőleg a hívek lélekszámaránya szolgál zsinórmértékül.

A káptalanbeliek és azon áldozópapok, kik lelkipásztorkodásra alkalmazva nincsenek, vagy meggyén kívül alkalmazvák, a székhelybeli papsághoz számítandók.

141. §. A 188. §. b) pontja és a 139. §. a) b) d) pontjai alatt felsorolt képviselők választásának szabályait az igazgató-tanács javaslata alapján az orsz. kath. gyűlés állapítja meg. Ezen képviselők is megbízó levéllel látandók el.

142. §. A 139. §. c) és e) pontjai alatt emiuttett képviselők szintén kerületenként választandók. Ehhez képest az igazgató-tanács javaslata alapján az orsz. kath. gyűlés osztja be az ország tanárait és tanítóit 8-8 választó kerületre.

Úgy a 141. §., valamint a 142. §. szerinti választók névjegyzékét az igazgató-tanács tartja nyilván és igazítja ki évről-évre.

143. §. Az egyházi és világi képviselők választását a 84-92. §§. szerint az egyházmegyei tanácsok intézik. A választási jegyzőkönyveket és iratokat a püspök, illetve az egyházmegyei tanács véleményével és az esetleges kérvényekkel együtt a 131. §. szerint az egyházmegyei tanács terjeszti fel az igazgató-tanácsához.

A 141. §-ban érintett választások eredményéről felvett jegyzőkönyvek szintén az igazgató-tanácsához betérj esztendők.

A 142. §-ban érintett választásokat az igazgató-tanács a 84-91. §§. megfelelő alkalmazásával intézi.

144. §. Az igazgató-tanács a hozzá beérkezett

jegyzőkönyvek alapján a választásról jelentését összeállítja és azt a kérvénynyel meg nem támadott megválasztottak névsorával együtt az országos kath. gyűlés elnökségének beterjeszti.

145. §. Az orsz. kath. gyűlési képviselők megbízása, bármely kategória szerint választattak, 6 évre terjed, ha a választott képviselő időközben lemond, meghal, vagy választási képességét és így mandátumát (42. §.) elvesztette, új választásnak van helye, melyet az országos kath. gyűlés rendel el.

146. §. Orsz. kath. gyűlési képviselőnek választható minden áldozó pap, a ki valamely egyházközség érvényes választó-névjegyzékébe fel van véve, 30 életévet betöltötte, egyházi fenyíték alatt nem áll és nem deficiens: és minden 30 évet betöltött világi férfiú, ki valamely egyházközség érvényes választói névjegyzékébe fel van véve, magyarul írni és olvasni tud. Tanár és tanító ezenkívül még akkor, ha fegyelmi vizsgálat alatt nem áll, vagy fegyelmileg elítélve nincs.

Második cím.

Az országos kath. gyűlés alakulása.

147. §. Az orsz. kath. gyűlés isteni tisztelettel nyitattik meg. Az isteni tisztelet után a tagok a gyűlésteremben megjelenvén, elnök egy egyházi és két világi korjegyzőt kijelöl, kik helyeiket elfoglalván, elnök felhívására a gyülekezet a kérvénynyel meg nem támadott képviselők közül 2 egyházi és 4 világi tagból álló igazoló bizottságot választ. Az

igazoló bizottság működése alatt az ülés felfüggesztendő. Az igazoló bizottság a korjegyzők segédkezése mellett a megbízó leveleket átveszi, és az igazgató-tanács jelentése alapján átvizsgálja. A kifogástalan megbízó-leveleket külön, a kifogásolt, vagy kérvénnyel megtámadott megbízó-leveleket szintén külön jegyzékbe veszi és erről az ismét megnyílt ülésen az elnöknek jelentést tesz.

A képviselők általános többségének megbízó levele rendben találatván, igazoltatnak. Az igazolt tagok a következő napra alakuló gyűlésre elnöki leg meghívotnak.

148. §. Az alakuló gyűlés saját kebeléből választ egy világi elnököt, a ki az ország hercegprímásának akadályoztatása esetén elnököl. Választ ezenkívül 2 egyházi és 4 világi jegyzőt; végül választ egy állandó igazoló bizottságot, mely a kifogásolt és kérvénnyel megtámadott megbízó-levelek tárgyában és a 40., 41. §§-ok eseteiben a vizsgálatot teljesíti és a gyűlésnek javaslatot tesz.

A választás eredményének kihirdetésével elnök a gyűlést megalakultnak jelenti ki.

Harmadik cím.

Az orsz. kath. gyűl és hatásköre.

149. §. Az orsz. kath. gyűlés az ország hercegprímása által évenként egyszer összehívandó.

150. §. Az orsz. kath. gyűlés állapítja meg saját tanácskozási ügyrendjét és az igazgató-tanács szervezete és ügyrendjéről a jelen szerv, szabály.

98-101. §§-ainak figyelembe vételével szabályrendeletet alkot.

Teljesíti mindazt, a mit ezen szervezeti szabályok reá ruháznak, vagy a kath. világi vonatkozású ügyeiben szükségesnek és hasznosnak tart.

151. §. Az állami törvények rendelkezéscinek figyelemben tartásával a királyi kath. fő- és középiskolák tanárainak, valamint szakiskolák és népiskolák tanítóinak, tanítónőinek, óvónőinek; továbbá az önkormányzati tisztviselők és alkalmazottak fegyelmi és nyugdíjügyére vonatkozólag az igazgató-tanács előterjesztése alapján szabályrendeleteket alkot.

152. §. Az összes iskolák hallgatói és tanulói-nak fegyelmi szabályzatát az állami törvények kötelező intézkedéseinek figyelembe vételével az igazgató-tanács előterjesztése alapján megállapítja.

153. §. Szabályrendeletet alkot az egyházközségek, egyházmegyék, iskolák és intézetek, kath. alapok és alapítványok vagyonának kezeléséről, a kezelés ellenőrzéséről, a pénztárkezelésről, ellenőrzésről, számfejtés- és utalványozásról; a zárszámadások és költségvetések, leltárak elkészítéséről, azok mikénti felülvizsgálatáról, fokozatos ellenőrzéséről és a kezelők felelősségéről; továbbá a nem az önkormányzati hatóságok által kezelt kath. alapok és alapítványok kezelésének ellenőrzéséről és azoknak az egyházmegyei zárszámadásokba leendő beillesztéséről.

154. §. A kath. egyetemet az e célra létező alapok felhasználásával és ő Felsége főkegyúri jóváhagyásával létesíti. Ez iránt az előterjesztés ő Felségéhez a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján történik.

155. §. Egyéb kath. fő-, közép- és szakiskolákat, tanító, tanítónő, óvóképzőket és mindenféle tan- és nevelőintézeteket az illető egyházmegye hozzájárulásával alapít, fentart, fejleszt; létező ilyen intézeteket megszüntet, leszállít; minden esetben ő Felsege a főkegyúrnak a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján kikérendő jóváhagyása mellett.

156. §. Jótékonyági intézeteket alapít és fentart.

157. §. Tárgyalja és megállapítja a kath. vallás, tanulmányi és egyetemi alapok és alapítványok költségvetési előirányzatát, a zárszámadásokat felülvizsgálja és jóváhagyja; azokat ő Felsege a főkegyurhoz fölterjeszti.

158. §. A szükségletek fedezetét a jövedelmekből kijelöli és ha azokat a jövedelmek nem fedeznék, országos adót, járulékokat, szolgálmányokat vet ki, azok kulcsát megállapítja és az egyházmegyék útján behajtatja.

159. §. Az igazgató-tanács évi jelentését és javaslatait tárgyalja, azok felett határoz. Az önkormányzat körében felmerült sérelmek és szabálytalanságok orvoslása iránt intézkedik.

160. §. Az egyházmegyék jegyzőkönyveit, költségvetéseit, zárszámadásait, a nem az önkormányzati hatóságok által kezelt alapok és alapítványok iránti jelentéseket az igazgató-tanács javaslatához képest tudomásul veszi.

161. §. Az orsz. kath. gyűlés végrehajtó közege az igazgató-tanács.

Negyedik cím.

Az igazgató-tanács.

162. §. Az igazgató-tanács elnöke az ország hercegprímása, akadályoztatása esetén az orsz. kath. gyűlés világi elnöke.

163. §. Az igazgató-tanács tagjai:

- a) az ügyvivő alelnök;
- b) a magyar püspöki kar kebeléből 6 évre választott 5 tag;
- c) az országos kath. gyűlés által tagjai sorából szintén 6 évre választott 6 egyházi és 22 világi tag;
- d) három igazgató-osztályfőnök.

164. §. Az igazgató-tanács rendszerint negyedévenként tartja üléseit Budapesten; az elnökség meghívására azonban bármikor tarthat ülést. A meghívónak a tárgysorozatot tartalmaznia kell. Érvényes határozathozatalra az elnökön kívül 12 tag jelenléte szükséges. Hozott határozataikért egyenként anyagi felelősséggel tartoznak.

Ötödik cím.

Az igazgató-tanács hatásköre.

165. §. Érseki szék üresedése esetében az ország hercegprímása, illetőleg az esztergomi érseki szék üresedése esetén, a rangidősebb érsek által meghívottnak az érseki méltóságban levő érsek és a megüresedett érseki szék tartományához tar-

tozó püspökök, kik három oly méltó egyházi férfit neveznek, kiket az érseki szék betöltésére érdemeseknek találnak.

Püspöki szék üresedése esetében az illető érsek hívja meg a tartományához tartozó püspököket és ezek neveznek három oly méltó egyházi férfit, kiket a püspöki szék betöltésére érdemeseknek találnak.

Az érseki tartomány ezen véleménye az ország hercegprímásához felterjesztendő. Az ország hercegprímása mindkét esetben az igazgató-tanácsot és püspöki széküresedés esetén az illető egyházmegyei tanácsot meghallgatja, úgy a püspökök, mint az igazgató-tanács és egyházmegyei tanács ajánlatát saját véleménye kis rétében a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján a főkegyúrhoz felterjeszti.

166. §. A gyulafehérvári görög szertartású római kath. érseki és metropolitai széküresedés esetében az érvényben levő gyakorlat szerint a megajtott jelölésnek felterjesztése ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnöke útján történik, a ki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

167. §. Olyan szerzetesrendi apátságok és prépostságok széküresedéseinek esetében, melyeknél egyfelől a jelölés a rendtagok választása által történik, másrésről Ő Felségének, az apostoli királynak kinevezését igénylik, úgy a megüresedett szék betöltésére irányuló eljárás, mint a megejtett jelölésnek felterjesztése ő Felségéhez az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnökének közreműködésével foganatosít/tátik, a ki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

168. §. A káptalani javadalmakra nézve a hármas kijelölést az illető egyházmegyei tanács meghallgatása mellett az illető megyés püspökkel, széküresedés esetében a káptalannal egyetértőleg állapítja meg.

169. §. Az országos kath. gyűlés határozatainak pontos végrehajtása fölött örködik s ennél fogva:

a) felügyel az igazgató-osztályfőnökök által saját felelőségük mellett kezelendő kormányzat minden ágazatára;

b) az igazgató-osztályfőnökök minden oly rendeletét, melyet az orsz. kath. gyűlés határozataival, vagy határozat nem léteben az ügy érdekével összeütközőnek tart, felfüggesztheti, és ily alkalommal a halasztást nem szenvedő ügyekben saját felelőségére intézkedik;

c) felmerülő mulasztások esetében azokra az osztályfőnökök figyelmét felhívja s őket a kellő intézkedések megtételére utasítókig is kötelezi;

d) örködik az orsz. kath. közpénztár szigorú kezelése fölött.

170. §. Mindazon javaslatokat, melyek az egyes osztályfőnökök által az orsz. kath. gyűlés elé terjesztés s ez útoni eldöntés végett előkészítetnek s a mennyiben azok előleges bejelentés folytán az országos gyűlés részéről külön bizottsághoz nem utasítottak, tárgyalja s véleményes jelentésével kíséri.

Hasonló előterjesztéseket önállóan is kezdeményezhet, de ily esetben az illető osztályfőnök véleményét mindenkor bekívánja s mellékli.

171. §. Összeállítja az igazgató-osztályfőnökök által előkészített költségvetést s ezt saját vélemény-

nyes jelentésével, valamint a megelőzőtt évre szóló számadásokat megállapítás, illetőleg megvizsgálás végett az orsz. kath. gyűlés elé terjeszti.

172. §. Addig, míg a kegyúri viszony illetékes utón rendeztetni fog, az ezen viszonyból felmerülő kérdések esetében, azoknak a fennálló törvények és gyakorlat értelmében elintézéséről gondoskodik. Oly esetekben pedig, midőn akár valamely község részéről a kegyúri terhek megváltása, vagy a kegyúri terheknek és jogoknak egyébkénti átruházása iránt kezdeményező bejelentés történik, az igazgatótanács a maga kebléből megbízottat nevez a végre, hogy a megváltás, illetőleg átruházás kérdéseinek szabályozását, a kegyúr és község közt az illető püspöki hatóság befolyásával létrehozandó egyezség útján eszközölje.

173. §. Az igazgatótanács az országos kath. gyűlésnek évi jelentését előterjeszti, és azt a költségvetés és zárszámadásokkal együtt szétosztja a tagok között.

174. §. Az igazgatótanács a hozzá utalt panaszok, kérvények, folyamodványok tárgyában és a felebbezett ügyekben határoz.

175. §. Rendkívüli esetekben az országos kath. gyűlés összehívása iránt a hercegprímásnál indokolt előterjesztést tesz.

176. §. Püspöki széküresedés esetén a javak átvételére, az új javadalmas részére történő átadásra, – a széküresedés tartama alatt a vagyon kezelésére az illetékes egyházmegyei tanácsot utasítja, esetleg közvetlen megbízottat rendel. Úgy az egyházmegyei tanács, valamint a megbízott az illető káptalannal egyetértőleg és az igazgatóta-

nácsnak e tárgyban Ő Felsége a főkegyúr jóváhagyásával kiadott szabályrendelet értelmében köteles eljárni.

177. §. A kath. kir. középiskolák, akadémiák az igazgató-tanács hatáskörébe tartoznak, nem különben az általa fentartott mindenféle iskolák és intézetek. Azonban az iskolák és intézetek igazgatásában azon egyházmegyei tanácsot veszi igénybe, melynek területén az az iskolaintézet van.

178. §. Az önkormányzat hatáskörébe tartozó összes fő- és középiskolák, továbbá az összes kath. népoktatási tanintézetek és szakiskolákra nézve a tanrendszert, a rendtartást, a tantervet, a szorgalmi időt, szünnapokat, a tankönyveket és tanterveket az állami törvények rendelkezésének és a 8. §-ban a püspökök részére fentartott jogok figyelembe tartása mellett szabályrendeletileg megállapítja. Az általa fentartott iskolák tandíját megállapítja, azok elengedése iránt határoz.

179. §. A 189. § *a) b) c) d) és e)* pontok alatt felsorolt választók névjegyzékét nyilvántartja, évenként kiigazítja és a 142. § szerint alakított kerületekben a 84–92. § alkalmazásával a választásokat vezeti. A 138. §” *a) és b)* a 139. § *a) b) c) d)* és *e)* pontok alatt felsoroltak a 138. § *e)* és a 139. § *f)* alatti képviselők választásánál szavazási jogot nem gyakorolhatnak.

180. §. Az egyházmegyei tanácsok a 141. § értelmében felterjesztett, kifogás alá nem eső és kérvény nyel meg nem támadott megbízó leveleket, a kifogás alá eshető kérvénnyel megtámadott megbízó levelek jegyzékét; – mindkettőről jelen-

tését a választási iratokkal együtt az orsz. kath. gyűlésnek beterjeszti.

181. §. A kath. jogakadémiák igazgatóit és tanárait kinevezi és ezek kinevezését a vallás és közoktatásügyi miniszter útján megerősítés végett Ő Felségéhez felterjeszti. Egyéb iskolák tanárait, tanítóit és a tisztviselőket kinevezi, illetőleg az egyházmegyei tanárok hasonló kinevezéseit tudomásul veszi.

Hatodik cím.

Az osztályfőnökök.

182. §. Az országos kath. gyűlés hivatalnoki személyzetének élén egymástól elkülönített három, azaz személyi, tanügyi és vagyonkezelési hivatal osztály szerint állanak ezek főnökei.

183. §. Az igazgató-osztályfőnökök az igazgató-tanács által állandóul neveztetnek ki.

184. §. Az igazgató-tanácsra ruházott teendők korlátain belül az igazgató-osztályfőnökök önállóan és saját felelősségük mellett eszközlik az országos kath. gyűlés határozatainak végrehajtását és a központi közigazgatásnak megállapított vagy később megállapítandó hatáskörében az ügyeket szintén ily módon kezelik.

185. Az osztályfőnököket illető osztályaik ügykezelésének főbb mozzanatairól és a függőben levő fontosabb kérdések állásáról az igazgató-tanács havi üléseiben előterjesztést tenni tartoznak.

186. §. Oly tárgyokban, melyeknek az országos kath. gyűlés általi eldöntését szükségesnek és

célszerűnek tartják, vagy a melyeket az igazgatótanács ilyenekül ismer fel – javaslatokat készítenek és azokat véleményes jelentés kíséretében az orsz. kath. gyűlés elé vitel végett az igazgatótanács elé terjesztik.

187. §. Azon felügyeleti kötelességnél fogva, mely az összes önkormányzati ügyekre nézve első sorban az osztályfőnökök által fog gyakoroltatni? feljogosítatnak, hogy az egyházmegyei, esperesi s egyházközségi gyűlések és tanácsok jegyzőkönyveit s ügyiratait előforduló esetekben felkívánhassák s mindezen hatóságoktól úgy a személyi, mint a tanügyi s vagyionkezelési állapotok iránt időnkénti szabályszerű kimutatásokat is kívánhassanak.

188. §. Minden osztályfőnök elkészíti saját osztályának költségvetését és ezt az igazgatótanácsnak bemutatja.

189. §. A számadások az egyes osztályok által elkészítettvén, a vagyionkezelési osztálynál összeállítatnak és az igazgatótanács elé térj esztendők.

190. §. Az első ízben kinevezendő osztályfőnökök mindenekelőtt elkészítik:

a) saját osztályaik szervezetét és azoknak egymásközi érintkezésére, valamint az igazgatótanácscsali viszonyokra nézve megállapítandó ügyrend iránti javaslatot;

b) a tisztviselők fizetése, kinevezése, nyugdíjazása, illetőleg fegyelmi utón történendő elbocsátására vonatkozó szabályzat tervét, mely munkálatok a megfelelő költségvetéssel együtt az igazgatótanácsnak, az által viszont – saját véleményes jelentésével, végleges megállapítás végett az orsz. kath. gyűlésnek lesznek feltérj esztendők.

Vegyes és átmeneti intézkedések.

191. §. Az eddigi bármily jogalapon keletkezett egyházközségek a szerv. szab. életbeléptetésének napjától számítandó egy év alatt ezen szabályok szerint átalakulni tartoznak. Vonakodás esetén arra az egyházmegyei tanács által kényszerítendők.

192. §. Budapest székesfőváros latin és görög szertartású róm. kath. egyházközségi szervezetét a székesfőváros és igazgató-tanács meghallgatása után az országos kath. gyűlés külön szabályrendeletben állapítja meg.

193. §. Addig is, míg a 10. §-ban érintett kath. vallás, tanulmányi és egyetemi alapok önkormányzat, illetve az igazgató-tanács kezelésébe átvétetnek, ezen alapok és alapítványok kezelését az igazgató-tanács ellenőrzi, – költségvetéseit megállapítja, a zárszámadásokat megvizsgálja. Ezen alapok és alapítványi vagyonok tekintetében bérleti és terhes szerződések hozzájárulása nélkül nem köthetők.

Mindezen vagyoni ügyekre nézve Ő Felsége a főkegyúrnak szükség esetén előterjesztést tesz.

194. §. Az egyházközségi gyűlések és egyházközségek első alakulását, az egyházmegyei képviselők választását a megyés püspökök eszközlik, nevezetesen:

a) a megyés püspök, a plébános elnöklete alatt egyházközségenként bizottságot küld ki azon utasítással, hogy a 37., 38. és 39. §§-ok figyelembe vételével az egyházközségi tagok névjegyzékét elkészítse és megerősítés végett hozzá felterjessze. Ezen megerősített névjegyzék alapján az egyház-

községi gyűlések összehívását elrendeli és azok az egyházközségi tanácsot haladéktalanul megalakítják;

b) az egyházmegyei gyűlést összehívja és a választásokat a 77–91. §-ok megfelelő alkalmazásával intézi;

c) az orsz. kath. gyűlési képviselő választásokat a 84–91. §§-ok szerint intézi és ezekre nézve a 131. § szerint eljár.

* *
*
*
*

A kisebbségi jelentés taglalata.

Művem ezen része – a kisebbségi javaslat – már ki volt nyomtatva, midőn azt hivatalos szövegben, a hozzá csatolt jelentéssel együtt kézhez kaptam. Úgy látom azonban, hogy a „Magyar Allam” mellékletén megjelent s általam felhasznált szöveg teljesen azonos a hivatalos szöveggel s így művem folyamán a kisebbségi javaslatról mondottak teljesen állják helyüket. Azért itt csak a kísérő kisebbségi hivatalos *jelentésre* kívánok néhány megjegyzést tenni.

Elismerem s már művem folyamán kiemeltem (53, 60. lapon s másutt), a mit a kisebbség ezen jelentése hangsúlyoz, hogy igenis a kisebbség javaslata komoly munka, mely gondos lelkiismeretességgel s hozzáteszem, a kath. elv tiszteletben tartásával van kidolgozva. Ennél az 1870|1-ki kisebbség szerelenségeire nem szabad gondolni.

Mindazonáltal a többség javaslata jobb; mert ámbár szerényebb keretben mozog, de kitűzött irányelveinek követésében következetes, törvénymódosítást nem igényel, s ez idő szerint jól felel meg viszonyainknak. Azért fogadom el s nem a kisebbség javaslatát.

Jelentése szerint némi jóhiszemű csalódásban szenved a kisebbség, midőn azt állítja, hogy a többség nem módosította az 187⁰|₁-ki javaslatot, hanem egy tökéletesen újat készített, míg ő csak módosította a régi javaslatot. S erre különös súlyt fektet.

Én nem így találok a dolgot. Mint az imént, a kisebbségi

javaslat elejére fűzött megjegyzéseimben kimutattam, annak az 1870|1-ki javaslatnak alapját, kiindulási pontját a bárom kath. jognak: a főpapjelölésnek, az alapoknak és az iskoláknak a kormány kezéből való kivétele s az önkormányzat kezébe való teljes átadása képezte; azért küldötte ki az a kongresszus a végén a 12 tagú bizottságot, hogy ezeket a jogokat az autonómia rendelkezésébe nyomban vegye át. Erre a széles alapra van fektetve az egész régi javaslat, ez a lényege. Már most, mint szintén az említett jegyzetben kimutattam, a kisebbség javaslatában nem vindikálja vissza ezt a három jogot, hanem éppen úgy, mint a többség, ez idő szerint csak befolyást követel rajok. Tehát az elvi kijelentésen kívül, egyik mostani javaslat sem áll az 1870|1-ki javaslat alapján, hanem mindkettő a jogrészlet alapjára helyezkedik. A különbséget a két párt között csak abban látom, hogy még a többség ezt világosan ki is mondja, midőn leplezetlenül vallja jelentésében, hogy javaslata „a fenálló országos törvények változtatása nélkül” lesz életbeléptethető, vagyis hogy a törvényváltoztatást kívánó három jog visszavételét most nyomban nem kívánja, hanem csak befolyást rajok: a kisebbség ezt nem mondja ki jelentésében, ezt hallgatással mellőzi, s javaslatában mégis csak tigy jár el, mint a többség. Mond ugyan jelentésében valamit, de olyast, a minek ellenkezőjét találok javaslatában. „A míg – úgymond – a többségi javaslat az önkormányzat *hatáskörére nézve* világos és határozott álláspontra helyezkedni nem akar, (sőt nagyon is világos az álláspontja!), addig mi őszintén elfogadtuk azon alapelvet (a többség is!), hogy az egyháznak minden világi vonatkozású ügye, éppen ezen természeténél fogva az önkormányzat hatáskörébe tartozik (elvileg!); ezt az elvet javaslatunkban következetesen keresztül is vittük, (a három főjogra nézve is?), a mi által elértük azt, hogy az önkormányzatot *valódi tartalommal* szervezhessük.”

Én ezt javaslatukban nem így találok; tessék csak itt könyvemben a javaslatuk elejére írt jegyzetemet még egyszer átolvasni. Meggyőződésem szerint a két javaslat között a három főjog tekintetében különbség nincs, s azt hiszem, ezen fordul meg minden.

De már most, ha a kisebbség csakúgy elhagyta az 1870|1-ki javaslat kiinduló s az egész javaslaton végig vonuló

pontját, alapját, mint a többség s alig is tehetett egyebet: akkor ugyan mi értelme és jelentősége lehet azon különbségtételnek, hogy mi, kisebbség, csak módosítottuk az 1870)l-ki javaslatot; te, többség, meg helyébe új javaslatot csináltál? Ha egyszer a lélek elszáll, ha a három főjog visszavétele elmarad, akkor a skeletekre, hogy ilyenek-e vagy amolyanok, lényeges súlyt nem fektetünk. Akkor a módosítások ilyen vagy olyan volta felett nem igen perlekedünk.

A kisebbséget ebbe a jóhiszemű csalódásba bizonyára az a nagy munka ejthette, melyet javaslata kidolgozásánál végzett. Innen az ingadozás is, hogy egyik helyen föltételezi a törvény-változtatás szükségét, (pl. a 12. és 135. §-nál), más helyen, mint éppen az alapoknál (11. §.) és a főpajjelölésnél (165. §.), nem.

Azután az sem áll, amit a kisebbségi jelentős a sorok között föltételez, mintha az általa ajánlott önkormányzatnak volna tartalma, a többségének nem. Egyformák azok; mert ha egyik javaslat se igényli azt, hogy a három főjog kezelése most nyomban a mi kezelésünkbe menjen át: ugyan mi más tartalma lehet akkor az egyik önkormányzatnak a másikhöz viszonyítva?

Tény az ugyan, hogy a többségi javaslat első átolvasásra olyan szerénynek, kevés tartalmúnak látszik; reám is először ezt a benyomást tette. De hová tovább tanulmányoztam, annál inkább beláttam, hogy annak gazdag tartalma van, annyira, hogy ha majd életbe lép, rengeteg munkát fog kelteni végezniök az ilyesmihez nem szokott katolikusoknak; annyira, hogy óhajtandó, adja Isten, hogy ezt az első iskolát minden súlyosabb rázkódtatás nélkül végezzük el. Ne mérjenek ám bennünket maguk szerint az erdélyi kath. testvérek, mert ők az autonómia elemein századok előtt mentek át, mi csak kezdők leszünk, a kezdet pedig nehéz. Várják be csak az önkormányzat életbeléptetését s akkor majd igazat adnak nekem, hogy annak a többségi javaslatnak igen is van tartalma.

Az azonban teljesen igaz, amit magam is a kisebbség javaslatán észrevettem, hogy – a jelentés szerint – vezérfonalul az erdélyi kath. Statust tartották szemeik előtt s a szerint van az ő többletük: az egyházmegyei gyűlés is megalakotva. De vajjon, amint erről már másutt (62. lapon) is beszél-

tem, vajjon lehetséges-e az, hogy a mi Erdélyben századokon át fejlődött, azt mi mindjárt az első kezdetnél oly tökéletes alakban és oly terjedelemben valósítsuk meg, mint a milyen most már tényleg az erdélyi kath. Status? Van-e ugrás a társadalmi intézményekben?

Azután, azt mondja vége felé a jelentés, hogy javaslatukat azon hatáskörrel szerkesztették meg, mely csaknem azonos az erdélyi Statuséval. Hogy lehet ez? Az erdélyiek maguk kezelik alapjaikat, középiskoláikat: az új önkormányzat – a kisebbségi javaslat szerint is – ezzel a joggal nem fog bírni s mégis „csaknem azonos” hatáskört kívannak számára? Ezeket tartván szem előtt, beható tanulmányozásom dacára sem láthattam be a kisebbségi javaslatnak jobb, viszonyainknak megfelelőbb voltát s azért nem is fogadhattam el. S azt hiszem, ezeknek meggondolása, a két javaslat ezen egymáshoz való viszonyának felismerése, a többséget és a kisebbséget is könnyen kibékíti egymással a kongresszuson. Hiszen a legfőbb s mindnyájunk óhaját képező pontban, a miniszter kezelése alatt levő három jogunk tekintetében, *nem különböznek egymástól*. Azok átvételét – ez idő szerint –, látva a nagy nehézségeket, a törvényváltoztatásnak szükségét, egyik sem követeli. Hát akkor az önkormányzat községi és egyházmegyei tagozatának ilyen vagy amolyan kiszélesítése felett tüzzünk-e össze? Javít-e ez helyzetünkön és előbbre viszi-e az államhoz való abnormális helyzetünk tisztázását? Egy cseppet sem és a mi elleneinknek sem lehet egyéb kívánságuk, csak hogy mi ilyen belső, ilyen – hogy úgy mondjam – másodrendű és a főkérdéstől távol eső részleteken vesszünk össze.

Már pedig a kisebbség derék tagjai sem óhajtanak egyebet, mint hogy önkormányzatunk létrejöjjön; éppen azért egyesítsük nézeteinket az ügy érdekében s a kongresszusi tanácskozásainkban majdan nyilatkozó összetartás s egység véghetetlen hasznára lesz ügyünknek. Egységben az erő . . .
Concordia res parvae crescunt.

IV.

A latin és görög szertartású római katolikus egyház magyarországi önkormányzatának

SZERVEZETE.

(A bizottsági többség javaslata módosításaim szerint átdolgozva.)

I. RÉSZ.

Általános határozatok.

1. §. Az 1848. XX. törvénycikk 2. szakasza alapján,*) Ő Felsége az apostoli király, mint főkegyúr legkegyelmesebb felhívása következtében a magyarországi római katolikusok az ezen szervezetben

*) Jogtörténeti szempontból tekintve az 1. §-nak ezen alapmotívumát, nemcsak mi katolikusok alapítjuk erre a törvénycikkre önkormányzatunknak, mint bennünket megillető közjogi intézménynek, felállítását, hanem a kormányok részéről is bírjuk ennek a t.-c.-nek ily értelmű magyarázatát.

A Kossuth-kormány kultuszminisztere, Horváth Mihály, mintegy helyrehozni akarván a katolikusokkal szemben az előbbi évben elkövetett mulasztást (Rónay-petitió), 1849. jún. 15-én aug. 20-ára hívta össze a katolikusok alkotmányozó gyűlését s fölhívásában a többi közt ezt mondja: „A kath. egyház ily lealacsonyító helyzetben tovább nem maradhat.

foglalt, vagy annak hatáskörébe vonandó*) ügyök intézésére önkormányzati szervezetet létesítenek, melyben az odatartozó ügyek az egyházi és világi elem közös részvéte és befolyása mellett intéz-
tetnek. **)

2. §. Ezen önkormányzat hatásköre, Ő Felsege, az apostoli királynak főkegyúri és törvénye-

Kell, hogy a kath. egyház is visszanyerje autonómiáját s önkormányzati jogát; miszerint a gyámság alól fölszabadulván, érdekei s a kor és körülmények igényei szerint fejlődhessék. Az ország kormánya illetéki en ül fenn akarja s fogja tartani minden, tehát a kath. vallásnak is az utolsó pozsonyi országgyűlésen (1848. 20. t.-c.) biztosított szabadságát; feladatának csak azt tekinti, hogy a magyar kath. egyháznak a szabadság-alapján történendő újjá születésére, s mind az álladalom iránti viszonyainak, mind a belkormány szabályozására módot és alkalmat nyújtson, s gondoskodjék, hogy az egyháznak az álladalom irányában szabályozandó viszonyai törvény által is biztosíttassanak.”

Eötvös József báró kultuszminiszter Simor János hgprimáshoz 1867. júl. 20-án intézett s a hgprimást az önkormányzat megszervezésére felhívó híres levelében, ezt mondja: „Hogy befolyása biztosíttassák egyházunknak, csak szabadságra van szüksége, s minthogy az 1848. t.-c.-nek, mely minden vallásfelekezetek egyenlőségét kimondja, hazánkban más értelme nem lehet, mint az, hogy a kath. egyház az autonómiának *azon mértékével ruháztassák fel*, melyet az ország evangélikus egyházai élveznek; én a törvényt a kath. egyház érdekeire nézve, nemcsak nem tartom veszélyesnek, sőt az egyedüli kedvezésnek tartom azt, melyet az egyház az államtól igényelhet.” Hasonlóképen Trefort s utódai.

*) Annak a kifejezése ez, hogy a javaslatban foglalt szervezetnek és hatáskörnek, mint a bizottság jelentésében mondja, „arra az esetre, ha a bizalom az önkormányzat iránt minden oldalról megszilárdul, *fejlesztése* kizárva ne legyen”.

**) Hogy a helyesen (2. §) körvonalozott önkormányzat, vagyis világi vonatkozású ügyeinknek az egyházi és világi

inkben meghatározott legfőbb felügyeleti joga ép-
ségben tartásával, a világi vonatkozása egyházi,
iskolai és vagyoni ügyekre terjed ki.

3. §. Ezen önkormányzat hatásköréből ki van-
nak zárva a hitelvi, hittanítási, liturgiái, egyház-
kormányzati és egyházfegyelmi ügyek, melyek úgy
a római pápa Ő Szentsége legfőbb egyházi hatalma
teljességének, mint a püspökök tanítói, rendi és
joghatósági hatalmának tiszteletben tartásával, ki-
zárólag az egyházkormányzatot illetik. *)

4. §. Ha az országos katolikus gyűlés, vagy
igazgató-tanács oly határozatot hozna, melylyel az

elem közös részvételével történő intézése, nem ellenkezik egy-
házunk isteni szervezetével, arra nézve jó lesz szem előtt
tartani Simor hgrímás Eötvös br. fennebbi levelére 1867.
szept. 8-án adott válaszának következő szavait: «... a vi-
lági katolikusokra vonatkozó fennérintett javaslata nemcsak
részemről, de az összes magyarországi katolikusok részéről
is annál örvedetesebb fogadtatást és bensőbb elismerést
nyert, minthogy az nem csak általános közóhajtásban, de egy-
szersmind közös egyházi és nemzeti érdekekben gyökerezik, hi-
ánya eddig is mindinkább érezhető lön s épen azért már év-
tizedek óta *a magyar püspöki kar kebelében tüzetes megvitatás
és tervezés annál élénkebb tárgyát képezé, minthogy ezen javaslat*
– az egyháziak és világiak közös részvételére alapított önkor-
mányzat – *az anyaszentegyháznak szellemével ellenkezésben
nincs.* Bizonyítja ezt nem csak maga Erdély, hanem azon
joggyakorlat is hazánkban, melyre excellenciád a patronatus
és a királyi városok tekintetéből hivatkozik.” Meggyőzően
fejtegeti ezt Aschenbrier is: A kath. egyház autonómiájáról
Magyarországban 1893. 51. lapon „Az autonómia és a kath.
hitelvek.”

*) Ez a szakasz nemcsak hitvallomásképen nyomja rá
a javaslat homlokára a „katolikus” jelleget, midőn Ő Szent-
sége, a római pápa és a püspöki kar hierarchikus jogainak
ad nyílt kifejezést, hanem szabatosan meg is vonja a határt,

önkormányzatnak, a jelen szervezet 2. szakaszában az apostoli királynak főkegyúri jogára vonatkozólag megszabott hatáskörét túllépné: az ország Hercegprímása, mint az országos katolikus gyűlés elnöke, jogosítva van a püspöki kar hozzájárulásával Ő Felségéhez, mint főkegyúrhoz felterjesztést intézni.

Az ilyen felterjesztett határozat végrehajtása függőben tartandó addig, míg a főkegyúr a hozzá intézett fölterjesztés fölött határoz.

5. §. Ha az országos katolikus gyűlés, vagy az igazgató-tanács oly határozatot hozna, melylyel az önkormányzatnak a jelen szervezet 3. szakaszában az egyház jogára vonatkozólag megszabott

melyen túl Krisztus igaz egyházában a világi hívek befolyása nem terjedhet. Ez a mi egyházunkban a „*ius divinum*” határa, melyen se a pápa, se a püspöki kar, ha akarná is, nem tágíthat, nem változtathat. – Bölcsen írt erről Eötvös br. említett levelében: „Vallásunk elvei szerint a világiaknak befolyása nem terjedhet a tisztán egyházi dolgokra s kétségenkívül az ország katolikus hívei nem követelik s nem követelhetik, hogy akár a dogmák, akár az egyházi disciplina tárgyaiban úgy határozzanak, mint azt más keresztény felekezetek hívei teszik. De hogy ezen tárgyak közé sem az egyházi vagyon, sem a népnevelésnek ügye nem tartozik, ezt senki nem fojja kétségbevonni.”

Midőn azonban a 27-es bizottság ilyen, egy *kath.* önkormányzat alakításához igazán méltó módon írta körül ezt a 3. §-át, magának a szervező kongresszusnak azonfelül még egy dologról nem szabad megfeledkeznie, arról, hogy a megszavazandó önkormányzati szervezetet megerősítés, illetőleg tudomásvétel céljából Ő Szentségéhez, a római pápához is fel kell terjesztenie. Egyházunk szervezetéből, a miről különben pozitív törvény is intézkedik, következik ugyanis, hogy minden nagyobb fontosságú ügy a pápa elé terjesztendő. Hogy önkormányzatunk, mint teljesen új intézmény, ilyen, arról

hatáskörét túllépné, az ország Hercegprímása, mint az országos katolikus gyűlés elnöke, jogosítva van azt a magyar püspöki kar elé terjeszteni.

Az ilyen határozat végrehajtása a püspöki kar határozatának meghozataláig függőben tartandó.

Ha a püspöki kar a határozatot az egyház jogába ütközőnek nyilvánítja, a határozat érvénytelen. *)

6. §. Ezen önkormányzat hatásköre az erdélyi püspök-megyei római katolikus statusnak önkormányzati jogát, – mely alapszik az Approb. P. I. t. 1. art. 3.; a Leopold-féle diploma 1. pontján; Ferenc királynak 1792-ik évi május hó 26-án az

kételkedni nem lehet. Hogy tehát az egyházilag korrekt módon jöhessen létre, a pápa részéről megerősítésre van szüksége.

Oly nagy mérvű változtatást foglal magában ez a tervezett önkormányzat, magyar egyházunk jelenleg fenálló ügyrendjéhez viszonyítva, s az egyházi ügyek intézésében és igazgatásában, hogy bármennyire nevezzük is azokat, bizonyos finom megkülönböztetéssel élve, világi vonatkozásúaknak, mégis egyházi ügyek azok s olyanok, hogy azokon a magyar püspöki kar a világiakkal egyetemben a pápa tudta és akarata nélkül legjobb akarata mellett sem változtathat.

Jól érezte ezt boldogult püspököm, Roskoványi, s azért midőn 1871-ben maga helyett Krajcsik kanonokot küldte a kongresszusra, ezt írta a hgprimásnak: „Nec dubito Celsitudini Vestrae fiducialiter aperire, delegatum hunc meum ita per me activisatum esse, ut meo nomine declare!: me decisa huj us congressus non aliter, quam salva in omnibus auctoritate episcopali et post impertitam a sancta Sedo apostolica statutorum congressus approbationem acceptare posse.” En a kongressus határozatait csak az apostoli szentszéktől történt megerősítésük után fogad hatom el.

*) Ezen 4. és 5. szakasz nagy fontosságáról a javaslatban, 1. fennebb a 48-ik oldalt.

országgyűléshez intézett levele 45. pontján; Ő Fel-
ségének 1867. évi augusztus 19-én és 1893. évi
nov. 4-én kelt legkegyelmesebb elhatározásán; az
1868. évi XLIII. t.-e. 14. §-án – csak azon
ügyekre nézve érinti, melyek közösöknek fognak
ismertetni.

7. §. Ezen önkormányzati szervezet mellett
épségben tartatnak a püspökök részére a katho-
likus elemi-, közép-, fő- és szakiskolákban, vala-
mint a tanító-, tanítónő- és kiseddóvónő- (óvó)
képzőkben a vallásoktatás és a katolikus taníté-
zetek minden fokozatában, a katolikus tápin-
tézetekben az oktatás és nevelés intézése úgy a
vallás, mint a hitélet szempontjából.*)

8. §. Addig is, míg a magán kegyúri jogok és
jogviszonyok egyöntetűen szabályoztatni fognak, a
magán kegyuraknak a kánonjogban, az országos
törvényben és királyi rendeletekben gyökerező jo-
gai és kötelességei csorbíthatatlanul fentartatnak.

9. §. A katolikus vallás-, tanulmányi- és egye-
temi alapok, valamint a többi, a kormány kezei
között lévő s a katolikus nevelés- és oktatásra
tett alapítványok kezelése a katolikus önkormány-
zatnak joga.

Hasonlóképen minden más kath. alap és ala-
pítvány, a szorosan isteni tisztelet céljaira szánt
alapok és alapítványok, a minők: az oltár, a mise,
a kereszt, a litánia stb. alapítványok, továbbá a
javadalmas eltartására szánt alapítványok kivételé-
vel, az önkormányzat hatásköréhez tartozik.

Ehhez képest az önkormányzat kötelessége

*) Természetes folyománya a 3-ik §-nak.

mindazon alapokat és alapítványokat, melyek akár a püspökök, káptalanok, községek, vármegyék, intézetek, vagy más testületek kezelése alatt állanak; – akár a magyar kir. kormány által kezeltetnek, az önkormányzat kezelésébe átvenni.

Természetes, hogy az egyházi, vagy világi testületek, – erkölcsi, vagy jogi személyek, vagy magánosoknak ezen alapok és alapítványokra szerzett mindazon jogai, melyek vagy kánonon, országos törvényen, királyi rendeleten, vagy az alapító szándékán és rendelkezésén alapulnak, az önkormányzat által is tiszteletben tartatnak.*)

10. §. Addig is,**) míg az önkormányzat az előző 10. §. első pontjában megállapított jogát érvényesítheti, ezen alapok törzsvagyonának sértetlen fentartása és helyes jövedelmeztetése és azok jövedelmének hováfordítására befolyást gyakorol és ennek foganatosítása céljából ezen alapok költségvetésének és zárószámadásainak megállapítására a jelen szervezet 116-120. §§-ai értelmében befoly.

11. §. Azon esetre, ha az önkormányzati testületek és közegek hatáskörükben hozott szabályrendeleteiket, határozataikat, vagy ítéleteiket saját hatáskörükben nem foganatosíthatnák, azok végre-

*) Hogy miért ajánlom ezt a §-t, ahhoz motívumokat az alapítványok érdekeiből és a soknemű tapasztalatokból merítek. Kérem, mint ennél a §-nál, úgy a javaslat sok más életbevágó pontjánál, tekintsünk el a személyi vonatkozásoktól és emelkedjünk fel az ügyek, a mi fontos és szent ügyeink érdekeinek magaslatára, akkor magyarázatok nélkül is sokat fogunk megérteni és méltányolni, egy, múltó személyeket túlélő és talán századokra szóló intézmény felállításánál. L. különben művem 86. oldalát.

**) Így kerüli el a javaslat a jogfeladást.

hajtása végett jogosítva vannak a közhatóságok segédkezését igénybe venni. *)

12. §. A közhatóságok segédkezése különösen igénybe vehető:

1. Az illetékes önkormányzati testületek, közegek által jogerősen kivetett, az Egyházlátogatás (Canonica visitatio), vagy egyéb szerződések által

*) Ez természetesen föltételezi, hogy önkormányzatunk, mint közjogi intézmény, törvényesen legyen elismerve. Es itt visszatérek a bizottsági többség irányelveinek fejtegetésénél (11. 1.) indokolt azon nézetemre, hogy önkormányzatunk no csupán Ő Felsége által hagyassék jóvá, mint a bizottság véli, hanem az törvénybe is cikkelyeztessék. Szervezkedésünk az országgyűlés tudtával történik, alkosson az országgyűlés törvényt is, a mint azt a felekezetekkel tette, a kath. önkormányzatról. Ezt nem úgy kell érteni, hogy terjeszszük majd fel a megalkotandó önkormányzati szervezetünket az országgyűlés elé, hogy azt részleteiben hagyja jóvá; ilyesmi se a protestáns, se a görög keleti autonómia felállításánál nem történt; ellenkezőleg, a szervezeti jóváhagyási jogot maga az 1791. 26. t.-c. 4. és 11. §-a a királyra ruházta. Ily értelemben a jóváhagyási jog a királyhoz tartozik s mindkét felekezetű autonómia tényleg pusztán ilyen királyi jóváhagyás mellett lépett életbe. De értem az elvnek, a jognak törvénybecikkezését; mert alkotmányos államban Araiamey közjogi intézmény csak ily utón válhatik jogerőssé s a jelen 11. § által feltételezett jogtalanomban is csak ily módon részesülhet. A paritással ellenkeznek, ha az országgyűlés most kivételesen a kath. önkormányzati szervezet felett akarna döntőleg határozni; mert amit nem igényelt a felekezeteknél, a katolikusoknál sem követelheti. A jogot becikkelyező törvény hozatala után önkormányzatunk Ő Felsége megerősítésével az országgyűlés tudta és beleegyezése nélkül azonnal léphet életbe, annál inkább, mert hatásköre az országos törvények keretei között mozog és törvényt módosítást – legalább azon kiterjedésében, ahogy most tervezzük – nem igényel. E kérdésben a teendők iránt a felekezeti autonómiák története jelöli meg az utat.

megállapított egyházi, iskolai és mindennemű adóknak, szolgálmányoknak a lelkész, önkormányzati tisztviselő és alkalmazott járandóságainak és a kegyúri szolgáltatásoknak behajtása céljából.

2. Az illetékes ön kormányzati testületek és közegek által saját hatáskörükben hozott és jogerős határozatok végrehajtása céljából, melyek által önkormányzati világi tisztviselő, vagy alkalmazott elmozdítása, felfüggesztése, vagy állásba behelyezése, visszahelyezése, az eljárási költségekben való marasztalása mondatott ki és az önkormányzati testület és világi tisztviselő, vagy alkalmazott ellenszegül.

3. Ha az önkormányzatnak bírói tevékenységgel felruházott illetékes testülete, vagy közege által tárgyalásra beidézett, de meg nem jelent és megjelenni vonakodó tanú hallgatandó ki, vagy a megjelent tanú a vallomástételt megtagadja, vagy pedig vallomása erősítendő meg.

18. §. A közhatóságok segédkezése az egyházközségek részéről az egyházközségi adók, valamint a lelkész és egyházközségi világi alkalmazottak járandóságaira nézve az egyháztanács útján az elsőfokú közigazgatási hatóságnál kérhető; ennek sikertelensége esetében az egyházmegyei tanács útján a törvényhatóság első tisztviselőjénél.

Az egyházmegyei tanács részéről kérendő ki a közhatóságok segédkezése, ha országos adó, kegyúri szolgáltatás behajtása, önkormányzati világi tisztviselő, vagy alkalmazott elmozdítása, felfüggesztése, állásba behelyezése, vagy visszahelyezése, tanú elővezettetése és tanúvallomás megerősítése (eskü, ünnepélyes fogadás) szükséges.

A közhatóságok a végrehajtásban való segédkezést meg nem tagadhatják s kötelesek a végrehajtást saját közegeik által foganatosítani.

14. §. Jelen szervezetben, ha ez iránt más intézkedés nincs, minden testületben és bizottságban a jelenlevő tagok érvényesen határoznak, szavazategyenlőség esetén az elnök dönt és minden választás viszonylagos szótöbbséggel történik.

15. §. Ott, hol a jelen szervezet plébánosról szól, az alatt értendő a plébános-helyettes, a lelkész és a lelkész-helyettes is; néptanító elnevezés alatt pedig értendő a segéd-tanító, kántor-tanító is.

16. §. Az önkormányzat különböző fokozatain a következő testületek és közegek szerveztetnek.

Egyházközségi gyűlés és tanács;

Egyházmegyei tanács;

Országos katolikus gyűlés és igazgató-tanács.

II. RÉSZ.

Az önkormányzat szervezete.*)

I. FEJEZET.

Az egyházközség szervezete.

17. §. Minden római katolikus plébánia rendszerint (136. §.) külön egyházközséget képez.

*) A szervezetnek és a hatáskörnek elkülönítését, illetőleg – úgy mint e javaslatban történik – külön két részben, két cím alatt való részletezését csak helyeselni tudom, így állapítható meg világosan, minden félreértés elkerülésével,

A fiókegyházak az egyházmegyei tanács megállapítása (86. §.) szerint akár külön, akár az anyaegyházzal együtt alkothatnak egyházközséget.

18. §. Minden római katolikus azon egyházközségnek tagja, mely egyházközség (plébánia, anyaegyház, fiókegyház) területén ingatlannal, vagy hat héten túl állandó lakással bír.

19. §. Az egyházközséget képviseli:

- a) az egyházközségi gyűlés,
- b) az egyházközségi tanács.

A) Az egyházközségi gyűlés.

20. §. Az egyházközségi gyűlés elnöke a plébános.

21. §. Az egyházközségi gyűlés világi másod elnökét és jegyzőjét az egyházközségi gyűlés saját kebeléből három évre választja.

22. §. Az egyházközségi gyűlés tagja minden 24 éves kort betöltött római katolikus férfiú, ki az egyházközség területén legalább 3 év óta állandóan lakik.

Az egyházközségi gyűlés tagja: – még ha az egyházközség területén nem is lakik – a kegyúr, ha római katolikus és azon római katolikus férfiú, ki az egyházközségi terhek viselésében az egyházközség területén fekvő ingatlana után állandóan résztvesz.

Az áldozópapra és néptanítóra nézve sem a 24 éves kor, sem a 3 éves lakás nem kívántatik.

egyik rész is, másik rész is; a mi fontos körülmény egy új közjogi intézménynél, mely az emberek kezelése alá kerül.

Nem lehet azonban tagja az:
 aki gyámság, vagy gondnokság alatt áll,
 aki a hadsereg, haditengerészet, m. kir. honvédség, csendőrség állományában tetteleg szolgál;
 aki egyházi bíróság által kiszabott fenyíték hatálya alatt áll;
 aki házasságát egyházilag meg nem kötötte;
 aki büntett, nyereségvágyból való vétség, a válás és közszemérem elleni bűnös cselekmény miatt jogérvényesen kiszabott szabadságvesztés-büntetés végrehajtása alatt áll, vagy feltételes szabadságon van;
 aki az egyház által kárhozottat valamely társulat tagja.

23. §. Az egyházközség azon tagja, ki a reá jogérvényesen kivetett, az Egyházlátogatás (Canonica visitatio), vagy egyéb szerződések által megállapított szolgálmányokat az arra kitűzött végső határidőre le nem rójja, nem lehet választó, nem választható, elfoglalt tiszteben nem működhetik, míg elmaradt szolgálmányát nem teljesíti.

24. §. Az egyházközségi gyűlések az egyházmegyei világi képviselő-választókat hat-hat évre a következő számarányban választják:*)

a) minden egyházközségi gyűlés, melynek 400 tagja van, vagy azon alul, választ két képviselő-választót és egy póttagot;

b) minden egyházközségi gyűlés, melynek tagja 400-on felül, de 1000-en alul van, választ 4 képviselő-választót és két póttagot;

c) minden egyházközségi gyűlés, melynek 1000

*) A következőkben az indirekt választás rendszere iratik körül. L. művem 64. oldalát.

tagja van, választ 6 képviselő-választót és 3 póttagot, ha 1000-cn felül van, minden további 500 tag után egy képviselő-választóval többet.

25. §. A választás foganatosítására az egyházközséget minden hatodik évben a megyés-püspök (az egyházmegyei tanács elnöke) hívja fel.

26. §. Azon egyházközségi gyűlést megelőzőleg, melyen a világi képviselő-választók választandók, az egyházközségi tanács a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és egy póttagot akár saját kebeléből, akár az egyházközségi gyűlés tagjai sorából (70. §. g. pont) választ. A szavazatszedő küldöttség elnöke a plébános, ennek akadályoztatása esetén a világi másodelnök.

27. §. A szavazás úgy történik, hogy az egyházközségi gyűlés tagjai személyesen adják be zárt szavazó-lapjaikat a szavazatszedő küldöttség elnökének, ki a szavazó nevét följegyzi és a szavazólapot átveszi.

28. §. A szavazó-lapra annyi név írandó, a hány képviselő-választó, illetőleg póttag választandó. Ha egy szavazó-lapra több név van írva, az utolsó nevek érvénytelenek.

29. §. A szavazatszedő küldöttség összesámítja a beadott szavazatokat és a választás lefolyásáról jegyzőkönyvet vezet.

30. §. Azok, kik viszonylagosan legtöbb szavazatot nyertek, lesznek az egyházközség képviselő-választói, illetőleg póttagjai.

31. §. A képviselő-választó megbízó levelét a szavazatszedő küldöttség által kiállított jegyzőkönyvi kivonat képezi, mely minden képviselő-választónak, illetőleg póttagnak külön kiállítandó és melyet a

szavazatszedő küldöttség elnöke és jegyzője ír-
nak alá.

32. §. Egyházmegyei világi képviselő-választó-
nak választható az egyházközségi gyűlés írni s
olvasni tudó világi tagja.

Nem választható azonban az:

a) aki állami, megyei, városi, vagy községi
hivatalt visel, vagy közszolgálatban alkalmazott;

b) aki az állam által kezelt valamely vállalat-
nak állandó alkalmazottja.

Az a) és b) alatt említettek azonban csak azon
egyházközségi gyűlés által nem választhatók, mely
egyházközség területére, vagy híveire az illető ha-
tóság, vagy vállalat alkalmazottjának működési
köre kiterjed.

33. §. Egyházmegyei világi képviselő-választók
továbbá az egyházmegye területén levő, a tanszé-
keket világi tanerőkkel ellátó katolikus fő-, kö-
zépiskolák, tanító- és tanítónőképzők, szakoktatási
intézetek igazgatói és mindenegyes ilyen intézet
világi tanári karának kebeléből választott egy-egy
világi tanár.

Minden világi tanári kar általános szótöbbség-
gel választja tagjai sorából képviselő-választóját.

Ezen képviselő-választók szavazó-lapjaikat azon
esperességi kerület székhelyén adják be, melynek
területén fő- vagy középiskolájuk, tanító- és taní-
tónő-képzőjük, szakoktatási intézetük van.

34. §. Az egyházközségi gyűlés választja hat
évre az egyházközségi tanács választás alá eső tag-
jait (38. §.)

A választás felkiáltással történik a tanács
minden tagjára nézve külön, de ha az egyházköz-

ségi gyűlés 20 tagja szavazást kivan, az elrendelendő.

Az egyházközségi tanács tagjainak választása ugyanolyan módon történik, mint a világi képviselő-választók választása. (27-30. §§)

Az egyházközségi tanács tagjává csak az választható, aki a jelen szervezet 32. §-a szerint képviselő-választónak választható.

35. §. A képviselő-választók és az egyházközségi tanács tagjainak választása ellen esetleg emelendő panaszok a választás napjától számított 15 napon belül az egyházmegyei tanácshoz (79. §) nyújtandók be, mely a beadott panaszok fölött az esetleg szükséges vizsgálat befejezése után végérvényesen dönt és a választás megsemmisítése esetén az egyházközséget új választás megejtésére hívja föl.

B) *Egyházközségi tanács,*

36. §. Minden egyházközségben egyházközségi tanács alakítandó, mely 5 és legfeljebb 16 tagból áll.

A fiókegyházak akár külön, akár az anyaegyházzal együtt alakíthatnak egyházközségi tanácsot.

Ha az anyaegyház és a fiókegyházak az egyházközségi tanács alakítása iránt megegyezni nem tudnak és az egyesítést az egyházmegyei tanács mindkettő érdekében fekvőnek találja: az egyesítés módját az egyházmegyei tanács határozza meg. (86. §)

37. §. Az egyházközségi tanács elnöke a plébános.

A tanács saját világi tagjai közül választ egy

másodelnököt, ki a plébánost akadályoztatása esetében helyettesíti és választ szintén tagjai sorából egy jegyzőt.

38. §. Az egyházközségi tanács tagjai:

a) Oly egyházközségben, hol. állandó káplán nincs, a plébános, a rangidősb tanító és 3 az egyházközségi gyűlés által hat évre választott világi tag.

b) Oly egyházközségben, hol állandó káplán van, rendszerint az egyháztanács legalább 8 tagból áll; ez esetben az a) pont alatt foglalt plébános és tanítón kívül tagjai a tanácsnak a káplán és 5 választott világi tag.

c) Oly egyházközségben, hol több káplán és több tanító van alkalmazva, a tanács tagjai a plébános, a helyben idősb egy, vagy két káplán, a rangidősb egy, vagy két tanító és 8, illetve 10 választott világi tag a szerint, hogy a választott tagok, a kegyurat ide nem számítva, a tanács tagjai $\frac{2}{3}$ -át képezzék.

d) Oly egyházközségben, hol kegyúr van, ha az katolikus, a fentjelzettekén kívül tagja az egyházközségi tanácsnak. A kegyúr katolikus megbízott által képviseltetheti magát az egyházközségi tanácsban. Ott, hol több kegyúr van, ezek maguk közül választják azon katolikus kegyurat, ki tagja lesz az egyházközségi tanácsnak.

39. §. Minden egyházközségben gondnok választandó. A gondnokot, illetve gondnokokat (70. § e) pont) világi tagjai sorából az egyházközségi tanács választja; a megválasztott gondnokot tisztében az egyházmegyei tanács értesítése mellett az egyházmegyei főhatóság (érsek, püspök) erősíti meg.

40. §. Az egyházmegyéhez tartozó egyház-

községi tanácsok választják hat évre az egyházmegyei tanács világi tagjait és pedig 20 rendes és 4 póttagot. A választás foganatosítására az egyházmegyei tanács elnöke, a megyés püspök hívja föl az egyházközségi tanácsokat.

41. §. A szavazás akként történik, hogy az egyházközségi tanács tagjai tanácsülésben adják be szavazatukat 20 rendes és 4 póttagra. A szavazatok ugyanazon tanácsülésben számíttatnak össze; a szavazás lefolyása és eredménye jegyzőkönyvbe foglalandó és ezt az egyházközségi tanács elnöke a megyés püspökhöz, az egyházmegyei tanács elnökéhez küldi be.

42. §. Az egyházközségi tanácsoktól beérkezett jegyzőkönyvekben foglalt szavazatokat a püspök, vagy annak helyettese és az egyházmegyei tanács által kiküldött két világi tag számítja össze. A legtöbb szavazatot nyert férfiak lesznek az egyházmegyei tanács világi rendes és póttagjai. Megválasztásukról őket az egyházmegyei tanács elnöke értesíti, csatolván az egyházmegyei tanácsülés *jegyzőkönyvének* erre vonatkozó kivonatát.

43. §. Az egyházmegyei tanács tagjává csak az választható, aki a 32. § szerint képviselő-választónak választható.

44. §. Ha valamely egyházközségi tanácsnak egy vagy több tagja a választás ellen a választás napjától számított 15 napon belül panaszt emel: ezen panasz fölött az esetleg szükséges vizsgálat befejezése után végérvényesen az egyházmegyei tanács által kiküldött igazoló bizottság dönt. Ezen bizottság elnöke az egyházmegyei tanács elnöke,

vagy ennek helyettese; két tagját az egyházmegyei tanács választja. (80. §)

II. FEJEZET.

Az egyházmegyei tanács szervezete.

45. §. Minden püspöki megyében, valamint a pannonhalmi főapátság területén a püspök, illetve a főapát elnöklete alatt egyházmegyei tanács szerveztetik, mely az önkormányzat hatásköréhez tartozó egyházmegyei ügyeket intézi.

46. §. Az egyházmegyei tanács üléseit a megyés püspök székhelyén tartja.

47. §. A megyés püspök, illetve coadjutor magát az egyházmegyei tanács ülésein bármikor helyettesítheti. A püspök (illetve coadjutor) helyettese ilyen alkalommal ugyanazon jogokat gyakorolja, melyek a jelen szervezet szerint a püspököt (illetve coadjutort) illetik.

Széküresedés esetében a megyés püspök, és a pannonhalmi főapát jogát a káptalani helynök gyakorolja.

48. §. Az egyházmegyei tanács tagjai az elnökön vagy helyettesén kívül:

a) az egyházmegyei tanfelügyelő és a káptalani alapítványokat kezelő kanonok;

b) 8 választott egyházi férfiú, ezek közül kettőt a káptalan, illetve a káptalanok kebelükből választanak; 6 rendes és 2 póttagot az egyházmegyei áldozópapok az 56. §-ban foglalt módon választanak.

c) 20 világi rendes tag és 4 póttag. Ezeket az egyházmegye egyházközségi tanácsai választják. (40. §)

Az egyházi és világi póttagok szavazattal csak az esetben bírnak, ha a rendes tagok akadályoztatása esetében helyettük behivatnak.

49. §. Az egyházmegyei tanács saját kebeléből választ egy egyházi és egy világi jegyzőt.

III. FEJEZET.

Az országos katolikus gyűlés és az igazgató-tanács.

A) *Az országos katolikus gyűlés.*

50. §. Az országos katolikus gyűlés elnöke az ország Hercegprímása. Ha az esztergomi érseki szék betöltve nincs, azon főpap, kire a primási teendők haramiának.

51. §. Az országos katolikus gyűlés egyházi tagjai:

a) A kalocsai, az egri s a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert, érsekek; a besztercebányai, eperjesi gör. szert., győri, munkácsi gör. szert., nyitrai, pécsi, székesfehérvári, szombathelyi, váci, veszprémi, esanádi, erdélyi, nagyváradi lat. szert., kassai, rozsnói, szatmári, szepesi, lugosi gör. szert., nagyváradi gör. szert., szamosujvári gör. szert, püspökök, a pannonhalmi főapát, (illetőleg az érsekek és püspökök coadjutorai), széküresedés esetén a káptalani helynökök; a zirci apát, a jászói és csornai prépostok és a kegyes tanítórend tartományi főnöke,

széküresedés esetén a kormányzó perjel, illetve a, helyettes rendfőnök.

b) Az esztergomi, kalocsai, egri és gyulafehérvári*) érseki tartományokhoz tartozó káptalanok által érseki tartományonként a káptalani tagok közül választott 2–2 tag.

c) Az egyházmegyék részéről a megyei áldozópapok és az egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szervezetek áldozópapjai (a.) által saját kebelükből választott 44 egyházi képviselő, jelesen:

*) A 105. lapon kifejtettem a gyulafehérvári (balázsfalvi) román aj kii görög-kath. érsekségnek önkormányzatunkhoz való viszonyát és azt ajánlottam, hogy miután ők, hivatkozva saját, az abszolutizmus idején nyert autonómiájukra, a mi önkormányzatunkba belépni vonakodnak, és ennek folytán som 1870-ben az első kongresszusra, sem a jelen kongresszusra képviselőket nem is küldtek, sőt tiltakozást jelentettek be, ajánlottam, hogy a közjogi kapocs fentartása okából csupán a gyulafehérvári érseki székre megejtett jelölésnek felterjesztése Ő Felségéhez az igazgató-tanács útján történjék, egyebekben pedig hagyjuk őket magukra. Erőszakkal vajjon lehet-e őket behúzni? Ha meg nem értik a 27-es bizottság jelentésében foglalt három indoknak jelentőségét, hogy miért nem hagyhatta ki őket tiltakozásuk dacára a bizottság javaslatából, akkor részünkről, miután érzelmi érveikkel állunk szemben, minden jó szándék hasztalan. Azért itt a) alatt az érseket, b) alatt a két káptalani képviselőt, az 52. § f) alatt a 6 világi képviselőjüket stb. ki kellett volna hagynom. De ez a kongresszuson is történhetik majd, ha látjuk, hogy föltételk-höz rag'aszzkodnak. Önkormányzatunk velők szemben nemzetiségi harcot nem kezdhet, miattok már megalakulásánál zátonyra nem kerülhet, ezt Ő Felsége nagy belátásával szintén el lógja ismerni. Hiszen az erdélyi kath. Status régi önkormányzat s ime azok nem vonakodnak tőlünk, jogaikat se fél-tik, képviselőket is küldenek a kongresszusra, mert hát, hogy is mondjam, érzelmi érveket a kath. ügybe bele nem keverek.

az esztergomi egyházmegyéből	3
a besztercebányai „	1
az eperjesi gör. szert. „	1
a győri „	2
a munkácsi gör. szert. „	2
a nyitrai „	2
a pécsi „	2
a székes-fehérvári „	1
a szombathelyi „	2
a váci „	2
a veszprémi „	2
a kalocsai „	3
a csanádi „	2
az erdélyi „	2
a nagyváradai lat. szert.,,	1
az egri „	3
a kassai „	2
a rozsnói „	1
a szatmári „	1
a szepesi „	1
a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert, egyházmegyéből	3
a lugosi gör. szert, egyházmegyéből	1
a nagyváradai gör. szert. „	1
a szamosujvári „ „ „	2
a pannonhalmi „	1

52. §. Az országos katolikus gyűlés világi tagjai:

a) A világi katolikus kegyurak által kebelükből választott 6 tag és pedig az esztergomi, kalocsai s egri érseki tartományhoz tartozó kegyurak két-két tagot választanak.

h) A katolikus főiskolák világi férfi tanárai által kebelükből választott négy tag.

c) A tanszéket világi tanerőkkel ellátó katolikus középiskolák világi férfi tanárai által kebelükből választott 8 tag.

d) A katolikus tanító- és tanítónő-képezdek világi férfi tanárai által kebelükből választott 2 tag.

e) A katolikus népiskolák világi tanítói által kebelükből választott 8 tag.

f) Az egyházmegyék részéről, ide számítva a pannonhalmi főapátság területét is, választott 134 világi képviselő, jelesen:

az esztergomi egyházmegyéből	16
a besztercebányai	3
az eperjesi gör. szert.	3
a győri	6
a munkácsi gör. szert. „	7
a nyitrai	5
a pécsi	7
a székesfehérvári	3
a szombathelyi	5
a váci	7
a veszprémi	7
a kalocsai	8
a csanádi	10
az erdélyi	5
a nagyváradai lat. szert. egyházmegyéből	2
az egri egyházmegyéből	8
a kassai	5
a rozsnyói	3
a szatmári	2

a szepesi egyházmegyéből	4
a gyulafehérvári és fogarasi gör. szert, egyházmegyéből	6
a lugosi gör. szert. „	2
a nagyváradi gör. szert, egyházme- gyéből	2
a szamosújvári gör. szert, egyház- megyéből	7
a pannonhalmi egyházmegyéből	1

53. §. Világi képviselőnek választható bármely egyházközségi gyűlésnek írni s olvasni tudó világi tagja, ki életének 30. évét betöltötte.

Nem választható azonban: a főszolgabíró, szolgabíró, polgármester, községi bíró, községi vagy körjegyző azon területen, melyre működési köre egészben vagy részben kiterjed.

54. §. Egyházi képviselőnek választható minden áldozópap, aki valamely egyházközségi gyűlés tagja, ha 30-ik életévét betöltötte, ha egyházi fenyték hatálya alatt nem áll és nem deficiens.

55. §. Az összes választott, úgy egyházi, mint világi képviselők 6 évre választatnak; ha valamelyik választott képviselő időközben meghal, lemond, vagy választói képességét (22., 23., 53. §§) elveszti, az országos katolikus gyűlés új választást rendel. Az ily módon választott képviselő megbízása csak a legközelebbi általános választásig tart.

56. §. Az egyházmegyénként választott 44 egyházi képviselő választása ekként történik:

a) Minden egyházmegye világi papsága és az egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szerzetek (51. §. a.) áldozópapjai az országos

katholikus gyűlésre választanak annyi egyházi képviselőt, a hány az illető egyházmegyére esik. (51.

h) A választás maga az esperesi kerülethez tartozó áldozópapok részéről az e végett egybehívott esperes-kerületi gyűlésen, az esperesi kerülethez be nem osztott püspöki székvárosok, vagy más helyek papsága és az egyházmegye területén lakó, de külön nem képviselt szervezetek (51. §. *a.*) áldozópapjai részéről pedig az illető főesperes által e célból összehívott külön papi gyülekezeten akként történik, hogy beadtván a szavazó-lapok, azok összeszámíttatnak és arról, ki mennyi szavazatot nyert, jegyzőkönyv vétetik fel, mely a megyés püspökhöz küldetik be.

Azon áldozópapok részéről, kik egyházmegyéjükön kívül, de az országban tartózkodnak, a szavazás olyképp foganatosíttatik, hogy annak nevét, illetve azoknak neveit, kikre szavazatjukat adják, lepecsételt boríték alatt, melyre följegyeztetik, hogy e levél az önkormányzati választásra vonatkozik, saját megyés püspökhöz küldik be; az átvett levél pedig annak idején felbontatlanul az egyházmegyei tanács elé terjesztetik.

c) A megyés püspök, vagy annak helyettese és az egyházmegyei tanács által kiküldött két egyházi tag a szavazatokat összeszámítja, annak, illetve azoknak, kik viszonylagosan legtöbb szavazatot nyertek, a megbízó levelet kiállítja és azok lesznek az egyházmegye megválasztott egyházi képviselői.

57. §. Az egyházmegyénként választandó 134 világi képviselő választása ekként ejtetik meg:

a) Minden egyházmegye annyi választó-kerü-

létre osztandó, a hány világi képviselő illeti az egyházmegyét. Ezen felosztásnál figyelemben tartandó, hogy az egy esperességi kerülethez tartozó világi képviselő-választók együtt osztassanak be egy választó kerületbe. A választó kerületek beosztását az egyházmegyei tanács javaslata alapján és az igazgató-tanács előterjesztésére az országos katolikus gyűlés állapítja meg.

b) A választás foganatosítására az egyházközségenként megválasztott képviselő-választókat a megyés püspök hívja meg azon esperes-kerület székhelyére, melyhez az illető egyházközség tartozik. A választás napját, óráját és helyiségét a megyés püspök állapítja meg.

c) A szavazatszedő küldöttség elnöke az esperes, kinek akadályoztatása esetére a megyés püspök helyettest nevez, – a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és egy pótagot az egyházmegyei tanács jelöl ki. (81. §)

d) A képviselő-választók megbízó levelük (31. §.) bemutatása mellett a szavazatszedő küldöttség elnökének adják át zárt szavazó-lapjaikat.

e) A szavazás lefolyásáról jegyzőkönyv vezetendő, melybe feljegyzendők azon képviselő-választók nevei, kik szavazó-lapjaikat beadták.

f) A szavazatszedő küldöttség a beadott lepecsételt szavazó-lapokat a felvett jegyzőkönyvvel együtt az egyházmegyei tanács elnökének betérjeszti.

g) Az egyházmegyei tanács elnöke az esperességi székhelyekről beérkezett szavazó-lapokat az egyházmegyei tanácsnak adja át. A szavazatok összeszámítása választó-kerületenként nyilvános ülés-

ben történik, ott bontatván fel a lepecsételt szavazólapok.

h) Ha egy szavazó-lapra egynél több név van írva, csak az első név vehető számításba.

i) Aki azon választó-kerülethez tartozó képviselő-választók részéről viszonylagosan legtöbb szavazatot nyert, az lesz ezen választó-kerület által megválasztott világi képviselő.

j) A megbízó-leveleket egyéenkint külön az egyházmegyei tanács elnöke állítja ki, – mellékelve az egyházmegyei tanács-ülés jegyzőkönyvének kivonatát.

58. §. Az országos katolikus gyűlés saját kebeléből 6 évre világi elnököt választ, aki az ország Hercegprímásának akadályoztatása esetén elnököl. Választ ezen kívül 2 egyházi és 4 világi jegyzőt, valamint háznagyot.

59. §. Az országos katolikus gyűlés első napján az elnök által egy egyházi és két világi korjegyző kijelöltetvén, 2 egyházi és 4 világi tagból álló igazoló-bizottság választatik a megbízó-levelek átvizsgálására.

60. §. Mind az egyházi, mind a világi képviselők általános többségének megbízó-levelc rendben találattván, az igazolt tagok alakuló gyűlésre elnökileg egybehivatnak.

61. §. Az országos katolikus gyűlés igazgató-tanácsot 6 évre választ, (68. §.)

B) *Az igazgató-tanács.*

62. §. Az igazgató-tanács élén az ország Hercegprímása áll, annak másod elnöke az országos katolikus gyűlés által választott világi elnök. (58. §.)

63. §. Az egyházi elnök és a világi elnökön kívül az igazgató-tanács tagjai:

a) A magyar püspöki kar által kebeléből 6 évre választott 5 tag;

b) Az országos katolikus gyűlés által 6 évre választott 6 egyházi és 23 világi tag.

64. §. Az igazgató-tanács kebeléből két előadót választ, kiknek fizetésit az igazgató-tanács állapítja meg.

III. RÉSZ.

Az önkormányzat hatásköre.

I. FEJEZET.

Az egyházközségi gyűlés és tanács hatásköre.

A) *Az egyházközségi gyűlés hatásköre *)*

65. §. Az egyházközségi gyűlés évenként legalább egyszer hívandó össze, rendszerint Szent-Mihály hava utolsó vasárnapján.

*) Önkormányzatunk egyes tagozatainak hatásköre itt következőn, alkalmat veszek magamnak az önkormányzat fogalmáról, jelentéséről egyet-mást mondani. Önkormányzat, autonómia, önállóságot, minden más hatalomtól való függetlenséget, a társulatot a sajátjogú területén megillető teljes cselekvési szabadságot jelent. Ilyen autonóm a kath. egyház az állam mellett kezdet óta; mert Krisztus azt önálló, tökéletes társaságnak alkotta s minden más, nevezetesen állami hatalomtól független rendelkezési joggal felruházott előljárói testületet állított föl benne. (Máté 16, 19; 18, 18.). Azért már az új-szövetség könyvei beszélnek s az egyháztörténelem szakadatlan sorban tanúskodik róla, hogy menten minden állami befolyástól, kizárólag a Krisztustól nyert hatalomra támaszkodva, állí-

66. §. Az egyházközségi gyűlés választja hat évre, írni és olvasni tudó világi tagjai közül az egyházközségi tanács választás alá eső tagjait. (34. §.)

67. §. Az egyházközségi gyűlés választja hat évre az egyházmegyei képviselő-választókat. (24-30. §§.)

68. §. Az egyházközségi gyűlés állapítja meg az esetleg kivetendő egyházi vagy népiskolai adó nemét s mérvét és vállalhat magára rendkívüli teherviselést. (99. §.) Az egyházközségi gyűlésnek e tárgyban hozott határozata az egyházközség tagja (18. §.) által az egyházmegyei tanácshoz (79. §.) és onnan az igazgató-tanácshoz (132. §.) felelbevezhető.

tottak fel az apostolok s utódaik püspöki székeket ott, a hol szükségesnek látták; tartottak zsinatokat, melyeken elintézték az egyházi ügyeket és alkottak törvényeket; gyakorolták a felügyeletet; szabályozták az egyházi vagyont, szóval vezették, kormányozták az egyházat – önállóan. Az egyháznak saját „Corpus juris”-a van. S ha az egyház külső ügyeire itt-ott, kisebb-nagyobb mértékben állami tényezők is nyertek befolyást, az csak az egyház adományozása, beleegyezése mellett történhetett, mint nálunk is a királyi főkegyúri jog egyházi privilégium.

Nem egyházunk számára akarjuk mi tehát most kivívni¹ az autonómiát, hisz a kath. egyház s annak része: a magyar kath. egyház az imént körvonalozott autonómiával bírt mindig s bír manap is. Midőn most mégis autonómia, önkormányzat felállításáról, mint valami új dologról beszélünk» nem értjük alatta a magyar kath. egyház valami új szervezését, Krisztustól nyert alkotmányának bármilyen megváltoztatását» vagy a hierarchia rendi és joghatósági hatalmának csonkítását, hanem a szót régi, megszokott jelentésétől eltérő mellék jelentményben használjuk s alatta azon világi vonatkozású egyházi ügyeink önállósítását értjük, melyek eddig a kormány kezelése alatt voltak és vannak. Míg ugyanis egyházunk itt Magyarországon állam-egyház volt, és ilyen volt

69. §. Az egyházközségi gyűlés határoz az egyházközségi tanács javaslata (70. §. b. pont.) alapján az egyházi és iskolai vagyon elidegenítése, elcserélése, vagy megterhelése, illetőleg ingatlanok szerzése iránt. Bármely törzsvagyonnak elidegenítése, vagy ideiglenes átengedése csak annyiban fogatosítható, amennyiben az az alapítók rendelkezésével nem ellenkezik. Az egyházközségi gyűlésnek ily határozata jóváhagyás végett az egyházmegyei tanácshoz (99. §.) felterjesztendő és csak jóváhagyás után fogatosítható.

B) *Az egyházközségi tanács hatásköre.*

70. §. Az egyházközségi tanács, mely minden hóban legalább egyszer összehívandó:

a) Kezeli *) az egyházközségben levő egyházközségi vagyont.

1848-ig s államunk kath. állam, mely védője és természetes támogatója volt egyházunknak, azok az ügyek és jogok a kormány kezében lehettek; amint azonban ez a viszony 1848-ban megszűnt: egyházunk az állam helyett híveiben keresi támogatóját s világi vonatkozású ügyeinek kezelését – az állam helyett – híveivel osztja meg. Ezt jelenti a mostani törekvéseink célja, az ügynevezett önkormányzat, melynek felállításával a jelen kongresszus foglalkozik. A protestánsoknál egészen más jelentéssel bír ezen szó; ott az egész egyházi területre kiterjedő rendelkezési jogot jelenti, melylyel valamennyi hívő egyformán bír; nálunk csak a világi vonatkozású ügyek körére terjed ki, mivel egyházunk tulajdonképeni autonómikus jogai, melyekről a többségi javaslat 3. §-a szól, Krisztus rendelkezésénél fogva kizárólag a hierarchiát illetik. L. bővebben Aschenbrier: A kath. egyház autonómiájáról Magyarországon. Az autonómia fogalma” 1-5. l.

*) Nem tartom feleslegesnek a kongresszus figyelmét e pontnál, mely az egyházközségek ügyeinek intézéséről szól,

b) Javaslatot készít, ha az egyházi és iskolai vagyon elidegenítésének, elcserélésének, megterhelésének, vagy ingatlan szerzésének szüksége fenn.

c) Kezeli, illetőleg ellenőrzi (9. §) a templomi és alapítványi vagyont. (72. §)

d) Végzi az iskolaszéki teendőket,

e) Választja a gondnokot, illetve gondnokokat világi tagjai sorából.

f) Választja az egyházmegyei tanács világi tagjait. (40-41. §§)

g) Az egyházközségi gyűlés által választandó világi képviselő-választók, valamint az egyházközségi tanács tagjainak (34. §) választásához a szavazatszedő küldöttségbe két tagot és egy póttagot választ. (26. §)

h) Az egyházközségi tanács oly egyházközségben, mely a lelkészválasztás (kijelölés) jogával bír, választás útján kijelöli a lelkészt. Ott pedig, hol eddig a választást vagy kijelölést a politikai

a Barta Béla által (Irányelvek az autonómia részére 1890. 44. 1.) felemlített nehézségre felhívni. „Hitközségeket, melyekben magán-kegyurak vannak, a patronatusi jog megelőző rendezése nélkül, szervezni egyáltalában nem lehet. . . Mert a patronatus rendezésének mellőzésével szervezett hitközség oly keret lenne, melynek terjedékét, a beleilleszthető tárgyak hiányában, kitölteni nem lehet. Hiszen a patronatusi jogi intézményben foglalt jogositványok legnagyobb részben képeznek azon ügyeket, melyek ellátásával a hitközségek, illetőleg a képviselő-testületek (tanácsok) felruházandók lennének; már pedig azok egyszerűen át nem ruházhatók.” Barta nézete szerint (81. 1.) a kongresszusnak Ő Felségéhez kellene fordulnia, hogy ezt az intézményt – a magánkegyuraságot – törvényes hatalmánál fogva rendezni méltóztassék.

község gyakorolta, ott ezentúl ezen jogot szintén az egyházközségi tanács fogja gyakorolni. Ha az egyházközségi tanács által kijelölt vagy megválasztott lelkész ellen kánonjogi akadály fen nem forog, az illetékes egyházi hatóság az investitúrát hat hónap alatt megadni köteles.

i) Evi működéséről az egyházközségi gyűlés részére jelentést készít.

71. §. A gondnok ügyel a templomnak és az iskolának az egyházközségben létező vagyonára és jelentését évenként legalább egyszer az egyházközségi tanács elé terjeszti. (70. §. c.) Kisebb egyházközségi tanács megbízásából a gondnok végzi az iskolalátogatói teendőket is. (75. § *h.*) Nagyobb egyházközségekben ezen hatáskör elkülöníthető, vagyis egyik gondnok ügyel a vagyonra és a másik gondnok az iskolára.

72. §. A gondnok, illetve gondnokok hatáskörét tekintettel a fennálló szabályokra az országos katolikus gyűlés által alkotandó szabályrendelet állapítandja meg.

73. §. Az egyházközség vagyoni ügyeire nézve az egyházközségi tanács hatáskörébe tartozik:

a) Az egyházközség költségvetésének megállapítása és zárószámadásának vizsgálása;

b) A vagyongondnok működésének ellenőrzése és a gondnoki számadások felülvizsgálása;

c) Az Egyházlátogatás (*Canonica visitatio*), egyéb szerződések, vagy az egyházközségi gyűlés által megállapított adónak, vagy köztehernek egyévenként való kivetése és behajtása, valamint a plébános, káplán, néptanító, tanítónő, óvónő, kántor és egyéb személyzet járandóságainak behajtása;

d) A templom, iskola, paplak építésére vagy javítására, esetleg más beruházásokra az Egyházlátogatás (Canonica visitatio), egyéb szerződések, vagy az egyházközségi gyűlés által megállapított terhek és szolgálólányok kivetése és behajtása;

e) Az egyházi és iskolai adó kivetésének előkészítése, az egyházközségi gyűlés által kivetett és az egyházmegyei tanács által (99. §) megerősített adó behajtása.

f) Az egyházközség szegényeinek segélyezése és a politikai község ily irányú feladatának elősegítése és támogatása.

74. §. Az egyházközségi tanács hatásköre az iskola vagyoni ügyeit illetően:

a) Az iskola ingatlan és ingó vagyonát és jövedelmeit az országos katolikus gyűlés által alkotandó szabályrendelet szerint kezeli;

b) Az iskola személyi és dologi szükségletéről – utalással az iskola jövedelmi forrására – költségvetést készít, melyet az egyházmegyei tanácsnak felterjeszt;

c) Felügyel az iskolai épület és tanító-lak jó karban tartására és ez iránt a szükséghez képest intézkedik;

d) Új és nagyobb iskolai építkezések iránt terv és költségvetés melléklésével, az egyházmegyei tanácshoz felterjesztést intéz; az építést az engedély megnyerése után az egyházmegyei tanács rendelete szerint foganatosítja (100. §);

e) Halasztást nem tűrő javításokat az iskola-épület és tanítólakon az egyházmegyei tanácshoz való utólagos fölterjesztés mellett rögtön foganatosítat;

f) Az iskolai leltárt évenként elkészíti és rendben tartja (97. §);

g) Az iskola zárószámadását megvizsgálja és felülvizsgálat (98. §) céljából az egyházmegyei tanácshoz felterjeszti.

75. §. Az iskola tanügyére nézve az egyházközségi tanács hatásköre a következő:

a) Választja a néptanítókat, tanítónőket, óvónőket, kántort. A választási jegyzőkönyv a tanítói, tanítónői, óvónői, kántori fizetést megállapító díjlevél tervezetével együtt helybenhagyás céljából az egyházmegyei tanács útján az egyházmegyei főhatósághoz (érsék, püspök) felterjesztendő. Gondoskodik a néptanítók, tanítónők, óvónők, kántorok illetményeinek pontos kiszolgáltatásáról;

b) Szigorúan felügyel a néptanítók, tanítónők, óvónők, kántorok erkölcsi magaviseletére, hivatali kötelességük pontos teljesítésére, a tanulókkal való bánásmódjukra, valamint arra is, hogy a népiskolai törvény 141. §-a értelmében a tanító kántori teendőkön kívül semmi más hivatalt ne viseljen, vagy az egyházmegyei tanács által meg nem engedett mellékfoglalkozást ne gyakoroljon (95. §.);

c) Az olyan néptanítót, tanítónőt, óvónőt, kántort, aki ellen fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúja forog fenn: az egyházmegyei tanácsnak bejelenti, (90. §.) ellenben a szorgalmas és kitűnő tanítót, tanítónőt, óvónőt, kántort jutalmazásra és kitüntetésre ajánlja (93. §.);

Az állam ellenes üzemlekről a feljelentés az 1876. évi XXVIII. t.-c. 13. §-ának szem előtt tartásával a vármegyei közigazgatási bizottságnál is megteendő.

d) Felügyel, hogy a néptanítók, tanítónők, óvónők az igazgató-tanács által megállapított (127. §.) tantervet, szünnapokat, szorgalmi időt szorosan megtartsák;

e) Felügyel arra, hogy a katolikus iskolákban oly könyvek és taneszközök ne használtassanak, melyek törvény szerint tiltvák, vagy az egyházmegyei főhatóság, illetve az igazgató-tanács által engedélyezve nincsenek (127. §.);

f) Gondoskodik az iskolának tanszerekkel való ellátásáról;

g) Az összeírt tankötelesek névsorát a községi előljáróságtól átveszi és szigorúan felügyel, hogy ezek az iskolába, templomba rendesen eljárjanak; a mulasztók szüleit, gondviselőit első ízben megint, az iskolamulasztók jegyzékét minden két hétben a községi előljáróságnak a büntetések kiszabása végett átadja, attól a behajtott büntetéspénzeket átveszi;

h) Iskolai gondnoka által az iskolákat meglátogatgatja. Ezen gondnok a tanításba bele nem szólhat, hanem csak az iskolát és a tanítás menétét szemléli; különösen tudomást szerez arról, vajjon a gyermekek rendesen járnak-e az iskolába, az előírt imádságokat elvégzik-e. A tapasztaltakról és az iskola szükségsei felől az egyházközségi tanácsnak jelentést tesz;

i) Az évi vizsgálatokon képviselteti magát és erről nyert jelentése alapján a kitűnő és jó magaviseletű tanulók jutalmazásáról gondoskodik;

j) A tanügyi statisztikai adatokat elkészíti és az egyházmegyei tanácshoz fölterjeszti;

k) Felügyel az iskolákban a közegészségügy

állapotára és az országos törvényekben foglalt rendelkezések megtartására;

l) Javaslatot terjeszt elő az egyházmegyei tanácsnak a tandíj mérvének megállapítása és elengedése iránt tekintettel a népiskolai törvény rendelkezéseire, melyben a szegények tandíjmentessége van kimondva;

m) Általában felügyel, hogy az igazgató-tanácsnak és az egyházmegyei tanácsnak az iskolaügyre vonatkozó rendeletei pontosan végrehajtassanak.

76. §. Az egyházközségi tanács minden határozata az egyházmegyei tanácshoz felelbezhető.

77. §. Az egyházközségi gyűlés tagjainak névjegyzéke az egyházközségi tanács által állíttatik össze s évenként hivatalból igazíttatik ki.

Az egyházközségi gyűlés tagjai névjegyzékének összeírására és évenkénti kiigazítására az egyházközségi tanács a plébános elnöklete alatt 3 tagból álló küldöttséget választ.

Az összeíró küldöttség elnöke meghatározza a napot, melyen az összeírás foganatosíttatni fog. Ezen nap az összeírást 8 nappal megelőzőleg alkalmas módon kihirdetendő, közbejött elháríthatatlan akadály esetén új határnap tűzendő ki, mely hasonlólag 8 nappal előbb kihirdetendő.

Aki a jelen szervezet 22. §-a szerint egyházközségi gyűlési tagsági jogosultsággal bír, az a névjegyzékbe felveendő, habár személyesen nem is jelentkezett. Ha valaki a küldöttség előtt egyházközségi gyűlési tagsági jogosultsága végett személyesen megjelen, meghallgatandó.

Minden egyházközségi gyűlési tag azon egy-

házközség névjegyzékébe veendő föl, melyben legalább 3 év óta állandóan lakik.

Ezen szabály alól kivételt képeznek az egyházközségi gyűlés következő tagjai:

- a) a kegyúr, ha római katolikus;
- b) az áldozópap és néptanító;
- c) azon római katolikus férfiú, ki az egyházközségi terhek viselésében az egyházközség területén fekvő ingatlana után állandóan részt vesz.

A névjegyzék évenkénti kiigazításánál ugyanazon eljárás alkalmazandó, mely az első összeíráskor követetett.

A kiigazításnál mindazok, kik meghaltak, jogosultságukat elvesztették, a névjegyzékből kihagyandók, ellenben azok, akik jogosultsággal bírnak és a névjegyzékben fölveve nincsenek, a névjegyzékbe fölveendőek.

Az egyházközségi tanács hirdetményt bocsát ki, melyben felveendő, hogy az összeállított ideiglenes névjegyzék hol és mily időben lesz közszemlére kitéve; továbbá, hogy a kimaradt egyházközségi gyűlési tag a névjegyzék ellen írásban a névjegyzék nyilvános kitételét követő 10 nap bármelyikén az egyházközségi tanács előtt felszólalhat,

Az egyházközségi tanács határozata a felszólalóval írásban közlendő.

Á felszólaló a kézbesítéstől számított 10 napon belől az ellen az egyházmegyei tanácshoz felelkezhet. Ennek határozata végérvényes.

II. FEJEZET.

Az egyházmegyei tanács hatásköre.

78. §. Az egyházmegyei tanács havonként legalább egyszer tartja üléseit.

79. §. Az egyházmegyei tanács határoz az egyházközségi gyűlési tagságra vonatkozó jogosultság tekintetében, valamint egyházmegyei képviselő-választók és az egyházközségi tanácstagok választása ellen beadott panaszok fölött.

Az egyházmegyei tanács dönt az egyházközségi tanács határozata ellen beadott felebbezésben és az egyházközségi tanács eljárása következtében felmerülhető sérelmek és panaszok fölött.

80. §. Az egyházmegyei tanács 2 tagot választ saját kebeléből az igazoló bizottságba, mely az egyházmegyei tanács világi tagjainak választása ellen beadott panaszok fölött dönt. (44. §.)

81. §. Az országos katolikus gyűlési világi képviselők választásához az esperességi székhelyekre 2 tagot és 1 pótagot jelöl ki (57. §. c), kik az esperes elnöklete alatt beszedik a beadott szavazólapokat.

82. §. Az egyházmegyei tanács az esperesi kerületekből beérkezett, a képviselő-választásra vonatkozó szavazólapokat összeszámítja és a szavazás eredményét megállapítja. (42. §.)

83. §. Az országos katolikus gyűlésre választott képviselők választása ellen a választás eredményének kihirdetésétől számított 15 napon belül lehet az egyházmegyei tanácshoz panaszt beadni, mely azt az igazgató-tanácshoz fölterjeszti.

84. §. a) Püspöki szék üresedése esetében (113. §) az ország hgprimásával a kijelölendő személyt illető véleményét közli s a hgprimás ezen ajánlatot is fölterjeszti a főkegyúrhoz.

b) A címzetes püspökségek, apátságok és prépostságok, valamint a kanonoki cím adományozása, úgyszintén a káptalani javadalmakra való hármas kijelölés, illetőleg e nemű fölterjesztések az egyházmegyei tanács egyetértésével történnek. A püspök esetről-esetre meghallgatja ez ügyben a tanács véleményét.*)

c) A magán-kegyurak által alapított és adományoztatni szokott prépostságok és apátságok az eddig fenállott módon töltenek be ezentúl is.

85. §. Átveszi a 9. §-ban körülírt és területén lévő alapokat és alapítványokat, (a kath. vallás- és tanulmányi alap kivételével) és ezeket, valamint a tulajdonát képező vagyont, alapokat és alapítványokat az országos kath. gyűlés által megállapított szabályrendelet értelmében kezeli, illetve azok kezelését ellenőrzi és különösen őrködik a fölött, hogy az alapok és alapítványok csonkíttatlanul fönmaradjanak és céljaikra fordíttassanak; gondoskodik nevezetesen arról, hogy ezen vagyon-alapok és alapítványok leltára, költségvetése és zárószámadása évenként a költségvetésben és zárószámadásokban pontosan beállíttassanak.

Azon vagyonok, alapok és alapítványok tekintetében, melyeknek kezelése (9. § negyedik beke-

*) Sajátságos magyar viszonyaink között, az egyházi élet magasabb szempontjából nézve a helyzetet, mennyire indokolt a javaslat ezen pontja 1. „A királyi kisebb kinevezésekről” szóló részt. 20. 1.

dés) az alapítók kifejezett rendelkezése szerint még mindig létező egyházi testületre avagy hatóságra bízott, az alapítók rendelkezésének szellemében való kezelését és felhasználását ellenőrzi, nevezetesen a káptalanoknál úgy jár el, hogy az általok kezelt templomi, iskolai, jótékonyági és közművelődési alapok és alapítványok zárószámadásait egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyás után átveszi és azokat tudomásvétel céljából az igazgató-tanácsához felterjeszti.

E célokból intézkedik, hogy ezen vagyonok, alapok és alapítványok (a kath. vallás és tanulmányi alap kivételével), bárki által kezeltessenek, pontosan leltározassanak, ezen leltárak, nem különben a különböző leltár szerinti vagyonok, alapítványok és alapítványokra vonatkozó zárószámadások és költségvetések évenként előterjesztessenek, – a káptalaniak azonban a fennebbi módon, – melyeket saját véleményes jelentése kíséretében az igazgató-tanácsához fölterjeszteni köteles.

86. §. Az anyaegyháznak a elő kegyházal egy egyházközséggé való egyesítését, valamint úgy az anyaegyház, mint a fiókegyháznak külön-külön egyházközséggé való alakulását, amint azt érdekükben fekvőnek találja: az egyházmegyei tanács állapítja meg.

Azon esetre, ha az egyesítendő anya- és fiókegyházak az egyházközségi tanács alakítására, vagy a tanács tagjai arányára nézve nem tudnak meg egyezni, ezt is az egyházmegyei tanács állapítja meg. (36. §.)

87. §. Az egyházmegyei tanácsához tartozik az

egyházmegye önkormányzati jövedelmeinek kezelése. Ezen jövedelmeket képezik:

a) az egyházmegye önkormányzati hatásköréhez tartozó alapok és alapítványok jövedelme, a mennyiben ez külön meghatározott célra nem fordítandó;

b) az üresedésben lévő kanonoki javadalmak időközi jövedelme, kivéve a gör. szert. kath. püspöki megyéket, ahol ezen jövedelmek ezentúl is a megyebeli papok özvegyei és árvái alapjába fognak befolyni;

c) az üresedésben lévő püspöki javadalom jövedelmeinek az országos kath. gyűlés által átengedett hányada;

d) a magasabb javadalmat élvezők részéről fizetendő és az országos kath. gyűlés által megállapított évi járadék;

e) a lelkészi javadalomnak 1200 frtot meghaladó jövedelméből fizetendő és az egyházmegyei tanács által megállapított évi járulék;

f) az egyházi magasabb (címz. püspökség s címz. és reális prépostság, apátság; címz. és reális kanonokság) kinevezésekért járó díjak;

g) az egyházi és iskolai célokra kivetett és a hívek által viselendő egyházmegyei adó. Ezt azonban a d) és e) alattiakra kivetni nem lehet.

Ezen jövedelmekről rendes számadásokat vezet s azokat évenként az igazgató-tanácsnak betérjeszti.

88. §. Felügyel arra, hogy az egyházmegye területén levő katolikus fő-, közép-, szakiskolákban, néptanító-, néptanítónő- és kiseddóvónő- (óvó) képzőkben az országos katolikus gyűlés és az igaz-

gató-tanács által hozott határozatok végrehajtásának.

Felügyel arra, hogy a katolikus iskolák, mint ilyenek főtartassanak és azok katolikus jellege megóvassék, mely célból ezen iskolákhoz egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyással vizsgáló biztost küld ki.

89. §. Az egyházmegyéhez tartozó néptanítói-, néptanítónői-, óvónői-, kántori állomásokra a pályázatot kitűzi, illetőleg az egyházmegyei főhatóság (érsek, püspök) által hirdetett pályázatot tudomásul veszi.

90. §. Katolikus népiskolák világi tanítói, tanítónői, óvónői, s a kántorok ellen az egyházközségi tanács jelentése (75. §. a), vagy panasz alapján a szükségesnek ítélt fegyelmi eljárást elrendeli, foganatosítja, a megalkotandó fegyelmi szabályrendelet értelmében fegyelmileg bíraskodik.

A néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok fegyelmi ügyében hozott határozat foganatosításához az egyházmegyei főhatóság (érsek, püspök) jóváhagyása szükséges.

91. §. Katolikus világi tanárok, néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok nyugdíjazása, illetve hivatali képtelensége ügyében az országos katolikus gyűlés által alkotandó szabályrendelet értelmében határoz.

92. §. A katolikus néptanítók, néptanítónők, óvónők és kántorok járandóságai, vagy hátralékos követelésesei iránt intézkedik.

93. §. A szorgalmas és kitűnő néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok jutalmazásáról az egyházközségi tanács ajánlata (75. §. c), vagy saját közegének jelentése alapján gondoskodik.

94. §.-A néptanítói, néptanítónői, óvónői, kántori díjlevelek; néptanító-, néptanítónő-, óvónő-, kántor-előd és utód, valamint a néptanítók Özvegyeinek járandósága tárgyában felmerülő vitás kérdésekben határoz.

95. §. Az egyházmegye területén katolikus népiskolák felállítása, új néptanítói, néptanítónői, óvónői, kántori állomások szervezése, a katolikus népiskolákban a tandíj mérvének megállapítása és elengedése, a néptanítók, néptanítónők, óvónők, kántorok által gyakorolható mellékfoglalkozások tekintetében határoz és intézkedik.

96. §. Az egyházmegye területén katolikus bölcsődék, óvodák, gyermekmenedékházak felállításáról és főtartásáról egyházmegyei főhatósági (érseki, püspöki) jóváhagyás mellett a rendelkezésre álló anyagi eszközök mérvéig gondoskodik.

97. §. Felügyel arra, hogy az egyházmegye területén lévő iskolai vagyon és iskolai felszerelések évenként leltározassanak.

98. §. Az egyházközségi tanácsok által készített egyházközségi költségvetéseket és zárószámadásokat felülvizsgálja.

99. §. Az egyházközségi gyűlések által megállapított (68. §.) egyházi, vagy iskolai adót, vagy rendkívüli teher vállalását; egyházi és iskolai vagyon elidegenítését, elcserélését, megterhelését, ingatlan szerzését (69. §.) megerősíti.

100. §. Új iskolai építkezések tervét (74. § *d.*) és költségvetését jóváhagyja, azokon az esetleg szükséges módosításokat elrendeli.

101. §. Felügyel arra, hogy a világi kegyurak kegyúri kötelességeiket pontosan teljesítsék és erre

nézve az egyházmegyei főhatóságnak (érseknek, püspöknek) jelentést tesz.

III. FEJEZET.

Az országos katolikus gyűlés és igazgató-tanács hatásköre.

A) *Az országos katolikus gyűlés hatásköre.*)*

102. §. Az országos katolikus gyűlés az ország Hercegprímása által évenként egyszer Pünkösöd havában Budapestre hívandó össze.

103. §. Az országos katolikus gyűlés a legfőbb önkormányzati hatóság, mely a magyarországi katolikus egyházat az önkormányzat hatáskörébe tartozó ügyekben képviseli.

104. §. Az országos katolikus gyűlés tárgyalja az igazgató-tanács évi jelentését és javaslatait és azok fölött határoz. Az önkormányzat körében felmerült sérelmek és szabálytalanságok orvoslása iránt intézkedik.

105. §. A katolikus egyetem létesítését az e célra létező alapok felhasználásával foganatosítja.

*) Ha az önkormányzat ezen alulról harmadik, tehát a legfelsőbb tagozatának magaslatáról végig tekintünk az önkormányzat egész területén, szemünk előtt áll a nagy organizmus: az országos, egyházmegyei és hitközségi autonómia. Az első a főkegyúrtól, az utóbbiak a püspöktől rajok ruházott jogkörrel; mert a tagozatok a kath. egyház nagy szervezetében nem lehetnek egyebek, mint részesedői egyrészt a főkegyúr személyes egyházi jogainak, másrészt ama befolyásnak, melyet amott a főkegyúr, itt a püspök a maga jogköréből nekik engedélyez. Az egyházjog szilárd álláspontjáról te-

106. §. Egyéb katolikus fő-, közép- és szakiskolákat, tanító-, tanítónő-, óvóképzőket alapít, fejleszt; létező ilyen intézeteket esetleg megszüntet, vagy leszállít; mindenik esetben Ő Felsége főkegyúri jóváhagyása mellett.

107. §. Amennyiben a katolikus köznevelésnek s az egyházi szolgálat ellátásának szükségletei, a katolikus önkormányzat rendelkezése alatt álló jövedelmi források felhasználása mellett csak a hívek adóztatásával volnának fedezhetőek, az országos katolikus gyűlés állapítja meg ezen adóztatásnak mértékét.

108. §. A királyi katolikus fő- és középiskolák világi tanárainak, valamint a szakiskolák és népiskolák világi tanítóinak, tanítónőinek, óvónőinek fegyelmi és nyugdíjügyére vonatkozólag, az állami törvények rendelkezéseinek figyelemben tartása mellett, az igazgató-tanács előterjesztése alapján szabályrendeletet alkot.

109. §. A királyi katolikus fő-, közép- és szakiskolák, valamint a népoktatási intézetek hallgatóinak, illetve tanulóinak fegyelmi szabályzatát az állami törvények rendelkezéseinek figyelemben

kintve a dolgot, ezek szerint az önkormányzati három szerv nem saját jogánál fogva (*jure proprio*) – ilyennel nem bírhat, – hanem ráruházott jogkörrel (*jure delegato*), a főkegyúr vagy a püspök megbízásából működhetik. Ha nálunk 1848-ban a felelős minisztérium fel nem állítatik s a főkegyúr egyházi joga a miniszter befolyása alá nem kerül, sohasem állott volna elő az illetén önkormányzat felállításának szüksége. A tiszta kath. jogelv érintetlensége miatt jó lesz ezt folyton szem előtt tartani; ebből ismerjük meg önkormányzatunk természetét.

tartása mellett az igazgató-tanács előterjesztése alapján megállapítja.

110. §. Az országos katolikus gyűlés tanácskozási ügyrendjét önmaga készíti és az alsóbb testületek és közegek részére az ügymenetre és kezelésre vonatkozó kötelező szabályrendeleteket alkot.

111. §. Az országos katolikus gyűlés az igazgató-tanács által foganatosítja határozatainak végrehajtását.

B) *Az igazgató-tanács hatásköre.*

112. §. Az igazgató-tanács rendszerint negyedévenként tartja üléseit Budapesten. Érvényes határozathozatalra az elnökön kívül 12 tag jelenléte szükséges.

113. §. Érseki szék üresedése esetében az ország Hercegprímása (50. §.) által meghivatnak az érsekek és a megüresedett érseki szék tartományához tartozó püspökök; kik három oly méltó egyházi férfiút neveznek, kiket a püspöki szék betöltésére érdemeseknek találnak.

Püspöki szék üresedése esetében az illető érsek hívja meg a tartományához tartozó püspököket és ezek neveznek három oly méltó egyházi férfiút, kiket a püspöki szék betöltésére érdemeseknek találnak.

Az érseki tartomány ezen véleménye az ország Hercegprímásához felterjesztendő.

Az ország Hercegprímása mindkét esetben az igazgató-tanácsot, valamint az illető egyházmegyei tanácsot is meghallgatja és úgy a püspökök, mint az igazgató- s az illető egyházmegyei tanács aján-

lását, saját véleménye kíséretében M. minisztérium útján a főkegyúrhoz fölterjeszti. (84. §. a.) *)

114. §. A gyulafehérvári görög szertartású római katolikus érseki és metropoliai szék üresedése esetében az érvényben levő gyakorlat szerint a megajtett jelölésnek felterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnöke útján történik, aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

115. §. Olyan szerzetes rendi apátságok és prépostságok széküresedéseinek esetében, melyeknél egyfelől a jelölés a rendtagok választása által történik, melyek másrésről Ő Felségének, az apostoli királynak kinevezését igénylik, úgy a megejtett szék betöltésére *irányuló* eljárás, mint a megejtett jelölésnek fölterjesztése Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz az igazgató-tanács elnökének közreműkö-

*) Ez a szakasz azt a befogást írja körül, melyet a javaslat a püspökjelölésnél az önkormányzat által gyakoroltatni kíván. Nem igényel kijelölési jogot, mert akkor törvényváltoztatásra lenne szükség; az 1848. III. t.-c. 21. §-a szerint ugyanis az Ő Felsége által gyakorolt főpapi kinevezési ügyeket a miniszter kezeli és a 7. § szerint a kinevezés a miniszter ellenjegyzése mellett történik. A javaslat csak befolyást igényel a jelölésre, a melyet úgy fejez ki, hogy a püspöki kar „megnevez” három egyházi férfiút, akiket érdemeseknek tart; azonkívül a hgprimás meghallgatja az igazgató-tanácsot és szerintem: az illető egyházmegyei tanácsot is és ezeknek ajánlását a minisztérium útján terjeszti fel a főkegyúrhoz. Ily módon tájékozik a főkegyúr az illetékes kath. tényezők óhajai iránt, anélkül természetesen, hogy az ajánlathoz kötve volna. Mert nemcsak a kegyúri jog természeténél fogva, hanem a törvény 7. §-a szerint is a kinevezés „egyenesen” Ő Felségét illeti meg.

Ez a módozat a törvény keretei között mozog, de egy-

désóvol foganatosíttatik, aki mind a jelölést, mind a királyi kinevezést az igazgató-tanácsnak bejelenti.

116. §. A katolikus vallás és tanulmányi alap, valamint egyéb a jelen szervezet 9. §-ában név szerint föl nem sorolt egyházi és katolikus iskolai célokra rendelt alapok és alapítványok költségvetését éven kint megállapítja és észrevételeivel együtt Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz, mint a magyarországi katolikus egyház fő kegyurához fölterjeszti és erről jelentést tesz az országos katolikus gyűlésnek.

117. §. A katolikus vallás- és tanulmányi alap, valamint egyéb egyházi és katolikus iskolai célokra rendelt alapok és alapítványok zárószámadásait évenként megvizsgálja és észrevételeivel együtt Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz, mint a magyarországi katolikus egyház főkegyurához fölter-

házjogi szempontból sem lehet ellene kifogást tenni. Nevezetesen az igazgató- és az egyházmegyei tanács meghallgatása ellen, mely a kath. nép óhaját képviseli. Bármiként szorult ugyanis le az idő folyamán a kath. nép részvéte e térről, az egyház gondolkozását e tekintetben a mai napig megőrizte a felsőbb egyházi rendekre való felszentelés szertartása. Olvassa el, vagy hallgassa meg bárki is az ordinatióknál a püspök szavait, ott találja a nép feltételezett részvételét is az ordinalandó személyét illetőleg. Sőt egyenesen provokálja a püspök a jelenlévőket, hogy mondják el esetleges kifogásaikat: „prodeat et dieat, memor tarnen sit conditionis suae.” Mert az egyház nem bürokratikus intézmény, melynél a végrehajtó hatalom egyszerűen ráküldi az emberekre a hivatalnokokat; éppen nem; a főpásztori, mint egyáltalán a lelkipásztori működésnek üdvös alapja a bizalom, a nép ragaszkodása, melyet semmivel sem lehet pótolni. A lelkek kormányzása egészen más, mint az állami hatalom gyakorlása.

Én hozzáteszem a javaslatához még az egyházmegyei

jeszti és erről jelentést tesz az országos katolikus gyűlésnek.

118. §. Ügyel a katolikus vallás- és tanulmányi alap, valamint egyéb egyházi és katolikus iskolai célokra rendelt alapok és alapítványok törzsvagyonának, nemkülönben egyéb vagyonának sértetlen épségben tartására.

119. §. A katolikus vallás- és tanulmányi alap, valamint egyéb egyházi és katolikus iskolai célokra tett alapítványok vagyonának kezelését ellenőrzi.

tanács meghallgatását is. Ez ismeri legjobban az illető' egyházmegye állapotát, szükségleteit; ez képviselője annak a hívő seregnek, melyet a kinevezendő vezetni lesz hivatva. Miért nem fejezhetné ki ez óhajait? Aki átélte már valamely püspöki szék üresedésének idejét, az megérti javaslatom, hogy úgy mondjam, megható oldalát. A püspöki szék püspökre vár, az újságok írnak róla, a minisztériumból majd ez, majd az a hír kel szárnyra, boldog boldogtalan jelöl a megyének püspököt, csak az illető káptalant, papságot, híveket nem kérdezi senki. Mondom, akkor, mikor a miniszter kegye, politikai tekintetek, és mindenféle tényező befolyásolja a jelölést, csak a hívek nem vétetnek számba, – ezt én egyenesen szomorú helyzetnek nevezem. De még sajnosabb az egyházra az, hogy az ilyen kinevezéseknek aztán meg is van a megfelelő gyümölcse; a kinevezett ül palotájában, élvezi a beneficiumot és sokszor érzi magát rosszul, alárendeltjei meg mennek a magok útján. Hová lesz a pásztor és merre vannak a hívek? Mert földesúr és püspök nem azonos fogalmak az egyházjogban. – Különben az önkormányzat illetően befolyásának jogosultságáról I. Aschenbrier: A kath. egyház aut. Magyarországon 48, 55.1. Nem a népválasztásról van itt szó, hanem a szűkebbkörű és kiváló kath. tényezők meghallgatásáról, kiknél a választási zavarok ki vannak zárva. Aschenbrier egyébként a püspökjelölést kizárólag a püspöki karra akarja bízni. 122. 1.

120. §. A katolikus vallás- és tanulmányi alap törzsvagyonának átváltoztatását, ingatlan vásárlását, eladását, elcserélését és haszonbérleti szerződéseit ellenőrzi.

121. §. A püspöki és káptalani javadalmak, valamint a javadalmak prépostok, apátok és oltárnokok életében a javak állaga csonkítottan épségben tartását megbízottai által állandóan ellenőrzi, észlelt hiányok esetén pedig Ő Felségéhez, a főkegyúrhoz felterjesztést intéz. *)

122. §. Püspöki széküresedés esetében a javak átvételére, valamint az új javadalmak részére történő átadására megbízottat küld ki.

123. Püspöki széküresedés tartama alatt a vagyonkezelés felügyeletére megbízottat küld ki.

124. §. Az előző három §-ban foglalt esetekben az elj. ar. 0 Felsége, az apostoli király által helyben hagyandó szabályrendeletben lesz megálapítandó.

*) Az 1871-ki kongresszusi elaboratum egyik legelhibázottabb szakasza a 4-ik volt, mely az egyházi javadalmak kezében lévő javakat „a magyarországi kath. egyház tulajdonának” nyilvánította, s ez által a tulajdonképeni tulajdonosokat: a püspökséget, káptalant, alapítványt stb. mint megannyi jogi személyt tulajdonjától megfosztani akarta, azon a naiv címen, hogy úgy jobban védheti meg az egyházi vagyont a szekularizációtól. Mintha az, a ki fosztogatni akar és van ereje hozzá, nagyon nézné, hogy ki az, a kit megfoszt vagyonától. Jogfosztással élni csak azért, hogy más ne foszthasson, nincs megengedve. A jelenlegi 27-es bizottság, mint azt a jelen 121. §-a mutatja, nagy bölcsen tartózkodott ettől a jogi tévelytől s az önkormányzat számára csupán az egyházi javadalmak kezében lévő javaknak üdvös ellenőrzését javasolja. L. erről Barta Béla: Irányelvek az autonómia részére 1890. 41. 1.

125. §. A káptalanoknál kezelt templomi, iskolai, jótékonyági és közművelődési alapok- s alapítványokról készített zárószámadásokat nyilvántartja.

128. §. Az egyházmegyei tanácsok által kezelt egyházmegyei önkormányzati jövedelmeket ellenőrzi.

127. §. A katolikus alapokból fõntartott fõ- és középiskolák, továbbá az összes katolikus népoktatási tanintézetek és szakiskolákra nézve a tanrendszert, a rendtartást, a tantervet, a szorgalmi idõt, szünnapokat, a tankönyveket és tanszereket állami törvények rendelkezésének és a püspökök részére a jelen szervezet 7. §-ában fõntartott jogoknak figyelemben tartása mellett megállapítja, illetõleg szabályrendelet által intézkedik.

Az általa alapítandó iskolában a tandíjat megszabja.

A szoros értelemben vett papi, zárdai, egyházi nevelésre azonban rendelkezései ki nem terjednek.

128. §. A királyi katolikus jogakadémiák igazgatóit és tanárait az arra képesítettek közül választja és megerõsítés végett Ő Felségéhez, az apostoli királyhoz fölterjeszti.

129. §. A királyi katolikus gimnáziumok igazgatóit és tanárait az arra képesítettek közül választja.

130. §. A királyi katolikus középiskolák érettségi vizsgálatára biztost küld, aki az Írásbeli dolgozatokat átnézi, a szóbeli vizsgálatokon kérdéseket intéz, szavazati jogot gyakorol, a bizonyítványokat aláírja, aláírásának megtagadása esetében a bizonyítvány ki nem adatik. Ily esetben a bizonyítvány kiadása iránt a biztos meghallgatása után a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter dönt.

131. §. Érsekek, püspökök, tanítórendek, városok, községek vagy magánosok által fõntartott katolikus fõ-, közép-, szakiskoláknál, továbbá néptanító-, néptanítónõ-, óvóképzõknél az iskola fentartóinak jogai épségben tartatnak, azonban arra, hogy ezen iskolák mint ilyenek fentartassanak és azok katolikus jellege megóvassék, felügyel és ezen felügyeletét kiküldött biztosa által gyakorolja.

132. §. Az igazgató-tanács a hozzá felelõs ügyekben határoz.

133. §. Általában pedig az igazgató-tanács hivatala lesz, hogy az országos katolikus gyûlés által hozott határozatok végrehajtását ellenõrizze és hogy a magyarországi katolikus egyház jogaira és érdekeire õrszemmel ügyet vessen és egyházunk igazait oltalmazza.

IV. RÉSZ.

Vegyes határozatok.

134. §. Az erdélyi egyházmegyére esõ egyházi és világi képviselõket a status gyûlés választja.

Jelen szervezetnek az egyházközségi gyûlés, továbbá az egyházközségi tanács és egyházmegyei tanács szervezetére és hatáskörére vonatkozó rendelkezései az erdélyi egyházmegyére nem terjednek ki.

135. §. Budapest székesfõváros latin és görög szert, római katolikus egyházközségi szervezetére vonatkozó szabályrendelet alkotása a székesfõváros és az igazgató-tanács meghallgatása után az országos katolikus gyûlés feladata lesz.

136. §. Ha egy politikai község, vagy város területén több plébánia, tehát több egyházközség van, az egyházközségek bármelyikének kezdeményezésére, ha az egybeolvasztásba az összes érdekelt egyházközségek beleegyeznek, azokat az egyházmegyei tanács egy összesített egyházközségbe egyesíti.

137. §. Első alkalommal azok névjegyzékét, kik az egyházközségi gyűlésen a 22. §. rendelkezései szerint résztvenni jogosítvák, a megyés püspök által kinevezett bizottság a 77. §. szerint készíti el, ennek elnöke a plébános, tagjai a megyés püspök által felkért két világi katolikus férfiú.

138. §. Első alkalommal az egyházközségi tanács választásához a szavazatszedő küldöttség két tagját az egyházközségi gyűlés választja. Az egyházmegyei képviselő-választók választására már a megalakult egyházközségi tanács választja meg a szavazatszedő küldöttség tagjait. (26. §.)

139. §. Az esperesi szavazatszedő küldöttségbe (81. §.) küldendő tagokat, az egyházmegyei tanácsosok választásánál a szavazatok összeszámítása céljából elnököt és két tagot (42. és 56. §. c) és az egyházmegyei tanács igazoló bizottságát (80. §.) első alkalommal a megyés püspök nevezi ki.

Első alkalommal ugyancsak a megyés püspök alakítja meg az esperességi kerületekből a választó kerületeket. (57. §. a)

140. §. Az országos katolikus gyűlésre választott képviselők választása ellen, a választás eredményének kihirdetésétől számított 15 napon belül az egyházmegyei tanácshoz beadott panasz, első alkalommal az ország Hercegprímásához terjesztendő föl.

141. §. A létező kormány- vagy püspök-hatóságilag megerősített szabályrendeleteken, avagy jogszokásokon nyugvó egyházközségek a jelen szervezet életbeléptetésétől számított két év leforgása alatt tartoznak szervezetüket a jelen szervezet egyházközségi szervezetének megfelelőleg újjászervezni.

142. §. Ha létező egyházközség 2 év leforgása alatt szervezetét nem szervezné újra, vagy ha valamely egyházközség az egyházközségi tanácsot megalakítani nem akarná, ezen esetben az egyházközségi tanácsnak a jelen szervezet 38. §-a szerint választás alá eső tagjait az egyházmegyei tanács elnöke (a megyés püspök, káptalani helynök) nevezi ki; ezeknek működése 1 évig és ezután addig tart, míg az egyházközségi gyűlés választói jogával élni nem akar, illetőleg az egyházközség magát a jelen szervezet szerint újjá nem szervezi.